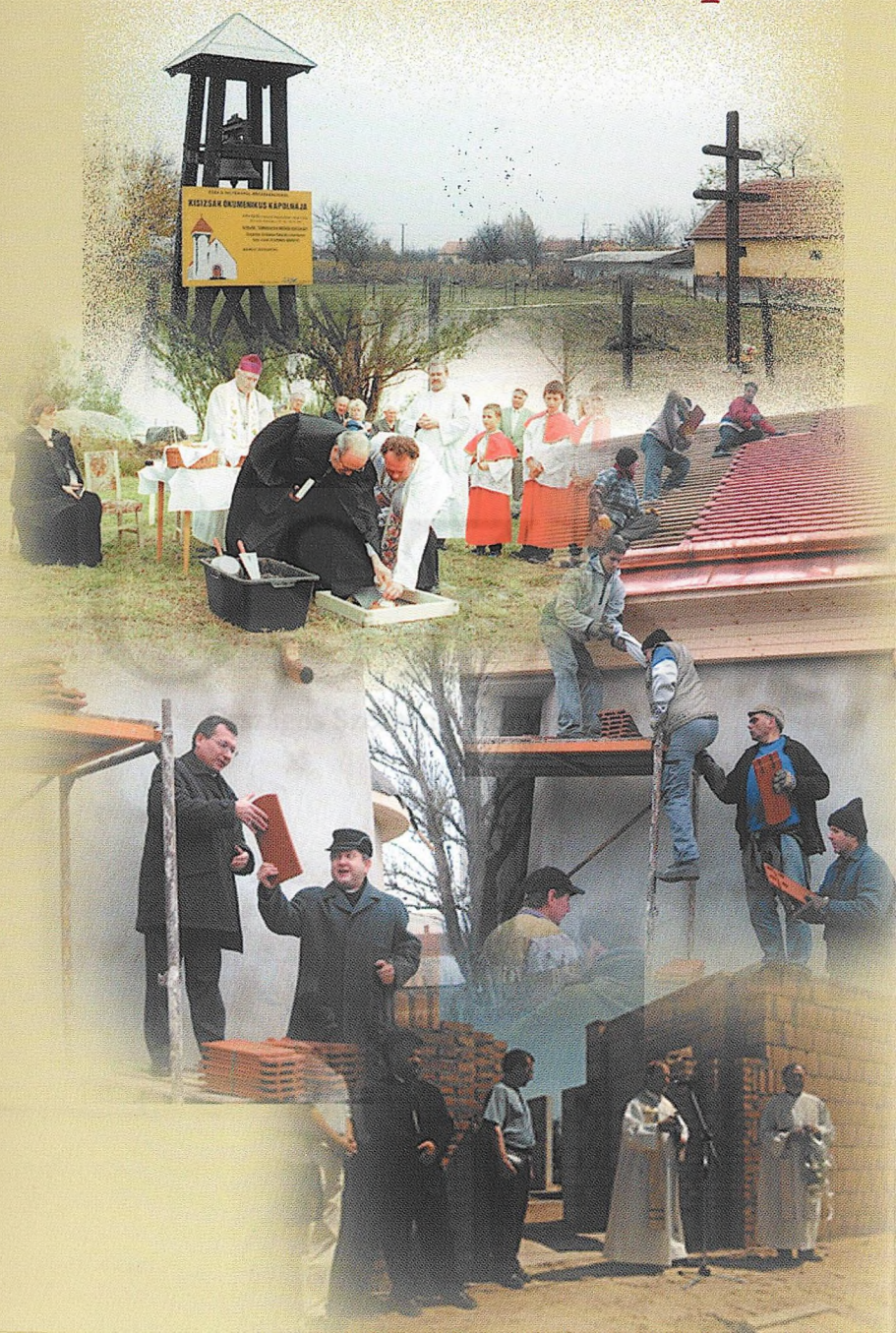

HA
8503
2005

Izsáki kalendárium 2005

Kisizsáki ökomenikus kápolna

Mesznéder Klára: Izsáki kalendárium, 2005

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

2005 FEBR 15.

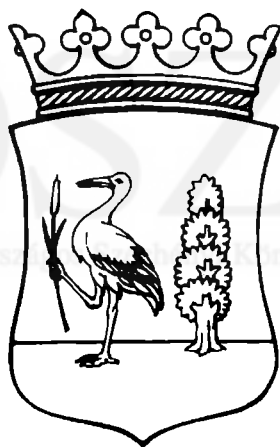

HA 8503

Mesznéder Klára

Izsáki kalendárium

2005

Kecskemét, 2005

TÁMOGATÓINKNAK KÖSZÖNJÜK A HOZZÁJÁRULÁST.

Beke és Beke 2000 Kft. Tüzép, Izsák
Benyovszki Mihály, Izsák
Birkás Menyhért borász, Szántó Katalin, Izsák
Csík Imre kőművesmester, Izsák
Fejszés Imre gépjárművillamosság, Izsák
Gyallai Éva kozmetikusmester, Izsák
Édes Imre kertészmérnök, Szalontai Mária, Izsák
Fodor Fuvar Kft., Izsák
Husgvarna Kertigép Szaküzlet, Izsák
Heródek Éva Első Magor Üzlet, Budapest
Izsák és Környeke Erdélyi Magyarok Egyesülete, Izsák
Izsáki Önkormányzat
Józsa László VEV, Izsák
Kazánjavító 83 Kft., Fekete Sándor, Kecskemét
Dr. Pencz Kamilló ügyvéd, Kecskemét
Polár Stúdió 2., Kecskemét
Losonczi Mihály Plastis Műanyagüzem, Izsák
Radványi Nagy Imre gépészmérnök, Kecskemét
Szabó László víz- és gázszerelő, Izsák
Thermál Kozmetikai Kft., Izsák
Tózsér Judit Gong Rádió üggy. ig., Kecskemét
Vida Eszter férfi-női fodrász, Izsák

BORSÓ SÍRKÓ
IZSÁK

KECSKEMÉTI LAPOK

BEKÖSZÖNTŐ

Változnak az idők és velük együtt változunk, ez a gyakran idézett klasszikus mondás érvényes részben mai életünkre. A gyakori ideológiováltások következtében az értékválság korát éljük.

Nagy technikai fejlettség teszi a munkát és otthonunkat kényelmessé.

Távoli helyszínek azonnal elérhetőek a világhálón, ill. mobiltelefonon.

Felgyorsult a világ, másként kell élni, mint eleink éltek. Szükséges értékes hagyományaink megőrzése.

Ugyanakkor megfedkedezünk az emberhez méltó életvitelről, az erkölcsi tanítások szükségességéről, az értékek megőrzéséről, a környezetvédelemről. Az utódok számára minden generációnak kötelessége élhető létfeltételeket átadni. Nagymértékű környezetrombolás folyik sok területen, ellazultak az emberi kapcsolatok. Tömegesen jelentkeznek a magányos gyermekek, felnőttek és idősek problémái. Fejlődés, ugyanakkor visszafejlődés érhető nyomon. A mezőgazdaságban, a családi gazdálkodóknak bizonytalan a megélhetése.

A bankkoncentráció a pénzemberek érdekeit szolgálja, a tömegek jelentékeny része leszakad, elnyomorodik. Budapesten rendeletileg oldották meg a hajléktalanok tartózkodását, így nem látja most az utazó a sok nehéz sorsú embert az aluljáróban. A karitatív tevékenység nem tudja ezt a problémát megoldani. A világban háborús gócpontok jöttek létre.

Ökumenikus találkozón vettek részt sokan az „Együtt Európáért” rendezvényen. A nemzetközi találkozón Andrea Riccardi főpap vélekedése szerint Európa történelem és lélek. Európa, ez a különleges földrész sokféle örökséggel rendelkezik, különböző a történelmi örökség, különböző a vallási örökség. A nagy európai gondolkodók évtizedekig fáradoztak az egységről, látva a háborúk pusztításait... A lélekből való Európa a lélek gyümölcseit kell, hogy teremje a világ életében – az apostol szavaival: szeretet, öröm, békesség, türelem, kedvesség,

jóság, hűség, szelídség, önmegtartóztatás... A társadalomban élő világi emberek szerint bizony egyre nehezebb így élni. Az Európai Unió tagjai lettünk. Megszavaztuk a 24 képviselőt, akik Brüsszelben dolgoznak az érdekünkben. Remélhetőleg általuk sikerül jobban felmutatni kultúránkat, értékeinket. A Magyarországról elkészített ismertető anyag egyes vélemények szerint nagy kihagyásokkal mutatja be történelmünket. Többen érdeklődnek történelmi múltunk, őstörténetünk, családtörténetünk iránt. Ennek a kiadványnak a célja a hagyományápolás mellett megismertetni a helyi, eddig nem ismert dokumentumokat is.

A kalendárium, évkönyv szerkesztőit a sok adat, emlékanyag könnyen mellékutakra csábítja. A magyar szentek életét, munkásságát szintén fontos emlékezetben tartani, csakúgy, mint a jelentős évfordulókat. A jeles napok elsősorban kitüntetett, hagyományos ünnepeket kívántak, a jelen körülmények között megőrizni.

Gondolatok az olvasásról

Izsáki idősektől hallani, eleik sokat dolgoztak, fáradoztak a mindennapi megélhetésért. Kikapcsolódásra, olvasásra kevés idő jutott. Olvasni a gyerekek iskolai könyveiből, a családi bibliából és a kalendáriumból lehetett. Az üres helyekre beírtak fontos dolgokat, születés, halál... Esténként beszélgettek, anekdotákat, katonai élményeiket emlegették, ének és táncstanulás, kézimunkázás volt előtérben. Bizony a gyertya „derága” volt.

A tudós emberek közül Edvi Illés Pál azt írja 1829-ben „a kalendárium az az egyetlen könyv, melyet szívesen vásárolnak... olvasnak”.

Izsákiak Erdéllyel ismerkedtek 2003 augusztusában, Nagy Árpád nagytiszteletű úr szervezésében. Földrajzi, egyházi, kulturális, néprajzi emlékek sokasága tárult fel Bálványosváraán. Ez a testvéregyház bemutatkozott vendégszeretetével és hagyományápolásával.

Itt Misztótfalusi Kis Miklós (1650–1702) betűmetsző, könyvnyomtató emléktáblájánál a koszorúzás, éneklés közben egy példamutató ember képe tárult fel. A Hollandiában tanult tudós, a kedvező kilátások ellenére tudását a haza javára kívánta állítani. Kolozsváron működő

nyomdájában készült Bibliával és könyvkészítéssel élen járt kortársai között. Felesége, a helybeli Székely Mária kisbirtoka, a malom jövedelme, minden a könyvek kiadására ment.

A kalendáriumok sokaságából, az antik, középkori gyökerekre támaszkodó kiadványokból érdemes kiemelni néhányat. Lőcsén készítették 1676-ban, Nagyszombatban 1688, Debrecenben 1819-től. A Debreceni kalendáriumban (1826) Fazekas Mihály írói szemlélete érvényesült, a régi műfaji hagyományok mellett felhasználta a megjelenő újabb kori irodalmi munkákat. Megőrizte a régi ismeretek közül a NAPÚT rendszerre vonatkozó adatokat.

Jelenlegi világunkban szakrális tartalomról nem veszünk tudomást. Egyik-másik előadáson, elkötelezett szakemberek mutatnak rá erre a fontos területre.

Dukkon Ágnes: *Régi magyarországi kalendáriumok európai háttérben* című munkája tudományosan dolgozza fel ezt a műfajt (ELTE Eötvös Kiadó Budapest, 2003). Könyveket, verseket olvasó emberek újból felfedezik régi tanulmányaik alapjait. Vörösmarty Mihály: *Gondolatok a könyvtárban* című versében írja: „Ment-e a könyvek által a világ elébb?...”

A költő megválaszol erre a csalódott ember szavaival. Közben eltelt 150 év, aktualitását az utolsó sorokban így találjuk:

*„Mi dolgunk a világon? küzdeni
Erőnk szerint a legnemesbekért...”*

*Aranyszarvas,
Tápiószentmárton*

EMELKEDŐBEN

(Izsák várossá avatására)

Te keskenyarcú, bámulószemű
tenger lánya! Kinek arcán keserű
növények ringnak gyógyír, méreg?
Tenyérfi tér, maroknyi lélek!

Te idők ösvényein baktató
homok, mocsár erdő és tiszta tó!
Szalagnyi tér, barna homok!
Vad ifjú arcod be megváltozott!

Lehulltak fészkeid nádas fejjel,
és kiegyenesedett az ember!
Az a hajlott gerincű, alázatos,
kérges tenyérre kitett szív, piros.

Angyalkáid, fehérén földbeásott
gyorsan hervadó fehér virágok
helyett újak jöttek egyre többen,
túrtak homokban, jártak ködben.

Voltak uraid: bárók, törökök,
címered golya, mocsár, nád között.
Karod emelve lettél mezőváros,
emelkedtél, mert ez a hivatásod.

Marok földhöz újabb marék homok,
összekoccaná csontos kun homlokok
eskü, s hűtlenség tanúja voltál,
égő áldozatokkal rakott oltár!

Nézte az Úr ezt az áldozatot,
s benne az embert, ki tüzet rakott
Az ima, s káromlás füstölt kéken,
talán kedves volt Isten szemében!

S növekedni hagyott, lettél erősebb
keménynyakú fiaid nagyra nőttek!
Álmodnak hazát, homokra várat,
ingó talajon robogva járnak.

Felnőttél, és véget ér e század,
s hogy vele nő a veszély, bűn, a bánat,
szunnyadó erőid attól harcosok,
hogy ne győzhessen soha a gonosz!

Bár sötét keze üldözi világot,
de te Istené vagy, – hát – áldott
Az Ő tenyerébe simulj bele szépen,
s maradj is ott, az újabb ezredévben!

M. Takács Etelka

KALENDÁRIUM 2005

JANUÁR – BOLDOGASSZONY HAVA

1 szombat	Újév, Fruzsina
2 vasárnap	Ábel
3 hétfő	Genováva, Benjámin
4 kedd	Titusz, Leona
5 szerda	Simon
6 csütörtök	Boldizsár
7 péntek	Attila, Ramóna
8 szombat	Gyöngyvér
9 vasárnap	Marcell
10 hétfő	Melánia
11 kedd	Ágota
12 szerda	Ernő
13 csütörtök	Veronika
14 péntek	Bódog
15 szombat	Lóránt, Loránd
16 vasárnap	Gusztáv
17 hétfő	Antal, Antónia
18 kedd	Piroska
19 szerda	Sára, Márió
20 csütörtök	Fábián, Sebestyén
21 péntek	Ágnes
22 szombat	Vince, Artúr
23 vasárnap	Zelma, Rajmund
24 hétfő	Timót
25 kedd	Pál
26 szerda	Vanda, Paula
27 csütörtök	Angelika
28 péntek	Károly, Karola
29 szombat	Adél
30 vasárnap	Martina, Gerda
31 hétfő	Marcella

FEBRUÁR – BÖJTELŐ HAVA

1 kedd	Ignác
2 szerda	Karolina, Aida
3 csütörtök	Balázs
4 péntek	Ráhel, Csenge
5 szombat	Ágota, Ingrid
6 vasárnap	Dorottya, Dóra
7 hétfő	Tódor, Rómeó
8 kedd	Aranka
9 szerda	Abigél, Alex
10 csütörtök	Elvira
11 péntek	Bertold, Marietta
12 szombat	Lídia, Livia
13 vasárnap	Ella, Linda
14 hétfő	Bálint, Valentin
15 kedd	Kolos, Georgina
16 szerda	Julianna, Lilla
17 csütörtök	Donát
18 péntek	Bernadett
19 szombat	Zsuzsanna
20 vasárnap	Aladár, Álmos
21 hétfő	Eleonóra
22 kedd	Gerzson
23 szerda	Alfréd
24 csütörtök	Mátyás
25 péntek	Géza
26 szombat	Edina
27 vasárnap	Ákos, Bátor
28 hétfő	Elemér

MÁRCIUS – BÖJTMÁS HAVA

1 kedd	Albin
2 szerda	Lujza
3 csütörtök	Kornélia
4 péntek	Kázmér
5 szombat	Adorján, Adrián
6 vasárnap	Leonóra, Inez
7 hétfő	Tamás
8 kedd	Zoltán
9 szerda	Franciska, Fanni
10 csütörtök	Ildikó
11 péntek	Szilárd
12 szombat	Gergely
13 vasárnap	Krisztián, Ajtony
14 hétfő	Matild
15 kedd	Nemzeti ünnep, Kristóf
16 szerda	Henrietta
17 csütörtök	Gertrúd, Patrik
18 péntek	Sándor, Ede
19 szombat	József, Bánk
20 vasárnap	Klaudia
21 hétfő	Benedek
22 kedd	Beáta, Izolda
23 szerda	Emőke
24 csütörtök	Gábor, Karina
25 péntek	Irén, Írisz
26 szombat	Emánuel
27 vasárnap	Húsvét, Hajnalka
28 hétfő	Húsvét, Gedeon, Johanna
29 kedd	Augusztá
30 szerda	Zalán
31 csütörtök	Árpád

ÁPRILIS – SZENT GYÖRGY HAVA

1 péntek	Hugó
2 szombat	Áron
3 vasárnap	Buda, Richárd
4 hétfő	Izidor
5 kedd	Vince
6 szerda	Vilmos, Bíborka
7 csütörtök	Herman
8 péntek	Dénes
9 szombat	Erhard
10 vasárnap	Zsolt
11 hétfő	Leó, Szaniszló
12 kedd	Gyula
13 szerda	Ida
14 csütörtök	Tibor
15 péntek	Anasztázia, Tas
16 szombat	Csongor
17 vasárnap	Rudolf
18 hétfő	Andrea, Ilma
19 kedd	Emma
20 szerda	Tivadar
21 csütörtök	Konrád
22 péntek	Csilla, Noémi
23 szombat	Béla
24 vasárnap	György
25 hétfő	Márk
26 kedd	Ervin
27 szerda	Zita, Mariann
28 csütörtök	Valéria
29 péntek	Péter
30 szombat	Katalin, Kitti

MÁJUS – PÜNKÖSD HAVA

1 vasárnap	Munka ünnepe, Fülöp, Jakab
2 hétfő	Zsigmond
3 kedd	Tímea, Irma
4 szerda	Mónika, Flórián
5 csütörtök	Györgyi
6 péntek	Ivett, Frida
7 szombat	Gizella
8 vasárnap	Mihály
9 hétfő	Gergely
10 kedd	Ármin, Pálma
11 szerda	Ferenc
12 csütörtök	Pongrácz
13 péntek	Szervác, Imola
14 szombat	Bonifác
15 vasárnap	Pünkösd, Zsófia, Szonja
16 hétfő	Pünkösd, Mózes, Botond
17 kedd	Paszkál
18 szerda	Erik, Alexandra
19 csütörtök	Ivó, Milán
20 péntek	Bernát, Felícia
21 szombat	Konstantin
22 vasárnap	Júlia, Rita
23 hétfő	Dezső
24 kedd	Eszter, Eliza
25 szerda	Orbán
26 csütörtök	Fülöp, Evelin
27 péntek	Hella
28 szombat	Emil, Csanád
29 vasárnap	Magdolna
30 hétfő	Janka, Zsanett
31 kedd	Angéla, Petronella

JÚNIUS – SZENT IVÁN HAVA

1 szerda	Tünde
2 csütörtök	Kármén, Anita
3 péntek	Klotild
4 szombat	Bulcsú
5 vasárnap	Fatime
6 hétfő	Norbert, Cintia
7 kedd	Róbert
8 szerda	Medárd
9 csütörtök	Félix
10 péntek	Margit, Gréta
11 szombat	Barnabás
12 vasárnap	Villő
13 hétfő	Antal, Anett
14 kedd	Vazul
15 szerda	Jolán, Vid
16 csütörtök	Jusztin
17 péntek	Laura, Alida
18 szombat	Arnold, Levente
19 vasárnap	Gyárfás
20 hétfő	Rafael
21 kedd	Alajos, Leila
22 szerda	Paulina
23 csütörtök	Zoltán
24 péntek	Iván
25 szombat	Vilmos
26 vasárnap	János, Pál
27 hétfő	László
28 kedd	Levente, Irén
29 szerda	Péter, Pál
30 csütörtök	Pál

JÚLIUS – SZENT JAKAB HAVA

1 péntek	Tihamér, Annamária
2 szombat	Ottó
3 vasárnap	Kornél, Soma
4 hétfő	Ulrik
5 kedd	Emese, Sarolta
6 szerda	Csaba
7 csütörtök	Apollónia
8 péntek	Ellák
9 szombat	Lukrécia
10 vasárnap	Amália
11 hétfő	Nóra, Lili
12 kedd	Izabella, Dalma
13 szerda	Jenő
14 csütörtök	Örs, Stella
15 péntek	Henrik, Roland
16 szombat	Valter
17 vasárnap	Endre, Elek
18 hétfő	Frigyes
19 kedd	Emília
20 szerda	Illés
21 csütörtök	Dániel, Daniella
22 péntek	Magdolna
23 szombat	Lenke
24 vasárnap	Kinga, Kincső
25 hétfő	Kristóf, Jakab
26 kedd	Anna, Anikó
27 szerda	Olga, Liliána
28 csütörtök	Szabolcs
29 péntek	Márta, Flóra
30 szombat	Judit, Xénia
31 vasárnap	Oszkár

AUGUSZTUS – KISASSZONY HAVA

1 hétfő	Boglárka
2 kedd	Lehel
3 szerda	Hermina
4 csütörtök	Domonkos, Dominika
5 péntek	Krisztina
6 szombat	Berta, Bettina
7 vasárnap	Ibolya
8 hétfő	László
9 kedd	Emőd
10 szerda	Lőrinc
11 csütörtök	Zsuzsanna, Tiborc
12 péntek	Klára
13 szombat	Ipoly
14 vasárnap	Marcell
15 hétfő	Mária
16 kedd	Ábrahám
17 szerda	Jácint
18 csütörtök	Ilona
19 péntek	Huba
20 szombat	Szent István, az államalapítás ünnepe, Vajk
21 vasárnap	Sámuel, Hajna
22 hétfő	Menyhért, Mirjam
23 kedd	Bence
24 szerda	Bertalan
25 csütörtök	Lajos, Patrícia
26 péntek	Izsó
27 szombat	Gáspár
28 vasárnap	Ágoston
29 hétfő	Beatrix, Erna
30 kedd	Rózsa
31 szerda	Erika, Bella

SZEPTEMBER – SZENT MIHÁLY HAVA

1 csütörtök	Egyed, Egon
2 péntek	Rebeka, Dorina
3 szombat	Hilda
4 vasárnap	Rozália
5 hétfő	Viktor, Lőrinc
6 kedd	Zakariás
7 szerda	Regina
8 csütörtök	Mária, Adrienn
9 péntek	Ádám
10 szombat	Nikolett, Hunor
11 vasárnap	Teodóra
12 hétfő	Mária
13 kedd	Kornél
14 szerda	Szeréna, Roxána
15 csütörtök	Enikő, Melitta
16 péntek	Edit
17 szombat	Zsófia
18 vasárnap	Diána
19 hétfő	Vilhelmina
20 kedd	Friderika
21 szerda	Máté, Mirella
22 csütörtök	Móric
23 péntek	Tekla
24 szombat	Gellért, Mercédesz
25 vasárnap	Eufrozina, Kende
26 hétfő	Jusztina
27 kedd	Adalbert
28 szerda	Vencel
29 csütörtök	Mihály
30 péntek	Jeromos

OKTÓBER – MINDSZENT HAVA

1 szombat	Malvin
2 vasárnap	Petra
3 hétfő	Helga
4 kedd	Ferenc
5 szerda	Aurél
6 csütörtök	Brúnó, Renáta
7 péntek	Amália
8 szombat	Koppány
9 vasárnap	Dénes
10 hétfő	Gedeon
11 kedd	Brigitta, Gitta
12 szerda	Miksa
13 csütörtök	Kálmán, Ede
14 péntek	Helén
15 szombat	Teréz
16 vasárnap	Gál
17 hétfő	Hedvig
18 kedd	Lukács
19 szerda	Nándor
20 csütörtök	Vendel
21 péntek	Orsolya
22 szombat	Előd
23 vasárnap	Nemzeti ünnep, Gyöngyi
24 hétfő	Salamon
25 kedd	Blanka, Bianka
26 szerda	Dömötör
27 csütörtök	Szabina
28 péntek	Simon, Szimonetta
29 szombat	Nárcisz
30 vasárnap	Alfonz
31 hétfő	Farkas

NOVEMBER – ANDRÁS HAVA

1 kedd	Mindenszentek, Marianna
2 szerda	Achilles
3 csütörtök	Győző
4 péntek	Károly
5 szombat	Imre
6 vasárnap	Lénárd
7 hétfő	Rezső
8 kedd	Zsombor
9 szerda	Tivadar
10 csütörtök	Réka
11 péntek	Márton
12 szombat	Jónás, Renátó
13 vasárnap	Szilvia
14 hétfő	Aliz
15 kedd	Albert, Lipót
16 szerda	Ödön
17 csütörtök	Hortenzia, Gergő
18 péntek	Jenő
19 szombat	Erzsébet, Zsóka
20 vasárnap	Jolán
21 hétfő	Olivér
22 kedd	Cecília
23 szerda	Kelemen, Klementína
24 csütörtök	Emma
25 péntek	Katalin
26 szombat	Virág
27 vasárnap	Virgil
28 hétfő	Stefánia
29 kedd	Taksony
30 szerda	András, Andor

DECEMBER – KARÁCSONY HAVA

1 csütörtök	Elza
2 péntek	Melinda, Vivien
3 szombat	Ferenc, Olívia
4 vasárnap	Borbála, Barbara
5 hétfő	Vilma
6 kedd	Miklós
7 szerda	Ambrus
8 csütörtök	Mária
9 péntek	Natália
10 szombat	Judit
11 vasárnap	Árpád
12 hétfő	Gabriella
13 kedd	Luca, Otília
14 szerda	Szilárda
15 csütörtök	Valér
16 péntek	Etelka, Aletta
17 szombat	Lázár, Olimpia
18 vasárnap	Augusztá
19 hétfő	Viola
20 kedd	Teofil
21 szerda	Tamás
22 csütörtök	Zénó
23 péntek	Viktória
24 szombat	Ádám, Éva
25 vasárnap	Karácsony, Eugénia
26 hétfő	Karácsony, István
27 kedd	János
28 szerda	Kamilla
29 csütörtök	Tamás, Tamara
30 péntek	Dávid
31 szombat	Szilveszter

KISKALENDÁRIUM

- Január 1.** – Újév, kiskarácsony napja
A polgári év kezdőnapja.
– Újévi köszöntés, pl. Újesztendő, vígságszerző;
– Jöslő, varázsló előírások és tilalmak pl.: az első látogató férfi legyen; a baromfievés tilalma;
– Általános hiedelem, hogy ami ezen a napon történik valakivel, egész évben is ismétlődik;
– Férjjöslés, pl.: amelyik lánynak a kocsonyacsontját először viszi el a kutya, az megy leg hamarabb férjhez;
– Időjárásjóslás, pl.: ha újév napján csillagos az ég, rövid lesz a tél; ha piros a hajnal, szeles lesz az esztendő.

- Január 6.** – Vízkereszt, háromkirályok napja
A napkeleti bölcsekről és Jézusnak a Jordán vizében történt megkeresztelkedéséről emlékezik meg az egyház.
A karácsonyi ünnepkör zárónapja, a farsang kezdőnapja.
– Víz- és házszentelés; háromkirályjárás;
– Időjárásjóslás: a vízkereszti enyhe idő még nagy hideget jósol: Ha vízkereszt vizet ereszt, ízikedet padra rekeszd!

Vízkereszt utáni második vasárnap

A kánai menyegző ünnepe, énekének előadása.

- Január 17.** – Remete Szent Antal napja
A háziállatok védőszentjének ünnepe.
– Szent Antal tüze (orbánc) gyógyítása ráolvasással.

- Január 18.** – Piroska napja
Időjárásjóslás: Ha Piroska napján fagy, negyven napig el nem hagy.

- Január 21.** – Ágnes napja
– Időjárásjóslás: „Ha Ágnes hideg, engesztel Vince, hogy teljék a pince.”

Január 22. – Vince napja

- Időjárás- és termésjóslás (a napos idő Vince napján bőséges bortermést ígér): Vince, csurog-e a pince?

Január 25. – Pál napja (Pálforduló)

A Jézust üldöző Saul ezen a napon tért meg, s lett belőle Pál apostol;

- Jóslás tollas pogácsával, ún. pálpogácsával;
- Időjárásjóslás: az e napi derült idő hosszan tartó hideg előjele;
- Pál napjához kapcsolódó regulák.

Február 2. – Gyertyaszentelő Boldogasszony napja

Szűz Mária tisztulásának és Jézus templomi bemutatásának ünnepe.

- Gyertyaszentelés, időjárásjóslás (medve figyelése):

Gyertyaszentelőkor

ha esik a hó, fúj a szél,

Nem tart sokáig a tél

és medve figyelése.

Február 3. – Balázs napja

Szent Balásznak, a torokbetegségek gyógyítójának ünnepe.

- Balázsolással, balázsolás a katolikus templomban a torokbetegségek ellen;
- Balázsjárás: adománygyűjtő, iskolába toborzó szokás, pl. az Emlékezzünk Szent Balászról, hogy ma vagyon napja kezdetű énekkel.

Február 6. – Dorottya napja

- Időjárásjóslás: ha Dorottya napkor fagy, Julianna napra megenyhül az idő – Ha Dorottya szorítja, Julianna tágítja.

Február 14. – Bálint napja

- A néphit szerint a verebek ezen a napon választanak maguknak párt, és ez a tavasz közeledtét jelzi.

Február 16. – Julianna napja

Ókeresztény vértanúk emléknapja.

- Időjárásjóslás: általában melegebbre fordul az idő, de néha Julianna megrázza a bundáját, azaz havazik.

Február 19. – Zsuzsanna napja

Ótestamentumi nőalak.

- Zsuzsanna-játék: a bibliai történetet megelevenítő dramatikus játék;
- Időjárásjóslás: ha ezen a napon megszólal a pacsirta, közeledik a tavasz.

Február 22. – Üszögös Szent Péter napja

- Munkatilalom;
- Időjárásjóslás: Péter üti az üszögöt, jön a melegebb idő.

Február 24. – Mátyás napja

- Termésjóslás;
- Időjárásjóslás: az e napi enyhe idő fagyokat, a fagyos idő ellenben közeli felmelegedést jelent: „Ha Mátyás jeget talál, akkor töri, ha nem talál, akkor csinál”.

Farsang

Január 6-tól, vízkeresztől a húsvétvasárnapot megelőző negyvennapos böjt kezdetéig, hamvazószerdáig tartó, változó hosszúságú ünnepi periódus. A farsangi szokások fő ideje farsangvasárnap, farsanghétfő, húshagyókedd (farsang utolsó három napja): farsangfarka.

Március 12. – Gergely napja

I. (Nagy) Gergely pápa (509–604), az iskola patrónusának ünnepe.

- Vető- és termésjósló nap;
- Időjárással kapcsolatos szólás, ha ezen a napon még havazik: „Megrázta még szakállát Gergely!”

Március 18. – Sándor napja

- Névnepköszöntés;
- Vetőnap: zab, árpa.

Március 19. – József napja

A názareti ács, a gyermek Jézus gondviselőjének ünnepe.

- Névnepköszöntés;
- Marhák legelőre hajtása, méhek kieresztése;
- Időjárásjóslás: „Amilyen az idő József-napkor, olyan lesz Péter-Pálkor és szénahordáskor.”

Március 21. – Benedek napja

A bencés rendet alapító Szent Benedek ünnepe.

- Ételszentelés: zsír és fokhagyma;
- Időjárásjóslás: ha ezen a napon dörög az ég, száraz lesz a nyár;
- Időjárásjóslás, mely a három napra együttesen vonatkozik: Sándor, József, Benedek – Zsákban hozzák a meleget!

Március 25. – Gyümölcsoltó Boldogasszony napja

Jézus fogantatásának ünnepe. Az angyali üdvözlés napja.

- Termésjóslás, fák oltására, szemzésére alkalmas nap.

Április 1. – Ugratások, csúfolók. Április bolondja, felmászott a toronyba.

Április 24. – Szent György napja

Sárkányölő Szent György napja, a lovagok, fegyverkovácsok, szíjgyártók védőszentje.

– Állatok tavaszi kihajtásának hagyományos napja;

– Vetőnap: kukorica, bab, uborka;

– Rontásra, varázslásra alkalmas nap, pl. földbe ástott kincs keresése, harmatszedés stb.;

– Időjárásjóslás: ha e napon megszólalnak a békák, korai nyarat jósolnak.

Április 25. – Márk napja

Márk evangélista ünnepe.

– Búzaszentelő körmenet.

Nagyböjt Hamvazószerdától húsvétvasárnapig, negyven napon át tart a húsvéti előkészület ideje.

– Hamvazószerdán „hamvazáskor” a katolikus templomban;

– Böjti étkezés;

– Böjti tilalmak pl. lakodalom, multság, tánc nem engedélyezett.

Virágvasárnap

A húsvéti ünnepkör virágvasárnaptól (Jézus Jeruzsálembe való bevonulásától) fehérvasárnapig tart.

– Barkaszentelés, körmenet;

– Kiszéjárás, villőzés.

Nagyhét A nagyböjt virágvasárnaptól húsvétig terjedő utolsó hete. Jézus szenvedésének, kereszthalálának és feltámadásának emléknapjai.

– Keresztjárás, kálvária, passiójáték, pilátusverés;

– Nagypénti takarítás, meszelés, féregűzés;

– Nagypénteki munkatilalom; (nagypénteken moss a holló a fiát!)

- Mosdás, fürdés, jószágfürösztés egészség-, szépség- és termékenységvarázsló céllal;
- Nagyszombati tűzszentelés és tűzgyújtás;
- Feltámadási körmenet.

Húsvétvasárnap

Jézus feltámadásának ünnepe.

A tavaszi napéjegyenlőséget (március 21.) követő holdtölte utáni első vasárnap, mozgó ünnep március 22. és április 25. között.

- Krisztus-keresés, határjárás;
- Ételszentelés;
- Tojásfestés;
- Bálók, táncmulatságok.

Húsvéthétfő

Húsvét másnapja.

- Locsolás, locsolóversek, tojásfestés, tojásjátékok.

Fehérvasárnap

Húsvét utáni vasárnap.

- Komálás, mátkálás (komatálat hoztam...)

Május 1. – Májusfaállítás napja

Május 4. – Flórián napja

Szent Flórián ünnepe.

- Tűzoltók, tűzzel dolgozók védőszentje.

Május 12–13–14. – Pongrác – Szervác – Bonifác napja

Ókeresztény vértanúk.

- Időjárásjóslás: a fagyosszentek után hirtelen lehűlés következhet be.

Május 16. – Nepomuki Szent János napja

A gyónási titkot megőrző cseh vértanú ünnepe.

– A hajósok, derelyések, hídvárosok védőszentje;

– Vízi körmenet a Dunán: ún. jánoskaeresztés.

Május 25. – Orbán napja

Szent Orbán fagyosszent.

– A szőlőtermesztők, kádárok, kocsmárosok védőszentje;

– Időjárás- és termésjóslás a szőlővel kapcsolatosan.

Áldozócsütörtök

Jézus mennybemenetelének ünnepe, húsvétot követő negyvenedik nap.

Pünkösöd

Jézus mennybemenetele után a Szentlélek leszállt az apostolokra. A húsvétot követő ötvenedik napra esik pünkösöd vasárnap május 10-e és június 13-a között. Pünkösöd az egyház születésnapja.

– Pünkösödkirály-választás;

– Pünkösödkirályné-járás.

Szentháromság vasárnapja

Szentháromság ünnepe, pünkösöd utáni vasárnap.

Úrnapja

Az Oltáriszentség ünnepe, pünkösöd utáni második csütörtök.

– Körmenet, úrnapi sátor az oltárok fölött;

– Az úrnapi sátor növényeit, virágait gyógynövényként használták.

Június 8. – Medárd napja

– Időjárásjóslás: ha ezen a napon esik, negyven napig esni fog, ellenkező esetben pedig negyvennapos szárazság következik.

Június 10. – Margit napja

Vértanú Szent Margit ünnepe.

– Vetőnap.

- Június 13.** – **Páduai Szent Antal napja**
A háziállatok patrónusa, az egyház legfőbb „alamizsnás mestere”.
– Jósló, varázsló hiedelmek.
- Június 24.** – **Szent Iván (Keresztelő Szent János) napja**
– Tűzgyújtás és tűzgrás szokása.
- Június 29.** – **Péter-Pál napja**
Elsősorban Péter apostol fejedelem ünnepe.
– Az aratás kezdőnapja.
- Július 2.** – **Sarlós Boldogasszony napja vagy Vizitáció**
Szűz Mária ünnepe, Szűz Mária Erzsébetnél tett látogatásának emléknapja.
– Az aratás kezdőnapja.
- Július 20.** – **Illés napja**
Illés ószövetségi próféta ünnepe.
– Munkatiltalom;
– Időjárással kapcsolatos hiedelmek: ha dörög, pl. azt mondják: Illés szekere zörög.
- Július 22.** – **Mária Magdolna napja**
A bűnbánó Mária Magdolna ünnepe.
– Időjárásjóslás;
– Hajnövekedést serkentő praktika.
- Július 25.** – **Jakab napja**
Szent Jakab apostol ünnepe.
– Búcsújárók, hajósok, utasemberek védőszentje;
– A zabaratás befejezésének határideje;
– Időjárásjóslás.

Július 26. – Anna napja

Szűz Mária anyjának emlékünnepe. A Szent Annának szentelt kedd évszázadokon át asszonyi dologtíltó nap.

– A kendernyűvés kezdőnapja volt régen.

Augusztus 1. – Vasas Szent Péter napja

Szent Péter börtönből való csodás megszabadulásának ünnepe.

– Dologtíltó nap;

– Termésjóslás.

Augusztus 10. – Lőrinc napja

Szent Lőrinc vértanú ünnepe, akit tüzes rostélyon égettek meg.

– Időjárás- és termésjóslás: „Lőrinc napja, ha szép,
Sok a gyümölcs és ép.”

– E naptól lőrincses, azaz lucskos a dinnye belseje.

Augusztus 15. – Nagyboldogasszony napja

Szűz Mária mennybemenetelének ünnepe, a legrégebbi magyar egyházi ünnepünk, búcsúnap.

– A két Boldogasszony közti idő (Nagyboldogasszony augusztus 15. és Kisboldogasszony szeptember 8.): az asszonyi munkák elvégzésére szerencsés időszak;

– Kétasszony köze;

– Virágok, gyógynövények szentelése.

Augusztus 20. – Szent István napja

Szent István, első államalapító királyunk ünnepe.

– Szent Jobb körmenet;

– Termésjóslás.

Augusztus 24. – Bertalan napja

Szent Bertalan apostol ünnepe.

– Szűcsök, csizmadiák védőszentje;

– A Bertalan-napkor köpült vaj gyógyító erejű.

Szeptember 1. – Egyed napja

- A vetés kezdőnapja (búza, rozs);
- Disznók hízóra fogása.

Szeptember 8. – Kisasszony (Kisboldogasszony) napja

- Szűz Mária születésének ünnepe (lásd még: Nagyboldogasszony napja).
- Búcsúnap,
 - Vetőnap;
 - Időjárásjóslás.

Szeptember 12. – Mária napja

- Szűz Mária névünnepe.
- Búcsúnap.

Szeptember 15. – Hétfájdalmú Szűzanya napja

- Mária anyai fájdalmáról való megemlékezés.

Szeptember 21. – Máté napja

- Máté apostol és evangélista emléknapja.
- Búzavető nap.

Szeptember 29. – Mihály napja

- Szent Mihály arkangyal ünnepe.
- Kisfarsang, a lakodalmak őszi időszakának kezdőnapja (Katalin-napig tart);
 - A gazdasági év fordulója;
 - A pásztorok elszámoltatásának, szegődtetésének, ünnepi lakomáinak ideje;
 - Vasárnap;
 - Időjárásjóslás a közelgő télre: Ha Szent Mihály lova deres, behozza a telet.

- Október 4. – Assisi Szent Ferenc napja
A ferences rend megalapítójának ünnepe.
– Vetésre alkalmas hét;
- Október 15. – Terézia napja
– Születkezdő nap.
- Október 20. – Szent Vendel napja
Szent Vendel a jószágtartó gazdák és a pásztorok védőszentje.
– A pásztorok, juhászok, jószágtartó gazdák ünnepe.
- Október 21. – Orsolya napja
– Időjárásjóslás: amilyen az idő ezen a napon, olyan lesz a tél.
- Október 26. – Dömötör napja
Szent Dömötör az ország keleti felében a juhászok védőszentje.
– Időjárásjóslás, pl.: a Dömötör napi hideg szél kemény telet jósol.
- Október 28. – Simon-Júdás napja
- Október 31. – Reformáció emléknapja (M. K.)

November 1. – Mindenszentek napja

A naptárban név szerint nem említett összes szentek emléknapja.

- A sírok megtisztítása, feldíszítése, gyertyagyújtás a halottak tiszteletére;
- A néphit szerint ezen az éjszakán hazalátogatnak a halottak, és miséznek a templomban.

November 2. – Halottak napja

A halottakra való emlékezés napja.

November 11. – Szent Márton napja

Szent Márton a középkor egyik legnépszerűbb szentje. Pannóniában született.

Márton napján, ha a lúd jégen jár, akkor karácsonykor vízben poroszkál.

November 19. – Erzsébet napja

Árpádházi Szent Erzsébet ünnepe.

- Kedvelt névünnepe;
- Időjárásjóslás, ha havazik, azt mondják: Erzsébet megrázta a pendelyét.

November 25. – Katalin napja

Szent Katalin a házasságra vágyó leányok védőszentje.

- Kedvelt névünnepe;
- Férj- és házasságjósló hiedelmek és praktikák pl. katalinággal;
- Dologtiltó nap;
- Időjárásjóslás: ha Katalin kopog, karácsony locsog;
- A lakodalmak őszi időszakának befejező napja.

November 30. – András napja

Szent András apostol emléknapja.

- Házasság- és férjjósló nap: „Aki böjtöl András napján, vőlegényt lát éjszakáján.”
- A disznóvágás és disznótor hagyományos időpontja.

Advent

Advent, az egyházi év kezdete, a karácsonyi előkészület négyhetes időszaka. Szent András napját (nov. 30.) követő vasárnap előestéjével kezdődik, és vízkezesztig tart.

December 4. – Borbála napja

Szent Borbála emlékünnepe, bányászok, tűzérek, várak védőszentje.

- Munkatilalom;
- Jósló hiedelmek.

December 6. – Miklós napja

Szent Miklós püspök emlékünnepe.

- Miklós-napi szokások: láncos Miklósok, Mikulás-alakoskodás, Miklós-napi tréfás gyóntatás;
- Ajándékozás.

December 13. – Luca napja

Szent Luca vértanú ünnepe. A téli napforduló kezdőnapja a Gergely-féle naptárreform előtt.

- Gonoszjáró nap, védekezés a boszorkányok rontása ellen;
- Munkatilalom, pl. fonás, varrás;
- Lucaszék.

Szentcsaládjárás

Karácsony előtt kilenc napon át tartó paraszti ájtatosság.

December 21. – Tamás napja

Hitetlen Tamás néven emlegetett apostol emléknapja.

- Házasságjósolás;
- Gyógyító erejű disznóháj.

December 24. – Ádám–Éva napja, szenteste

Karácsony vigíliája, böjtje, Jézus születésének ünnepe.

- Ostyahordás, pásztorok karácsonyi vesszőhordása, kántálás, betlehemezés;
- Paradicsomjáték;
- Karácsonyi asztal, ételek;
- Karácsonyfa-állítás, ajándékozás;
- Karácsony éjszakája és hiedelmei.

December 25. – Karácsony napja

Egyházi és családi ünnep.

- Munkatiltalom.

December 26. – Karácsony másodnapja, István napja

Az egyház első vértanúja, Szent István államalapító király névadója.

- Névnepköszöntés;
- Regölés.

December 27. – János napja

János evangélista ünnepe.

- Borszentelés;
- Névnepköszöntés.

December 28. – Aprószentek napja

A Krisztusért mártírhalált halt betlehemi kisdedek emlékünnepe.

December 31. – Szilveszter

- Jósló hiedelmek pl. férj- és időjárásjóslás;
- Szilveszteri köszöntés, kántálás;
- Harsogtatás, hejgetés, kecskemaszkos játék.

Jeles napok, ünnepi szokások (válogatás)
Tátrai Zsuzsanna–Karácsony Molnár Erika
Planétás Kiadó Budapest, 1997

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

KIEGÉSZÍTÉS:

A szocialista ünnepeket ráültették egykori egyházi ünnepekre, az át-keresztelés során sok érdekes történet maradt fenn. Húsvétkor a nyuszi lett a főszereplő. Május 1., Munkás Szent József ünnepe a MUNKA ÜNNEPE címen nagy majálisokat jelentett. Augusztus 20-án Szent István király napja az ALKOTMÁNY ünnepe stb. A szovjet és a magyar munkásmozgalom, az új ünnepek megrendezése fényes külsőségek között zajlott. November 7-én a nagy októberi forradalom évfordulóján jelentékeny pénzjutalmakra került sor stb. Mozgalmi daloktól harsogott minden. A demokratikus átalakulás során a régi ünnepek helyükre kerültek, értéküket kicsit elvesztve.

FÉNYEMLÉKEZET

Míg a tavasszal bíbelődöm,
eszembe jut minden elődöm;
fehér szirmot bontanak a fák,
tanulom, milyen a boldogság!
Az álló idő futni látszik,
munkál velem feltámadásig.
Dőlt gerincű ráncos nagyanyák,
látom mindnek árktolt homlokát.

Létért? kenyérért küzdtek?
simogató kérges kétkezek
imádkozó formáikra érzek,
oldok: ezredévnyi messzeséget,
melyben idő, emberöltő távol,
mit tudhattok késő unokákról?
Kíváncsi tán az anyás lelketek?
Hisz ti a folytatásért éltetek!

Mi védekező, értő asszonyok,
nyurga virágok vagyunk, s nagyok!
Vagyunk, nem időelött ráncosok,
belenyugvók, és gyáva harcosok.
Földet szeretni, csak ti tudtatok,
hűtlen a földhöz minden utódotok.
Vetni, aratni, szülni, odaadni,
volt gondotok, nekünk, megmaradni!

Láthattok: sápadt, okos unokát,
ki máshol tudja az élete okát;
gépek, számok, fegyver, küzdelem,
és azt hiszik: övük az értelem!
Tudtátok az életet, mi sejtjük,
nincs mit átadni, hát – elfelejtjük
a szépséget, a küzdelem okát,
szánjátok a sok késő unokát!

*M. Takács Etelka
2004. május 12.*

Izsáki portrék

CSALÁDOK

MÁTYÁSI CSALÁD

Mátyási Kovács János református lelkész (Nagyigmánd, 1727 – Izsák, 1789)

A vallási villongások elől jöttek el Nagyvárad vidékéről Komárom megyébe. Iskoláit Debrecenben és Bécsben végezte. Debrecenben seniorként vált híres szónokká. Feleségével, Polgár Koczogh Máriával érkeztek Izsákra. Itt születtek gyermekeik.

1785-ben készült festmény őrzi emléküket az izsáki református plébánián, melyet a 200. évfordulóra restauráltattak. Mátyási Kovács János nagy tudását őrzi Kecskeméten a Református Kollégium Könyvtárában és az Országos Széchényi Könyvtárban kéziratait (Bérces Lajos nagytiszteletű úr megkísérelte egy püNKöSDi prédikáció átigazítását elvégezni 1989-ben). Mátyási János tiszteletes úr személyisége, nevelő hatása főleg környezetére és gyermekeire kifejtett hatásában őrződött meg. Izsákon több neves család élt akkoriban és az ő iskolai, közösségi munkájába érhető tetten a pap tevékenysége. Izsákra érkezésekor kezdték az anyakönyvek vezetését, a protokollum, a Historia Domus írását, 1759-ben.

A Mátyási családban született mindhárom fiút taníttatták.

Mátyási József jogász, költő Kecskeméten, Debrecenben, majd Pesten.

Mátyási Imre szintén hosszabb ideig itthon él.

Mátyási Zsigmond Dunavecse jegyzője 1831-ben bekövetkezett haláláig.

A család Debrecenből idekerült neveltánya Izsákon ment férjhez 1807-ben Damásdi Istvánhoz. A nagytiszteletű asszony hosszú özvegységében így talált segítséget.

Mátyási Márton a nagytiszteletű úr testvére itt élt a közeli Kecskeméten. Neves kovácsmester is volt (ő készítette a Nagytemplom

eredeti körerkélyét 1782-ben). Mátyási József költő megemlékezik róla versében „egyik kezében könyv a másikban kalapács”.

Mátyási Kovács János emlékét kegyelettel őrzik Izsákon emléktáblával és a cserkészcsapat nevével. Munkái feltáratlanok.

Mátyási József (Izsák, 1765 – Kecskemét, 1849) jogász, költő. Izsákon, Kecskeméten, Debrecenben tanult.

Neves személyiségek voltak ismeretségi körében. Izsákon, pl. a kereszteltek anyakönyvében keresztapaként Veresmarti Vég Sámuel (1734–1807) református püspök neve áll. Kecskeméten Háló Kovács József (1761–1830) református lelkész, költő, műfordító Csokonai Vitéz Mihály egykori tanára és maga Csokonai is ennek alapján, valamint Göböl Gáspár (1745–1818) református lelkész, író stb.

Mátyási József Pesten szerzett ügyvédi gyakorlatot Sári Szabó Sámuelnél, aki Kazinczy Ferenc védője volt a Martinovics-perben.

Barátok, családtagok, patrónusok segítik egész életében. Magántitkára két jelentős magyar főúrnak, akiktől sokat tanul, utazások alkalmával, irodalmi munkásságukból.

Gróf Széki Teleki József titkos tanácsos, követ titkára lett 1789–1794 között, akit elkísér utazásaira: Bécs, Németország, Erdély, I. Ferenc német-római császár koronázása után írta: *Frankfurti utazás* címen munkáját. Bécsben esetleg már a Mikes Kelemen leveleket ismerhette meg (!?), majd *Erdélyi utazások* címen naplót vezetett.

A nagy tűzvész 1794-ben Kecskeméten találja: *Kis Ítélet* címen írja meg a nagy pusztítást, amit látott, hallott. Ebből a munkából rekonstruálható a Mátyási korabeli Kecskemét.

Gróf Galántai Fekete János lovas generális titkára 1796–1803 között. Fóton sok időt töltöttek a gróf családi birtokán. Az irodalomparatóló, felvilágosodott eszméket valló gróf nagy hatással lehetett a szintén írogató titkárra. Munkája nagyon lekötötte, valószínűleg a munkaadók után tisztáznia kellett az írásokat... másolatokat, levelezéseket kellett folytatnia...

Pesten ügyvéd 1803-ban – néhány évig.

Szülőföldjén telepszik meg, 1807-ben elveszi feleségül Szabó Erzsébetet, kinek korai halála után itt marad Izsákon. Innen küldi József főhercegnek el egyik munkáját (1821), és ujjgyakorlatként francia

nyelvről lefordítja a *Mezei éjszakák* című művet (l. Kecskeméten a Levéltár kézirata). További ösztönzésekre *Kalászkaparék* címen összeállítja kiadatlan műveit (1831).

Izsák, a szülőhely 1816-ban mezővárosi jogot nyer.

A levéltári anyagok hiányában, itt tevékenykedett (rejtőzködött) Mátyási József tovább.

Kecskemét város tanácsa irodalmi működéséért polgárjoggal tisztelte meg 1827-ben. Táncsics Mihály Izsákon tanít 1822–24 „Özvegy madár, száraz ágon” így nevezi magát a köszönő levélben és boldogan költözik Kecskemétre, régi barátaihoz. A mai törvényszék falán levő tábla közel áll egykori lakóházához. A Magyar Irodalomtörténeti Társaság 2003-ban megjelentette Mátyási József kiadatlan verseit.

Képzeletünk fonalát továbbgombolyíthatjuk azzal, ha elképzeljük a korabeli helyszíneket, találkozásokat. Találkozhatott Mátyási József Táncsics Mihállyal Izsákon, Kecskeméten. Katona József már szintén Kecskeméten él. A főügyész katolikus, iparos családból származik, az idős, református Mátyási (akit „óság”-nak titulál 1842-ben az itt levő Garay János). Az egyik bejött a központba a Jogi Akadémia (1831) előtt, menetben a Piaristákhoz, a másik jött a Temető nagy utca felől (ma Rákóczi utca – Cifrapalota) és köszöntötték egymást.

Fontos találkozási pont lehetett korábban a magyar színjátszás ügyéért sokat fáradozó poéták közös ismerősei (Szomor Máté, Nemes András, ill. az ún. Kanalas-Társaság tagjai). Mátyási József klasszikusokon nevelkedett, terjedősen használta az antik idők példáit. Kazinczy Ferenc a nagy nyelvújító elhatárolódott tőle, sőt társaságban negatív véleményt fogalmazott meg Mátyásiról. Amit amaz nem vett tudomásul, nem is hallgatott oda, soha nem válaszolt a dobálózásokra. Mátyási szerint a magyar nyelv sajátosságát erősen megváltoztatja az indokolatlan nyelvújítás. Sokan másolták műveit (Gyárfási Pál), amelyet Vorák József Kiskunhalason átdolgozott mai nyelvre.

Mátyási József elsősorban jogász volt, ezt a tudását és sokoldalú műveltségét vették igénybe munkaadói. Munkája mellett értékes irodalmi tevékenysége is összekötő láncszem volt a régiek és Csokonai, Arany, Petőfi munkássága között (az első népies hangú költő). Mesterkedő irodalmárok között előkelő helyen áll. Az irodalomtörténeteszek számon tartják munkásságát.

Szüülőházájában Izsákon utca őrzi nevét, az iskola tananyagában megtalálható. Az Izsáki Hírek kiskönyvtár sorozat *Lant és ecset* címen megjelent (2000) könyvben őrzik a Gulyásnóta és más versek szövegét.

Kecskeméten jeles évfordulókon emlékünnepeket szervezett az Irodalomtörténeti Társaság a Megyei Könyvtárral és az ELTE tudósai-val (1999, halálának 150. évfordulója).

A korbeli helyi lapok rendszeresen megemlékeznek Mátyásiról:

Pl. 1869-ben kb. a 20. évfordulóra a református ótemetőben közadakozásból felállított márvány emlékszóbor. Sírját Kecskeméten a temetőrendezések során áthelyezték.

Az emlékszóbor nincs meg, sem az 1837-ben a Református Kollégiumnak leltári listán átadott több tucat tárgy, festmény. Mátyási József portréja szintén elveszett, vagy ismeretlen.

A Mátyási utca elején elhelyezett emléktábla (1942) valószínűleg a még ismert portréről készült. Egy kellemes külsejű dombormű alatt egyik művéből álló idézet őrzi a nemes gondolkodású költőnek az emlékét. Az impozáns dombormű Imre Gábor alkotása, a költő szép sorraival:

„Ha fennmarad a nép, s magyarul szól szája, emlékezetben él, annak poétája.”

Országos Széchényi Könyvtár

SZAPPANOS CSALÁD

Szappanos Lukács, a család Kunszentmiklóson élő ágazatához tartozott. Idős korában is szépen mondta az érdeklődőknek az ősöktől tanult „kunmiatyánkot”. Sokáig vitatkoztak ezen a tudósok: lehetett, nem lehetett a kunoknak valamikor önálló nyelve?... A mai válasz: igen.

Az Izsákon élő Szappanos család egykoron Kunszentmiklósról került Izsákra. Érdemes elolvasni a néprajzkutatók írásait, gyűjtéseit a Kecskeméten élő Szappanosokról.

A családi történetek elbeszélése szokásszerű hagyománynak tekinthető a XX. század folyamán. A család eredetéről, egy-egy nevezetes családtag cselekedeteiről, érdekes esetekről szinte mindenhol őriznek történeteket. Ezeket az elbeszéléseket nemzedékek óta mesélik szülők, nagyszülők, nagybácsik és nagynénik – s noha sokszor ugyanazt a történetet többféle változatban ismerik, mégis egységes világképet alkotnak. Szappanos Jolán (1904–1986) tanítónő így emlékszik vissza azokra a vasárnap délutánokra, amikor a dédapa köré gyűlt unokák áhítattal hallgatták a családi történeteket:

„Vasárnap délutánonként pedig, a jószágok déli etetése és itatása elvégzése után, a rendbe tett ebédlőszobában dédapám mindig maga köré gyűjtötte fiait nemzetséggyűlésre. Így nevezték. Igyekezett minden alkalommal másról beszélni előttük, de természetesen gyakran megismétlődött ugyanaz a téma is...

Egy másik vasárnap délután, a szokásos összejevetelt családi megbeszélésekre szánta dédapám. Azzal kezdte az asztalfőn, hogy megkérdezte legkisebb fiától:

- Meg tudod-e mondani, hogy hívják a szüleidet?
- Szappanos István és Kolozsváry Zsuzsánna – vágta ki bátran.
- Ekkor egy elemi iskolás fiára mutatva kérdezte:
- Hát a nagyszületeknek mi volt a neve?
- Szappanos János és nemes Tormássy Judit, édesanyámé mög nemes Kolozsváry Ádám és Vörösmarty Ilona.
- Helyes. Jól mondtad. De hát mi, Szappanosok, nem vagyunk nemesek?

– De azok vagyunk! – tiltakozott gyorsan az egyik gimnazista fiú.
– I. Apafi Mihály adta a nemességünket 1674-ben.

– Hát akkor miért nem használjuk sem a brassai előnevet, se a címeres pecsétnyomót, sem a nemesi privilégiumokat? Nagyanyátok fitestvérei és azok fiági leszármazói, a Tormássy család összes férfi tagja nemesi jogon szavaz minden képviselő-választáskor. Mi pedig nem szavazunk. Miért?

- Ezt nem tudjuk – mondták a legnagyobbak.
- Nagypám, II. Mihály, a Bogyó Zsuzsanna férje, még használta

levelein a hivatalos írásain a galambos címert, és brassai Szappanos Mihálynak írta magát. Nemesi jogon szavazott, és egyéb privilégiumokat is élvezett. Megmutatom itt nektek, hogy József bátyámmal kötött írásbeli szerződésünkön, mely 1795. év június 24-én kelt, szintén látható a vörös viasz pecsétjén ez a címer. Meg amit nővérem, özvegy Cseh Mihályné Szappanos Zsuzsanna írt nekem örökségi ügyben 1798. év május 31-én, nézzétek meg, aláírásán kívül azon is használt a vörös viasz pecsétet, melynek címerpajzsában egy csőrében ágat tartó galamb látható, a pajzs fölött pedig zárt hadisisak.

– A fiúk megnézték.

– Hát akkor mi miért nem használjuk?

– Nem volna annak semmi értelme. Itt Kecskeméten a városi polgárok ugyanazokat a jogokat élvezik, mint máshol a nemesek. Viszont a császári hatalom óriási katonai terheket rótt ki a nemesekre. Ezekről a terhektől akart megszabadulni édesapám (I. János), azért mondott le minden nemesi privilégiumáról.

– Hát akkor Kun Pálné Szappanos Judith nagynénénk miért használja még ma is ezt a címeres pecsétnyomót? – kérdezte az egyik gimnazista fiú.

– Csak szokásból, de az nem érdekes. De hát fiaim, azt tanuljátok meg és jól tartsátok eszetekben, hogy a nemességnek nem a kutya-bőrön és a pecsétéken kell lennie, hanem az emberi szívekben! Éljetek becsületben, senkit igazságtalanul meg nem bántva, és éljetez családi és testvéri szeretetben, nem pörösködve egymással, és nem irigykedve egymásra, hanem egymást jó szívvel, önként segítve, és akkor nemesek vagytok! És dolgozzatok szorgalmasan, mert a munka is nemesít...

Az egyik fi (III. János a családfán):

– Édesapámnak mind a három testvərbátyja elment Kecskemétről, a szülőföldjükről, nem csak János bácsi ment el Kunszentmiklósr, hogy Pázsith Ráchel nénit feleségül vehesse. Miért történt így?

– A másik két bátyámat meg az vonzotta, hogy nagyapánk még Bihar megyében született. Azt gondolták talán, hogy nekik ezek szerint az az őshazájuk. Dédapánk, István, ott hunyt el a harcokban, szépapánk, Mihály, onnan állt be Thököly seregébe, hát valami olyan elképzelés vonzotta őket, hogy nekik is ott a helyük, őseik nyomában.

József bátyám ott lett Tápén községi jegyző, ott él békességben a családjával. Kecskeméti örökségét itt eladta, és ott vett rajta magának valamit. De a másik bátyám, Mihály ott sem maradt meg. Nem tudom, milyen vándorszellem költözött belé. Józseftől avval búcsúzott el, hogy elmegy Hódmezővásárhelyre, és megkeresi dédapánk testvérbátyjának leszármazóit. Aztán soha többet semmi hírt nem hallottunk felőle... csak egyedül én maradtam itt a szülővárosunkban, azért hagyta rám apám végrendeletében az ősi Szappanos házat...”

Bereznai Zsuzsa: Kecskeméti népi elbeszélések (részlet)

Kecskeméti füzetek 2001.

MADARASSY CSALÁD

Madarassy László Izsákon főbíró. A nevezetes dunai árvíz idején 1838-ban innen intézkedett Szabadszállás ügyében Szabó József kiskun kapitány. Felesége révén M. László a Reviczky család Izsákon élő ágával került rokonságba, ezen keresztül a 1790-ben kivégzett Laczkovicz Jánossal.

Az 1848–49-es szabadságharc idején a választásokon Pest vármegye másodispánjaként válik ismertté (Károlyi István és Nyáry Pál mellett).

A rokonságban, Reviczky Judit vejét (Mednyánszky László) Lipótvárnál tanúsított ellenállásért kivégzik a császáriak 1848 júliusában.

Madarassy László (Izsák, 1840 – Kíspeszt, 1893) ügyvéd, jogi egyetemi tanár, királyi ügyész, a Kecskeméti Lapok alapítója, laptulajdonos. Előzőnek fia. Iskoláit Pesten, Kecskeméten végezte.

Ügyvédi vizsgája után a Pest vármegyei törvényszék bírása volt. A dualizmus korában újraindított Jogi Akadémia tanárának hívták meg Kecskemétre. Az iskola évkönyvei mutatják (Megyei Könyvtár, Helytörténeti Gyűjtemény) két éven át tanított itt (1863–64).

A kiegyezést követően 1868. december 3-án társaival megindítja a Kecskeméti Lapok c. folyóiratot, amely most 135 éves. Első, beköszöntő számban, *Lapom célja* címen írta meg gondolatait (haladás, fejlődés, felzárkózás).

Hornyik János kicsinyes vádaskodásai félreállásra készítetik, néhány hónap után lemond a szerkesztésről.

1871-ben királyi ügyésznek nevezik ki az átszervezéskor, ezt a hivatalát 10 éven át tölti be.

Korán megmutatkozik írói tehetsége:

Tavaszi pillangók (versek) Pest, 1859

Széchenyi emlékkönyv (vers) Kecskemét, 1860

Ráday Gedeon gr., Szeged kormánybiztos, Kecskemét, 1869 stb.

A bundás báró Pest, 1887

A Kecskeméti Lapokban 1872 nyarán közli, Madarassy László királyi ügyész közreműködését, ügyész beiktatását, tevékenységét. Szakértőként dolgozik a közeli Szentkirály-pusztá jelentékeny érdemeletének feltárásánál.

1873-ban a Magyar Tudományos Akadémia 100 db arannyal koszorúzta meg Madarassy László királyi ügyész jogi munkáját: „A házassági kötésből eredő jogokról, árvaügyről.” Megemlíti továbbá ennek a dolgozatnak a kiadását, melyet Gallia Fülöp Kiadó végez el. Madarassy László 1881-ben 10 év után lemondott királyi ügyészi hivataláról. Amerikába ment, abban a korban megindult egy jelentékeny kivándorlás. Változatos munkákból élt, egyúttal tanulmányozta az új világ parlamentjét, a munkások életét.

Hazatérése után amerikai úti élményeit írta le, ezek kiadásából és alkalmi munkákból élt.

Munkái: Túl az Óceánon (Bp., 1889)

Az Eldorádó (Bp., 1893)

Első feleségétől született leányát ifj. Jókai Mór vette feleségül (gyászjelentése a Kecskeméti Lapok 1898. évi számában található).

Második felesége Bagi Borbála, a csongrádi nábob, Bagi József unokája. Közös gyermekük Kecskeméten, majd Kiskunfélegyházán élt.

A közelmúltban létrejött Kispeszt jegyzője 1889-től. Kispeszen utca őrzi nevét. Kispeszt fejlődésében, a villamosítás, a Takarékszövetkezet létrehozásában sokat fáradozott.

Értékes, kb. 1200 db éremgyűjteményét elköltözésekor a kecskeméti Református Iskolának adományozta. (Azóta nincs meg!) Jelen-tős szaktekintélynek tartották. Színes egyénisége volt a helyi és fővárosi társadalomnak.

A vidékies, kicsinyes környezet nem tudta magához húzni. Kortársai különböző módon vélekedtek személyiségéről.

1893. október 3-án, hirtelen hunyt el, Kispest főjegyzőjeként. A Kecskeméti Lapok megemlékezett alapító-főszerkesztőjéről.

Adatok: Kecskeméti életrajzi lexikon (Kecskeméti füzetek 1992)

Kecskeméti Lapok 1868. október 3. és 1871–82, 1893. év

Kecskemét Könyvtár; Szabó Ervin Könyvtár, Bp., Néprajzi Múzeum Könyvtár, Bp.

Madarassy László (Kecskemét, 1880 – Keszthely, 1942) néprajzkutató. Madarassy László, előzőnek és Bagi Borbálának a fia.

Iskoláit valószínűleg Kecskeméten kezdhetette el, az édesapa korai halála után Kiskunfélegyházán telepedtek le. A helytörténészek Szalay Gyula jeles tanítványaként tartják számon, Budapesten szerzett bölcsészdoktori diplomát.

Budapesten kezdett dolgozni 1904-től a Nemzeti Múzeumban, Kada Elek meghívására Kecskeméten dolgozott. Jelentős hatással volt rá szülőföldjének környezete és Hermann Ottó munkássága is. Gyűjtött a Dunántúlon és a Palócföldön is. Gyűjtőútjain sokat jegyzetelt, rajzolt, fényképezett, néprajzi tárgyakkal gyarapította a kecskeméti Városi Múzeum anyagát.

Az állattartás, pásztorkodás mellett a népi kultúra más területeiről is értékes dolgozatokat tett közzé szaklapokban.

Foglalkozott a rovásírással, erről készül dolgozata nem található. A Magyar Néprajzi Társaság tagja, majd titkára, főtítkára, alelnöke, 1831–34 között Solymosi Sándorral szerkesztik az *Ethnographia* című folyóiratot; itt rendszeresen jelennek meg cikkei.

1934–36 között a Néprajzi Múzeum igazgatója.

Jelentősebb művei:

Nomád pásztorkodás a kecskeméti pusztaságon	Bp., 1912
(Reprint kiadása, Sztrinkó István előszavával	Bp., 1990)
Vésett pásztortülkök	Bp., 1925
Dunántúli tükrösök	Bp., 1932
Barna János a fészületfaragó	Bp., 1934
Művészkedő magyar pásztorok	Bp., 1935

Feldolgozta a családi találkozóra 1929-ben a Gömörből, Erdélyből eredő mezőmadarasi Madarassy család történetét (Néprajzi Múzeum Könyvtárában őrzik).

Dr. Madarassy László emlékét kegyelettel őrzik egykori munkahelyein, Szegeden a Móra Ferenc Múzeum kapta meg családi levelezését a Konkoly Thege családtól.

A halványuló emlékezet nem tette eddig lehetővé, emléktáblával, ill. utcanévvel való megőrizhetőségét Kecskeméten és Izsákon.

UZOVICS CSALÁD

Izsákiai hosszú generációi ismerték az Uzovics család egyes tagjait.

Életvitelszerűen rövid időt tölthettek itt. A Kossuth Lajos utcán álló kastély (úriak) kb. 200 éves, ez lehetett lakhelyük. Az egyházi anyakönyvek és a temetők sírjeleit figyelve sem találjuk meg nyomukat. Érdekes viszont, hogy a vasútvonal (1895) kiépítésekor: Kecskemét–Fülöpszállás között, Uzovics-telep néven egy tanyai megálló őrzi emléküket és 300 év során olykor rejtélyesen felbukkanó iratok adatai.

1702 A törökök kiűzése után Balassa Imre birtoka rövid ideig Izsák majd, Uzovics és Szapáry gróf birtoka. A 410 forint fegyverváltságot viszont a közeli Kecskemét városa fizeti meg. (Lásd Hornyik János: Kecskemét város története oklevéltárral I–IV. kötet kevés adata Izsákra vonatkozóan).

1728 Regnicolaris összeírásban nem található! Ez az adatsor Izsákot régóta lakott helyként tünteti fel, birtokosként Tassy Ferenc és Mándy János örökjogon. (Pest Megyei Levéltár kiadványa, Bp. 2000).

1795 Sashegyi tanácskozás. Itt döntenek a környező települések vezetői nagyarányú erdőtelepítésről. A közeli Kecskemétet „homokveszedelem” fenyegeti. Uzovics József van jelen.

1808 Nemesi összeírásban, Uzovics Lőrincné özvegy (Sándor, János), továbbá Mátyási, Csemniczky, Balogh, Csukás, Sütő, Csontos, Nagy, Szakáll mellett Benyovszky Péter Pest vármegye táblabírája és B. Zsigmond (Solt) található.

1838 Uzovics Mózes neve található egy okiraton.

1851 Fejes Elek munkája: Magyarország Geographiai Szótára, Uzovics János nevét őrzi.

1890 Parcellázás Izsákon, Uzovics Pál birtokán (Nagy Balázs).

1905 Blundell Uzovics Ludovika 3000 holdas birtoka került kímérésre.

Blundell Uzovics Ludovika csillagkeresztes hölgy, a császári, királyi udvarban forgolódó dáma. Ferenczy Idához hasonlóan (aki Erzsébet királynő felolvasónője) Kecskemétről került Bécsbe.

Csillagkeresztes hölgyek szigorú családi háttérrel kerülhettek ebbe a rangba, legalább öt generációra visszagöngyölve kellett egyenes ágú, törvényes, nemesi származást bizonyítani.

Johannes Uzovics de Petőfalva (1789–1848) feliratú festményt talált az egyik helytörténeti kutató 2003 tavaszán Budapesten az Ecseri piacon.

A régiségekről, bizi-bazárról híres piacon bukkant fel ez a mellkép, amely magyaros, zsinóros ruhában ábrázolja a jávokorabeli férfit. Néhány telefon után kiderült, senki nem tart igényt a képre, így magántulajdonba került, egyik izsáki eredetű család áldozatvállalása révén. Talán egykor egy méltó ünnepség keretében ajándékozásra kerülhet.

Nagy Iván és Kempelen Béla családkutató történészek sem tudnak egy-két mondaton kívül támpontot nyújtani, így a családfa pontos felállítása az utódokra marad.

SZILY CSALÁD

Régi eredetű család, egyik ősök Márton (1662–1724), többször részesültek nemesi címermegújításban és birtokadományban.

Leszármazás: Márton (Frankovics Zsuzsanna – Ádám (1716–1785), kinek három feleségétől tizennyolc gyermeke származott (Galántai Balogh Erzsébet †1750, Csák Krisztina †1753, Hersing Júlia †1775). Leszármazás Ádám és Gáspár ágán. Kempelen Béla családkutató adatai között van Szily József (1746–1827) Septemvár, Pest vármegye alispánja, vicanádor. Ezen a vonalon fiúágban kihalt a família.

Ez a Szily József, Orczy Lőrinc báró révén a Martinovics-féle összeesküvés résztvevője, szerencsésen kimentette magát. Ennek fia Szily Antal főstrázsamester, a Mária Terézia-rend vitéze, civil életében Pest vármegyei tiszttviselő. A Brunszvik családhoz intim szálak fűzték, a fiatalok Bécsben az udvari bálon szórakoztak, a fiatalember forrón udvarolt Brunszvik Teréznek. (B. Teréz német nyelvű naplójának megjelentetésével sokat fáradoznak Martonvásáron a helytörténészek, itt bejegyzett adat szerint 1805-ben Brunszvik grófnő és Szily Antal jegyesek). A magas pozícióban levő Brunszvik család feltehetően nem vette szívesen a fiatalember jelenlétét. Szily Antal a továbbiakban Izsákon élt, így az itthon tartózkodó Mátyási József (1765–1849) jogász, a költő névnapján versben köszöntötte fel a „kastélyban”. Öregvitéznek, de fiatal költőnek nevezte. Szily Antal nem házasodott meg. Közhivatalt töltött be 1833-ban bekövetkezett haláláig. Érdemes megemlíteni Szily Barnabás (1812–1882) nevét, aki a 40-es években már magas pozícióban volt, Pest vármegye szolgabírája. Szily Karolina férje pl.: Fái Fáy Barnabás stb.

Szily Dániel (1814–1877) jogász, országgyűlési gyorsíró, az első gyorsíróverseny győztese 1843-ban (Tyler-módszerrel). A kiegyezést előkészítő tárgyalásokon még jelen volt. Szakírók gyakran eltévesztik nevét és az előbb említett Szily Barnabással keverik össze, pedig rangban is jelentősen különböztek egymástól. Későbbi életében Kiskőrösön élt, ügyvédi gyakorlatot folytatott. Megnyerte egyik híres szépség ügyfele perét, így feleségül kérte Dingha Karolinát és Kiskőrösön élt az asszony örökségéből.

Kiskőrösön az evangélikus temetőben van a nyughelyük. A Dingha családba Petőfi Sándor keresztszüleit tisztelhetjük (a keresztaapa Dingha Sámuel, akinek leánya csináltatta Izsákon síremléküket a református temetőben, felirata: „Dingha Sámuel és felesége”, állíttatta leányuk, Szily Dánielné 1849-ben). A Szily család által említett dokumentumában nem lehet Szily Dánielt beilleszteni, mivel gyermektelen volt, még az sem gondolható, hogy most is összekeverték Barnabással, kinek öt gyermekéről tud a családkutató.

Izsákon éltek, itt volt birtokuk, kastélyuk és itt találhatók meg az anyakönyvekben Szily Ádám (1763–1844) és felesége seregélyesi Szekeres Erzsébet és leszármazottaik adatai. Fiuk Szily Ádám felesége

Jeszenszky Karolina, családjukból Szily Kálmán nevét őrizte meg az utókor. Sírkövük a katolikus temetőben méltatlanul a földön hever.

Szily Kálmán (Izsák, 1838 – Budapest, 1924) műegyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia főtitkára (1889–1905), majd főkönyvtárosa (1905–1924).

Alapképzettsége mellett külföldön fejlesztette tovább tudását, Kirchhoff-elektromosságban elért eredményeit tanulmányozta stb. Munkássága, teherbírása, tudásszomja nem hagyta tétlenségben kimagasló szellemét. Tudományos folyóiratokat indított útjára, tanárként támogatta a kiemelkedő tehetségeket, 4-5 oldalas kézírásos levelezése őrzi ennek emlékét. Tudományos előadásai, cikkei jelentek meg szaklapokban. A mechanika, az elektromosság, a mágnesesség állt érdeklődésének előterében. Megbecsülés vette körül, a család életteréül szolgáló villa fényképének megismerése, az elegáns palota eszébe juttatja az embernek egy korábbi MTA-főtitkár, Arany János elismerését. Amikor a nyugalmas lakásból, mely a tudomány fellelőgárában volt kezdetben, kicsinyes, személyeskedést sem nélkülöző körülmények között bérlakásba költözött.

Idős emberként került Szily Kálmán az MTA főkönyvtár élére. Itt szintén teljes értékűt alkotott.

Könyveket írt és jelentetett meg: Nyelvújító szótár, Mikes Kelemen szótár.

Ösztönözte a nyelvészeket a kutatásra, írásra. Ennek során jelentették meg 1903-ban a rovásírás korabeli hivatalos állásfoglalást tükröző munkát. A *Magyar nyelv* és a *Nyelvőr* címen indított folyóiratok kiadásához előfizetőket toborzott, a kor híres nyelvészei mellett saját kutatási, nyelvészeti értekezéseit is közreadta.

Emlékkönyvet szerkesztettek kortársai 80. születésnapjára. Fia, Szily Kálmán, szintén műszaki területen fejtette ki munkásságát. Külföldre távozásakor az 1940-es években a család emlékezte lassan háttérbe szorult.

Gazda István tudománytörténész és munkatársai létrehozták a **Szily Kálmán Alapítványt**, ennek köszönhetően, elsőként megjelentették a nagy tudós egész könyvet betöltő munkásságát, ismertető kiadványait 2002-ben. Emlékét kegyelettel őrzik szülőhelyén. A családi major egykoron Páhi felé menetben, később Tapodi-tanya, a „kastély”

a mai városháza helyén állott, egy időben a polgári iskolának adott otthont. A szülők sírkeresztje a római katolikus temetőben, méltatlanul hever a földön.

Szily Kálmán emléktábla van a városháza bejáratán, a könyvtár elnevezése és az alsóvárosba vezető mellékutca őrzi Izsákon emlékét.

Szily Ferenc római katolikus püspök Szombathelyen. Nem lehetett az ismert adatok alapján a pontos leszármazásba illeszteni nevét. A barokk kor szép épületei, templomai építésében sokat tett. Közel a püspöki palotához helyezték el szobrát.

REVICZKY CSALÁD

A család Hotimér nevű őstől eredeztetve a XII. századig vezethető vissza. Izsákon voltak birtokosok, életvitelszerűen éltek itt néhány generáción keresztül. Az 1754/55. évi nemesi összeírásban Reviczky János neve áll, majd Reviczky József (Izsákon halt meg 1825-ben, kinek felesége Laczkovics Anna) egyetemi tanár, a királyi tábla közbírája. Három gyermekük közül Reviczky Imre élt és temetkezett Izsákon (1861).

I. Reviczky Imre császári, királyi tanácsos, a hétszemélyes tábla elnöke (felesége csicseri Orosz Eleonóra, így ezen a vonalon Madarassy László főbíróhoz kötődnek).

A család egykori, kereszt alakú kastélya és parkja egy 1878-ban készült felvételi vázlaton látható, amely a levéltárban került előnk. Emléküket Izsákon ma a várostól északra eső egykori majorságok körül létrejött tanyaközpont őrzi meg Reviczky-telep néven és utcanév mellett néhány monda. A gyermekeik elköltöztek Izsákról.

Egyik leányuk nevét őrzi a Fülöpszállás felé levő birtokrész Anna-telep néven, mely 100 évvel ezelőtt Oppenheim-örökösök kezére került. Talán vele találkozott Budapesten a várdombban lévő palotájában az izsákiak küldöttei, akik felkeresték a földterületek kimérése idején. Emlékezők szerint nagyon elegánsan fogadta a küldöttséget, díszmagyar ruhájában. Ágasegyháza–Kecskemét útvonalon levő Gedeon-dűlő egyik Reviczky örökös nevét őrzi. Gedeon Imre nem élt a

3000 holdas birtokán. A Kecskeméti Lapok 1872. évi számában bérbeadási hirdetést tettek közre Torna vármegyéből erre a birtoktestre, majd ez a terület is később kimérésre került. A szőlőtelepesek virágzó növénykultúrát hoztak itt létre, szép tanyákat, lakóházakat építettek itt (Újszászi, Lévai, Kovács, Török stb.).

II. **Reviczky Judit** Pestre került, férje Majláth Károly. Leányuk Mária, báró Mednyánszky László felesége lett, akit elsőként végeztek ki az 1849 júliusában, a szabadságharcban a császáriak. Lipótvár védelmét feladta a parancsnok, Mednyánszky ekkor a császári tiszt elé dobta kardját és ennek következtében ítélték el.

III. **Reviczky Ádám** Bécsben a híres Therezianumban tanult. A császári udvar a jó képzettségű fiatal jogászt több területen alkalmazta. A birodalom több állomáshelyén teljesített szolgálatot: Galícia, Pozsony, Toscana, Bécsben grófi címet kap. Izsáki birtokán Bankos Károly gazdatiszt irányítja a munkákat (itt született és nevelkedett tehát Bankos Károly jogász, irodalmár).

Reviczky Ádám Borsod vármegye főispáni beiktatásán jelen volt az első magyar nyelvű vándorszínész társulat. Déryné Széppataki Róza művésznő és társai operarészleteket adtak elő az ünnepségen.

Déryné naplója megőrizte ezt az eseményt. (Szépirodalmi Kiadó Bp., 1959. Tolnai Gábor szerk.) *„Reviczky installációja... Miskolc... diadal-
kapuk... zsúfolt város... Mindenki az utcán... Borsod főtisztjei díszme-
netben. A városháza udvarán nagy deszkaépületet építettek... Két banda
muzsikált... oldalt levő emelvény szolgált a köszöntésre, éneklésre... A
gróf magához intette komornyikját és tálcán egy csésze fagylaltot kül-
dött. Én szörnyű meghajlással köszöntem... aztán Szerdahelyi Józseffel
kettőst énekeltünk. Este a főispán a városházán pihent le... mi, az éneke-
sek odamentünk, hol ő volt, és én elénekeltem Csokonainak azon örökös
ifjúságában, még most is kedves, remek dalát: Földiekkel játszó égi tüne-
mény... mert úgy nyilatkozott a főispán, hogy az az ő legkedvesebb dala.
Az utolsó strófát az egész csoport énekelte... egyszerre megvilágosodtak
az ablakok... A főispán kinyitotta azonnal a redőnyöket... leköszönt ne-
künk.*

Másnap az alispán, Vay Miklós úr küldte át tekintetes Dominkovics úrral a hat aranyat, a szépen éneklő művésznő számára, melyet Reviczky főispán hagyott erre.”

Reviczky Ádám fordulatokban bővelkedő életútja később kerül közlésre, jelen könyvben.

A reformországyúlésen 1825/27-ben főkancellárként volt jelen Reviczky Ádám, buzgón pártolta a magyar nyelv és irodalom ügyét és bőségesen kiérdekelte, hogy 1831-ben a Magyar Tudományos Akadémia igazgatósági tagjává választják, amely tisztséget haláláig (1862) töltött be.

BÖSZÖRMÉNYI CSALÁD

Böszörményi Mihály (Mezőcsát, 1818 – Kecskemét, 1904) néptanító, a nemzet napszámosa, az izsáki nemzetőrök kapitánya. Elsőként erről a sokoldalú emberről kell megemlékezni, hiszen Kecskemét közéleti, ismert személyisége is volt, most lehet megemlékezni halálának 100. évfordulójáról.

Szülőfalujában kezdte iskoláit az értelmes gyermek, majd tanítói biztatására szülei hozzájárultak, hogy Sárospatakon folytassa tanulmányait. Korán tagja lett az iskola kórusának. Losoncon filozófiai tanulmányokat folytatott, Kecskemétre kerül 1837-ben, ahol jogi és teológiai ismereteket szerzett.

Fülöpszállásra helyezik segédtanítónak, Kecskemétre visszakerülve folytatta tanulmányait. Közben magántanítványokkal foglalkozott, így biztosította megélhetését. Az első fiúosztály tanítójaként megmutatkozott hozzáértése az írás és a testgyakorlás területén. Korszerű módszereket vezetett be.

Izsákra kerül 1844-ben és itt munkálkodik 1856-ig, a református iskolában. Az itt eltöltött évek megszilárdítják elhatározását, az elemi oktatásnak kötelezte el magát véglegesen. Izsákon akkoriban egy mulató, aggregény éltetett élő pap volt, a presbitérium egy része szintén részt vett a szórakozásokban. Egy ilyen alkalommal a nagyhatalmú pap, visszaélve tekintélyével, magához rendeli a fiatal tanítót, akibe igaztalanul belekötött, erre a kis ember a földhöz teremtette felettesét. Egyházi felülvizsgálat tett pontot a végére. Az iskola és az oktatás ügye a fenntartó egyháznak és előljáróinak egyáltalán nem

volt szívügye, ez tette Böszörményi tanítót a pedagógia elkötelezett hívévé.

Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc kezdetén az Izsákon szervezett nemzetőrök kapitánya Böszörményi Mihály volt. Izsákon kötött házasságot, felesége Cséplő István egyháztanácsos leánya, Erzsébet (1849). A forradalom idején kiemelkedő megbízatást teljesített Böszörményi Mihály, a gerillacsapatok számára Debrecenből Kossuth Lajos megbízásából, jelentékeny összeget hozott el.

Részt vett az első egyetemes tanítógyűlésen, majd 1852-ben visszahívták Kecskemétre. Többször hívták gimnáziumba tanítani, mindvégig megmaradt néptanítónak. Sokszor részt vett műkedvelő előadásokban.

Színészi képességei fiatalon a színház felé vonzották, barátai között volt Egressy Béni, korának jelentékeny művészegyénisége, alacsony termete és gyenge hangja miatt, erről lebeszélte.

A kecskeméti közélet, pedagógustársadalom köztisztelőben álló személyisége. Különböző gyűjtéseket szervezett: Eötvös Alap; Tanítói Árvaház stb.

Az iparos ifjak önképzőkörének elnöke, a Polgári Daloshoz elnöke... cikkei jelentek meg a helyi és tanügyi lapokban.

50 éves tanítói jubileumát méltó módon ünnepelte meg a közönség, 1889. július 8-án a régi Városháza dísztermében köszöntötte a város vezetősége. A *Kecskemét* című folyóiratban Tormássy Sándor tollából jelent meg szép méltatás. Elhunyt Kecskeméten 1904. január 7-én. A gyászoló családtagok: felesége, unokái, dédunokái. A Budai-kapunál levő református temetőben alussza örök álmát kedves családtagjai körében.

Egyetlen gyermekük Teréz (Báthy Károly tanító felesége) korán elhunyt és a három unoka nevelésében sokat segítettek Böszörményiek.

Az unokák elég korán elvesztették apjukat is. Erzsébet tanítóképezés volt, Mária óvónőnek készült, Sándor nyomdásztanuló.

A Böszörményi leszármazottak leányágon folytatódtak. Az unoka Fazekas Istvánné (Báthy Erzsébet) szintén foglalkozott irodalmi munkával. A leszármazottjuk Fazekas Ernő (1899–1957) igazgató tanító, kinek több irodalmi munkássága megmaradt. Tervei között szerepelt Mátyási József (Izsák, 1765 – Kecskemét, 1849) jogász, költő

életrajzát és műveit összegző könyv megírása. A fővárosi könyvtárhoz írt levelei megmaradtak, valószínűleg nem tudta a munkát elvégezni (vagy ismeretlen helyen van).

Utolsó leszármazottként Fazekas Tiborc neve ismeretes, aki költői szárnypróbálkozásaival jelentkezett, *Először* címen jelentek meg versei Kecskeméten 1947-ben a „kultúra” könyvkereskedés gondozásában.

A Böszörményi család lakóháza a Rákóczi útnál, a Városi Mozi mögött van. 1904-ben fehér márvány emléktáblával jelölte meg Kecskemét város irodalombarát közönsége nevében a Katona József társaság. A tábla felirata: „Emberré nevelni dicső feladat.”

Rajta kurucok, előre!
Kemény vitéz, hetyke lovas
volt az őszám, a kardja vas,
ezzel vágott eleséget!

Szilaj lován tova nyargalt,
be se várta a pirt, hajnalt,
nyughatatlan vére vitte
vad csatának a hevibe!
Szakadt nadrág, foltos csizma,
a dolmányán ezer hiba...
Nem volt rozsdás harci kardja,
megakadt rajt' nap sugara!

Harcos őszám régen nyugszik,
csendes sírban már aluszik...
Abbahagyja ő az álmát,
majd, ha megint elkiáltják:
Rajta kurucok, előre!...

Fazekas Tiborc, 1942

Izsákon a református anyakönyvek vezetését 1759-ben kezdte meg Mátyási János nagytiszteletű úr. Egy régi összeírás őriz egy „Kukoró” nevet (?!). A családból elsőként Takaró Gergelyné találjuk meg a halottak között, aki igen magas kort ért meg, még az 1680-as évek végén születhetett.

A temetőben megtalálható a leszármazottak gondoskodása révén Takaró Pál és felesége, Fejszés Mária ősszülők sírja, emlékköve.

Gyermekeik 1850 körül születtek.

Az Izsákon ismert famíliák: József, Imre, Pál, Károly, Lukács, Mihály ágán vezethetők le. A település tekintélyes személyiségei, előjárói, első adófizetői voltak. Részt vettek a szőlőtelepítések hősiess küzdelmeiben, néhányan iparosokként szolgálták a közösséget, közben művelték földjeiket, gyermekeiket iskoláztatták.

Takaró Imre asztalos-koporsós mester családjára érdemes a figyelmet ráirányítani, nemzetiségi faluból hozza feleségét, Goyser Alojziát. Nagy családot nevelnek fel (a 6 gyermek többsége Izsákon élt).

Takaró Imre (Izsák, 1880 – Izsák, 1925) református lelkész, az I. világháború tábori lelkésze, felesége Vágó Ida, Kecskeméten élnek. Ez a család szintén hat gyermeket nevelt fel. A Takarók között pénztári igazgató (Budapest), pedagógus (Kecskemét), közgazdász (Budapest) és református lelkész: dr. Takaró Zoltán (Kecskemét) egyaránt megtalálható. Kecskemét egyik szép polgárházában éltek a Jókai utcában az államosításig, kitelepítésig. Izsákon a református temetőben állítottak egy impozáns prédikátorszobrot. Felirata: *„Az izsáki Takaró család emlékére állította Takaró Gyuláné dr. Gaál Beatrix egyetemi magántanár.”* Egy kis vita előzte meg az elhelyezését. Kecskeméten él Judit asszony, a család egyetlen, kései ága.

Takaró Alojzia (Gyulai Istvánné) hosszú ideig zongoraleckékből tartotta el magát és családját Izsákon. Leánya közhivatalt viselt, sokan emlékeznek Lujzikára, a kedves anyakönyvvezetőre. Az ő leszármazottai élnek a településen ma.

Takaró Emma (Izsák Sándorné) pékséget tartott fenn. Gyermekeik a közelben voltak tanítók (Sándor, Emma). Nem tudunk leszármazottakról. Utoljára marad meg idős korában Izsák Emma, akit Budapesten

találtak meg rokonai között, amikor a pékség helyére takarékszövetkezeti székházat terveztek építeni. Az adásvételi szerződéssel keresték meg kb. 10 éve. Hosszú ideig Máté-pékségként ismertük (bérlemény volt). Vita keletkezett a műemléknek számító pékség megszüntetése során, melyet úgy oldott meg a szakhatóság, hogy áthelyezték Szentendrére és ott méltó helyen őrzik a Falumúzeumban (SKANZEN).

Takaró Mária vöröskeresztes ápolónő volt az I. világháború idején. Kint lakott az örökségében, a Lévai családdal szomszédos tanyán. A Takaró-kisasszony érdekes történeteit őrzik az akkori gyermekek nagyszülő korukban is.

Takaró Teréz (Marssó Józsefné) közszolgálatban banktisztviselőként és különböző egyletekben folytatott tevékenysége során sokak által ismert és megbecsült, „úri” familia sorába tartozott. Az 1905-ben épült szép Marssó-házban ma Bakonyiné Terike lakik, elegáns mennyezeti díszítése őrzi a régiek lakáskultúráját. Később a Szekeres-féle patika melletti Takaró-házban éltek. A megmaradt családtagok elcserélték egy csendes közben levő házra, és itt éltek halálukig. Leszármazottak, unokák nincsenek. A Kecskeméten élő Marssó családdal távoli rokonságban álló familia... őrzik régi, felvidéki, nemesi emlékeit.

Takaró Géza református papként szolgált. Feleségével és kiterjedt családjával Amerikában honosodtak meg. *Hagyaték és örökség* című könyvében megírta röviden a család történetét és az amerikai első magyar református egyház születését.

A legkisebb fiú a családban, így megérte a rendszerváltást, itthoni látogatása során tiszteltgett Izsákon is. Visszaútban a repülőgépen felköszöntötték 90. születésnapján.

A Nemzetőr újság 2004. január 14-én megjelent számában interjút közölt Takaró Mihállyal (Budapest) a Magyar Reformátusok Világszövetsége főtítkárával, Frigyesy Ágnes újságíró cikke.

Takaró Mihály pedagógus munkásságát többen ismerik a szakirodalomban.

A család múltjáról mondta: „az oklevelek 1211-ben említik először az ősoket. A nemességet Mátyás király adományozta a családnak.

Takaró Gergely a Szörénység püspöke volt 1502-ben.

Talán I. Mihály ősöm Tihany várának kapitánya a XVI. században.

A reformáció első hullámában a Takarók áttértek a református hitre. Ebben az időben katonai és papi pályán tevékenykednek többen. Azóta a református egyház hűséges, elkötelezett ároni családja vagyunk. Takaró Géza református pap, édesapám másod unokatestvére alapította meg az első magyar református gyülekezetet New Yorkban (és megírta történetét!). Édesapám született 1909-ben, Budapesten volt református lelkész, Pesterzsébeten szolgált... Testvéreim szintén lelkészek, hitoktatók, feleségem is, szeretetben neveljük négy gyermekünket.

Isten országát építjük, s a hazát szolgáljuk!"

Az Izsákon élők valamennyire ismerik a Budapesten élő Takarókat.

Egyik baráti családnál megtalálható a címert és a leszármazási táblázatot őrző könyvecske a könyvespolcon. Ezt sokan ismerik már.

A közismert Takaró család elsősorban leányágon őrzi a múltat Izsákon.

Férfiágon Imre, István (Soltvadkert) és Géza (Salgótarján) vonala adhat örökösöket a családnév továbbviteléhez.

*Deák-Ébner Lajos:
Nászmenet, 1888*

PUSKÁS ROZÁLIA LEGYEZŐJE

Kedves, szép, vidám asszonyként őrizzük emlékezetünkben. Sok le-
származott úgy hallotta a szülőktől, sok embernek segített, szívesen
hívták el keresztanyának is.

Csongrádról jött a család a Bagi-birtokra, kb. 3600 hold. Apja Pus-
kás Imre gazdatiszt, sok számadó felügyelője, anyja Szepesi Mária se-
gítő családtag.

Tázláron nevelkedtek gyermekeik a pusztán (ma a birtokon levő ház
a polgármesteri hivatal).

Régi mondást őriz a család: „Tázlár, Bócsa, Bodoglár, három elátko-
zott határ.” Puskás Imre 48-as vitéz volt, besorozták a császári sereg-
be büntetesként, majd a betyárvilág idején a pusztán kellett helytáll-
nia. A gyermekek Soltvadkerten jártak iskolába. Puskás Rozália édes-
apja elhunyt után egy ládát örökölt (ebben egy legyező volt?!) és egy
számadásra szolgáló asztalt. Izsákra került férjhezmenetelekor, 18
évesen Belo Molnár Gedeon hitveseként. Kislányaik nevelése, a gaz-
daság gondozása, a kedves rokonok féltése sem volt elég, a férj italo-
zó, kocsmázó életmódja lett egyúttal a veszte is. Leszúrták (tévedés-
ből) a Lebovics-kocsmánál, ez ma takarmánybolt Izsákon.

Puskás Rozália az özvegyek nehéz kenyerét ette. Fennmaradt egyik
mondása: özvegyet és az árvát még az ág is húzza. Mindenki nyeresz-
kedni akart, akit elhívott dolgozni, vagy visszaéltek magányos helyze-
tével.

Ficsor Ferenc gazdálkodó özvegyember volt, öt gyermeket nevelt.
Ismerősök ajánlották őket egymásnak. Tanyán éltek, a család közösen
gazdálkodott a Ficsor-birtokon. Itt a szülők idős korukban felosztot-
ták a birtokot a nyolc gyermekük között és Izsákon a római katolikus
templom utcájában laktak egy kis házban, innen jártak a közeli temp-
lomba.

Nagyon takarékosan éltek, a kertben minden volt, ami a háztartás-
hoz kellett. Minden gyereket a maga szintjén megtanították az önálló
munkás életre, beosztásra.

A közös gyermekek: Mária, Erzsébet, Sándor, Amália növekedése idején már termőre fordult a sok szőlőültetvény. A lányok libákat, kacsákat neveltek, fosztották a tolláért, tömték és hízottan a piacon eladták, ebből vettek ruhát stb. Az aratás embert próbáló munkájában mindenki részt vett, korának megfelelően.

A Birkás-keresztnél béreltek a saját föld mellett 100 holdas tanyás birtokot B. Molnár Sándor gazdától (csendőrről). Így közel kerültek Izsák településéhez. Piacra, vásárba kis gyaloglással könnyen bejutottak (kb. 6 km).

Az idősebb gyermekek Izsákon jártak iskolába egy-két osztályt, a nagyszülőktől.

Ebben az időben volt a nagy spanyol járvány. Puskás Rozália két gyermeke lett beteg. Amálka, aki angolkórosan született, önálló életvitelre nem képes, felgyógyult és nagymama egyetlen fiacskája meghalt.

Nagypapa kalapját levette: Isten adta, Isten elvette, áldassék szent neve, ennyit mondott felindultságában. Amálka 93 évesen Baján szociális otthonban él szeretetben. Sok rokon, ismerős járt a tanyára: Kecskemétről Gyenes, Méhesi, Szegedről Puskás rokonok, Pestről távoli Ficsor atyafiak, Szilágy megyéből Tapodiak.

Szüretkor jött a sok vendég, segítettek, szórakoztak, kiváltották a böngét (az elmaradt szőlőfürtért az élelmes puttonyos csókot kért).

A kömmün idején Szegedről jött Kalmárné két gyermekkel, itt biztonságban éltek a tanyán.

Puskás Rozália jó anya volt, nevelt fia családja mondta el: látogatónak jöttek vissza házasként, amikor indultak lovas kocsival haza, a Mama figyelmeztette, mindjárt pakoljanak ki az ülés alatti ládából, oda tette a hazait.

Nagymama a kicsik növekedésével nem járt ki a földekre dolgozni, a háztartás, a kert, a házimunka, kézimunka volt a feladata. Nyáron szőlőszámszámra készítették a száraztészta (tarhonya, lebbencs), befőzés, konzerválás... Idős szülők gondozása.

Puskás Rozália adott magára, szépen járt, fejkendője, köténye vasalással dícsérte háziasszonyát, a szenes vasalók idején dicséretre méltó teljesítmény. Otthon hajadonfővel volt, dús haját kontyba tette fel, hajfűkkel rögzítette. Egy fényképen ezzel a hajviselettel látható, divatos

ruhában, aranylánccal. A lányokat szépen ruházták, kicsi korukban Kecskeméten a zsidopiacon vettek zsákszámra úri emberek viselt ruháit, később a nagylányok újat kaptak. Egy családi fotón elegáns ruhákban, rogyantott divatos kontyot viselnek a nők. A lányok megkapták az ékszereket: lánc, fülbevaló. Rozi lányuk, szegénysége idején, ezt az értékes láncot értékesítve vettek malacot a háztartásba (6 gyermek).

A beosztó életmódot mindenki elsajátította, nagypapa nagyon éber volt és körbejárta, ellenőrizte a gyerekeket munkájukban (malac, tén, libapásztor). Jászkerkegyházán vettek egy majort a Strázsa-köggel, a mai 52-es út közelében. A lányok kíváncsiak bálba menni, aki éjjel legény, nappal is legyen az, így a nagypapa intelmével elmentek ugyan, de iparkodtak azért haza, indulni kellett, menni a 20 km-re levő földre. Jó volt még egyet aludni a kocsiderékban. Nagymama asztalától senki nem mehetett el üres gyomorral. Gondolt a kol-dusokra is. A nagyobb gyermekek sorban házasodtak: Amália, Julian-na, Rozália, Ferenc. Ferenc lakodalmán fogadalmat tett nagypapa, nem kell ilyen sokadalom.

Nyáridőben a kapatos kocsisok Móricgát-Félegyházáról jövet elté-vedtek és a gondosan előkészített ételek, a tésztával befőzött leves nem várt...

Népes unokasereg jött látogatóba ünnepeken, nagymama kis pesz-tonkát hívott segítségül és a kisházban etette az apróságokat. Várat-lanul hunyt el, temetésekor a meghatott pap így búcsúztatta: 12 gyer-mek bölcsője fölé hajolt ez az édesanya. Izsákon pihen a római kato-likus temetőben.

Ma többtucatnyi leszármazottja él. Többen nagycsaládosok.

F.-né Hajdú Emma elmondása alapján.

BENYOVSZKI MÁRIA KÉZFOGÓJA

Izsákon a legnagyobb birtokos család a Reviczkyek voltak. Több gene-ráció élt itt. Szép kastélyuk volt a felsővárosban és egy nagy majorsá-gi központ a mai 52-es út közelében (Kisizsákon). Itt élt és temetkezett

Reviczky János egyetemi tanár és felesége Laczkovicz Anna. Gyermekük, utódaik közül Reviczky Imre hét személynök és fia Reviczky István, aki végig küzdötte a szabadságharcot Komárom ostromáig.

A birtokon sok alkalmazott élt, iparosok találtak megélhetést: faragómester, hentes, kertész. A gazdaságot „botos ispán” igazgatta. Benyovszki János kertészként került alkalmazásra. Néhányan emlékeznek a megszólításra „főkertész úr”. Négy gyermeket neveltek fel Izsákon. A gyermekek feltű nevelést kaptak otthon és iskolákban. Az unokák még jártak polgári iskolába (Benyovszki Mihály tábori képeslapja őrzi szép írását az I. világháborúból). Több család megélhetésére volt befolyással, amikor a jobbágyfelszabadításkor önálló kis birtoktestek jöttek létre, az értékesítés megszervezése és a család eltartását, időjárási katasztrófák súlyosbították. Az alkalmazottakat sújtotta még a Reviczky-kastély leégése, majd az utolsó birtokos, Reviczky István öngyilkosságba menekülése 1875-ben.

A főkertész gyermekei Izsákon kötöttek házasságot és nevelték egyre növekvő számú családjukat (különböző helyeken születtek: Tass, Domony). Benyovszki Mária gyakran látta a három gyermekét egyedül nevelő Gellért Józsefet, akin megesett a szíve és kezét nyújtotta az özvegynek, 1886-ban volt az esküvő. Szépen, okosan nevelte fogadott gyermekeit és ugyanígy a sajátjait. A csipkekesztyű és kalap helyett kötényt, kendőt kötött és dolgozott a családért. A szőlőtelepítések embert próbáló munkájából kivette a részét, ültették a Gedeon-dűlőben a szőlőket, kiköltöztek a birtokra, így könnyebb volt a naponként jelentkező munkákat beosztani.

Megtanulta az önellátó paraszti gazdálkodás minden munkáját és a kézimunkát. Marokszedés közben súlyosan megsérült a lába.

Házimunkák közül: naponta főzni, hetente kenyérdagasztás és a kemence befűtése, kalács és sütemények készítése, tapasztás-mázolás-meszelés.

Gazdasági munkák közül: szénagyűjtés és -behordás, aratás, kötélfonás, forgatás szőlőtelepítés alá, szőlőgondozás, állattartás stb.

A ma élő unokák, dédunokák most kezdik sejteni, egy szépreményű, művelt asszony volt a mamájuk, aki hajlott korában semmiben sem különbözött más öreg nénikétől.

Gyermekei házasságkötését, próbálkozásait örömmel figyelte, részt

vett azokon. Egyik gyermek pl. Kecskemétről hozott feleséget, a jó módú Ö. Kovács, Bódog családdal került rokonságba.

Érdemes megemlíteni, a közelükben élő, kereskedő szellemű birto kossal történt egyezséget, amely tönkretette a családot.

Ígéretések, rábeszélések után jelentékeny összegről vállalt kezes séget, majd úgy lehetne kifejezni ezt a helyzetet (megtörtént egyko ron), ezen a manőveren megtudott gazdagodni a rafinált ember.

A családra marad a fizetésektelenné vált szomszéd adóssága. Ennek következtében szép otthonukból kellett kiköltözni, majdnem minden a végrehajtó kezére került. A sok fáradozás, munka, remé nyek vesztese után újra kellett az életet folytatni nagy lelkierővel.

Munka és munka után a vallásosság volt a családtisztelet mellett a fő összetartó erő, ennek következtében más alapokon tudták az éle tüket folytatni. A háborús károk, megpróbáltatásai mellett sok áldo zatot szedett először életében a tüdővész és az 1918-as spanyoljár vány.

Az első világháborús emlékművön három Benyovszki neve olvasha tó, akik virágzó, reményteljes tiszta életüket áldozták a családjukért és a hazájukért.

Benyovszki Mihály az olasz frontról írta szép leveleit Mezei Zsófia számára, akivel jó házasságban éltek összekerülésük után. Id. Benyovszki Mihály–Bognár Veronika két gyermeket neveltek, iskoláz tattak.

Veronika lányuk kesztyűben, kalapban járt (férje Korsós, cipész). Benyovszki Mihály, a háborúból hazatérve, feleségül vette Mezei Zsófiát és hat gyermekük lett. Sajnos a korai betegségek miatt elhunytak 1937-ben, az árvák gyámja Molnár Sándor kántortanító úr volt, aki kereste, kutatta a származást, az örökséget. Az anyakönyvek és a csa ládi emlékezet alapján eddig nem lehetett a származást pontosítani. Solton a tüdőgondozóban volt kezelésen Benyovszki Károly, aki így nyilatkozott: Én a saját kastélyomban vagyok most!

Csanda néni mesélte a napszámoskodás közben egyik adatközlőm nek: Katicám ez a te udvarlód grófi családi származék! Nagyon szépen éltek Mihály és Katica a házasságkötésük után.

Gellértné Mari nénitől hallottuk (még Dudás papa mondta) a Be nyovszki gróf történetét. Benyovszki János főkertész és felesége

Depoi Apollónia Izsákon alusszák örök álmukat a felsővárosi temetőben, utódaik által megőrzött sírfeliraton olvasni nevüket.

A családtagok elmondása alapján

HORNYÁK ERZSÉBET KÖNNYEI

A drámai körülmények közepette árván maradt kislányt édesapja és testvérei nevelték. A nagylány testvéreivel gyakran járt napszámba. Kint a tanyán vagy a pajtában laktak, a szoknyabolond hírében álló birtokosnál. A testvér nem titkolta az úrral való kapcsolatát – éjszaka szinte a gyerek hallatára, láttára csinálták a dolgot – a felriadt kicsit csendre utasították. Egykoron a Hornyák család a Reviczky-birtokra került, itt volt az „ősapjuk” botos ispán. Ez már rangot jelentett, nem kellett fáradozni, a fizikai munkásokra, kapásokra kellett felügyelni és biztatni őket a szapora munkára. Hornyák János a férfi testvérük Izsákon a felsővárosban megnyitotta üzletét „árva fiú boltja” néven a 20-as években. Ez a főutcára merőlegesen álló nyeregvető ház hátsó részén pincével rendelkezett. A szájhagyomány és az átalakításkor végzett bontási munkák igazolása szerint, innen alagúton lehetett kijutni a Kolon-tóhoz. Valószínűleg menekülésre szolgált a nehéz időkben, akár a betyár időkben vagy katonafogások idején. (Fényképen látható).

Erzsike megtanult dolgozni, könnyeit nyelni, édesapja házánál.

Testvére vidékre ment férjhez, további életükben nem sokat találkoztak. A fiatalok multságain, szomszédok lakodalmán és a padkaporos bálakban találkoztak a fiatalok.

Hornyák Erzsébet férjhez ment Lévai Imréhez. A Gedeonban élték további életükben. Ágasegyháza mellett levő major és nagybirtok Gedeon Imre Trencsén megyében élő tulajdonában volt, felesége révén (újsághirdetés Kecskeméti Lapok, 1889-ben). A birtok bankon keresztül került eladásra, a földmérést Nagy Balázs végezte. A mérés 1 kat. hold, 1200 négyszögölben hagyták meg, vitát és pört tett a benne részt vevő családokra.

A sárféher szőlő telepítése a nagy filoxérajárvány után vált tömegessé,

ez a fajta, a szőlőgyökértetűre immunis. A helyi Népbank, a Teissler család járt az élen, és kidolgozta a vevők számára a kedvező kölcsönfelvétel módját. Sokan települtek Izsákra a Jászságból, Csongrádból stb. Ekkoriban jöttek a Lévai, Uri, Újszászi családok.

A kimérés után megkezdődtek a földmunkák, szőlőültetés, lakóház építése. Itt épített szép birtokán impozáns lakóházat Nagy Balázs. A jelentékeny tanyák a kialakított Gedeon- és Viczián-dűlő nevekkal a régi birtokosok nevét őrizte meg napjainkig. Török család tanyaépülete mellett kovácsműhelyt létesített.

Hornyák Erzsébet Lévai Imréhez ment feleségül. A család ősrégi, magyarságát mindenkor hangsúlyozó csongrádi ágából származik. Ottani megalapozott életüket cserélték fel az Izsákon ígérkező gyarapodásért. Szomszédok voltak a Gellért, Ö. Kovács, Gyallai, Török családdal. A Lévai családban a testvérek önállósodása idején 53 gyermek, unokatestvér tartja számon egymást. Ilyen hagyománytisztelő, szerető nagycsaládba került Hornyák Erzsébet. Sokat dolgoztak, figyelték hol tudnak segíteni. Saját gyermekeik ügyessége, fejlődése sok örömet okozott. Gyermekeiket járatták polgári iskolába, különböző művelődési rendezvényekre.

Ugyanígy, Hornyák János testvér, aki később megnyitotta Izsákon az első benzinkutat, sok gyermeket nevelt fel. Egy fiúgyermek öngyilkos lett serdülőkorában, az öt lány, egyik szebb és okosabb, mint a másik, mind elkerültek az 50-es években a szélrózsa minden irányában.

Iskolai előadáson Hornyák Etelka énekelte „Görög Ilona” balladáját, sajnos elég korán meghalt Budapesten, gyermekei és testvérei, osztálytársai emlékeznek. Hornyák Erzsébet gyermekei nevelését segítette az egyedül maradt Anna néni, itt a régi Lévai-házban, Izsák központjában laktak, iskolába járáskor. Megtanulta Lévai Ottilia a lakodalmas sütemények, pörkölttorta készítését. Az utódok, leszármazottak a kialakult szokásokat megtanulták, Izsák jelentékeny befogadó-képességről tett tanúbizonyságot. Mindenki talált magának helyet a munkában, szórakozásban, mulatságban.

A Hornyák és Lévai család emlékét elsősorban a leszármazottak őrzik. A Lévai család nevéhez fűződnek a meggy- és dinnyehegyek még, amelyekből szívesen válogattak a piacon a vásárlók.

M.-né Lévai Ottilia elmondása

Izsákon meghatározta a lányok nevelését, önálló életre felkészítését a családi környezet hagyományai, a helyi társadalomban és a társasági életben elfoglalt helyük.

Dalmady Sándor, az édesapa régi, történelmi család tagja, jogi pályán dolgozott. Dunavecse, Soltvadkert, Tázlár volt ismert szolgálati helye, ahol jegyzőként dolgozott. Rokonságban állottak Dalmady Győző, magas beosztású megyei tisztviselővel, közíróval, kinek munkásságát emléktábla őrzi a megyeházán (ma Budapesten, V. kerület).

Az édesanya Klein Ida, Soltvadkertet 1740-ben benépesítő Baden-Württemberg német tartományból érkező családból. Testvére Klein (alias Kiss) Gyula feleségével Gyenes Emmával Izsákon jelentékeny birtokkal, malommal rendelkező család.

A Dalmady család szeretettel nevelte, polgári környezetet biztosított a hét gyermek neveléséhez. A biztonságos, szép otthon, a műveltség, a kultúra ismerete, a kézimunkázás elsajátítása volt fontos. Pici korban elhunyt két gyermek; egy kislány Budapesten internátusban tanult, 11 éves korában halt meg, Győzőke pedig a kedves játszótárs Izsákon vérmérgezésben hunyt el. Az Árpád utcában éltek, szemben az egykori finger bolttal. Az édesapa korai halála után az özvegyi nyugdíj, kis szőlőbirtok és Kiss Gyula testvér segítségével éltek további életükben.

Dalmady Panna (így nevezték kedves barátnői) műveltségével, kedves modorával sok barátnőt mondhatott maga mellett, Igács Kató postatisztviselő, Veress Margit – Mandó tanítónő életük végéig tartották a kapcsolatot. Dalmady Panna korának megfelelően eljegyzett vőlegénye karján szép jövőt, boldog családi életet képzelt el magának.

Az első világháború behívói nem tettek különbséget, minden valamirevaló férfit besoroztak katonának és kivitték a frontra. A vőlegény eleste után az élet ment tovább. A kis család, az édesanya irányításával élt. Dalmady Benő az egyetlen fiútestvér iskoláztatása, különböző munkavállalásai, vállalkozásai segítették a megélhetést a későbbiekben. Dalmady Benő valósággal mestere volt a kártyának, így emlegették régi barátai.

Dalmady Lenke testvér a Felvidékre, Peredre ment Torma Károly

gyógyszerész férjével, itt nyitottak gyógyszertárat. A Trianonban 1920-ban megkötött békeszerződés következtében ez a vidék Csehszlovákia része lett. Pannika gyakran kért útlevelet és ment a rokonokhoz, ott segített a háztartásban és mindenféle munkában testvére családjában.

Életének jelentékeny részét természetesen Izsákon töltötte, idekötötte a felnevelő táj, édesanyja és Benő testvére, családja és kedves barátnői, ismerősei. Az újabb kor új lehetőségeket hozott, a társasági kapcsolatok megmaradtak, teadélutánok, színi előadások szervezése, egyházi rendezvények, iparosestélyek, kaszinói rendezvények majd az 1936-ban rendezett első Sárfehér napok sok tennivalót adott a közíránt érdeklődők számára.

Dalmady Panna környezetében újabb és újabb kérők jelentkeztek, ő megőrizte vőlegénye emlékét, így kikosarazta tucatnyi kérőjét. Egyedülállóként és a gazdasági helyzet változásával a Víkor-féle házba költöztek, itt éltek szerényen.

Dalmady Benő megtalálta élete párját később Molnár Erzsébet személyében, gyermekeik: Ida, Lenke, Benő.

Pannika idős korát bearanyozta a gyermekek közelsége, szeretete. Aktívan részt vett nevelésükben, a szocialista ízlés uralkodása idején környezetének, családjának átadta azokat a szép emlékeket, értékeket, amelyet fiatalkorában megélt.

A családban született sok gyermek, leszármazott ápolja Pannika néni emlékét, őrzik a megmaradt iratokat, fényképeket. Írják a családhoz tartozókat, felvették távoliakkal a kapcsolatot.

K.-né Dalmady Lenke elmondása

DEDICZKI ILONA KÖTÖTŰI

A legtöbb idős asszony szívesen mondja el boldogult lánykorának eseményeit. Ilonka néni hagyományos nagycsaládban nőtt fel, sokat játszottak, megtanulták a munka értékét, kézimunkáztak, énekeltek, táncoltak, pásztorkodtak. Édesapja Dediczki Imre (Dediczki Sándor – B. Molnár Erzsébet) édesanyja Deák Terézia (Deák Lajos – Halász

Magdolna). Ilonka néni emlékezett nagyszüleire, azok életére is. A Dediczki ágon egykoron lengyel nemesi családból származtak, így magyarázta Izsák Imre kántor úr. Amennyiben visszagondolunk a lengyel nép küzdelmére, szabadságharcukra, máris sok közös vonást találhatunk a magyar történelemmel. Az 1700-as évek kezdetén a cári Oroszország akadályozta meg az egységes Lengyelország létrejöttét. Nem lehet véletlen az a lengyel elképzelés, amely II. Rákóczi Ferenc személyében képzelte el a lengyel érdekek egyesítését, felkínálták nagyságos fejedelmünknek a koronát is.

Több hullámban kerültek hazánkba küzdelmes életük során lengyel menekültek. Így elképzelhető, az Izsákra került Dediczki család itt találta meg a nyugalmat. Anyakönyvek szerint itt élnek 250 éve. A régebbi időkben is vezető tagjai voltak Izsák közösségének, főbíró és egyházvezetők ugyanúgy megtalálhatók, mint napjaink vállalkozói.

Ezen az ágon Dediczki Imre testvérei: Teréz (Zsila Juhász Sándor) szép gazdaságot teremtettek a Deutsch-dűlőben, Veron (Mózes József) két fiú és négy lány szülei, Julcsa (Viktor György) elvesztette férjét az I. világháborúban két gyermeket nevelt fel. Sándor (Takács Eszter) nevelték fel a népes családot, László (Duráncsik Veron), Erzsébet (Rózsa József)... Dediczki nagymamáék itt laktak a római katolikus templom mellett a B. Molnár közben, idős korában vitték hozzá az ételt az unokák, mérges volt, amikor krumplit vittek: nem tudom elrágni, hozzatok kolbászt! A jó füstölt, szárazkolbászt szívesen elszogogatta még.

Deák ágon Halász Magdolna nagymama korán özvegyen maradt és elvette a sógor Deák Lajos, így nevelték fel a közös négy gyereket, Prohászka plébános idején. Mari néni férje Probszt János kovácsmester, gyermekeik: János, Margit, Eszter. Rozi néni férje Egyedi János, gyermekeik: István, János, Ernő. Lajos, felesége Siroki Mária és gyermekeiket, a két kislányt gondosan nevelte.

A Siroki ágon Zrínyi nagymamát találjuk, aki a történelmi nevű családból származik. Többen is tudják homályosan a kapcsolatot. Deák nagymama a felsővárosban lakott a főutcán, később Kormos Géza háza épült fel a helyén. Deák mamácska idős korában itt lakott, az utcára kis ablakkal kitekintő házban, betegeskedett, bibircsókos orra volt – talán rákbeteg volt. Nem szaladtak minden testi nyavajával az

orvoshoz, bábához vagy gyógykovácshoz, elhordozták az öregség, betegség minden gondját, otthoni gondozásban részesültek és így éltek utolsó idejükben. Úgyes bábaasszonyok vezették le a szülést, ellátták a mamát és a kisbabát.

Dediczki Ilona nótakedvelő, jó táncos lányként vált kedvelté a különböző rendezvényeken, bálakban, az akkori társasági körökben. Egyszer mutatkozott valami amerikai örökség, nem látták értelmét utánajárni.

Édesapjuk az I. világháborúban vett részt, majd a fogságból érkezett haza a család nagy örömére. Sokat dolgoztak. A három gyerek: László, Ilona és Teréz mellé megérkezett az új testvér Erzsike (később Jávorkáné). Ilonka néni partnerei (csőszlegény, különböző szerepek, táncosai között több gazdafi és partiképes iparos legény is volt. Barátnőivel sokat szórakoztak, viccelődtek. Szörfi János cipésmester szépetevése idején azt mondta otthon az édesapa, ne menj hozzá lánynom, úgy veszitek majd a lisztet zacskóban a boltban.

A régiek úgy gondolták, akinek van háza, földje, szőlője, az mindent megtermel a családnak, nem szorul rá a boltok kínálatára. Kis szatócsboltok voltak Izsákon a lakosság ellátására: fűszerek, petróleum, só. Alkalmi árusok jártak tanyákon árusítani és az évenkénti négy vásárban minden volt. Az udvarlás szép emléke megmaradt, a cipészetet felszámolták. Ilonka néni 25 évesen férjhez ment régi, húséges udvarlójához, Papp Mihályhoz. Misa bácsi, mert a környéken így neveztük, négy testvérral nőtt fel az ősi házban, a Tehénhajtó és a Széchenyi utca sarkán. A szérűskert, a mai Deák Ferenc utcában volt, kinyúlt egészen a Kolon-tó széléig, ezen osztozkodtak a testvérek, ide építkeztek. Az önálló élet nehezen indult, rögtön jöttek a gyerekek: Kató, Ilcsi, Ernő. Házépítéshez fogtak, gazdálkodtak.

Misa bácsi fuvarozást vállalt, így gyakran elfogadta a háziak kínálatát. Ilonka néni erélyes asszony volt, szükség esetén a férfiak dolgába is beleszólt. Egyszer baráti közösség gyülekezett valakinek a tanyáján, szerencsére Misa bácsi otthon maradt, később derült ki, erre a társaságra sütötték rá az akkori szokás szerint „állam ellenes összeesküvés” vádját. A változó gazdasági helyzet, a sok dolog idején a gyerekek iskolába jártak, korán bekapcsolódtak a fiatalság szórakozásaiba, Ilonka néni kísérte őket.

A kézimunka vált a szabadidő leghasznosabb eltöltésére, így a családtagok számára és eladásra készültek a remek munkák. A gyerekek iskoláskorára kialakult egy szép szokás, téli estéken összejött a környék apraja-nagyja, úgy négy-öt család. Ilonka néni köves konyhájában mindig jó meleg volt, a tűzhelyen feketekávé, a sütőben tökmag. A férfiak kártyáztak, a nők beszélgettek, vagy pödrögtettek, a gyerekek játszottak, ill. a régi és új történeteket hallgatták. Nem volt olyan kézimunkaminta, amit nem tudtak lemásolni.

Római katolikus vallását gyakorolta; misékre, zárandokutakra járt, előénekes volt. Minden ismerőst, kedves szomszédgyereket megkínált finom süteményeiből. Kedves ünnepi sütemény a női szeszély volt, szép tojáshabbal a tetején.

Ilonka néni nagy kertjében korán megtermett minden, virágerdő vette körül. Idősebb korában virágait és sütőtököt vitt eladásra a piacra. Ebből pótolta kedvteléseit, vette meg magának az áhított fekete perzsabundát. Szívesen beszélgetett a régi időről, az egész várost ismerte, sok rokonán és leszármazottakon keresztül.

Unokái, dédunokái tették széppé időskorát. Nehezen mozdult ki kényelmes otthonából. Az utolsó telet lányainál töltötte. Nyárig volt rendszeres gondozója, hirtelen rosszullét után kórházba került. Szép csendesen hunyt el.

Személyes beszélgetés alapján M. K.

NAGY ERZSÉBET KÖTÉNYE

Hagyománytisztelő családban nevelkedett, apja Nagy János, anyja Boglyás Zsuzsanna. A szülői házban minden fontos dolgot megtanult. Szép lánykora volt, Szűcs János oldalán képzelte el a jövőt, szorgalmas munka és megérdemelt pihenési szakaszok között éltek. Összedolgoztak az új házasok az időséssel, így tudták fenntartani magukat, nem szorultak a más kenyerére. Lassan önálló házat tudtak építeni. Egyik nyáron agyagból és szalmatörkölyből vályogtéglákat vetettek, jól kiszáradt, másik évben a faanyagot szerezték be, faragómesterek,

ill. ügyes kezű férfiak készítették a mestergerendát, ácsolatok, ajtók és ablakok készültek.

A Kolon-tóban engedéllyel nádaratásra került sor télen, ez volt a régi háztetőjének az anyaga. Télen meleg, nyáron hűvös. Építkezés-kor összejött a környék apraja-nagyja és így építkeztek. Legtöbbször egy ügyes kezű pallér irányította az építkezést. A szülőktől kapott földön és a maguk építette házukban önállóan tudtak az életben haladni. Testvére, Mária T. Nagy családba került.

Más esetekben egyik gyereknek az idősödő szülőkkal kellett maradni, így néha szűkösen voltak, az öregek dirigálták a gazdálkodást, a gyermekek ellátásában így könnyen volt segítség is. Az asszonyok kötevénye sok mindent eltakart, ápolt... Aztán meg jöttek szép egymás után a gyerekek: Ida 1906, Etelka 1908, Gizella 1912, János 1914.

Vidéken megéreztek a régi idők a változás szelét, Ferenc József volt az Osztrák–Magyar Monarchia császára, már idős ember. Erzsébet császárnő merényletnek esett áldozatul Genfben, 1898-ban.

Meghalt az egyenes ági trónörökös Rudolf főherceg Mayerlingben. Halálos merénylet következtében meghalt Ferenc Ferdinánd trónörökös és hitvese Szarajevóban, 1914-ben. Ultimátum-világháború. A Monarchia kétes értékű érdekében Izsákról is több száz férfit vittek a frontra, elhunyt 280 fő. Doberdo, Isonzó, Pó-síkság, Dolomitok: ezek a kifejezések kerültek a tábori levelezőlapra.

1916-ban Ferenc József, az Osztrák–Magyar Monarchia császára 86 éves korában meghalt.

Megkoronázták IV. Habsburg Károlyt császárnak, Zita királyné és Ottó trónörökös nevét ismerték meg.

A háború, a besorozóbizottságok nem voltak tekintettel sem a férfiak korára, sem a gyermekek számára. Így mentek a frontra, a biztos halálba sokan. Szűcs János több évig volt Ferenc József katonája, így mondta a régi katonadal. Megsebesült 1917-ben, Sátoraljaújhelyen kórházban ápták, itt halt meg, hátrahagyva özvegyét és öt gyermekét. Nagy Erzsébet megtanult dolgozni, küzdeni, nem hagyta el magát, küzdött picit gyermekeivel a mindennapi kenyérért. A Gedeonban levő iskolába jártak a gyerekek, amely nem volt túl messze a tanyától. A nagyobb lánykák ügyesen kivették részüket a család munkamegosztásából, korán szántotta, kaszáltak, állatokat gondoztak már 12 évesen.

Az édesapa halála után az apai rész nehezen került az árvákhoz a rokonok számításai miatt. Tornyai János festőművész valószínűleg nem véletlenül örököltette meg Halason szerzett tapasztalatait *A juss* című kompozícióján, jól látható még az öreg le sem csukta a szemét és már az örökösök húzzák ki a feje alól a párnát... kemény idők voltak! A gyermekek gondoskodásáról többen is megtették a kötelességüket, nagyszülők és a hivatalos szervek, mint az árvaszék kijelölt személyei. Szépen nőttek, ruházkodásukról, kiházásításukról is kellett közben gondoskodni. Termettek a jó sárfehér ültetvények és a sok munka után mégis látszott egy kis remény a távolban. Jártak a fiatalok a jó bálakba: zenét hallgatni, táncolni, udvarolgatni.

Nagy Erzsébet soha nem gondolt férjhez menésre, fő célja lett gyermekei nevelése. Legidősebb lánya Ida, férjhez ment Tóth Boldizsárhoz, még a három gyermek itt járt a Tébi tanító nénihez iskolába. A szomszédos Páhin éltek később. Molnár, Turcsán, Szelei, Pszota, Kiss családok között. Tizennégy unokájának nevelésében vett részt.

Nagymama tejlევessel fogadta őket ebédre. Praktikus ebéd, minden hozzávaló kéznél volt, elég gyakran volt az asztalon, pedig nem mindegyik unoka örült ennek a fogadtatásnak.

Kis rántást készítettek, víz és tej, pirospaprika, petrezselyem, tészta. Ma szívesen ennék már ezt a szokásból kiment ebédet, de hol van már a nagymama kis házacska. A Gedeonban már alig van tanya.

Nagy Erzsébet megérte a II. világháborút, egyetlen házas fiát elvitték katonának. Az oroszjárás idején itt a tanyavilágban több erőszak történt a nők rovására, menekült ki merre látott: szárkúp, verem. Szegény szomszéd Mariska nénit és kislányát meggyalázták, a gyerek-lányt orvos varrta össze. Csudaszámba ment, egyszer csak férjhez ment, messze tájra elköltözött, gyermekei születtek, azóta alig tudni róla.

Sajnos, az a sors jutott Nagy Erzsébet számára, hogy szeretteinek sírját nem látogathatta, férje és fia elestek a hazáért. Az I. világháborús emlékmű őrizte meg a férj, a II. világháborús emlékmű pedig a fia nevét.

Nagy Erzsébet szomorúságokkal teli áldásos életét 80 évesen fejezte be 1960-ban, Izsákon. Sok unoka, dédunoka őrzi emlékét, tesz vigaszt a sírjára.

Tóth Ida elmondása, Kecskemét

Nehéz gyermekkorra lehetett, édesanyja Damásdi Teréz 23 éves korában elhunyt. Nagyszülők Damásdi Péter – Czizmadia Zsófia nevelték fel. Édesapja Papp János. A régi házat ma is megtaláljuk a Wesselényi utca sarkán, hosszú, nyeregvetős épület, hátul eredeti vaspálcás ablakokkal. A kislány sok segítséget kapott a nagyszülőktől, majd felcseperedve édesapja segítségére volt a házi és kinti munkában. Papp János bácsi szorgalmas, szorgos ember volt, hosszú özvegysége idején mindig talált kedvére való menyecskét, a kertek alján vagy kint a mezőn, magányossága enyhítésére. Az élet mégis ment tovább, Bözsike, az eladósorba cseperedett református lány, házasságra lépett Jávorka Lajos katolikus legénnyel. A férj, Jávorka István és Németh Zsuzsanna gyermeke. Így a nagy család, a férj családja, majd a közös gyermekek, unokák kárpótolták árvaságáért. Az első világháború idején egyszerre hét családtag vonult be katonának, többen örökre ott maradtak valamelyik frontvonalon (Szabó László, Jávorka András). Bözsike néni családi élete szépen alakult, fekete hajú kislányát nagy gonddal nevelte, később göndör, szőke hajú fiacskája aranyozta be életét. A Széchenyi utcában éltek az Iparterületi Székházzal szemben. Dolgoztak, jó beosztással éltek, gondozták földjeiket. Terményeiket értékesítették. Nevelt gyermekük, Kürtösi János ugyanúgy a család szeretetéhez tartozott és a gazdaságban tevékenyen részt vett. Kedves, vidám természetét ma is őrizzük emlékeink között. János nem nősült meg. Bözsike néni nagy reményekkel férjhez adta vegyes házasságból született kislányát K. Sz. Sándor faesztergályoshoz. Később rózsakertész, majd termelőszövetkezeti elnök volt. Ma 90. évét taposó Sanyi bácsi jó egészségnek örvend. Négy gyermeket neveltek fel: Erzsébet, Sándor, Katalin, Ferenc. Gondos nevelést kaptak a gyerekek: óvoda, iskola, felsőbb iskolák.

Bözsike néni férjét az olasz fronton aknatámadás érte és betegeskedett itthon, 1944-ben meghalt.

A gazdaság gondozása, gyermeke útjára bocsátása, az új idők szerinti életvitel sok gondot jelentett. A háborús sebek és magánéleti problémák enyhülés után tovább kellett élni, így a gazdaságban segítséget jelentett a felnőtt Lajos fiú. A fiatalok felélénkültek, újabb ren-

dezvényeken megjelentek a háborúból visszatért katonák, foglyok és a közben felnőtt fiatalok.

Több helyszínen volt lehetőség rendezvényeket szervezni. Ünnepeken: húsvétkor, május 1-jén a fiúk bandában mentek a lányos házakhoz locsolkodni, ismerkedni, éjjeli zenét adni. Bözsike néni fia jól énekelt, hangszeren játszott, többször mandolinkíséretet adott az éjjeli zenét tervező legénypajtással.

Május elsején szokásban volt még a tavasz köszöntése: májusfa állításával. Titokban virágzó orgonaágakat, egész nyárfákat szereztek a fiúk és a kiválasztott lány kapujában állították fel. A sok népdal, kucrucnóta után új dalok kaptak szárnyra:

Szeretnék május éjszakáján letépni minden orgonát...

A haja szőke volt...

Szeretlen én, jöjj vissza hozzám (németből!)...

Egy autó jött Budáról át...

Három aranyásó jött a hegyek közt...

Bözsike néni átadta a gazdaságot gyermekeinek, Lajos elvette feleségül Halász Máriát. Jöttek az 50-es években az újabb unokák. Jól alakult egy időre a birtokok gondozása, egy kicsit erőre lehetett kapni és a szétoztás következtében sokan elkerülték a meghurcoltatást, összes birtok mennyisége a felszorzáskor sem érte el a 25 holdat, így kerültek K-listára.

Bözsike néni sok örömét találta az unokákban. Többször ebédvel várta a gyerekeket haza az iskolából. A katolikus unokák imádkozása idején kezét összekulcsolva várakozott, imádkozott. Idősebb korában, a hosszú téli esték idejét, távoli szomszédoknál töltötték: kártyázás, kézimunkázás, gyerekjátszás. Mindennap eljártak egyik rokonnal P-né Szegedi Zsófiával istentiszteletre. Tantó Sándor nagytiszteletű úr egyszer hazaküldte a két idős asszonyt: ebben a hidegben menjenek Békével haza. Unokái leszármazottai szép hivatást töltenek be: agrárterület, orvosi, lelkészi hivatásban. Az ősi házban jelenleg a Borbély család lakik.

Ismerősök, családtagok elmondása alapján

Régi, ismert családban nőtt fel, katolikusok voltak, elfogadták a gyermekáldást. A háztartási munkák mellett a gyógyítás minden csínját-bínját megtanulta otthon. Majd saját tehetségével, tapasztalatával egészítette ki később.

Izsákon az 1850-es években alkalmaztak orvost, bábát, gyógyszerészt. A nagy gyermekáldás, betegségek, járványok a lakosság találatkonyságát igénybe vette. A gyógykovácsok, borbélyok fogat húztak, ficamokat tettek helyre stb. A mindenórás asszony végezte napi feladatait, a mezőn kint levőkön a kéznél levő ismerős vagy családtag tudott segíteni. A bába olykor ellenőrizni jött, hisz minden rendben történt. Hol volt a bába Petőfi Sándor születésekor is?!

A fantáziára marad a válaszadozás. Feltehetőleg úton született ő. A gyakran jelentkező gyermekbetegségeket otthon kezelték, torokgyíkot petróleumba mártott tollal, nyílt sérülésekre pókhálót tettek, agyvérzésre hajlamos emberek vérét élő pióccával szívták le stb.

Azt is beszéltek még a régi öregek: farkasok felbukkanására számítva, tüzet raktak pl. utazáskor, pásztorkodáskor lehetett ez. (Petőfi verseiben is említi a betyár alakját: háta mögött farkas, feje fölött holló...)

A testen levő bőrelváltozások gyógyítását szintén otthon kezelték.

Egy rokon kislány sarkán levő vörös dudor miatt tipegve ment el Veron nénihez gyógyulást keresni. A néni a fal felé fordította, meghagyta: nem szabad a szemét kinyitnia. Késsel egy gödröt készített a lányka sarka alatt, egy foghagyma volt a kezében... ennyit látott a szemét kinyitó leány. Patkóvár volt ez lányom, nem tartozol semmivel, menj Istennek, utadra. Futott a lány. Így teltek a régi napjai: sok munka, gyereknevelés, rokoni kapcsolatok ápolása, öregek gondozása. A pénz mindig kevés volt, az pedig kellett egy darabka föld vásárlásához, szőlőültetvény létrehozásához, a fiatalok kiházásításához. Nagy eset volt, amikor mégis orvoshoz fordultak. Fiatal gyerekek tevékenykedtek az arató és cséplő bandákban. Népballadához hasonlítható dalok őrizték meg a balesetet szenvedett nevét. Leggyakrabban a cséplőgép dobjába estek bele. Más baleseteket: ficamot, rándulást otthon kezelték, kikötötték a mestergerendához és úgy húzták helyre. Legfeljebb sánta maradt.

Fiatalon minden munkára megtanították a gyerekeket, így önálló családi életükben erre tudtak támaszkodni és hozzáadták egyéni képességeiket, vágyaikat. A lányok megtanulták a házimunkát: kenyérdagasztás, kalács és rétes készítése, résztagyúrás, főzés, a tejhaszonnal és állatokkal bánni. Több helyen a len- és kenderfeldolgozást, a kézimunkát, a varrást. A mezei munkák szintén a tanuláshoz tartoztak.

Néhány osztályt végeztek, hittanóra és a rendszeres templomba járás következtében megkapták az induláshoz szükséges erkölcsi alapokat. Közel volt a központban lakók számára a Székesalja, a Kolon-tó, ill. készítettek a házak körül libaúsztatókat. Sok kacsa, liba nevelése tette lehetővé a lányok kiházásításához szükséges tollból készült párnák, dunnák készítését. Az állatok tollát megtépték, így a fosztáskor előállt tollfelesleget eladták. A jó pecsenyét készítették össze a kitömött állatokból – Márton naptól. Téli kézimunkázás járta.

A lányok 16-18 évesen férjhez mentek, a legények 18-20 évesen kötöttek házasságot. A magasabb iskolát végzett embereknel ez 30 és 40 éves korra esett.

Találkozás a Pó-síkságon.

Kovács Mihály kovácmester lett Csepela Verona férje, itt találkozott az olasz fronton utoljára, a kedves katonafiával. Emlékmű készült 1924-ben, ezen olvasható az Izsákról bevonultak, meghaltak 280 személy között. Misa bácsi hazakerült a háborúból... sokat mesélt a megélt dolgaikról Isonzó–Dolomitok–Doberdo, ahol sokan megsérültek, így jöttek haza. Csepela Verona sokat dolgozott, fáradozott a családjáért, 18 gyermeket neveltek fel és indítottak útnak a fészekből. Megállták helyüket mindenütt. Az életmód, környezet változásával új munkaterületeken boldogultak Verona néni figyelemmel kísérte közeli és távoli rokonainak életét. Csepela Gyuri bácsiék, Durducsikné Eta néni, Takaróék: Rozália, Mariska, Piros, Arany és minden családi mozdulat, lélegzetvétel ismert volt előtte.

Többen elmentek – Veron néni lánykorában szolgálonak – Izsákról. Nagyvárosokban és a fővárosban úri házaknál helyezkedtek el. Megkeresték nagy takarékosággal a stafírungra valót, egy-két évig odavoltak, itthon mentek általában férjhez. Gyakori beszédtema volt: egyik-másik uraság, úrnő szokása, a Gellért fürdő kipróbálása, a megélt lány helyzete... stb.

Csepela László odamaradt a II. világháborúban, Ilonka a felesége, 2 gyermeket nevelt fel. Valószínűleg ezen az ágon őrizték meg a család nevét napjainkig Budapesten.

Elmondta: Sz.-né Deák Mária

VARGA IRMA KOTTÁI

Apácaként érkezett Izsákra társaival. Szülei Kiskőrösön éltek, édesapja jegyző volt ott. Édesanyját elhozta magához időskorában, itt temették el. Zárdában nevelkedett, működési területe előzőekben: Kalocsa, Zenta. Az államosítás következtében 1949-től az iskolákat elvették az egyházaktól, az apácarendeket, szerzetesrendeket feloszlatták. Állami gazdaság jött létre. Varga Irma kántorként dolgozott Izsákon. Az egykori harangozóházban élt az ideérkezett három apáca. Végül egyedül maradt itt. Előzőleg Izsákon kántortanítók: Izsák Imre, majd Terebessy Károly, akik állami alkalmazottak lettek a továbbiakban.

Varga Irma nővér, a négy tantermes öreg iskola melletti kántorházba költözött. Itt taníttotta a gyermekeket zenére és különböző darabokat próbáltak. A folyosó előtt levő szőlők mindig féltett kincsei voltak, a gyerekek tudták ezt, mégis olykor jólesett egy-egy fürt megszerzése.

Irma néni megérkezésekor csökkent a templomba járók száma, a szigorú iskolai program miatt, a gyerekek vallásos nevelése nem lett fontos. Nehézkessé és üldözöttté válhattak a családok a hittanbeíratás miatt.

Sok megpróbáltatást szenvedett a lakosság, háborús károk, hősi halottak, hadifogság, politikai üldözések, elhurcolások...

Mayer Lajos esperes a kiűritéskor (menekülés) és utána sokat fáradozott. A változás, szabadság, értelmezési problémák, a szocializmus eszméi átjárták addigi nyugodt életüket. A kispap kilépett, házasságot kötött. Az esperes úr váratlan halála után Marosi Izidor lett a megriadt nyáj pásztora 25 éven át. Kecskeméten élt, majd a váci egyházmegye püspöke volt utána.

Irma néni énekkart szervezett a dolgos, jó hangú felnőttekből, szép énekeket, darabokat tanított be. Karácsonykor többszólamban felhangzott: Zengjétek, az Úr gyermekét... örömmel tanulta a közönség. Marosi Izidor levelezéseit, francia nyelv fordításokkal segítette. Irma nénihez 25-30 gyerek járt darabokat tanulni, próbálni. A nagyobbak, rangosan odaültek az orgonához. A kiválasztás indokait a többiek csak úgy találgatták. Hegedű, zongoratanulás tartozott a rangosabb zeneszerszámokhoz, kis óradíjat fizettek a szülők a hangszeroktatásért. Egészen kezdeti időben az Ipartestület Székházában levő színpadon mutatták be a darabokat, így sok hozzátartozó, érdeklődő látta. Az épület 1957 után a Kommunista Ifjúsági Szövetség házaként működött és varrodaként folytatta pályafutását.

Minden évben sikerült új tagokkal bővíteni a színjátszók körét, hisz a szülők egy része nem bátortalanodott el a tiltások idején sem. A legnehezebb Rákosi-korszakban 1952-ben volt a bér mállkozás és nagyszámú gyermeket részesítettek ebben a szentségben.

Irma néni gyakran keresett újabb lehetőségeket a tanításra, járt egyházi kiadványok után. Ismerőseivel megtartotta a kapcsolatot, Izsákon pedig kiépítette kapcsolatait az egykori rendtagokkal és vallásos családokkal. Többen támogatták: gyümölcs, sütemény, baromfi. Ilyesmivel nem volt ideje törődni, a kották beszerzése, másolása, próbák, beteglátogatások, egyházi kötelezettségek között. Egyik vasárnap kis tanítványait oktatta, akkor kérdezték a jó ebéd mellől érkező gyerekek: Irma néni mit ebédelt? Kapros aludttejet. Így élt szerényen, egyszerű, praktikus öltözékben látták mindig. Az ún. modernizálás közepette mindenkinek szüksége volt temetések idején a méltó végtisztesség megadásakor egyházi szertartásra. Marosi Izidor atya és Varga Irma nővér sok temetésen vettek részt. Mindketten megtettek mindent a vállalt köteleességük teljesítése során. A búcsújárások, természetáldások, Passiók mellett Izsákon koncertezett Budapestről a Kapisztrán gyermekkórus és zenekar.

A beatmisék betanulása új utakat mutatott az eddig megszokott egyházi rendezvények között. Többen ebből a légkörből indultak el Izsákról és papi szolgálatot vállaltak. Irma néni közel 40 éves szolgálatot teljesített Izsákon. Időskorában pirosodással, bőrküütsései sokat küszködött. Kecskeméten a Mária utcában lakott, közel a

Nagytemplomhoz. Télen elesett, két nap után találtak rá. Felépülése után a biztonság miatt otthonba került. Izsákiak meglátogatták.

Szép emlékét őrzik tanítványai, ismerősei.

Tanítványai elmondása szerint

MAGYAR ZSÓFIA HAJTÚI

Régi, ismert családból származik, édesapja Magyar Elek gazdálkodó, édesanyja Takaró Julianna. Itt laktak a központban, a Deák Ferenc utcában, amely némi átalakítás után, a mai napig a család kezén maradt. Hagyományos, konzervatív nevelésben részesült, idejében férjhez ment Bernát Gábor kuntszentmiklósi gazdafihoz. Három szép gyermekük született sorra: Gábor, Lídia, Zsigmond. A férj a kiskunkerületben neves családból származott, vagyoni és személyes örökségét alkoholizálással tette tönkre. A gazdálkodást elhanyagolta, kis családja többször kényszerült éjszaka menekülni jó rokonokhoz vagy szomszédokhoz.

A háború idején eltávozott életükből a férj.

Éltek és dolgoztak, ahogy tudtak. Zsófi néni testvére Julianna élt velük, aki születésétől kezdve világtalan volt. Rokon családok: Szapános, Csizmadia, Damásdi. Juliska néni Budapesten többször volt intézetben, megtanulta a vakok „bráj” vagyis pontírását és a gyerekek felvigyázása mellett sokat olvasott, szomszédokhoz járt. Kifinomult hallásával megismerte járásáról a család és a környezet tagjait. A kis szülői örökség egyik fele lett az öröksége, így Zsófi néni volt a gondozója. Az éléskamra volt kialakítva számára lakrésznek, így a családtól függetlenítette magát.

Zsófi néni segítsége egy kedves, felvidékről származó ember, aki szintén megpróbált életű volt, itt cselédeskedett a szomszédban. Összekötötték végül sorsukat, és megszülettek egymás után a kicsik, Zsófi és Ferike.

A nagyobb gyermekek körül nagy baráti, rokoni társaság jött létre, így szinte minden este előkerült a citera vagy a hegedű és táncoltak, énekeltek. Majdnem egy ilyen hajnalban született a Ferike. Alig lehetett

gondolni, hogy Zsófi néni mindenórás, dolgozott, tevénykedett, mint máskor. A gyerekpajtások egy kicsit tovább ottfedlekaztek játszaní, olvasnı. Azt vették egyedül észre, a kemencénél levő sarkot lepedővel elkerítette Zsófi néni, készült a mosakodáshoz. A vendégek eltávoztak és reggel jött a Feri bácsi a szomszédba a jó hírrrel, megszületett a kısıfia.

Lıdia, a nagyjány szépen öltözködött, szeretete volna követni hajviseletben a többi lányt, Zsófi néni nem engedett: minden nõ k., aki levágatja a haját. Így kötötték be Lica fejét, vagyis férjhezmenetelekor még a hagyományos kontyot viselte. Itt a háznál volt a lagzi, jó idő volt, kint táncoltak, mulattak az udvaron, a szomszéd gyerekek a padlásról jól odaláttak. Feri bácsi gazdálkodóként jól helytállt, olykor a szomszédok, rokonok egymást támogatták, kalákában dolgoztak a nagyobb munkák idején.

Az államosítás után (1949) és a termelőszövetkezetek kialakulása megszűntette a magánkézen levő földterületek többségét. Az iparosok visszaadták iparendélyüket. A megélhetés alapját a szőlőterület 60/40 százalékos arányú művelése adta, a közös permetezés, gépi munkák mellett sok kézi munka megmaradt és a kötelező munkaegység lerovása után lehetett nyugdíjra számítani azoknak, akik a 70. életévüket elérték. Feri bácsi mindezt megérte.

Egyszer nagy sürgés-forgás volt a háznál, meszelték kívül-belül, rendezkedtek, híre jött előkelő rokonai érkeznek Feri bácsinak.

Valamikor ugyanis Felvidéken született, a diplomás édesapa menhelybe helyezte el újszülött fiacskáját, amiért az édesanya, szülés közben meghalt. A világháborút követő „trianoni béke” következtében új határok keletkeztek a testvérek sokáig kutattak, kerestek, mire Ferenc testvérükre bukkantak. Ettől kezdve kiépült a kapcsolat a testvérek között, jöttek-mentek: Kassa, Rozsnyó, Miskolc, Izsák útvonalon. Leszármazottak szintén.

Zsófi néni fiatalasszonyként elvesztette nagylányát, az utána maradt Sanyikát tisztességgel felnevelte az édesapa, kis segítséggel. A felnőtté vált unoka családjáról és a két gyerekről nem feledkezett meg a dédmama. Minden évben a jól kitömött kacsákból teljesen felpucolva vitt egyet látogatóba, gyümölcsökből, kerti zöldségekből szintén.

Most esküdtek örök hűséget egymásnak Izsákon a református

templomban, sok érdeklődő és rokon jelenlétében, J. Sándor dédunoka menyasszonyával. Cicomára, luxuscikkekre nem sokat adtak az idők, minden fillér kellett a megélhetéshez, a meglevő alapok gyarapításához. Étkezési szokásaikban megőrizte Zsófi néni a hagyományokat szintén. Nagy nyári melegben vizeskannában küldte ki az ebédet egyszer, jó kiadós haluskalevest. A zöldségek megfőlésekor pirospaprikás rántást rátéve, jó tojásos nokedlitésztát kell készíteni, nagycsaládoknál evőkanállal szaggatták. Így a készre főtt ételben diónyi haluskák adták meg a nyomatékot a jóllakáshoz.

Dolgos életében a megpróbáltatásokat is elviselte. Az 1948-as gyermekbénuláskor kislánya megbetegedett, szerencsésen felépült, a haja kinőtt. Testvérét elgondozta haláláig. Minden gyermeke szárnyra kelt, sok unokája tette széppé idősödő napjait, ismert néhány dédunokát is.

Családtagok elmondása alapján

CZEMNICZKY GYÖRGYNŐ KOCSISA

A régi feudális világban az anyakönyvek beírása szerint elmondható, így egyszerűen nevezték meg az asszonyokat. Izsákon éltek több generáción keresztül ennek a családnak a tagjai. Például 1765-ben keresztelték az anyakönyvek vezetésének kezdetén Mátyási Kovács János nagytiszteletű úr József fiát, akinek a kereszta pja Czerniczky Mátyás. Később a jogász és ismert költő házasságkötésekor 1807-ben Czerniczky György úr van jelen, aki járási szolgabíró, halálakor 1818-ban Pest megye alispánja.

Megfelelő anyagi körülmények között éltek, hazafias szellemben nevelték és iskoláztatták gyermekeiket. Házuk, a római katolikus templommal szemben, a ma is látható hat szalugáteres ablakos épület. A gyermekeivel egyedül maradt úrnő Dabasról származó kocsisa Vida Mihály itt házasodott Izsákon 1821-ben, felesége Rahita Mária Kiskörösről, aki Kozma Szabó Istvánnál lakik.

Az anyakönyvek érdekes dolgokat megörökítettek, így a mostani leányzó előzőleg Mátyási Imre úrnál volt szolgálo, amikor Zsuzsanna

lánya született. Majd Mátyási Imre később Kiskunhalason köt házasságot Kolozsvári Judittal, több gyermekük született. Mátyási József, a hagyomány szerint, nagybátyja gondozója volt 1849-ben bekövetkezett halálakor, Kecskeméten.

A Czerniczky család részt vett a társadalmi, társasági életben, az 1816-ban mezővárosi rangot szerzett település közigazgatási ügyeiben. Mátyási József (1765–1849) megírja egyik művében a közvetlen, emberi értékeket, amelyet egymás iránt tápláltak. Gyakran beszélgettek, ismerték egymás politikai nézeteit, a márványkőre szánt sírverset Mátyási írta (I. A barátság és annak mestersége, Pest, 1821). Semmi megfogható tárgyi emlék nem maradt meg. A család nyughelye a katolikus temetőben volt. Táncsics Mihály 1822-ben érkezett Izsákra tanítónak, Zéman János kántorral sok régi családnál voltak, ezeken a „soros ebédeken” sok érdekes beszédtéma tárult a fiatal, fogékony ember elé. Életrajzi regénye (*Életpályám* c.) ad erről támpontot. Az 1848 márciusi események során a családból három fiú ment el nemzetőrnek.

Izsákot rendezett tanácsú helyként tartjuk számon az 1848. januárban esedékes követválasztáskor. Igazán becsületes dolog még 150 év távlatából nézve, meghívták Táncsicsot, majd Petőfit képviselőnek.

A család jurátustagjai a Pesti események jó ismerői lehettek, de Petőfi Sándor a kedves barátnak Czerniczky Gábornak azt válaszolta nagy köszönések mellett, szeretne a születési helyén, a Kiskunságban indulni. A többit ismerjük Bankos Károly és Mezősi Károly tollából.

Czerniczky Gábor a Kecskeméten kiállított ún. 318 önkéntes csapattal századosi rangban csatlakozott Guyon Richárdhoz, majd Bécs mellett elesett. Az utókor eddig nem helyezett kellő figyelmet erre a forradalmárra. A Czerniczky család György és Lajos ágán folytatódott, leányágon dr. Závory Kálmán ügyvéd, Pataky Ferenc gyógyszerész vonalán Lajosmizsén és több kecskeméti családba házasodtak a Czerniczky lányok (Kovács, Banó).

Így múlik el a világ dicsősége... lehetne mondani a régiekkel, bizony nincs meg a sírjelük sem Izsákon. Egyik leszármazottat, Czerniczky Klára nyomait kereste a közelmúltban az alsó temetőben Budapestről egy közgazdász hölgy, aki fáradságot nem kímélve kutat ezen a családi

szálon. Ebben az időben több nemesi család élt Izsákon az összeírások és anyakönyvek szerint. Figyelemmel kísérve a korabeli idők technikai fejlettségét, nagy utat kellett megtennie annak aki útra kelt, vitte gyerekeit kollégiumba, saját fogaton járt templomba, földüggyekben. Izsákon a felsővárosban egy utca őrzi emléküket. Egyik helyi anekdota szerint, elindult saját hintóján Pestre vásárolnia a nagylány kelengyájéhez egyet-mást az úrnő és lánya. Tíz kilométerre hagyták el Izsákot, amikor kirabolták őket. Ezután őrt adtak a hintó mellé és hazakísérték a megriadt fehérnépet a banditák. A család neve az iratok alapján többféleképpen írandó.

A Vida család több tagja él jelenleg Izsákon.

Levéltári és anyakönyvi adatok alapján

DOBOS MÁRIA DÉDUNOKÁI

A szülők mindkét ága a jászságból jött Páhipusztára a megindult nagyarányú népességmozgás idején, a XIX. század közepén. Megőrizték vallásos hagyományait. Itt a homokterületen új szokásokat kellett megismerni a földművelés során, a szőlő- és gyümölcsstermelés került előtérbe. Az állattartás biztosította a család ellátását, a tejterméket pedig bevitték Izsákra, a hetipiacokon árulták kedden és pénteken. Szélmalmos Páhi, így emlegették régen ezt a pusztát, később önálló községgé vált Kiskőrös és Izsák között.

Dobos Mária édesapja – Dobos István – az első világháború hősi halottja, az édesanya B. Varga Eszter 3 kisgyerekekkel maradt özvegyen. A szülőkkel együtt gazdálkodott. A kisgyerekek annak idején korán megtanulták a családi munkamegosztást, állatokat őriztek, majd a kerti munkák és a szántóföld, rét és a szőlő, gyümölcskertek gondozása következett. Sokat fáradoztak, de volt eredménye is, szép kis gazdaság jött létre a tanya körül. A közeli iskolába jártak, az 5-6 km távolság igazán gyerekjátéknak mondható. A környékről egyszerre többen mentek, így sok vidám gyerekcsínyre, játékokra került sor. A 8-10 éves nagyobbak vigyáztak útközben a kicsikre. A nagy hidegekben

felkötötték a lányokra az anyuka nagykendőjét, kezükbe frissen sült krumplit kaptak, és mentek a tudomány házába. Jó tanítóik sok érdekességre oktatták a gyerekeket, akik akkori szokás szerint szeptembertől júniusig voltak kötelesek iskolába menni. Néhány év, és otthon maradtak a gazdaságban. Nagy szükség volt a családi segítségre. Arattak a 14-15 évesek is.

Dobos Mária, az egyetlen lány az árván maradt családban. Édesanyjuk fontosnak tartotta a varrás kitanulását, így toronyíránt úgy 6 km-re járt a szomszéd faluba tanulni. Nagyon jól jött ez a tudomány, amikor saját gyerekeinek otthon sok mindent meg tudott varrni. A staffirungját maga varrta, azsúrozta. Férjhezmenetelekor, 1934-ben megvarrta szép, fehér mennyasszonyi ruháját.

Férje családja közel lakott Páhi községhez. A Tapodi családhoz került. Tapodi János az ősatya 4 feleségétől 16 gyermeket nevelt. Izsákon vették meg Závory ügyvéd birtokát. Tapodi Sándor dolgos, vallásos, tisztelettudó családban nőtt fel. Szülei Tapodi János és Görög Magdolna családja egykoron Kiskunfélegyháza újratelepítőihez tartozott. Igen szépen éltek a Tapodi-tanyán. A régi kúriában békességben élt mind a négy testvér családja.

Dobos Mária négy gyermeket nevelt fel, egyetlen fiát a mai napig „kisfiamnak” szólítja. Sok unoka, dédunoka és ezek házastársai tisztelik, szeretik. A gyerekek növekedésekor közbejött a II. világháború, ennek következtében az iskolába menés olykor elmaradt. A kisgyerekek bejártak Izsákra a katolikus iskolába a templom mellé. Messze volt. Még sem volt messze, a 6-7 km távolságot mindennap kétszer megtették. A ma már nyugdíjaskorú gyermekek valószínűleg szívesen gyalogolnának, de nincs meg a régi kúriatanya sem. Dobos Mária sok gyermekdalt, mondókát tanított meg gyermekeivel, egyik unokája ezeket leírta, lekottázta. A szép, ősi rigmusok a régmúlt időket eleveníti fel, amikor a nevelés, oktatás tudománya anyáról leányra szállt. A kicsinyeket lekötötte, fejlesztette hangképzésüket, zenei hallásukat. Időskorukban Izsákon a katolikus templom utcájában vettek egy régi nyeregretetős házat, az ügyes kezű családtagok segítségével kényelmesen éltek itt. A zárt folyosó végébe fürdőszoba került, a kamra előtti szakaszra vadszőlőt futtattak fel. A piciny konyhakertben szép virágok, zöltségek termettek.

Egyik rokonuk Szilágy megyébe költözött 1906-ban. Tapodi László és felesége Ficsor Julianna szép környezetet hozott létre Tasnádon, itt nevelték fel 5 gyermeküket. Trianon: 1920. június 4. után középük ékelődött a határ. Nagy szívfájdalommal jöttek-mentek a levelek, majd később a rokonlátogatások. Azt mondták a hazajöttek, bármilyen szép a dombvidék Szilágyban, mégsem a mienk.

Dobos Mária mindkét férfitestvére elment a II. világháborúba, ahol István elesett, Ferenc pedig a hosszú fogságból megérkezve alapított családot. Tapodi Sándor, Mariska néni férje templomba menetelkor az ajtóban esett össze, azonnal meghalt. Milyen szépen fejezte be földi pályáját – mondjuk gyakran a beszélgetések során.

Mariska néni a közelben lakó lányaihoz költözött, nem szeretett egyedül lenni. 90. születésnapján szinte minden leszármazottja és családja megköszöntötte. Ma 4 gyermeke, 8 unokája és 20 dédunokája szereti, tiszteli a mamát. Gergely a legkisebb dédunoka fényképe az asztalán van.

Diószegi Irén adatai alapján

DINGHA KAROLINA ÖRÖKSÉGE

Petőfi Sándor költő, hazafi keresztszülei: Dingha Sámuel, felesége Pethő Éva. Ebben a családban született Izsákon, két fiútestvér után, 1828-ban Dingha Karolina. Tehát Petőfi Sándorral keresztestestvérek voltak. A Petrovics családhoz hasonlóan Dingha Sámuel szintén mézsárszékbérlő volt. Az 1754/55. évben készült nemesi összeírás alapján megállapítható Petőfi keresztszüleire a Dingha és Viczián család-ra, hogy a Jászságból kerültek a kiskunságba.

Dingha Karolina szerető, igényes környezetben nőtt fel. Társadalmi helyzetüket tekintve a kisnemesség azon rétegéhez tartoztak, akik munkával és különböző vállalkozások megragadásával tartják meg a szükséges színvonalat.

Kiss Józsefhez ment feleségül. Kiskőrösön éltek, a férj járási tisztviselő volt. Dingha Karolina testvérei Izsákon kötöttek házasságot az

anyakönyvi beírások szerint: Nagyságos ifj. Dingha Sámuel akasztói haszonbérlo, elveszi Vörös József hajadon leányát Barbarát 1845-ben. Ns. Dingha János Kunszentmiklósról hoz feleséget, Nagy Sándor özvegyét Varga Zsuzsannát, 1847-ben. A család leszármazottai ugyanezen a néven a Csira dűlőben éltek, jó gazda hírében állottak, gyermektelenül haltak el 1960 körül.

Egy kicsit bántja az utódokat az a kevés adat, ami Petőfihez köthető. A költő 1843. áprilisban Kecskemétről a színészkedést abbahagyva megy szüleihez Dunavecseré, elképzelhető, bement keresztszüleihez (?).

Dingha Karolina korán özvegységre jutott, örökségét férje rokonai perre vitték, így keresni kellett egy megbízható, nagy látókörű ügyvédet, aki képviseli ügyét. A kellemes megjelenésű özvegy Szily Dánielt kérte meg ügyvédnek (Kömlőd, 1814. – Kiskőrös, 1973.). Szily Dániel joggyakornokként az első országos gyorsíróverseny győztese lett az akkor alkalmazott Tylor-módszerrel, 1843-ban. Volt többször előzőleg Kiskőrösön, itt volt egy alkalommal a megyegyűlés 1848-ban és egy jogvita is volt a helybeli jegyzővel. Itt élt a Szily család egyik ága a közei Páhi-pusztán (Szily Ádám – Jeszenszky Karolina).

A sikeres pereskedést házasságkötés követte, itt éltek Kiskőrösön, megbecsülés, köztisztélet vette körül a családot. Szily Dániel részt vett Kiskőrös polgári fejlődésében, hivatalt vállalt itt. Az 1860-as évek közepén Pesten tartózkodtak gyakran, aktív része volt a kiegyezés előkészítésében. Házasságuk gyermektelen volt, neveltányukra maradt mindenük. Szily Dánielről maradt egyik képen vadászházában látható, Dingha Karolinát mélyen dekoltált, elegáns ruhában örökítette meg a művész.

Neveltányuk Dingha Éva feleségül ment Jeszenszky Péter postamesterhez. Kiskőrösön az evangélikus temetőben a mostani ravatalozó közelében található sírkertjükben: Kiss József, Szily Dánielék és Dingha Éva sírköve.

A régi könyvek Dingha-házként említik a piacnál levő egykori házat, ennek helyén épült Kiskőrösön az áruház.

A hagyaték, örökség maradéka a Dingha-Jeszenszky házaspár után neveltányukra maradt. A ma élő utódok elmondása szerint olykor megjelentek az Országos Gyorsíró Múzeum emberei, koszorúztak a

sírnál, ill. elkértek a megmaradt dokumentumokból. Eddig nem készült kiadvány az anyagból.

Kiskőrösön a Petőfi Sándor Könyvtár Helytörténeti részlege őrzi a Szily-dossziét, amely néhány cikk, fénykép másolatát jelenti.

Dingha Karolina elhunyt szülei emlékére sírkövet készíttetett, amely Izsákon a református temető ravatalozója mögött található.

Az obeliszk felirata: Itt nyugszik Dingha Sámuel és I.-II. felesége Állította leányuk, Szily Dánielné 1849-ben.

Petőfi Sándor keresztszülei és gyermekeik adatai azt sugallják, kapcsolatban lehettek a költővel.

A rendelkezésre álló adatokból M. K.

KOSTKA PAULA TAMÁSI ÁRON TÁRSASÁGÁBAN

Izsákon egyszerűen, fonetikusan mondják a család nevét, birtokát Koczka-telepnek. A Szajor-dűlőben hozták létre otthonukat és szép szőlőtelepeiket.

Postupici Kostka László (1858–1918) és felesége Kochenberger Paula. Régi gyógyszerész família tagjaként sikerült előállítani a sárfehér szőlő permetezéséhez kiváló réz-oxid-port. A környéken gomba módra szaporodó tanyás birtokok között élenjárt Kostka László a birtok gondozásában és életvitelével. Itt születtek gyermekeik: Paula, Irén, László, Ferenc és Géza. A parasztyerekek között nőttek fel. Kostka László a szőlősorok közé hozott nedves agyaggal rekordtermést ért el, egy hold területen 230 mázsa szőlő termett (1912-ben megjelentetett szakkönyvében leírja munkásságát).

A gyermekek a tanyai iskolába jártak, nem mutattak kimagasló eredményt. Az édesanya elhunyt 1908-ban, akkor épült az alsótemetőben a szép kápolna temetkezési helyként. A gyermekek ellátása szükségessé tette a családjának pótlását, Kostka László feleségül vette a nevelőnőt. Gyermeük Géza építész volt Budapesten. A nagylányok Kecskeméten tanultak, egy szomszéd lány felügyelete, gondozása mellett. J. Julianna később sokszor volt a család segítségére, legjobban szerették a túrós csuszát az ő keze után.

A Kostka család társaságkedvelő, jó szomszédi kapcsolatban állt a környéken vakációzó úri famíliákkal. Köncsögön laktak nyári rezidenciájukban a Zombory, Muraközi családok. Zongoradélután, sétalovaglás vagy galopp, táncestélyek jöttek egymás után. A táncteremnek beillő szalonban elért a szépszámu szórakozó fiatalság. Környéken lakók tudtak arról, az uraság nem fogadta „vándorbottal” érkező testvérét.

Csontváry Kosztka Tivadar (1853–1919) elhagyta gyógyszerész-szelmáját, amikor egy belső hangra figyelt „te leszel a világ legnagyobb NAPÚT festője, nagyobb Raffaelnél”. Pályaváltoztatás, tanulás, utazás, festés. Különleges látásmód, színvilág egyedülállóvá tették. A család és a kortársak nem értették meg, hóbortosnak tartották, amiért tisztességes foglalkozását felcserélte a festészettel.

Lombroso lélektani kutatásai szerint közel van a zseni és az örült egymáshoz. Csontváry Kosztka Tivadar szinte mindenét feláldozta a művészetért, így tudta elhivatottságát teljesíteni. Sokat nélkülözött, küzdött a kortársak értetlenségével. Monumentális festményei így is több érdeklődőt vonzottak, képeit nem adta el. Testvérétől találkozás nélkül távozott Izsákról, a személyzet látta, az istállóban húzta meg magát, hajnalban odébbállt, hiába keresték. Budapesten 1963-ban rendezett gyűjteményes kiállításon felismerték az Izsákról elszármazottak egyik festményen a Koczka-házat (Zrínyi kirohanása). Csontváry hagyatékát a család kocsiponyvaként kívánta értékesíteni, a véletlen mentette meg a megsemmisüléstől. Sírját Budapesten 1953-ban felszámolták.

Kostka Paula férjhez ment Bokor István ügyvédhez. Egyetlen kislányuk Ágota sokszor nyaralt Izsákon a rokonoknál. Mindentől védtek, féltették. Nem beszélhetett bárkihez, a szomszéd tanítókisasszony sem volt méltó partnerük. A háború után a megélhetési problémák és a birtok elrendezése miatt itt élt a mostoha mama Izsákon. Nehezen éltek az államosítás, szövetkezetesítés után. A fővárosban élő családtagok elmaradoztak, az itthoniak elmagányosodtak. Bokor Ágotát Tamási Áron író vette feleségül. Az idős íróat kegyeletből halála után szülőföldjén, Erdélyben temették el. Farkaslakán az egyszerű szülőházban testvére, Erzsi néni vigyázott hosszú ideig Tamási Áron hagyatékára. Itt a fényképeken látni az utolsó feleségként, Bokor Ágotát. Tamási Áron több művében Ábel a szereplő, ezt az okos, ízes

beszédű fiút látjuk a rengetegben, Amerikában. Népes olvasótábora van napjainkig az írónak. Így került Kostka Paula anyósként a nagy író mellé. Izsákon a Kostka családi kápolnát néhány évvel ezelőtt a családtagok felajánlották ravatalozónak, melyet Kostka Paula jelentékeny pénzüsszeggel egészített ki.

Egykori szomszédok adatai alapján

LEÁNYSZÖKTETÉS FEJSZÉS TERÉZIA HÁZÁBÓL

Izsákon a református templom szomszédságában áll még a hosszú lakóház, amelyben nevelkedett Fejszés Terézia. Édesapja Fejszés Mihály, édesanyja Pelikán Terézia. Szorgalmas, dolgos gazdacsaládban nőtt fel, kiterjedt rokonsággal dicsekedhettek. A lányokat korán kezdték otthon tanítani a házi és gazdasági munkákra. Belterületen élő családok 2-3 tehenet tartottak az istállóban. Hajnalban a csordás tülkölésére kiengedték az utcára és a marhák szép sorban csatlakoztak társaikhoz. A Fejszésék házához közel volt a tehénhajtó utca, itt mentek ki a Kolon-tó mellékre. Minden családnak volt ún. „marhajárása” vagy fizetett a marhák után. Ez a Barthyány utca széles, tölcseyszerű kezdete máig őrzi a tehénjárás emlékét. Ma tehenet sem lehet látni Izsákon. A teheneket naponta kétszer fejték: reggel és este. A 3 tehén tőgyét minden alkalommal szépen lemosták. Már 12 éves leánykák tanultak fejni. Szép, ütemes mozgással húzták a tőgyet, a sajtárba folyt a finom habos tej. A tehén a farkával sokszor csapkodott, és némelyik állat nem fogadott el mindenkit. Naponta 40-60 liter tejet kellett kezelni: szűrés, edények tisztítása, tejföl, sajt, túró készítése. A felesleget a piacon kellett eladni, a háztól szintén sokan elhordták a tejtermékeket. A felgyülemlett tej legjobb hasznosítása volt a túrókészítés, dézsában sózták le, hideg kamrában, többszöri átgúnyás után sokáig volt eltartható. A piacokon többször keresték a vásárlók az érett túrót, bizony akkor volt a legjobb, ha kukacok jelentek meg benne.

A gyermekek esti tápláléka a frissen fejt habos tej volt, esetleg egy szelet kenyér járt hozzá. Reggel és délben volt étkezés, este tej.

Nyáron sokszor megaltatták a tejet, ami egészséges, frissítő étel volt. Az ételkészítés során szinte soha nem használtak tartósítószert... így a paraszti gazdaságokban a táplálkozás természetes anyagok felhasználásával történt. Amikor kenyérsütés volt soron, kb. hetente egy alkalommal, a kislányok megtanulták a kemence befűtését, a kenyértészta készítését és a dagasztást. Reggelire-früstökre: a friss lángost, kenyeret adták az asztalra. Praktikusan több helyen, az udvaron készítettek kemencét, előrelátásból kis szint tettek fölé. Korán beírták a lányokat a tánciskolába, 16 évesen megcsináltak egyedül minden házimunkát és ismerték a gazdálkodást, a kinti munkát. Ez az egy-két év volt a gondtalan fiatalság időszaka, akinek korán bekötötték a fejét, az újabb feladatokkal találta magát szembe.

Fejszés Terézia férje Damásdi Ambrus lett. Szokásban volt a lánykérés, megállapodás után eljegyzési ebédet adni a lányosháznál. Ezután elmentek fényképészhez, a képet őrizték az utódok tovább erről az eseményről. Az esküvő előtti napon a községházán a násznagyok jelenlétében esküdtek meg polgárilag. A lakodalom általában a fiús háznál volt. Mindig ceremóniamester – vőfély – vezényelte le az ünnepséget: kikérés, búcsúztatás, vendégereg besorolása, templomi menet... és a vacsoránál volt fontos.

Fejszés Terézia elköltözött az otthoni környezetből, férje tanyájában éltek, 110 hold földön gazdálkodtak, melyből 10 hold szőlő volt. Tavasztól kezdődően sok munka volt, felsorolása hosszadalmas: szőlőnyitás, metszés, kerti vetemények vetése, kukorica vetése, kapálása, szőlőkötözés és permetezés, szénakaszálás, -gyűjtés, boglyarakása... Aratáskor: kaszálás, marokszedés, kötélkészítés, csomóba rakás, behordás kocsival, asztagrakás, gépelés (egy asztagba 102 csomó gabona került; 1 csomóban 18 kéve volt).

A gyümölcszedés, zöldségfélék gondozása, tartósítása gondos munkát kívánt. Aratáskor a gazda és a fogadott részes aratók későn feküdtek le és a hajnallal már kellett a kötelet készíteni a harmatos szénából (kb. 2 óraker).

Fejszés Terézia két szép gyermeket nevelt fel. Férje erős testalkatú, dolgos gazdacsaládból származott. Imre vonalán, apja több ciklusba volt a község bírója. Damásdi Gábor szép háza ma örökösök tulajdona. Fejszés Terézia cseperedő gyermekei kivették a részüket a családi

munkából a háborús helyzethez igazodva végezték az iskolát. A sok rendezvény tette érdekessé a fiatalság életét a háború után, színművek előadása, bálak rendezése. Fejszés Terézia lányát megszerette a helybeli fiatal tanár úr. Az iparos családban az özvegy édesanya egyedül nevelte a két gyermeket. Nem adták a lányt a tanító úrhoz, nem volt jó parti, ahogy mondták.

A fiatalember barátai, cimborái segítségével lányszöktetést készített elő. A sörétség leplezte a szöktetést, a lányka készen állt, kis holmijaival és mentek a boldog fiatalok Budapestre, ahol befogadásra találtak a Keserű és Egyedi családban. Esküvő után Izsákon laktak a mamánál, ill. akkor vették el tanítók számára a Fejszés Gáborék házát a főutcán.

Izsákon nagy port vert fel az eset, jó beszédtema volt ez 1949-ben. A család életében sok izgalmat okozott az államosítások nyomán keletkezett hírek. Többeket lecsuktak a „kulák” családok közül különböző indokokkal. Egy agitátor járta a tanyákat, jól alábeszélt az embereknek, adta a kezükbe a szót, így néhány embert elvittek államellenes összeesküvés gyanújával... stb. Damásdi Ambrus korán meghalt bánatában. Fejszés Terézia erős asszonyként próbált úgy élni, ahogy lehetett. A termelőszövetkezetek létrehozása idején 1962-ben nem maradt más a két gyermekén kívül, mint a 600 négyszögöl háztáji szőlő és az idő pedig elszaladt. Nehéz kigondolni még ma is, hogyan és miből tudott fia egyetemet végezni. Valószínűleg esti tagozaton sikerült. Fejszés Terézia időskorában beköltözött Kecskemétre, vett egy lakást, kis nyugdíját levestészta készítésével, árusításával egészítette ki. Régi ismerősök szintén éltek itt, azokkal találkozott, megbízható emberek voltak a környezetben, ahol eladogatta száraztésztaít.

Amikor a sok elfoglalt fiatalasszony bevásárlókosarából kikandikál a zacskós tészta, ezekre a dolgos, szívós asszonyokra gondolhatunk, akik 70-80 évesen sem hagyták abba a munkát.

Fejszés Terézia lányáéknál két szép unoka nevelkedett, fiánál egy. Betegség miatt leányát elég korán eltemette. Az unokák után sok déd-unoka őrzi emlékezetében a szorgalmas nagymamát.

Fejszés Terézia megtért övéihez, Izsákon nyugossza örök álmát a református temetőben.

Dr. Ritter László adatai alapján

A Jávorka család hosszú generációit ismerik Izsákon. Az első említésre méltó ősszülölk Jávorka Mihály és Bukta Erzsébet. Szép feszületet csináltattak (a templom előtt áll napjainkig) 1852-ben. A családtagok időnként felújíjták.

Sírjuk a római katolikus alsótemetőben van, ide temetkeztek a többi családtagok. Az édesapa Jávorka István szíjgyártómester, több segéddel dolgozott, édesanyja Uri Rozália, aki családjával jött Kocsérról.

Két leánygyermeket neveltek szépen, iskoláztatásukat szem előtt tartva. Egy szóváltás, félreértés következtében az édesanyát ért lövés megállt a koponyacsontban, az édesapa a maga ellen fordított fegyverrel öngyilkosságot követett el. A Rókus Kórházban Budapesten nem tudták eltávolítani a golyót, így elvitte magával a sírba 90 éves korában. Ápolónőként dolgozott ezután az édesanya, a világháború idején a kórházban.

Izsákon éltek a Kállai-daramalom melletti kis közben. Jávorka Margit Nagyváradon fejezte be iskoláit az angolkisasszonyoknál.

Esküvői emlék 1940: Höss Imre – Szabó Emike

A községházán írnokoskodott. Testvére Amália Kecskemétre ment férjhez, a neves Falieri kertészetben dolgoztak, három szép gyermekük született. Jávorka Margit Izsákon ment férjhez Damásdi Dezső kereskedőhöz. A szülők még egy régi mesterséget folytattak: Damásdi Miklós kötélgyártó iparosként az Ipartestület megbecsült tagja volt. Sokszor betanultak előadásokat és szép eredménnyel mutatták be a közönségnek.

Jávorka Margit tanult, okos ember volt, segített férje üzleti tevékenységében. Izsákon ügyes borkereskedők, „borcenzárok” segítségével lehetett a rengeteg szőlőt és bort értékesíteni. Kis- és nagykereskedők honosodtak meg a századfordulón a sárféhr szőlő értékesítésére.

Damásdi Dezsőék egész vagonot biztosítottak a termelőknek. Pontos időbeosztásban fogadták a fogatokkal érkező gazdákat. Az 1920-as évektől kezdve nagyarányú exportja volt a sárféhr szőlőnek és bornak. Jávorka Margit szépen kézimunkázott, ügyes gazdasszony hírében állott. Sok értékes könyvet rendeltetett, szép könyvtárat hozott létre otthonában. Testvére korai özvegyiségre jutott, így Amália és családja szintén Izsákon éltek. Támogatták egymást. A gyerekek tanulását fontosnak tartották, Amália kisebb lánya nehezen tanult, egy betegség után lemaradt. A segítő osztálytárssal együtt moziba fizette be a gyerekeket és sok könyvét kölcsönadta olvasni. Teljes sorozatokat vett, így olvasható volt náluk Nyíró József „székelykötésű” életműve, csakúgy mint a korai Ady kötetek.

Szomszédai, ismerősei emlegetik kézimunkáit, gyakran szaladtak hozzá tanácsért egy bonyolult minta vagy szabás elkészítésekor. Kedves ismerősök, barátnők voltak a tanítónőkkel: Veress Margit, Bognár Amália.

A gyermekek továbbtanulásában segített a Budapesten meghonosodott sógor, aki minisztériumi dolgozó volt (D. Gyula). Miklós közgazdászként kereste kenyerét, felesége Boldog Ilona, két szép gyermeket neveltek fel. Ma több unoka öregbíti nevüket. Tibor korán önállóságot vívott ki magának, Pesten lévő lakásuk alkalmas volt a modern életvezetésre. A tudás néha háttérbe szorult. Jávorka Margit sokáig együtt lakott hosszú időt megélt édesanyjával. Férje elég korán meghalt, az 1950-es évek sok változást hoztak életükbe. Házukat kisebbre

cserélték, segítségükre volt mindenben testvérének fia. Minden fiatal családtagot több-kevesebb rábeszéléssel a házasság révébe juttatott. Testvéreivel együtt öt gyermeket neveltek fel, gyönyörködtek a hét unokában. A világban szanaszét levő leszármazottak, utódok száma 10 fő. Ezennel felmerül az a gondolat, amely napjainkban néhányszor beszédtema volt különböző körökben, ki számít Izsákinak? Ezek a Kaposváron élő műszaki, orvosi beosztásban dolgozó leszármazottak gyűjtenek mindent, ami elődeik életére vonatkozik. Pedig csak szülei születtek itt, de már máshol éltek. Azt sem mondhatjuk biztosra, aki mostanában született, hisz mindenki egészségügyi központba megy a szülés idején. Aki itt lakik, aki itt dolgozik? Budapesten él egy gyűjtő, aki megtart minden könyvet, leírást, képeslapot, ami átmegegy a kezén, mert Izsákra vonatkozik. Szily Kálmán (1838–1924) iskoláival a Magyar Tudományos Akadémia főtitkáráként kapott emléktáblát, Izsákon.

Czibere Mihály és családja elmondása alapján

GALGÓCZY VILMA ZARÁNDOKLATA

Kecskemét és Fülöpszállás között 1895-ben épült ki a vasútvonal. Az első állomásfőnök Izsákon Galgóczy Ágoston volt, aki 25 évig dolgozott, megbecsülést szerezve magának és családjának. Az emeletes állomásépület alkalmas volt az egyre növekvő családnak.

A kisebb gyerekek közé tartozott Galgóczy Vilma, becenevén ismerete mindenki. Galgóczy Vilma elvégezte Izsákon az elemi iskolát, Kecskeméten és Kalocsán tanult. Egész életében Izsákon tanított a mindenki által tisztelt Picus néni, halála után, ma még mindig így emlegetik.

A felsővárosi iskolában tanított. Kedves modorát, kiváló módszereit őrzik és emlegetik nagymamakorú tanítványai. Sok játékot tanított, a lélektan kiváló ismerőjeként vagy született tehetségként átadott sok ismeretet tanítványainak. Egyik alkalommal egy kislányt végig küldött a gyereksereg között egy almával, adja oda annak, akit a legkedvesebbnek lát. A hatvan gyerek között nézelődő kislány kiválasztotta,

kinek adja az almát. Ez egész életre szóló barátság alapja lett. Máskor a pletyka terjedését úgy mutatta be a sorban álló gyerekeknek, hogy az elsőnek súgott egy összetett mondatot, miután azok egymásnak továbbmondták, az utolsó gyerek hangosan elmondta, így azonnal kiderült a ferdítés.

A szünetekben, testnevelésórákon sok ötletes játékot, mondókát tanultak a gyerekek.

Beültettem kiskertemet a tavasszal...

Gyertek haza ludaim...

Adj király katonát... stb.

Izsák mondáit, legendáit tanította, így ismerkedtek meg a gyerekek Kamutyi vitéz és a török basa bajvívásával, a helynév eredetével, a betyárvilág emlékeivel stb. Írás és olvasás során történelmi események, nagy személyiségek, írók, költők voltak napirenden. Tagja volt a helyi tanítói énekkarnak, egyházi szervezeteknek. Színdarabokat rendeztek és adtak elő, amelyet nagy érdeklődéssel fogadott a helybeli közönség. A gyermekekkel rendszeresen verseket, darabokat tanított be, ezt adták elő a szülők előtt a nyilvános vizsgákon.

Fiatal tanító jött Izsákra 1927-ben (Jászsószentgyörgyön iparos-családból), Pál Béla személyében. A népművelés fontos személyiségékként tartják számon. Szigorú, pontos ember volt, a tanítványok és a szülők egyaránt elfogadták, szerették.

Galgóczy Vilma és Pál Béla házasságot kötött. Ebből az értékes kapcsolatból született Marica és Tamás. A szép családi képet megzavarta a háború.

A szovjet csapatok Izsákra érkezésekor itt volt a főhadiszállás. 1944 őszén kiürítették a települést, elmenekült a lakosság Kunszentmiklós felé. Az első között elhurcoltak között volt Pál Béla tanító úr. Utolsó ismert tartózkodási helyük Páhi község felé egy tanyánál volt (egykori Závory-kúria).

Az istállóba elhelyezett kíséretből Pál Béla tanító úr a háziaknak még annyit tudott mondani: vigyázzanak a jászolra. Ide tette be utolsó üzenetét családjának.

Picus néni minden évben, férje elhurcolásának évfordulóján ide jött el és gyertyát gyújtva, imádkozva tisztelgett férje emléke előtt a háziak megértésével.

Zarándokutakra különleges helyzetekben, esetekben jártak az emberek. Izsákról elsősorban a közeli Pálosszentkút volt könnyen elérhető gyalogosan.

Templomi zászlókkal mentek, elől a búcsúvezető mondta az énekeket, imákat. Máriaradna Erdélyben és a kecskeméti kút kitüntetett helye a budai-hegyekben Péliföldszentkeresztben volt.

Napjainkban gépjárművekkel tömegek kerekednek fel és mennek ismert zarándokhelyekre: Máriabesnyő, Csíksomlyó, Lourdes, Fatima, Jeruzsálem...

Galgóczy Vilma felnevelte két szép árva gyermekét. A szőke kislány iskoláztatása, a barna kisfiú tanárrá képzése, nagy munkája mellett felépítette az iskolával szembeni lakóházukat. A modern ízlést kielégítő ház az utódok segítségével fejeződött be. Pál Tamás Izsákon tanított, szülei példáját követve a jövő generációt nevelte, rendszeresen közölte írásait a helyi lap (Izsáki Hírek).

Picus néni időskorában gyakran utazott, leányáékhoz, rokonaihoz. Találkozáskor mindenkihez volt egy kedves szava. Leányát korán elvesztette, gyászolta. Leánya közreműködésével jött létre a máig jó eredményekkel működő Thermál Kozmetikai Kft. Értesüléseink szerint felhasználva a helyi lehetőségeket: a gyógyvizet és a sárfehérből készült bort.

Nehéz, de gazdag életet járt meg Picus néni, mindig volt kellő ereje, bátorsága a folytatáshoz, bármilyen körülmények között is helyt tudott állni. A tantestület villongásai nem érintették. Unokái, dédunokái ápolják, őrzik szellemi és tárgyi hagyatékát.

Életében szép családi sírt alakítottak ki, felirata nemes egyszerűséggel mindössze ennyi: Galgóczy és Pál család.

Tanítványai adatai alapján

VÉGH TERÉZIA IMÁI

Szülei mindkét oldalon a szokásos nagycsaládos famíliából valók Végh Mihály és Radványi Teréz. A Csira-dűlőben gazdálkodtak. A beosztó, gondos életvitel eredményeként szép palatetős lakóházat

építettek, és itt nevelték 14 gyermeküket. A nagycsalád ellátása, a kert és a sok mezőgazdasági munka végzése az asszonyoktól megkövetelte a jó időbeosztást. A nagy „12 szeles” gatyák, ágyneműk mosása teknőben történt, fertőtlenítésként az üstben, mosófazékban kifőzést alkalmaztak. Évente kétszer meszeltek, a ház teljes egészét, a melléképületeket. Hetente 5-6 db kenyeret dagasztottak, sütöttek. Hét végén az egész házat rendbe tették. Egy kemencényi kalácsot sütöttek a gyermekek örömére. A testvérek nevelésében, taníttatásában a nagyobb gyerekek aktívan részt vettek. Végh Terézia férjhezmenetele után született még a testvére Bálint. Többen magas kort éltek meg, pl.: a 90 évesen a közelmúltban elhunyt József. Iskolába járáskor a nagyszülőknél voltak, bent Izsákon (Radványi Nagy Bálint és Szöllősi Terézia). Szöllősi Teréziától sok kézimunkafogást tanult a mintegy 30 unoka. Sírjuk a felsővárosi temetőben őrzi a család emlékét.

Végh Terézia Izsákra került férjhezmenetelekor, férje Molnár László Lajos. Szigorú, dolgos családba kellett beilleszkedni. Apósáék a mindenórás fiatalasszonyt sem kímélték: terményekkel felküldték a padlásra. A munkához szokott fiatalasszony talpraesett volt, a Molnár család szokásait hamar átvette. A földművelés, szőlőültetés eredményét csakhamar haszon koronázta. Nagy örömet, bánatot jelentett életében gyermekei születése, halála, majd László kisfia születése 1912-ben. A testvérek közül többen Izsákra kerültek házasságkötésük után, így a családi, társasági kapcsolatok épültek. A világháborúban elvesztette férjét. A Molnár-tanya és a körülötte levő 100 hold művelése bérlők kezére került: Ficsor, Heródek család. A tágas tanya és környezete mára az enyészet martaléka lett, szemben áll a Birkás család országúti keresztye. Ez a közelmúltban helyreállított kereszt emlékezteti a ma arra járókat a múltra. Ősei: M. Lajos és Izsák Veroná. A ma élők pedig Lajos, Sándor, Gedeon, Erzsébet, Teréz leszármazottai.

Az egykori Végh-birtokon gazdálkodnak a leszármazottak. A többi testvér és utódaik közül a mezőgazdaság az élettere sokaknak. A mai üzleti, vállalkozói területeken szintén dolgoznak. Értelmiségi és művészetterületen szintén. Végh Gizella református pap stb.

Egyik testvérnek, Jolánnak nyolc fia után született meg egyetlen kislánya. Nagyon nehéz lenne felsorolni, mindenkit megemlíteni

most. A másik testvér férje a meghurcolások közben hunyt el, temetésén valóságos néma demonstráció volt.

Végh Terézia dolgozott, alkalmazkodott a körülményekhez. Az 1930-ban kiadott gazdacímtár adatai szerint szépen fejlesztette birtokát, fiával közösen eredményesen gazdálkodtak. Molnár László ifjú megházasodott, felesége Nagy P. Margit. Szép, családi környezetet hoztak létre, nevelték egymás után született gyermekeiket: László, Margit, Katalin, Jenő.

A háború, behívások, elhurcolások... gyász.

Végh Terézia egyetlen gyermekét elvesztette. Kedves menyét támogatta, ahogy lehetett a négy gyermek felnevelésében. Megosztották a könnyeiket, munkáikat és az imáikat. Jöttek a háború utáni nehéz évek, a kuláklistára felkerülés időszaka. Hihetetlennek tűnik az utódok előtt már lassan, ezzel a néhány hold földdel és egy kis szőlővel kulákként a társadalom peremén lehetett csak élni. Beköszöntött a termelőségvetkezetek időszaka. Nehezen illeszkedtek a kollektívába az idősek. Akik önállóan gazdálkodtak, most máshonnan jött embereket és idegen intézkedést ismertek meg.

Az unokák szépen fejlődtek, egy kis ruha, iskolavégzés, munkába állás után eredményesek a mai napig. Szép, családi közösséget alkotnak, a sok leszármazott szépen gondolja az ősök sírját.

Molnár László (1912–1943) meghalt idegenben, Végh Terézia és a sírig gyászoló feleség síremlékén felírták nevét.

Végh Terézia (1889–1955) Izsákon pihen a katolikus temetőben a Molnár síroknál. A kiterjedt rokonságban több ágon folytatnak családkutatást: Végh, Egyedi, Izsák, Molnár, Radványi...

Családtagok adatai alapján

KOVÁCS ANNA FEKETE TULIPÁNJA

A Kecskemét felől érkező, a katolikus templom tornyát látja messziről. A kanálison átívelő „nagyhíd” után balra van a helybeli cigánysor a Bihari utcában. Bihari János híres cigányprímás nevét adták ennek

az utcának a városrendezők, a rég, elavult házszámozás felszámolása-kor 1906-ban.

A fáraó gyermekei, így mondják erre a népcsoportra, itt élnek többen régóta, békességesen, asszimilálódtak a helyi viszonyokhoz, gyerkeik tanultak. Kifinomult kézügyességük alapján néhány hagyományos munka lett a jellemző: zenész, teknővájó, vályogvető, szőlőmunkás...

Híres cigánybandák működtek Izsákon: Zsolnai, Suki, Farkas volt első és második banda.

A Zsolnai-bandát egy régi fénykép elegánsan öltözött embereknek mutatja.

A Suki testvérek bandája sokszor szórakoztatta a rendezvények közönségét.

A Muráncsik-kocsmát látogatták a Szajor-dűlő környékén élők és a városiak. Ma ez a neves épület az enyészet martaléka lett a funkciójával együtt. Egykoron táncterem, kaszinó, vendéglő, kocsmá volt egyszerre.

Sokszor emlegették anyáink, senki nem járt olyan elegánsan, sok arany ékszerrel a piacra, boltokba, mint Sukiné, a primás felesége. Gyerkeiket szépen járatta iskolába, taníttatásukat fontosnak tartotta. Suki Béla Szegeden egyetemi tanárként dolgozott, korán elhunyt. Suki Matild érettségi után a természetgyógyászatot művelte, valószínűleg ő sem él. Farkas Ödön és Rudolf, valamint a Keskeny család lett a hagyomány továbbvivője.

Kovács Anna idős korában gyakran látható bevásárlás közben az utcán, a ráköszönő fiatalokat így szólítja meg: „Gyerököm, té vagy?”. Annus néni szülei és sok-sok elődje itt éltek, dolgoztak Izsákon. Anyai ágon a Kocsándi nagypapára emlékezik, aki dolgos, szőlőkhöz értő munkásember volt. Sok gazda szívesen hívta munkába a dolgos családot. Életvitelük, életmódjuk eltért az átlag helyi családokétól. Szerették a vidám, zenés összejöveteleket, a jó evést és jó ivást, a táncot.

A régiek idején megtörtént, megszorult helyzetükben a szép lánygyermek eladásával szereztek pénzt. Így indult „Franci néni” élete 12 évesen. Időskorában Czihák Józsi bácsi könyvtáros gondviselője volt. Kovács Anna férje Keskeny György, három fiút neveltek fel.

A testvérek, rokonok gyermekeivel olykor az egész utca játszótérre vált. Meglepetéssel állapította meg az első osztályban a tanító néni, amikor a gyerekek hallását vizsgálta, nem volt meg az elvárt eredmény. A gyerek hazament a hegedűért, azon viszont korosztályát megelőző szinten tudott játszani.

Annus néniék élete nehéz fordulatot vett, amikor férje eltűnt. Minden nyomozás, keresés ellenére az eltűnés után jóval később találták meg, a határban, egy jelzetlen csordakútban. Az elkövető „kardellás” indokait magával vitte a sírba. Valószínűleg szemtanú eltűnése esetébe sorolható.

A család nehezen élt, így az édesanya lett a családfenntartó. Sokféle munkát végzett Annus néni. Dolgozott magánszemélyeknél, majd vállalatnál, így kis nyugdíját szépen beosztva él. Testvérével, Giza nével közösen nevelték fel az egyik rokon kislányt, akit gyakran feketé tulipánnak hívtak.

Másik testvérük után Eta kislányát kitaníttatta, angol tanárnőként dolgozik Kecskeméten. Annus néni gyermekei közül József folytatta a zenészetet, unokája gimnáziumba járt. Ez a fia most Solton él. Közép-ső fia, György jólmenő kereskedést folytatott, sajnos elhunyt gyermektelenül, fiatalon.

Imre fiával támogatják egymást. Szép kis házukban élnek a Bihari utcában szinte egyetlen családként a régiek közül.

Az újabban betelepült családok főleg „közmunka” vállalók. Gyakran látni kényelmes munkavégzés közben egyik-másik csoportot. Elhelyezésük szórványban történt Izsákon. Az idős lakosok félnek az „anyagbeszerzésre” induló szomszédtól.

A temetéseken régi, szép hagyományok maradtak fenn. Zenész temetésekor külön viszik a hangszerét. A helyi vagy vendég zenekar kíséri a ravatalozótól a sírig a halottat és húzzák a szép nótákat: Lehult a rezgőnyárfa ezüstsínű levele...

Most van a nap lemenőben...

Darumadár fenn az égen hazafelé szálldogál... stb.

Farkas Ödönnét, Giza nénit is zeneszóval kísérték utolsó útján. A Farkas-dinasztia jelenlegi tagjai Kecskeméten öregbítik a jó cigányzene hírét. Rendszeresen nótaestek szervezésében fáradoznak, ahol a család három generációja lép fel primásként. Fejős Jenő estjein és

baráti rendezvényeken rendszeresen fellépnek. Gyakran látni Izsákon a Sárfehér Napok rendezvényei alkalmából vendégként. Érdemes lenne fellépésüket megszervezni.

PINTÉR JOLÁN SZALONJA

Az édesapa, Pintér József csendőr volt Izsákon. Képzett, rátarti ember volt, a Nagykunságból indult, ősi katolikus családból származott.

Az édesanya, Eördög Julianna határozott, erőskezű asszony, Szabadszállásról a református kiskunhagyományokat őrizve került ide házasságkötésekor.

Horthy Miklós kormányzósága kezdetén erős csendőrséget állított fel. A lovas csendőrök a kiterjedt tanyavilágot bejárták rendszeresen. A háború alatt és az azt követő eseményekben, a különböző színű terrorok ideje után a rend megteremtése vált időszerűvé. Szigorú szabályzat volt érvényben, a járőrök semmi kínálást nem fogadhattak el. A gazdasszonyok szívesen kínálták a csendőröket a frissen kisült rétesrel... hiába!

Házasságkötéskor a menyasszony hozományát, a stafírungot és a várható örökséget be kellett mutatni az előjáróságnak. Így biztosították a biztos megélhetést. A havi biztos fizetés és a tanyai gazdálkodásból származó jövedelem a jó beosztás következtében lehetővé tette az új ház építését a Kinizsi utcában. A gyerekek ebben a korszerű környezetben nőttek fel. Izsákon az elemi iskola négy osztálya után a továbbtanulók számára a helybeli „polgári” négy osztálya vagy a távoli gimnáziumok nyolcosztályos évfolyamai voltak választhatók. Tandíj-kötelezettség, a gyermek utaztatása, illetve a kollégiumi vagy albérleti elhelyezése elég nagy anyagi áldozatot jelentett a család számára. Pintér Endre, a testvér Kecskemétre járt a Piarista Gimnáziumba. Pintér Jolán itthon járta ki a mai nyolc osztálynak megfelelő polgárit és ezután járt Kecskemétre a négyéves kereskedelmibe. A napon-ta utazgató, vonatozó gyerekekre a kalauz ügyelt fel, szép közösségek, tartós barátságok szövődtek a különböző iskolákba járó gyerekek között. Származása miatt nem lehetett óvónő.

A családi munkamegosztásban továbbra is részt kellett venni, így hétvégeken és a nyári munkálatokban. A helyi szórakozási lehetőségekben aktívan vettek részt: tánciskola, bálak, színdarabok tanulása. A Pintér gyerekek fiatalsága idején a református és katolikus ifjak különböző szervezetekhez tartozhattak.

Pintér Jolán a református KIE-ház előadásait, rendezvényeit látogatta. Sok fiatal járt a házhoz, iskolatársak, barátok. Sokáig emlegették a kemencéből frissen kiszedett pogácsát. A mama ezt a hirtelenében összegyúrt tésztát „boldognak” hívta. Ebből az ismeretségből maradt fenn az idősek orvosának dr. Venczel Sándor.

Pintér Endre iskolai elvégzése után Serédi Juszticián hercegprímás gazdasági hivatalában dolgozott. A háború végén elhunyt hercegprímás alkalmazottai a várható szovjet fennhatóság kialakulása elől elmenekültek. Pintér Endre Argentínában telepedett meg, spanyol anyanyelvű feleségétől született Andrea leányát és annak három gyermekét az izsáki nagyszülők soha nem látták személyesen. Levelek, fényképek, üzenetek – ez volt a kapcsolat.

Izsákon többek számára a kollektivizálás, földek államosítása új helyzetet teremtett. A család biztos megélhetése, a várható meghurcolások miatt Budapesten kerestek munkát és hétvégeken jártak haza. Ez az ingázó életmód lassan kétlakivá tette az embereket. Az itthoniak a maguk életét élték, a városiak a sok munka mellett a szabad idejükben moziba, színházba, könyvtárba többször eljutottak. Híre volt, egyik gazdaember naponta 10 dkg szalonnát étkezett, munkásszállón lakott és hosszas gyűjtés után házat épített a külvárosban, idehozta fel családját. Otthon nem volt már megélhetésük.

Pintér Jolán szülei nem kaptak nyugdíjat, egy reakciónak kikiáltott rendszer alkalmazottja volt az édesapa. Kis gazdaságuk után az 1950-es években a beszolgáltatási kötelezettséget nehéz volt teljesíteni, majd a tagosítás következett. Pintér Jolán, és a hozzá közeli korosztály minden hölgye, nem talált férjet magának. A háború, az új társadalmi helyzet, az iskolázottság stb. miatt.

A szülők ellátását egyedül kellett vállalni, így Budapesten az Édesipari Vállalat konyháján kezdett dolgozni. Később a Fehérvári úton, a piacon volt egy kis zöldségüzletben. A dolgozó pestiek szívesen vették az előre gyalult tököt, így nyitás előtt néhány órával megkezdő-

dött a munka, az előre kimérés, adagolás stb. A leveszöldséget összeállítva kínálta, így a siető háziasszony gyorsan haladt.

Sokan láttuk Pintér bácsit, ahogy szombaton, esténként a főutcaig kiballagott és úgy várta a csomagokkal érkező lányát. Ilyenkor egész hétre való étellemmel érkezett (hús, tészta, zöldség). A mamát betegsége idején itthon ápolta, állását felfüggesztve.

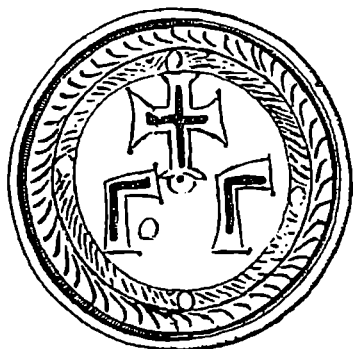
Budapesten szerény társbérlete a lakók elhalása, és a megvásárlás után került tulajdonában. Jó illatú süteményei és húskészítményei, valamint a szíves fogadtatás miatt otthonában gyakran megfordultak ismerősei, földije és a barátja. A Párizsi szalonokhoz kezdett hasonlítani kis otthona. Szomszéd fiú nevelésében, ellátásában szeretettel vett részt, sütötte a megrendelt négyes fonatú kalácsot, a gyümölcs-tortákat stb. Időskorában visszakapja a fiatalembertől a sok szeretetet, gondoskodás formájában. Gondozói tisztelettel, szeretettel veszik körül.

Pintér Jolánta, ahogy egyik ismerőse becézte; elvesztette egyetlen testvérét, így a spanyol nyelvű családtagokkal fényképeken találkozik. Izsákon kíván pihenni szülei mellett, a felsővárosi temetőben. Biztosan többen megállnak egy szál virággal emlékezni.

A Pintér Szalont látogató társaság

Országos Széchényi Könyvtár

Bizánci pénzsúly

A REMÉNYHEZ

Földiekkel játszó
Égi tűnemény,
Istenségnek látszó
Csalfa, vak Remény!
Kit teremt magának
A boldogtalan,
S mint védangyalának,
Bókol úntalan. –
Síma száddal mit kecsegtetsz?
Mért nevetsz felém?
Kétes kedvet mért csepegtetsz
Még most is belém?
Csak maradj magadnak!
Bíztatóm valál;
Hittem szép szavadnak:
Mégis megcsalál.

Kertem nárcisokkal
Végig ültetéd;
Csörgő patakokkal
Fáim éltetéd;
Rám ezer virággal
Szórtad a tavaszt
S égi boldogsággal
Fűszerezted azt.
Gondolatim minden reggel,
Mint a fürge méh,
Repkedtek a friss meleggel
Rózsáim felé.
Egy híját esmértem
Öröimnek még:
Lilla szívét kértem;
S megadá az ég.

Jaj, de friss rózsáim
Elhervadtanak;
Forrásim, zöld fáim
Kiszáradtanak;
Tavaszmom, vígságom
Téli búra vált;
Régi jó világom
Méltatlanra szállt.
Óh! csak Lillát hagytad volna
Csak magát nekem:
Most panaszra nem hajolna
Gyászos énekem.
Karja közt a búkat
Elfelejténem,
S a gyöngykoszorúkat
Nem irigyleném.

Hagyj el, óh, Reménység!
Hagyj el engemet;
Mert ez a keménység
Úgyis eltemet.
Érzem: e kétségbe
Vólt erőm elhagy,
Fáradt lelkem égbe,
Testem földbe vágy.
Nékem már a rét hímetlen,
A mező kisült,
A zengő liget kietlen,
A nap éjre dült. –
Bájoslag trillálak!
Tarka képzetek!
Kedv! Remények! Lillák! –
Isten véletek!
Csokonai Vitéz Mihály (1773–1805)

Történelmi visszatekintés adatokkal

Izsák múltjának fellelhető dokumentumait célszerű egy csokorba szedve szemlélni.

Honfoglalás kora. Krónikáink, a rovásírás emlékei, a népművészet, a zene és nyelvünk sokat megőrzött a múltból. A hozzáértő, kiemelkedő tudású személyiségek minden korban biztosították a folytonosságot napjainkig. Sámánok, ősmondák, táltosok, bizánci pénzsúly... Tarsolylemez és egy táltossírból előkerült csontberakásos nyeregmaradvány bizonyítja, Izsák környéke régóta lakott lehetett. A Kolon-tó környezete megteremtette a lakosság életfeltételeit. Egyes vélemények szerint a fejedelemasszony szálláshelye volt itt. A helynév eredete pontosan nem tisztázott. A honfoglalás idején állott várak: Solt, Földvár, Tételhalom.

Szent Korona-tan, Attila és népe küldetése, a magyar nyelv egyedülálló struktúrája további kötelességeket ró történelmünk iránt érdeklődőknek, a szakembereknek egyaránt.

Az Aczél-dombon talált késő császárkori pajzs, a „kunkép” meglete egyaránt arra ösztönöz bennünket, érdemes a múltat kutatni.

Bencések jöttek hazánkba, a tihanyi apátság alapítólevelében pl. a Kolon-tó környéke a 19. birtoktestként van feltüntetve, akkor Fejér megye részeként. A birtokösszeírást II. András idején újból elvégezték, 1211-ben egy főúr és udvartartása élt itt, mintegy 300 ember.

Tihanyban, 2005-ben nagy ünnepségeket szerveznek az apátság 950 éves évfordulójára.

Árpád-kori királyok idejéből kevés adatunk van. III. Ince pápa jóváhagyta az 1198. évi oklevelében a kalocsai érsek és a káptalan közötti dézsnamegállapodást Ischasci néven. A fentiek mellett említést érdemel, itt vonultak el a Jeruzsálem védelmére szervezett keresztes hadak a Duna mentén. Thüningiában nevelkedik IV. Béla király leánya Erzsébet, férje szintén a keresztes hadakkal tartott (Szent Erzsébet-rózsacsoda).

A közel levő Kalocsa ősi hagyományai hatással voltak az egyház-szervezetre. Izsákot Szentizsáknak is nevezték. Közeledtek nagy fenyegetéssel a tatárok (1241). A jászok és kunok letelepítése főleg IV. Béla király idején történt (1235–70). A mindenkori királyok szolgálátára álló népesség (a Nap-fiai, királyi szkíták, kígyók fiai) Izsák környékén telepedett le: Fülöpszállás, Szabadszállás, Kaskantyú, Bócsa, Köncsög, Kiskunfélegyháza, Halas. A kapitányok intézték a települések ügyeit a központ Halas, ill. Kiskunfélegyháza volt.

Egyik kun kapitány háza Izsákon volt: Bankos Károly kerületi táblabíró idején lehetett.

Luxemburgi Zsigmond idején volt a nevezetes zsinat Konstanzban, ahová díszes kísérettel ment a király. Izsákon ebből az időből származó, jelentékeny arany- és ezüstpénzeket és egy etalon szerszámot tartanak nyilván az érmek és veretek szakavatott tudósai. Kecskemét és környéke a királyné birtoka volt ekkor.

Hunyadiak kora. Pontosan nem lehet meghúzni a határokat egy-egy korszakban, becslésekkel meghatározható az Izsákhhoz tartozó birtokrész. A Káthay család több tagja kapja zálogba Kecskemétet, akik között egyházi méltóság és királyi főember is volt. A nagy birtokszerzések, a háborúk elfeledtették a családokkal múltjukat.

A birtok Péró János, a sókamarák felügyelője kezére jutott, aki ekkor vette fel a kecskeméti előnevet... Levéltári adat kevés maradt erről a vidékről. Izsákegyháza: templomos hely.

Történelmi tényként tartjuk számon, Kecskeméten a város kapujánál fogadták V. László királyt 1456-ban Nándorfehérvárról jövet, Hunyadi László és Mátyás, valamint a papság. „Kihozták az oltári szentséget és a király arra tett esküjével fogadta meg, hogy Czillei Ulrik halála miatt, nem áll bosszút a Hunyadi fiúkon.” (I. Hornyik János: Kecskemét története T. 81.) A valóságban, ez tudjuk, másként folytatódott (Erkel Ferenc *Hunyadi László* című opera).

Török hódoltság. Az ország három részre szakadása idején lakott hely Izsák.

A mohácsi vész (1526) után sok pusztítással vonultak fel Budára

az oszmán hódítók. Izsák 1539-ben került a törökök kezére. A mintegy 150 éves uralom sok emléke maradt meg.

1. Izsák mondái, legendái őrzik „Izsák” bég nevét. Kamuthy vitéz megvívását a Kolon-tó melletti Bikatoroknál székelő török basáról. Kőkecske, amely mesés kincseket rejt.
2. A település déli részén a mai katolikus temetővel szemben volt a török temető (B.-né Tóth Katalin adatközlő dédanyja mondta el). Balogh Mihály földjeként ismert.
3. A települést vizek, bokrok vették körül, így a lakosok többször rátörtek a törökökre. A bokrok között elmenekültekre nem talált rá az ellenség.
4. Apafi Mihály fejedelem 1664-ben Érsekújvárról jövet itt tartott istentiszteletet, ezután folytatta útját Erdélybe (Földváry Gábor).
5. Eger ostrománál van 1552-ben Kamuthy Balázs lovastiszt, majd 1556-ban Kamuthy István szintén itt harcol hat lovasával.
6. Adóösszeírások (l. Kovács János munkája).

Tinódi Lantos Sebestyén így énekelt erről: *„Csuda szép helyen Egör vár vagyon, Az völgyre fekszik egy hegyoromzaton”.*

A török elleni európai összefogás eredményeként 1686-ban Buda felszabadult.

A karlócai békekötés 1699-ben I. Lipót császár és a török császár egyezménye volt.

1702-ben Izsákot, Balassi Imre örökét Uzovics és Szapáry gróf vette át.

1703-ban Globitz a várparancsnok Szegeden, ide kell a kivetett terményeket küldeni, a fegyverválságot helyettük Kecskemét városa fizette meg. Halas és Izsák csak sűrűtés után teljesít.

A Rákóczi-szabadságharc jelentékeny előkészítés után bontakozott ki. A törökökkel kötött békeszerződés után a császár a birodalom szerves részeként tekintette hazánkat. A vezető magyar főurak többsége ezzel nem értett egyet. Rákóczi Ferenc és Bercsényi Miklós tervei közepette érkezett meg a hegyaljai felkelés híre, a lázongó, elégedetlen parasztmozgalomról. Esze Tamás és Papp Mihály személyesen keresték meg az inkognitóban, Lengyelországban tartózkodó Rákóczit.

Zászlóátadás Brezán várában: 1703. május 6. feliratokkal „A hazáért és a szabadságért”.

A fegyveres harcokban a szabadságharc teljes idején a főurak nagy része részt vett. II. Rákóczi Ferenc nagyságos fejedelem sok küzdelem, harc közepette kidolgozta a „kuruc állam” az önálló magyar állami lét alapjait és a harci stratégiát. A császári haderőtől átállott katonavezetők és a fiatal önálló hadsereg nem volt képes maradéktalanul megfelelni a haditaktikáknak. Sok győzelem, vonulás, veszteségek után, a trencsényi csata (1708) következtében, néhányan árulást követtek el. A teljhatalommal rendelkező Károlyi Sándor gróf Nagymajténynél letette a fegyvert, zászlót hajtott a császári sereg segítségére érkező orosz cár előtt.

A szatmári békekötés után (1711) többen kegyelembe részesültek.

II. Rákóczi Ferenc és az eszmék iránt elkötelezett kísérete a bujdosás nehéz útját választották. Izsákon nagy félelemben éltek az emberek, egyszer a császáriak törtek rájuk, máskor a kurucuk; élelemért, pénzért, takarmányért, többször Kecskemétre menekültek.

Rákóczi Ferenc „pátensben” biztosította a lakosság védelmét.

Kecskeméten a Levéltár őrzi az 1762-ben felvett jegyzőkönyvet, amelyben több tanúvallomás is található. Visszaemlékeznek a 70-75 éves emberek... Kőtemploma volt ekkor Izsáknak, erre vonatkozik a tanúkihallgatás egy része.

Regnicolaris összeírás 1728-ban. (Pest Megyei Levéltár kiadványa alapján, Bp. 1999.)

Birtokos családok a Tassy és a Mándi család, ezenkívül 44 családot írtak össze. A Tassy család kör alakú templomát említik egyházi összeírások, de nincs sehol nyoma.

Az 1754/55-ben készült nemesi összeírásban Reviczky János neve szintén megtalálható, nem voltak itt birtokai azért nem találni az urbáriumban, nem tudni.

Urbárium 1770-ben készült, melynek alapja az 1769-ben készült felmérés a lakosok nevével és birtokaival. Előző birtokosok neve itt nem található meg.

Majthényi Károly úr jobbágysai: 40 fő

Uzovics Móric özvegye Szentiványi Anna asszony jobbágysai: 30 fő
Csemniczky Mátyás úr jobbágysai: 20 fő
Szlovenics Mihály özvegye Boncz Terézia asszony jobbágysai: 15 fő
Galambos Teréz asszony jobbágysai: 15 fő
Vörös András úr jobbágysai: 10 fő
Sütő László jobbágysai: 10 fő

Ebben nyilván nem tüntették fel a papok és tanítók nevét, akik a kezdetektől dolgoznak itt.

Összeírás 1785. Országos adatokat felhasználva, Izsákon 350 ház, 420 család, mindösszesen 2450 fő került összeírássra, ebből nemes 73 fő.

Valószínűleg a népmozgások során megtalálták az emberek a megélhetéshez szükséges alapokat, elképzelhető az is, egy szigorú közösségbe érkező kültag előneve és címere inkább hátráltatná a beilleszkedést. Ez lehetett egy bizonyos egyensúlyozás.

Az 1795-ben a „Sashegyi tanácskozás” résztvevői a környék vezetői, bírói elhatározták: a vidéket fenyegető homokveszedelem megfékezésére érdekében az erdőtelepítést. Ezen a tanácskozáson Uzovics Lőrinc vett részt az izsákiak képviselőjeként.

A Martinovics-féle összeesküvés vezetőit elfogták, majd kivégezték 1795. május 20-án. Izsákon több család vett részt ebben a mozgalomban: a Szily, a Reviczky és Orczy család.

Reviczky József egyetemi magántanár felesége, Laczkovics Anna révén az egyik kivégzett hazafi rokonságához, Laczkovics Jánoshoz jutunk. Ugyanakkor Kecskemétről indul Pestre a város fogatán Mátyási József költő és barátja, Csokonai Vitéz Mihály. Csokonai Reményhez című verse inkább hazafias töltésből készült, mint szerelmes vers. Így tanulták, hagyományozták a régi kollégiumi diákok. Megépül a két templom és a lelkészház Izsákon. Az oltárkép Szent Mihályt ábrázolja.

Adóösszeírás Izsákon 1825-ben. Ez a lista tartalmazza a helybeli lakosság széles rétegének neveit. A sok Damásdi, Csirkos, Takács nevűek között alig lehet eligazodni. Valószínűleg az urbárium elkészülte után kedvezett a helyzet a további betelepítések, beköltözések számára. Nagy betelepítési lista nem került eddig elő.

1808. év Solti járás

1. Reviczky József: királyi tanácsos 56 éves, fia Ádám 23 éves, Imre 21 éves
2. Sütő József: 59 éves, fia István 36 éves, Heves megye jószágában lakik
3. Csemniczky György: 34 éves, házas, Pest megye partikuláris percep. három gyermek.
Csemniczky Gáborné: gyermektelen
4. Csernyus György: 30 éves, házas, testvére József, 19 éves, nőtlen, alkalmas
5. Jeszenszky János: 42 éves, házas, alkalmas, T. Pest vármegye biztosa, egy nevetlen gyermeke van
6. Hamza Sámuel: 45 éves, iskola tanító; fia László 18 éves, kettő nevetlen gyermeke van
7. Mátyási József: 49 éves, házas, gyermektelen, gyenge egészségi állapot XX
8. Mátyási Jánosné: özvegy, fia Imre 37 éves, nőtlen, alkalmas; Zsigmond 26 éves nótírius Dunavecsein
9. Csukás Mihályné: 48 éves, hat nevetlen gyermeke van
Csukás Ferenc: 52 éves, házas, fia Ferenc 19 éves, alkalmas és négy nevetlen gyermeke van
Csuka András: 50 éves, házas, hat nevetlen gyermeke van
10. Pál Mihály: 50 éves, házas, gyermektelen
Pál Jánosné: özvegy, fia János 19 éves, alkalmas; Mihály 18 éves, alkalmas
11. Fekete Mihály: 38 éves, házas, alkalmas, három nevetlen gyermeke van
Fekete István: 60 éves, házas, magános
12. Balogh István: 55 éves, házas, fia Pál 18 éves és négy nevetlen gyermeke van
Balogh György: 35 éves, házas, alkalmas, négy gyermek
Balogh János: kettő gyermek; Balogh András: négy gyermek
13. Bakó Györgyné: özvegy, fia István 19 éves, alkalmas; János 18 éves és kettő nevetlen gyermeke van

14. Csontos János: 40 éves, házas, alkalmas
Csontos István: 33 éves, házas, alkalmas, három gyermek és testvére Sámuel Istvánnal katona
Csontos János: 21 éves, nőtlen, alkalmas (Szabó Mihály bérese)
15. Falusi Sándor: 48 éves, házas, alkalmas, öt gyermek, fia Sándor, 18 éves, nőtlen
16. Börsön Gáborné: özvegy, fia Sándor 17 éves, nőtlen, mesterségben van „vándorlás”
17. Csukás Istvánné: fia 25 éves, nőtlen, alkalmas
18. Szakáll Ferenc: 63 éves, házas, fia János 25 éves, nőtlen, alkalmas és négy nevetlen gyermeket nevel
19. Bakó Márton: 44 éves, házas, szeme hibás, alkalmas, fia János 19 éves, alkalmas és három nevetlen gyermeket nevel
20. Pálfi Ferenc: 44 éves, házas, keze hibás, fia János alkalmas és három nevetlen gyermeket nevel
Pálfi János: 35 éves, házas, alkalmas, kettő nevetlen gyermeket nevel
21. Ráth Ferenc: 38 éves, házas, alkalmas
22. Nagy András (Raskó): 25 éves, házas, alkalmas, testvére Sándor 22 éves, házas, alkalmas (Reviczky birtokon élnek)
23. Balassa Sámuel: 25 éves, nőtlen. Mészáros legények. Veszprém vármegye
24. Kamuthy János: 24 éves, alkalmas
25. Szelei Márton: 46 éves, házas, négy nevetlen gyermeket nevel
26. Bankos Sándor: 42 éves, házas, alkalmas, öt nevetlen gyermeket nevel

A lajstrom végén kiigazítás van:

Bolyó István, János; Gál Mihály és Péter; Lehotzky János, Majláth Károly, Szekér M. birtoktalan; Radványi Nagy András, János, István, Sándor

Reviczky Ádám kamarás a megyén kívül lakik

Szily Ádám itt lakó, nem birtokos

Uzovics Lőrinc özvegy, fiai: Sándor, János

Tankovits József plébános, Benyovszky Zsigmond... Benyovszky Ferenc Solt

Főispán: Végh István

Kiegészítés:

Az eredeti lista nincs sorszámozva, nem tesz különbséget a felekezeti hovatartozásban. Valószínűleg a Napóleoni háborúk sürgető katonai állítása miatt készült. Néhányan fontosnak tartották a betegsük rögzítését.

Mátyási József XX jelölt esetén, tudjuk, ezzel a gyöngé egészséggel megélt 84 évet.

A reformkor idején nagy személyiségek fémjelzik ezt a korszakot.

1802-ben már lerakják alapjait a Nemzeti Múzeumnak: Szécsényi Ferenc idején találták meg a 23 db-os aranykincset Nagyszentmiklóson, amelyet napjainkig Bécsben őriznek... A reformországgyűlés sok javaslata felvillanyozta a jelenlevőket. Az utódok nagy büszkeséggel őrzik emlékezetükben ezt a szép kort.

1825-ben Széchenyi István gróf felajánlotta egy évi teljes jövedelmét a Magyar Tudomány Háza számára. 1831-ben áll a Duna-parton a Magyar Tudományos Akadémia (ennek volt örökös elnökségi tagja Reviczky Ádám gróf, a reformországgyűlésen a magyar nyelv érdekében tett fellépéséért). A vidéki értelmiségiek összekötő hidat képeztek a vezető elittel: így Madarassy László izsáki főbíró, később szolgabíró, Pest vármegye alispánja...

Zsinagóga épül Izsákon. Uzovics János kastélyt épít.

Az 1848/49-es polgári forradalom megmozgatta az országot haladó erők. A pesti ifjúság 12 pontban fogalmazta meg követeléseit. A fegyveres harcokban sok önkéntes vett részt. Izsákon a nemzetőrök kapitánya Böszörményi Mihály tanító.

Kb. 160 ember nevét ismerjük, akik résztvevői voltak a harcoknak.

Csemniczky Gábor elesett Bécs mellett. Reviczky István jurátus Komárom ostromáig harcolt, innen menlevéllel szabadul, Izsákon élt birtokán. 1875-ben öngyilkos lett.

Csizmadia János jegyző felesége Szatmári Judit asszony Izsákról Kecskemétre küldte a harcolók számára készített tépéseket Kossuth /szuzanna felhívására, kísérőlevél Kecskeméten a levéltárban megtalálható.

Kiegyezés. A Bach-korszak, Haynau rémuralma után sokat fáradtak a magyar nemesség politikai vezetői. 1849. október 6-án kivégezték Aradon a tábornokokat... több magyar honfit börtönnel sújtottak (Olmütz, Kufstein) mások kényszerbesorozás során hosszú éveket töltöttek az osztrák hadseregben.

Ferenc József (1848–1916) császár és a környezetében lévő tanácsadók a végsőklg a Habsburg birodalmi érdekek megőrzéséért küzdöttek.

Königgrätz-nél vereséget szenvedtek 1866-ban a császár csapatai, így Poroszország önálló fejlődésnek indult. Kedvezett a helyzet a magyar politikusok számára, így Deák Ferenc „a haza bölcse” vezetésével előkészítették a tárgyalásokat. 1867-ben a kiegyezéssel létrejött az Osztrák–Magyar Monarchia.

Megkoronázták Ferenc Józsefet és Erzsébetet a magyar Szent Koronával 1867. június 8-án.

A dualizmus korában, a két központtal rendelkező birodalomban, a konzervatív felfogás ellenére jelentős gazdasági fejlődés volt. A több sebből vérző Monarchia idején egy ideig nyugalom, kiszámítható élet folyt. A besorozott legények ajkán hangozott: „Ferenc Jóska katonája vagyok...” elmentek messzi idegenbe szolgálni, megismerték a német vezényszavakat, a kötelesség teljesítése után itthon folytatták életüket.

Jelentős Erzsébet-tisztelet alakult ki. Szerették a magyarok ezt a méltósággal szenvedő asszonyt, akinek olykor terhes volt az udvari kötelességek teljesítése. Rudolf trónörökös halálát követően a Millenniumi kiállítás (1896) megnyitásakor tette le a gyászruhát és erre az alkalomra díszmagyarba öltözött. Kecskeméti felolvasónőt választott 1864-ben: Ferenczy Idát.

A királyné Genfben gyilkos törz áldozata lett, 1898-ban. Az anarchista merénylőt elfogták. A századfordulóra világossá vált a Monarchia bukása. Az elmaradottságot új költők tették érzékelhetővé. Megjelent Ady Endre – új időknek, új dalaival stb.

A dualizmus korában Bécs irányítószerepe megmaradt, a gazdaság, ipar fejlődött hazánkban. Vasúthálózatok épültek országszerte (Izsákon 1895-ben). Gőzmalmok épültek.

A Millenniumi kiállítást 1896-ban ünnepélyes keretek között

rendezték meg Budapesten. Izsákról kiállították Magyar István (Fel. Mezei Erzsébet) szíjgyártómester szép munkáit. A bugaci cserény, a déli pásztorok látványa nagy tömegeket vonzott. Izsákon megindult a magyarányú „sárféher” szőlőtelepítés, feldolgozás, értékesítés.

1911-ben, a háború előtti, előtti, előtti évben: emlékezésre állunk meg ezzel a Nagy Endre kabarészám sugallta címmel. Az előző időkhöz képest nagy technikai fejlődés kísérhető nyomon. A világ területi felosztásáért folytatott küzdelmek kiéleződtek. Az Osztrák–Magyar Monarchia, az idős Ferenc József császárral küzdött a szétesés ellen. Ferenc Ferdinánd trónörökös tanácsadói között többen magyarellenessé hangot nyilvánítottak ki. Kossuth Lajos halála, temetése Budapesten, majd Rákóczi Ferenc újratemetése 1906-ban hazafias felbuzdulásra, ünneplésre adott alkalmat. A hosszú ideig uralkodó Ferenc Józsefet idős korában atyai szeretettel tisztelték. Hosszú ideig nem volt háború, talán ez a nyugalmas korszak tette lehetővé a szívekben a megbékélést.

A Monarchia megdöntésére titkos tárgyalások folytak az antant hatalmak és Románia között 1916-ban, Bukarestben.

Izsákon a Batthyány utcában villanytelep létesült Pattantyús Géza mérnök irányításával. A katolikus templomba szintén bevezették a villanyt 1912-ben.

Az egyházi kezelésben levő központi iskolák mellett építettek tanúházaiban is iskolát: Szajor-, Matyó-dűlőkben. 1906-ban az egykori Posta-telken épült fel az alsóvárosi iskola (ma lakásokká képezték ki), a felsővárosi iskola...

Kereskedők, iparosok jártak élen a kultúra, művészetek ápolásában, a tömegek kulturálódása érdekében. Színműveket rendeztek pl.: 1909-ben A falu rossza, A piros bugyellárás stb. Ekkor már olvasóegyletek, kaszinók működtek. Megnyílt az első filmszínház: némafilmvetítés és zenekísérettel (1915). Elindult világhódító útjára az operett és a keringő. Léghajók, repülőket jelentek meg az égen.

A terményfelesleget, a szőlő- és borkészleteket tőzsdén értékesítették. Nagy volt a csecsemőhalandóság, sokan meghaltak fiatalon tüdővészben.

Az első világháború. Ferenc Ferdinánd trónörökös és felesége merénylet áldozata lett 1914. június 28-án, Szarajevóban. Ultimátumháború. Izsákról besorozták a katonakorú férfiak többségét, szinte minden családot érintett így vagy úgy a 4 éves hosszú háború. Jöttek a hadi jelentések: Isonzó, Doberdo, Dolomitok. Izsákról 280 ember esett el. Néhány családból 2-3 fő hősi halott is volt: Benyovszki, Víkor, Csősz... Utoljára besorozták a 17 éves ifjakat, akiket gyors kiképzés után kiküldtek a frontra.

1919 eseményei. Az őszirózsás forradalom egy új korszak nyitánya volt 1918-ban. A fővárosban nevelkedő politikai elit elérkezettnek látta az időt a hatalom gyakorlására. A nagyhatalmak szövetkezései következtében IV. Károly király menekülésre kényszerült.

Tanácsköztársaság: 1919. március 21. – augusztus 1. idején a proletárdiktatúra jött létre. Kidolgozták az új államalakulat törvényeit, rendelkezéseit... A fővárosból falura érkező szervezőket, „a Lenin-fiúkat” és intézkedéseiket vegyesen fogadták a helybeliek. Egyesek számára javulást ígért az új helyzet, mások számára a kis vagyonkájuk elvesztését. Embereket kívántak felakasztani, akik a helyi burzsoázia tagjai voltak. A selyemerdő 100 db fája került kijelölésre. A románok Kecskemét felőli bejövetele miatt, elmaradt az elhurcolás. Nehéz ezt megérteni azóta is, miért tekinthető burzsujnak az a család, aki egy kis családi házban lakott és volt 20 hold földje, amelyen néha napszámosokat foglalkoztatott vagy iparosként műveltek még néhány hold sovány homokot. Itt nem volt már ekkor nagybirtok. Voltak adatok Dunapatajról, Kalocsáról, ahol a rögtönítélő bíróságok működtek. A vörösteror után fehérterror következett történelmünkben. Ezek a vészterhes időszakok pontos dokumentumok hiánya miatt, nem teljesen tisztázottak. A szájhagyomány alapján nem lehet hitelesen írni. Hosszú tárgyalássorozatok után a nagyhatalmak döntöttek Magyarország sorsáról.

1920. június 4. Trianon – Erdély, Felvidék, Vajdaság, Burgenland, Kárpátalja elcsatolása. Jelszavak, mondatok hangzottak el leveleken, táblásokon. Kis táblák készültek Magyarország egykori térképéről, rajta feliratok: Nem, nem, soha! Ezeket irredenta, sovíniszta jelzővel illették a szocializmus idején.

Horthy-korszak. A sok túlkapás, szövetkezés, antanthatalmak ajánlásai után nagybányai Horthy Miklós Magyarország kormányzója (1920–1945). IV. Károly király koronázása megtörtént 1916-ban, Ferenc József császár halála után. Hazánk a háborúba lépés, őszirózsás forradalom, majd a Tanácsköztársaság (1919. március 21. – augusztus 1.) után következő „fehérterror” idején sajátos helyzetbe került. A Prónay-féle különítményesek mellőzésével a politikai elit egy része felzárkózott Horthy Miklós ellentengernagy mellé.

Izsákon vizsgálat indult az 1919. novemberben elhurcolt 3 személy ügyében. Végül a katonai ügyész rablógyilkossággként zárja le Budapestén a tárgyalást. Sokan elmenekültek a településről.

A sok munka, az újrakezdés háború utáni nehézségei, a természet, a határrendezés következtében éltek az emberek, ahogy tudtak. Néhányan meggazdagodtak. Sokan szép házakat, kriptákat építettek Izsákon. A különböző színpadokon értékes műsorokat adtak, felépült az Ipartestületi Székház, elkészült a világháborús emlékmű. Klebelsberg Kunó minisztersége idején épültek a külterületi modern iskolák, tanítói lakással. Ma magánkézből vannak.

A gazdasági világválság 1929/32-ben a birtokosok tömegeit tette tönkre. Sokan városokban voltak szolgák, cselédek, illetve helybelieknél béres vagy cseléd. A hárommillió koldus országából kivándorolt Amerikába 1,5 millió emberünk (József Attila).

A spanyol polgárháború segítésére Nemzetközi Brigádok jöttek létre, ahol magyarok is tevékenykedtek. Indulójukat sokáig iskolákban tanulták: „Madrid határán, állunk a vártán...” Új városháza építése válik szükségessé Izsákon.

Izsákon megrendezik 1936-ban a Sárfehér Napokat. Újság jelenik meg: Izsáki Kerület néven. Adolf Hitler hatalomra kerül Németországban. Mátyási József Társaságot hoznak létre.

Területi újrafelosztási igények jelennek meg a fasiszmus ideológiájaként.

A második világháború sok megpróbáltatással járt. Anshlussz, SAS-behívók, villámháború, holocaust, gettó, Budapest ostroma, menekülés, Sztálingrád, Don-kanyar, Berlin eleste, Jalta, ilyen fogalmakkal ismerkedett meg a világ. Sok férfit behívtak katonának Izsákról is.

A bécsi döntés után egykor elcsatolt területeink egy részét visszakaptuk.

Elhangzott a szó, zeng az induló, győztesek megint régi zászlaink... (Erdélyi bevonulási induló.) A háborút követő béketárgyalások eredményeként újabb határkiigazítás következett hazánk számára. A szocialista tábor részei lettünk több más környező országgal együtt. A Szovjetunió követése, a marxista-leninista eszmék megismerése, alkalmazása volt az elérendő cél. A nagy októberi szocialista forradalom győzelme után az egykori feudálisan is elmaradott cári Oroszország a szovjet állam kiépítésén és kiterjesztésén fáradozott. Nálunk a különböző szemináriumokon és az ideológiai oktatásokon, a nappali tagozatos felsőoktatási intézményekben tanították a tudományos szocializmust. A lakosságcsere több ember érzékenységet érintette.

A szocializmus építése a háború után Izsákon a földosztás következtében a nincstelen emberek földhöz jutottak, önálló gazdaságot építhettek ki. Az első választások a kisgazdapárt győelmét hozták, később a kommunista párt „kékcédulás” megoldással érte el jelentékeny eredményét. Izsákon is termékeny talajra találtak az igazságosnak látszó szocialista eszmék, néhányan kisgazdák, iparosok lettek tagjai, a kommunista pártnak. Az államosításkor, 1949-től megszűnt a hittanoktatás az iskolákban. A Rákosi-korszak sok család életébe szólt bele: összeesküvés, beszolgáltatás-elmaradás stb.

A mezőgazdaság szocialista átszervezése során több túlkapást, személyes incidenst lehetett hallani. A Lenin által javasolt önkéntesség mellőzésével, erőszak alkalmazásával történt. Az emberek végsőig ragaszkodtak kisbirtokaikhoz, ez volt az önálló életmód biztos alapja. Izsákon nem voltak nagybirtokok, senki sem kívánczolt a közösbe. A teljes átszervezés után (1962) a tagság félholdnyi háztáji területet művelt saját hasznára, a többi állami segítséssel (permetezés...) 60/40% arányban művelhette. Nehéz helyzetbe kerültek az idősek, akik így szinte mindenüket elvesztették. Nyugdíjra 70 éves korukban számíthattak, bizonyos munkaidő megléte esetén. Többen elmentek Izsákról, főleg a főváros lett a nagy befogadóhely. Szabad szombat nem volt, mégis hétvégeken óriási tömegek utaztak a vonatokon. Az élelmes helyi vezetők keze elnyúlt az iskolákig, így néhány esetben

bekövetkezett a hallgató kizárása. Többeket pedig ún. „kulák” származása miatt nem mertek javasolni középiskolába sem.

A felszín alatt érlelődő feszültségek 1956-ban a forradalomhoz vezettek. Izsákról olvasni lehet a Bács-Kiskun megye által kiadott kiadványból. Uzovics-telepen lőszerraktár létesült, így a katonai készenlét teljes mértékben biztosított volt itt. A felhevült tömeget Marosi Izidor plébános behívta a templomba imádkozni, így a tanácselnök elleni fellépés elmaradt. A szovjet csapatok behívása következtében 1956. november 4-én leverték a forradalmat. Az 1956-os forradalom vezető személyiségeit elfogták, elítélték... lecsukták, kivégezték. Két izsáki hazafi súlyos börtönbüntetést szenvedett. Albert Camus francia költő: A magyarok vére című verse rázta fel a világot.

Izsákon többen visszakapták földjeiket még a forradalmi intézkedések során, sokan vártak egy élhetőbb világra, szabadságra.

A Kádár-korszak politikai elitje és a karhatalmi szervezetek, a munkásőrség állandó készenléte biztosította az új korszak stabilitását.

A társadalmi és politikai szervezetek, csúcsvezetők a munkahelyeken önállók voltak, munkakörük az ideológia érvényre juttatása. A gulyáskommunizmus néven maradt meg ez a korszak, a teljes foglalkoztatás, iskolázási lehetőségek, a sok esti tagozattal, továbbképzésekkel.

Esetenként az üdülések, a lakástámogatás sok ember felemelkedését eredményezte. A munkás és paraszt fiatalok tanultak, munkát vállaltak tömegesen. A régiek egyszerűbb megélhetése mellett új távlatok nyíltak ki. Kis falvakból, tanyákról nagyvárosba került emberek sok mindent másként tapasztaltak, elérhető lett a színház, a mozi. Átlagos művelődés, kulturálódás indult meg. Sátorbetűs házak épültek, modernizálódás követhető nyomon, ugyanakkor az ideológiai képzés az ateizmus széles körű elterjedését biztosította, a vallási hagyományok teljes tiltása mellett. Izsákon Szabó Lajos iskolaigazgató egy nagygazda házában élt. Alkotmánytanra oktatta az izsáki gyerekeket. Magyarányú vallástiltás valósult meg. Szerencsére az akkori pedagógusok többnyire helyiek voltak. Az igazán állhatatosak sokat vállaltak az egyházi értékek megőrzésében, 1952-ben sok gyermek bérházába került. Ma a hitoktatás kiszorult az iskola keretei közül. Nem tanulták a 10 parancsolatot – talán nem akarja mindenki betartani sem.

Így nem fontos tisztelni senkit, az öregek gondozására intézetek létesültek.

1958-ban televízióadás indul, intézményekben lehetett műsort nézni (KISZ).

A demokratikus átalakuláskor, kerekasztal-beszélgetések, kilépés a Varsói Szerződésből és a KGST-ből. NATO-tagság és Európai Unió útjain haladunk jelenleg. A szovjet mintára készült 1949-es Alkotmány toldozgatással megmaradt. Nem sok jót eredményezett.

Izsákon gyakori beszédtema a mai napig a privatizációt követő gazdálkodás, élet. A régi, gondozott határt felveri a gaz.

A rendszerváltó Magyar Demokrata Fórum (MDF) vezetője Antall József kijelentette: 15 millió magyar miniszterelnöke kíván lenni. A kibontakozó problémák idején: „tetszetek volna forradalmat csinálni” kifejezést használta. 2004. június 13-án, az EU-csatlakozási népszavazáson, országosan a szavazók 38,4% jelent meg. Az induló 8 párt között mandátumot kapott: Fidesz 12; MKP 9; SZDSZ 2; MDF 1 helyet.

Több létesítmény, rendezvény teszi városunkat ismertté: a Kolon-tó melletti fogathajtó pálya rendezvényei, Helytörténeti és Pálinka Múzeum a régi Szeszgyárban, Regionális Hulladéklerakó, Szennyvíztelenp. Modernizálódott a főtér: parkosítás, szökőkút. A temetőbe menő vidékiek hiányolják a szép jegenyesort az út mentén. Szeptember végén évenként a Sárféher Napok rendezvényei ismertek. 2004. májusban rendezték meg először az Izsák Expót. Kecskeméten 2004 augusztusában rendezik meg a Négyes Fogathajtó Világbajnokságot. Néhányan az izsáki fogathajtó pályán készülnek a versenyre.

Történelmi olvasmányok

ŐSI MAGYAR MONDÁK

A MAGYAROK EREDETE

Kézai Simon és Anonymus krónikája nyomán

Sok-sok esztendővel ezelőtt, amikor a bűn úgy elsokasodott az emberek között, hogy farkasok módjára éltek, Isten megbüntette őket: hatalmas özönvizet bocsátott a földre. Ez az özönvíz minden embert elpusztított, nem maradt más életben, csak Noé és annak családja.

Noénak három fia volt: Sém, Kám és Jáfet, ezektől a vízőzön után hetvenkét nemzetség származott. A három fiú nemzetségei más és más világrészben éltek: Sém utódai Ázsiában, Kám utódai Afrikában, Jáfetiei pedig Európában.

Azt mondják, hogy a franciák Jáfet idősebbik fiától származnak, és Trója városának pusztulása után először Pannóniába jöttek, abba az országba, amely később a magyarok hazája lett...

Jáfet kisebbik fiától származott egy óriás, akit Ménrótnak hívtak. Ez az óriás attól tartott, hogy Isten még egyszer özönvizet bocsát a földre, ezért összehívta a rokonait, és velük együtt egy hatalmas tornyot kezdett építeni, hogy a víz elől oda menekülhessenek.

De a tornyot nem építhették fel, mert isten annyira megváltoztatta a torony építőinek nyelvét, hogy még a rokon se értette meg tulajdon rokonát. Ezért aztán Ménrót népe a világ minden tája felé elszéledt.

Ménrót maga a nyelvek összezavarása után Perzsia országba ment. Itt megismert egy szép lányt, akit Enéhnek, tehát szarvasüdőnek hívták, feleségül vette, s a felesége két szép fiúgyermekkel ajándékozta meg. Az egyiket Hunornak, a másikat Magyarnak nevezték: tőlük származnak a hunok és a magyarok.

Amikor már hosszabb ideje éltek a mocsarak között, és hatalmas nemzetté fejlődtek, az a föld már sem befogadni, sem táplálni nem bírta őket. Ezért Szittyaországba kémlelőket küldtek, s ezek az országot

nagy állhatatossággal kikémlelték, majd az egész nép fölkerelkedett, és együtt új hazába, Szittyországba vonult.

Szittyország földje nagyon szép: ligetek, erdők, legelők ékesítik, és tele van vadállatokkal. Hatalmas, nagy kiterjedésű birodalom ez: a Volga folyótól a Kaukázus hegységig terjed. Szittyországban két nagy folyó ered: a Volgának és a Donnak itt van a forrása.

Egykor régen a szittyák nagyon bölcsek, igen szelídek voltak, a földet nem művelték, és olyan ártatlanul éltek, hogy jóformán semmiféle bűn sem fordult elő közöttük. Egyszerűen éltek, még házuk sem volt, csak nemezből készült sátorban laktak.

A szittyák húst, halat, tejet, mézet ettek, és sok barmot tartottak. Ruházkodásra a nyuszt és más vadállatok bőrét használták. Itt olyan sok a nyest, hogy nemcsak a nemesek ruházkodnak bőrével, hanem a gulyások, a kanászok és a juhászok is ezzel díszítik ruhájukat.

Az aranyat, az ezüstöt és a gyöngyöt a szittyák csak annyiba vették, mint a kavicsot, mert éppen úgy megtalálták saját földjük folyóinak medrében.

A szittyák nem kívánták a másét, mert mindennek bővében voltak, hiszen sok állatot tartottak, és mindig elegendő ételmet szereztek maguknak. A házasságot tiszteletben tartották: minden szittyának csak egy felesége volt.

A szittyák minden megpróbáltatást bátran elviseltek. Bátor katonák, jó harcosok voltak. Ha sérelem érte őket, addig nem nyugodtak, míg az ellenségen bosszút nem álltak.

Amikor a szittyák a harcban győzelmet arattak, a zsákmánnyal semmit se törődtek (nem úgy tettek, mint mai utódaik), mert csak a hadi dicsőséget keresték. Ezért minden nép félt tőlük; Dárius, Cyrus és Nagy Sándor kivételével a világ egyetlen hadvezére, egy népe sem mert az ő földjükre rátörni.

Az említett szittyá nemzet pedig kemény volt a harcban, és gyors a lovon. Fején sisakot hordott, és az íjjal meg a nyíllal különbül bánt, mint bármelyik a világ összes nemzetei közül. És hogy valóban ilyen volt, azt utódairól, a magyarokról is megállapíthatjátok.

A szittyák szomszédságában besenyők és fehér kunok laknak. De az Északi-tenger körül, amely szomszédos vele, egészen Susdal országig pusztá erdőséget terül el, amelyet ember be nem járhat. Ez hatalmas,

nagy terület, és azt mondják, hogy ott kilenc hónapon át sűrű köd uralkodik. A napot csak júniusban, júliusban és augusztusban látják, akkor is napjában csak néhány órán át.

Az említett sivatag hegyeiben kristályt találnak, az erdőkben griffmadár fészkel, és vadászszólyommadár költ, amelyet magyarul kerecsetnek hívnak.

Amikor Hunor és Magyar utódai Szittyaországot előzőnlötték, a népet száznolc nemzetségre osztották fel, ezért abban a hatalmas birodalomban száznolc tartomány terül el.

A CSODASZARVAS

Jordanes és Kézai Simon krónikája nyomán

Történt egyszer, hogy Hunor és Magyar vadászat közben messze elkalandoztak, és már a Meotisz mocsarai között bolyongtak. Ekkor hirtelen egy nőstény szarvas bukkant fel előttük, ők pedig mindjárt üldözőbe vették.

Futott a szarvas, majd nagy hirtelen nyom nélkül elenyészett a vadászok szeme elől. Sokáig keresték, de sehogy sem tudták megtalálni.

Ahogy a szarvast keresték, az egész mocsaras helyet bejárták, és harmok legeltetésére nagyon alkalmasnak találták.

Ezután atyjukhoz visszatértek, tőle engedélyt kértek, és amint ezt megkapták, minden jószágukkal a meotiszi mocsarak közé költöztek.

Meotisz tartománya határos Perzsiával. Mindenfelől tenger veszi körül, egy nagyon keskeny gázlót kivéve. Folyói egyáltalán nincsenek, de füvekben, fákban, madarakban, halakban és vadállatokban bővelkedik. Nehéz oda a bejutás meg a kijárás is.

Hunor és Magyar népe a meotiszi mocsarak közé behatolt, és öt éven át onnan ki sem mozdult.

A hatodik évben elindultak, és a pusztában véletlenül rábukkantak Belár király fiainak feleségeire, akik férjük nélkül sátrakban tanyáztak. Amikor rájuk bukkantak, éppen a kürt ünnepét ülték: a zene hangjára táncot jártak. Ekkor őket elfogták, és minden jószágukkal együtt magukkal ragadták a meotiszi mocsarakba. Az alánok

fejedelmének, Dulának két lányát is elfogták, az egyiket Hunor, a másikat Magyar vette feleségül. Az összes hunok és magyarok ezektől az asszonyoktól származnak.

ISTEN KARDJA

Jordanes krónikája és egy debreceni népmonda nyomán

Volt a szittya királyoknak egy csodálatos, nagy erejű kardjuk, amelyet azért kaptak az istentől, hogy azzal minden népet legyőzzenek.

Ez az ősi kard elveszett, de híre fennmaradt a szittya vitézek között. Az öregek mindig mondták, mondogatták:

– Keressétek, kutassátok, mert az lesz a világ ura, aki isten kardját megtalálja!

Hiszen keresték is, kutatták is, de Isten kardját senki meg nem találhatta.

Isten kardjának hírét Attila is hallotta, hogyne hallotta volna. Az édesanyja elbeszélte neki, hogy egykor azt álmodta: csodálatos fiúgyermeket fog szülni. Álmában megjelent előtte ez a fiú, és egy fényes kardot kötött a derekára. Lángolt, sugárzott az a kard, mert Isten hajtotta le, és éppen az ő fiának szánta.

Ebből az álomlátásból Attila megértette, hogy Isten kardját ő köti a derekára, ő lesz Isten ostora, aki minden népet meghódít.

Gyermeckorától fogva várta, egyre várta Attila a kard érkezését.

Nem is várta hiába.

Történt egyszer, hogy az egyik hun pásztor észrevette: sántál, erősen sántít az egyik tinója. Megnézi a lábát, s hát véres seb van rajta. Ugyan mi sérthette meg?

Ahogy körülpillant, fényes lángnyelv villan fel előtte, s hát egy kard áll ki a földből, abból csapnak ki a lángok!

Odamerészkedik, kihúzza a kardot a földből, és futva fut vele Attila királyhoz.

– Ezt a csodakardot a mezőn találtam, úgy gondolom téged illet!

Attila mindjárt megismerte Isten kardját.

Megmarkolta, suhintott vele a világ négy tája felé.

A VÉRSZERZŐDÉS

Anonymus krónikája nyomán

Az Úr születésének 819. esztendejében Ügyek, aki Mágóg király nemzetségéből származott, és Szittyaország nemes vezére volt, feleségül vette Önedbelia vezér Emes nevű lányát. Ettől fia született, akit Álmosnak neveztek el.

Álmos csodálatos esemény miatt kapta a nevét: amikor anyja a gyermekét várta, álmában egy turulmadarat látott, amely mintegy rászállva megtermékenyítette. És úgy tűnt neki, hogy méhéből forrás fakad, és ágyékából dicső királyok származnak, de nem a saját földjükön sokasodnak el.

Minthogy az alvás közben feltűnő képet magyar nyelven álomnak mondják, és a fiú születését álom jósolta meg, azért nevezték őt Álmosnak.

Álmos pedig szép, barna arcú, fekete szemű, magas és karcsú termetű ifjúvá serdült. Jóakarátú, bőkezű, bölcs és bátor katona lett belőle. Amikor pedig az érett kort elérte, hatalmasabb és bölcsőbb volt Szittyaország minden vezérénél, ezért az ország minden dolgát abban az időben az ő tanácsai szerint intézték.

Amikor Álmos vezér érett ifjúvá serdült, feleségül vette egy nemes vezér lányát. Ettől született Árpád nevű fia, akit magával vitt Pannóniába.

Mert Szittyaország földje annyira megtelt az ott született nép sokaságával, hogy az a föld a népet már sem táplálni, sem befogadni nem bírta.

Ezért a hét fejedelmi személy, akit mind a mai napig hétmagyarnak neveznek, nem tűrhette a hely szűkösségét, tehát elhatározta, hogy szülőföldjét elhagyja, és olyan földet foglal magának, melyen laknia lehet. Ekkor kiválasztották Pannónia földjét, mert azt hallották a szál-longó hírekből, hogy az a föld Attila királyé volt, akinek ivadékából Álmos vezér, Árpád atya származott.

Ekkor a hét fejedelmi személy közös és igaz értelemmel belátta, hogy a megkezdett útnak végére csak úgy járhat, ha vezér és parancsoló lesz fölötte. Ezért szabad akaratból, közös elhatározással megválasztották vezérül maguknak, sőt fiaik fiainak is az utolsó nemzedékig Álmost és azokat, akik nemzetségéből származnak.

Akkor közös akarattal Álmos vezérnek azt mondták:

– A mai naptól fogva téged vezérnek és parancsolónak választunk, és amerre szerencséd vezet, oda téged követünk.

Ezután a hét fejedelmi személy – pogány szokás szerint – Álmos vezérért saját vérét egy edénybe csorgatta, és így tett esküvést. És ám-bár pogányok voltak, mégis azt a hitet, amelyet akkor esküjükre tettek, egészen halálukig megtartották.

Az eskü első szakasza így hangzott:

– Ameddig életünk tart, sőt utódaink életének fogytáig mindig Álmos vezér ivadéka lesz a vezérünk.

Az eskü második szakasza így hangzott:

– Ami jószágot közösen szerzünk, mindenkinek része legyen abban.

Az eskü harmadik szakasza így hangzott:

– Azok a fejedelmi személyek, akik szabad akaratukból Álmost vezérnek választották, soha a vezér tanácsából ki ne maradjanak.

Az eskü negyedik szakasza így hangzott:

– Ha valaki az utódok közül a vezér személyéhez hűtlen lenne, és viszályt keltene a vezér és rokonai között, annak úgy hulljon a vére, ahogy a miénk hullott, amikor Álmostal vérszerződést kötöttünk.

Az eskü ötödik szakasza így hangzott:

– Hogyha valaki az utódok közül a vérszerződést megszegné, azt örök átok sújtsa.

Országos Széchényi Könyvtár

A FEHÉR LÓ MONDÁJA

A Képes Krónika nyomán

Árpád vezér és nemesei hallottak Pannónia gazdagságáról, hogy legjobb folyó a Duna, és jobb föld a világon sehol sincsen, ezért közös elhatározással elküldtek egy hírszerzőt, név szerint Kusidot, hogy az egész földet szemlélje meg, és a föld lakóit kérdezze ki.

Amikor Kusid Magyarország közepébe eljött, és a Duna menti részekre leszállott, azt látta, hogy a táj kellemes, körös-körül a föld jó és termékeny, a folyó jó és füves – mindez tetszett neki.

Ezután elment a tartomány fejedelméhez, aki Attila után ott uralkodott; a fejedelmet Szvatopluknak hívták.

Kusid köszöntötte népe nevében, és az ügyet, amiért odament előadta.

Amikor Szvatopluk a magyarok szándékát meghallotta, nagy örömmel örvendezett, mert azt hitte, hogy ezek parasztok, akik azért jötte, hogy az ő földjét megműveljék. Örömében a követet kegyelmesen elbocsátotta.

Kusid pedig a Duna vizéből kulacsát megtöltötte, perje füvel tömlőjét megrakta, aztán a fekete földből rögöket vett fel, azzal az övéihez visszatért.

Amikor elmondotta mindazt, amit látott és hallott, és a kulacs vizet, a földet és a fűvet megmutatta, a magyarok nagy örömmel örvendeztek. Mindjárt felismerték, hogy a föld igen jó, a víz édes, és a mező füve hasonlatos ahhoz, amit Kusid nekik elbeszért.

Ezután közös határozattal Kusidot a fejedelemhez visszaküldték, és Szvatopluk fejedelemnek egy nagy fehér arabs paripát, arabiai arannyal aranyozott nyereggel, aranyos fékkel a földért elküldöttek.

Amikor Szvatopluk fejedelem az ajándékot meglátta, még jobban megörült, mert azt hitte, hogy ezt földjéért mint telepések küldték.

Ekkor Kusid a fejedelemtől azt kérte, hogy földet, fűvet és vizet adjon.

A fejedelem pedig mosolyogva így szólt:

– Legyen nekik ezért az ajándékért annyi, amennyit akarnak.

Kusid pedig ezzel a hírral az övéihez visszatért.

Árpád vezért ezalatt a hét vezérrel Pannóniába bejött, de nem mint vendég, hanem mint a föld jogos örököse és birtokosa.

Ekkor a magyarok egy másik követet küldtek Szvatoplukhoz, és ilyen üzenetet bíztak rá:

– Árpád és vitézei neked azt mondják, hogy azon a földön, amelyet őröd megvettek, tovább semmiképpen se maradj. A földedet lovon, a fűvedet féken, a vizedet nyergen megvették, és te szegénységed megkapzsiságod miatt a földet, a fűvet és a vizet nekik átadtad.

Amikor a fejedelemnek ezt az üzenetet átadták, mosolyogva így szólt:

– Azt a lovat bunkósbottal agyonüssék, a féket a mezőre kivessék, az aranyos nyerget a Duna vizébe hajítsák!

Erre a követ így szólt:

– És ebből, uram, a magyaroknak mi kára lesz? Ha a lovat megütted, az ő kutyáiknak adsz eleséget, ha a féket a fűbe kiveted, az ő emberek, akik a fűvet kaszálják, az aranyát megtalálják; ha pedig a nyeret a Dunába hajítod, halászaik az aranyos nyeret a partra kiteszik és hazaviszik. Ha a föld, a fű és a víz az övék, akkor minden az övék!

Amikor ezt a fejedelem meghallotta, gyorsan sereget gyűjtött, mert félt a magyaroktól. Szövetségeseitől is segítséget kért, majd a csapatakat egyesítette, és a magyarok elé vonult.

A magyarok eközben a Duna mellé érkeztek, és egy gyönyörű mézőn hajnalhasadtával csatát kezdtek. Az Úr segedelme velük volt: színiük elől Szvatopluk fejedelem futásnak eredt.

A magyarok egészen a Dunáig üldözték. Ott Szvatopluk ijedtében a folyóba beleugratott, és a sebes vízbe belefulladt.

Lengyel Dénes: Régi magyar mondák, Móra Kiadó Budapest, 1972.

SZÁLL A REGE VÁRRÓL VÁRRA

REVISTYE

„Ahol a Garam nagy ívvel délnek fordul, Zsarnóca fölött, a Madaras-hegység egyik erdős dombján, nem messze a folyótól és az országútól”, először IV. Béla király korában, 1265-ben említi. Az itt keskenyülő szűkülő Garam völgyét, a Garami kaput védte Saskő – régebbi nevén Szászskő – átelleses várával együtt a dél felől közeledő ellenség ellen. Revistye 1350-ben királyi birtok volt, 1388-ban Mária királyné bírtatúpénzü, Nagy Lajos király özvegye. (A királynék sőt az özvegy királynék is udvartartásuk ellátására sokszor kaptak gazdag várbirtokokat. Ez úgy értendő, hogy nem maga a vár volt a fontos, hanem a körülötte elterülő erdők, szántók, jobbágyfalvak sora, amelyek a jövedelmet hozták.) A XV. század közepén Mátyás királyé volt Revistye, a király halála után, 1490-ben az özvegy királyné, Beatrix Revistytét is több más

birtokkal együtt Dóczy Orbán egri püspöknek adta, számítva a püspök hűségére. Az 1700-as évek közepétől kezdve pusztulásnak indult, s ma csak néhány gótikus és reneszánsz fala, belső lakótornyának maradéka látható. A török elleni háborúkban nem volt fontosabb szerepe.

Nagy volt a szomorúság magas Revistye várában, a sebes Garam partján: haldoklott a várúr, az öreg Revistye Pető. Sok csatában küzdött, sok sebet kapott, az ég angyalai egyformán osztottak neki életben örömet is, bánatot is. Közeledni érezvén halálát, maga köré gyűjtötte szeretett udvari népét, és rendre elbúcsúzott tőlük. Az asszonyok zokogtak, a férfiak lopva törülgették könnyeiket, mert nagyon szerették urukat, jó szívvel volt hozzájuk.

Utolsóinak egyetlen fiát szólította magához.

– Csak te maradtál meg nekem, kedves legkisebbik fiam, Andorás – szólt reszketeg hangon –, két bátyád a király védelmében esett el, néneidet férjhez adtam, ők innen messzire kerültek. Tiéd a váram, eszedbe jussak, s emlékezzél reám, íme, neked hagyományozom ezt a drágaköves kardot, amit a lengyelek királyától kaptam. Ezt a kardot soha ki nem húztam, embert vele meg nem vágtam, meg nem szúrtam. Te is csak akkor húzd ki, ha becsületed, királyod vagy hazád foorog veszedelemben.

Ezt mondván, örökre lehunyta szemét a jó Reviczky Pető. Talán még hallotta, amikor a fia elmormolta halk hangon a fogadalmat:

– A jóknak, becsületemnek, hazámnak, királyomnak védelmére, igen atyám!

Szívéhez szorította a kardot, majd a családi kincsek, ereklyék közé helyezte, remélve, hogy soha ki nem kell húznia hüvelyéből.

Reviczky Andorás is olyan jószívű, jóindulatú férfiú lett, mint édesapja. Embernek nem ártott, állatot nem bántott, szolgálai, jobbágjai, katonái szerették. Híre ment emberséges voltának, feddhetetlenségének, bőkezűségének, vitézi viselkedésének. Messze földön ismerték és dicsérték. Deli megjelenésű, szép legénnyé cseperedett. A Garam völgyének, Nyitra völgyének kisasszonyai mind örültek volna, ha megkéri valamelyikük kezét.

Nem messze Revistytől táborozott már hosszú idő óta egy nagy török csapat. A bányavárosokat riogatták, hol Bakabányán ütöttek rajta, hol Újbányán, hol meg éppen Léván. Ahogy jöttek, úgy el is tűntek,

majd néhány hét múlva újra felbukkantak. Nem nyugodott tőlük a vidék. Reviczky Andorás sokszor megkergette őket a maga csapatával, anélkül azonban, hogy az apai kardot vonta volna ki ellenük.

Kerim pasa volt a vezérük, elszánt, jó harcos, Mohamed próféta igaz tisztelője, keresztény magyarok dühös ellenfele.

Volt neki egy szépséges szép lánya, a fekete hajú, fekete szemű, rózsalevélarcú Güllike. Ez a Güllike mindenüvé követte apját a táborozáskor, csak éppen harcban nem vett részt. Hallotta ő is Reviczky Andorás szép hírét, sokat emlegették őt előtte csillagos nyári estéken. Olyannyira-annyira, hogy látatlanban beleszeretett az ifjú Andorásba. Egyre hevesebben fogta el a vágy, hogy találkozhassék vele, megismerhesse, s megvallhassa neki szerelmét. Bátor és egyenes lelkű leány volt, amit elgondolt, azt véghez is vitte.

Hurcoltak magukkal a törökök egy magyar foglyot, egy Bars nevű vitézt Óbarsból, házi rabszolgája lett a pasának, mert igen ügyes embernek bizonyult. De akármilyen ügyes volt is, akármennyire tudta is, a pasa a legényt munkára használni, mégis engedett a lánya kérésének. Szép szóval, kedves hízelgéssel kérte az apját, Kerim pasát lánya, Güllike, bocsássa szabadon a foglyát, hisz eleget szenvedett már. Ad dig-addig, amíg a pasa mosolyogva vont vállat, beleegyezett a lány kérésébe, és szabadon engedte Bars vitézt.

Jól tudta Bars vitéz, kinek köszönheti szabadulását, elment a leány sátorba, hogy megköszönje a nemes cselekedetet Güllikének.

Güllike félrevonta Bars vitézt, és súgva mondta neki:

– Ide hallgass, Bars vitéz, van egy kívánságom. Ne térj se jobbra, se balra, hanem először egyenesen menj föl Revistye várába, és ott titkon valld meg Reviczky Andorásnak az én nagy szerelmemet és utána való vágyódásomat. Találkozni szeretnék vele, ezt mondd meg neki. Ímhol tíz arany.

Örült a legény... majd segédkezett a lányszöktetésben.

Kerim pasa elszíttá utolsó pipáját, nyugovóra tért, s mert azt hitte Güllike már édesdeden szundít a maga sátrában, reggelig föl sem ébredt. Újabb terveket forgatott agyában – nem sok ideje volt Güllikéhez –, a zólyomi vásárra szeretett volna rácsapni.

Reggelre kelve keresi Güllikét: nincs. Ijedten futotta végig a táborni kiáltozást, embereit kergette, s mind rémültebb aggodalommal kutató

a leány után. Mintha a szellemek tüntették volna el, vagy elnyelte volna a föld.

– Most mit csináljunk? – pillantott tanácstalanul Hasszánra.

Hasszán csak egyet nem árult el a pasának, azt mégpedig, hogy titkon ő is rajongott a leányért. Törökké válásnak is ez volt egyik oka: Mohamed próféta hitére tért, hogy könnyebben hódíthassa meg Güllikét. De a leány rá sem nézett, Hasszán úgy fortogott dühében, mint a parázson hevített esővíz. Most hát ő is bosszút akart állni.

– Felmegyek a várba, Reviczky Andorás elé állok, s a ha azt vallom neki, hogy visszatérek Jézus hitére, szabad járásom lesz a várban. Visszaszöktetem Güllikét.

– S ha már nem akar jönni?

– Megmérgezem Andorás urat. S hogy biztos legyek a dolgomban, utána le is szűrom őt.

– Jól van – felelte a pasa –, menj! Jutalmad nem marad el. De ha rászedsz, kardom utolér!

Hasszán már-már indult, de a pasa gondolt egyet, s utána szólt:

Várj! Jobbat gondoltam. Csak annyi mérget adj innia, hogy elkábuljon. Kába fülébe súgjad, hogy várom őt a vár előtti páston. Én akartam ledöfni lányom megszöktetőjét.

Úgy is jó, nagyuram, bölcs vagy és bátor – tette homlokára a kezét Hasszán, a hitszegő, s örvendett, hogy nem neki kell a véres munkát elvégeznie –, jelenj meg holnap a páston, amikor a nap delelőn áll.

A pasa ott várta felajzva, vérre szomjazón. Amint meglátta lányát megszöktetőjét, üvöltve rohant neki magasra tartott szablyával. Fél kezében szablya, fél kezében handzsár. Ebben a pillanatban elsikoltotta magát valaki a kapufeljáróban:

Apám, ne bánts, szeretem őt!

Még kiáltott volna valami könyörgőt, de egy kéz rántotta vissza erőteljesen, a hitszegő Hasszáné. Szólt hozzá Hasszán:

Nyughass, Güllike, amit Andorás keresett, megkapja. Te pedig mégis az enyém léssz!

Güllike villogó szemmel mérte végig a féltékeny Hasszánt. Andorás lovag pedig kihúzta hüvelyéből a drága kardot, emelte volna a fejét, hogy kivédje a pasa csapását, amikor a pasa váratlanul megtorpant, s egészen más hangot hallatott, mint eddig. A megdöbbenés, az

iszonyat hangját. Nemcsak megtorpant, hanem hátra is hőkölt, rámeredt a kardra:

– A smaragdos kard, az öreg szultán kardja – rebegette –, e kard ellen tiltva van vívnunk. Ráismertem a köveiről. Győztél, Reviczky. Lányom a tiéd, vissza nem követelem, de nem ismerlek benneteket többé!

Güllike odalépett Andoráshoz, szelíden fogta karon, s így szólt:

– Most már végképpen maradok.

Így lett úrnője Revistye várának, és élt benne sok-sok évig egy szép török asszony.

Odaát pedig, a török táborban a pasa magához szólította íródeákját, s ígyen szólott:

– Költs diadalmas dalt egy szultáni kardról, egy megszomorodott apa bánatáról, egy pasa vértelen legyőzetéséről. Mert hallván halljátok, igazhitűek és gyaurok: Volt egyszer egy kard, amelyet a próféta az égből hullajtott alá, markolatát, hüvelyét különös ékkövekkel, varázsábrákkal jelölte meg.

– Minden szavadat, kegyelmes pasa. Énekelni fogják.

– Már nincs sok mondanivalóm. Ha ez az ékes kard az én nagy haimisságomban – mert meg akartam mérgeztetni a kard tulajdonosát – csak hajszálnyit is hozzám ért volna, harc nélkül is halálfia vagyok. Bajvívás nélkül távozom most hát, vértelen legyőztettem – sóhajtott Kerim pasa.

– És ez mégis megnyugtatja, megbékélteti az én lelkemet. Allah megbocsát nekem. Most már tudom, hogy a próféta kardját egyszer majd unokáim fogják örökölni, ha jó és igaz emberek lesznek. Vele szárnyalnak fel az unokáim a hetedik mennyországba, a harmadik mennyországig talán én is eljutok...

Felemelkedett a pasa a kerevetről, csibukját a pipatömő szolga kezébe nyomta, s fáradtan vonult be az alvósátorba. Az íródeák pedig nekilátott, hogy remek költeménnyé faragja a pasa elbeszélését. Másnap tábort bontatott Kerim pasa, és eltávozott a vidékről. Máig sem tudják, hova, merre ment.”

A Nógrád és Gömör határán épült Fülek várát az okmányok először 1246-ban említik. Fülek vára egy messzire látható bazalt-domb tetején ekkor már állott, s egy hamispénzverő, garázda Fulkó – más néven Falkos – lovag volt a tulajdonos. Róla nevezték el a várat. Béla király 1246-ban elkobozta tőle a várat, s Fülek királyi vár lett. Tulajdonosai később is sokszor változtak. Volt 1300 táján Csák Mátéé, majd a Ráskay, a Perényi, a Bebek családé. 1435-ben, a huszita háborúk kitörésekor megerősítették. 1551-ben Bebek Ferenc épített hozzá egy alsó várat s hatalmas ágyútoronyt; ez a torony ma is áll, ez teszi meszsiről is jellegzetessé Fülek várát. Fontos magyar végvár volt a törökök ellen, a török 1554-ben mégis bevette, s negyven évig ült a várban. Fülek ekkor egy bég parancsnoksága alatti szandzsák (járás) központja volt. 1593-ban kergették ki a várból a törököt, s azután 1686-ig, a töröknek Budáról való elűzéséig egyik legfontosabb végvár is maradt a török ellen. 1605-ben Bocskai István fejedelemé volt Fülek vára, s ekkor kezdte fénykorát élni Fülek: 1606-ban visszakерült a király kezébe, s a következő évtizedek jelentették Fülek dicsőségét. A XVII. század folyamán Bosnyák Tamás, Rhédey Ferenc és Wesselényi Ferenc, a Széchy Mária kezét Murány várával együtt elnyerő nádor volt a vár parancsnoka.

Ebben az időben, évtizedekig, *Füleken tartotta Nógrád, Heves és Pest megye a megyegyűléseket*, mert az illető megyék nemesei a török elől Nógrádba, Gömörbe menekültek. Fülek várát állandóan bővítették, erősítették. 1682-ben itt kiáltották ki Thököly Imre erdélyi fejedelmet Magyarország királyává, a trónt azonban sosem foglalhata el. Még ugyanabban az évben fel is robbantotta Thököly Imre Fülek várát, s azóta a vár romokban áll. Csak néhány fala, tornya emlékeztet a régi dicsőségre. Fülek történetének egyik hősi alakja volt gróf Koháry István várkapitány, a költő, aki egy ideig Thököly Imre munkácsifogóságában is senyvedett, mert hű maradt királyához. Kiszabadulván, nehéz harcok múltával Fülek vára alatt építtetett magának kastélyt, hogy ott pihenjen meg. Ezért vált Fülek a Koháry-Coburg-uradalom egyik központjává is.

A megsebesült Falkos lovagot egy jobbágy lánya, Erzsébet gyógyította meg.

Béla király magához hívatta a lovagot Székesfehérvárra és életmódja miatt megdorgálta.

Halld tehát ítéletemet: Mivelhogy bűnödöt megvallottad s megbántad, azt parancsolom, hogy mához két hétre meztelenre vetkőzve, ruha nélkül vívj meg egy páncélos vitézzel. Ha sikerül a páncélos vitézt legyőznöd, akkor tiéd az igazság, mert a jó szellem győzött a rossz fölött. Ha azonban elpusztulsz, ez napnál fényesebb bizonyosága lesz annak, hogy nem a jobbágylány a hibás, hanem te magad. Ha mindeneiken túl mégis életben maradsz, a leány vettessék a tűzbe, mint égetni való boszorkány.

Megköszönte Falkos lovag az ítéletet, térdet hajtott a bírák előtt, s eltűnt Fehérvárról, erőt ígérve, hogy két hét múlva a bajvívásra ruhátlan, egy szál karddal a király előtt megjelenik.

Falkos lovagot már nem emlegette senki, még az öreg jobbágyoknak sem jutott eszébe, kinek szerelmi dalától volt valaha hangos a völgy, hogyan is hívták a szép leányt.

Elmúlt talán harminc esztendő is azóta, hogy a füleki Falkos lovag megszökött a perdöntő bajvívás elől, s nyoma is vészett. Végül senki sem kereste.

Új harcok, új háborúskodások zaja verte föl az Ipoly-völgy csendjét.

Odafönn Nyitrában, a Zoborhegy tövében a legelterő pásztorok egy öreg, szakállas remete kihílt tetemét találták sugárzó tavaszi hajnalon egy mély barlang ölén. Szótlan, csendes remete volt, senki sem bántotta, senki sem kérdezte, senkit sem zavart. Élt egyedül, magának, jótét lelkek látták el ennivalóval. Senki sem tudta, hogy hívták, honnan jött, mi bánat hozta a Zobor alá.

Összeszorított tenyerében ezüstláncot találtak, a láncon kerek, kopott érem csillogott, bevésve az érmen ez a pár szó:

„Erzsébet, halálomig tiéd vagyok!”

Hej, de sok nehéz vihart állott ki erős Fülek vára; hányszor állta tőröknek, kurucnak, labancnak adáz ostromát, hányszor cserélt gazdát! Volt úgy, hogy tornyán magyar király lobogója lengett, volt, hogy a török szultán lófarkas zászlaját tűzte ki kövei közé a janicsár; tartott falai között fényes udvart Wesselényi Ferenc, a nádor, parancsolt benne Koháry István – aki nemcsak katonának volt jeles, hanem költőnek is –, léptetett lépcsőin Thököly Imre, a fejedelem, míglen maga

romboltatta le végül, s ezzel aztán örökre befellegzett Fülek várának. Rákóczi fejedelem kurucai már be sem teheték lábukat a várba, por és enyészet volt akkor már Fülek várában az úr.

Benzinfüstös autóbuszok adnak ma négyszögű, zömök, szürke tetős ágyútornya alatt találkozót, gyorsvonat mozdonya fütttyenti most a rohanó időt.

Kiegészítés

Kirándulásokon sokan felkeresik Füleket. A városka fölé emelkedő vármaradvány látogatható. Gyakran tartottak itt nemesi gyűléseket. Sokak nemesi oklevelét itt hitelesítették. Koháry István gróf alapítványából épült Kecskeméten a Piarista templom, rendház, iskola.

KRASZNAHORKA

Hat kilométerre Rozsnyótól keletnek, a Cseremosnya völgye fölött, kúp alakú kopasz kőszirten emelkedik a kuruc háborúk dalaiban is sokszor megénekelt Krasznahorka vára. A Cseremosnya vize Rozsnyótól délre ömlik a Sajóba. Krasznahorka várát 1320 körül a szepesi származású Máriássy család kezdte építeni a szepes–gömöri kereskedelmi út védelmére, tekintettel a környék gazdag ércbányáira. Krasznahorka kezdetben csak egytornyú kis erődtámasz volt, az évszázadok folyamán azonban egyre nagyobbodott, szebbült, s vált mind erősebb várrá.

„Gyönyörű erdőcske” – fordítja Mikszáth Kálmán magyarra Krasznahorka nevét. Kecses tornyaival, széles, magas falával a kúp alakú hegy tetején olyan, mint az óriáskirály fején az óriási korona. Gyermeki képzeletünk mindenkor ilyennek képzelet el az igazi várat. Csodálatos betetőzése egy kőgörgeteges dombnak, ahogy mögötte az erdővilág sűrűje zöldell vagy kéklik. Bebek Ferenc ágyúí évszázadok óta a Cseremosnya völgye felé ásítanak dologtalanul, tátott öblükkel; címeres testükön olykor játékos gyerekek lovagolnak vígan. A múlt század elején még laktak itt grófok, a Székelyföldről ideszármazott csíkszent-

királyi és krasznahorkai Andrásynak utódai. Ma is láthatod még konyhájuk mellett az ebédlőtermüket, álmélkodszt II. Rákóczi Ferenc nagyságos fejedelmünk lovon ülő tábori dobosának képén, a zegzugos lépcsőket járva le-lehajolsz, hogy rég volt várkisasszonyok kiskertjének illatos virágját megszagold. Egy hosszú vaslemez a pest-budai Lánchídra emlékeztet, a híd vastag láncszemeként öntötték csaknem másfél évszázada a közeli Dernőn. Kerek háromszáz esztendeig voltak urai a várnak és a környező roppant erdőknek, falvaknak az Andrásyak. S aki a várkápolna hűvösébe lép, ott is egy valahai Andrassy-feleséggel találkozik, aki több mint kétszáz éve halott. Üvegkoporsóban, fekete selyemruhában nyugszik múmiaként Andrassy Istvánné Serédy Zsófia. Fél karját holtában is magasra emeli.

A legenda úgy tartja, hogy a lőcsei fehér asszony volt a vetélytársa, a híres szépasszony, Korponay Jánosné Géczy Julianna. Úgy meséljük el történetüket, ahogy a családi hagyomány – az Andrásyak hagyománya – tartotta, s ahogy ők Jókainak elmondták.

A nagyságos fejedelemnek, II. Rákóczi Ferencnek szabadságharc idején báró Andrassy István volt Lőcse város parancsnok-kapitánya. Ebben az időben Andrassy Istváné volt Krasznahorka vára. Andrassy báró Lőcsén lakott, felesége két gyermekükkel, Ferencsel s Józseffel pedig Krasznahorkán. Andrassy István Lőcsén szeretett bele Korponay Jánosnéba; Korponay János, mint kuruc huszárkapitány éppen messzi tájakon hadakozott. A szépasszony, Korponayné vette rá – így mondja a regényes történet – Andrassy bárót, hogy adja át a labancnak Lőcsét. Ez volt a szerelem ára.

Hogy pontosan így volt-e, a szerelem játszott-e közre avagy a pénz, netán csak incselkedés avagy a labancgenerális ígérgetése: ezt megfogtani a történészek dolga. Mi a mesét mondjuk.

Krasznahorka várában ezalatt Andrassy István öccse, Miklós volt a várkapitány. Híven őrizte sógornőjét, Serédy Zsófiát, s a két kisgyereket, Ferencet s Józsefet. Dervisgenerálisnak nevezték Andrassy Miklóst, mert szerzetesi csuháját cserélte fel vitézi öltözkéssel, s mert török-tatárok is szolgáltak seregében. Szellő szárnyán, suttogó levelekben, titkos hírhozóval jöttek kőszá híradások Andrassy István lőcsei szerelmeskedéséről; hitte is a feleség, nem is, ha bánkódott rajta, csak

rejtve bankódott, kisfiai ne lássák. Nevelte őket szeretettel jóra, szeretetre. Nevelte azonban őket Miklós nagybátyjuk is, harcra és kardra, vitézi sorra. Józsefen az előbbi fogott, Ferencen az utóbbi. Remekül ülték meg a lovat, bántak puskával, karddal, végül apró ágyúval is, mert kiságyút is öntetett nekik a dervisgenerális. Azzal tanultak célba lőni naponta a vár ormáról lefelé. Csetneken öntötték a kölyökágyút, Tiszolcra hozták a puskaport, Rozsnyóról a piciny golyóbist.

A kósza, bizonytalan hírek után egyszer aztán megérkezett a bizonyosság: a krasznahorkai várúr, Andrásy István föladta odaát a Szepességben Lőcsé városát. Nem a kurucoké már a híres székváros, hanem a németé, a bécsi császáré. Üzente is Andrásy István, hogy két hét múlva átjön Krasznahorkára is, vasárnapi mise órájában, húzzák meg a harangot. Öccsével és feleségével Krasznahorka átadásáról kíván értekezni. Visszaüzenték neki Lőcsére, hogy felesége Krasznahorkán belebetegedett a megannyi hírbe. És azt is üzente éktelen haraggal gerjedve Andrásy Miklós, a dervisgenerális, Rákóczi fejedelem hív embere, be ne merje tenni a lábát Andrásy István a saját várába, mert ágyúval tisztogatja előtte az utat!

Üzente vissza Andrásy István: megy ő Krasznahorkára csak azért is!

Jött is az ígért vasárnapon. Amikor a köd felszállt a völgyben, s a Pácsi hegytetőn előtört a napsugár, lám, ott hajtatott már odalenn a szabolcsonoki úton négylovas hintaján, díszes huszároktól kísértetve a várúr, a báró. Messziről látták a vártoronyban figyelő őrök, miként porzik az út.

Sápadt arccal, gyöngyöző homlokkal feküdt odabenn az asszonyszobában a feleség, Serédy Zsófia, már sóhaja is alig hallatszott. Mellette térdelt kisebbik fia, József.

A dervisgenerális a várkapu elé vonatta a csetneki rézágyút, puska-porral, golyóbissal, fojtással tömte. Hosszú vasnyélen égő kanócot nyomott kisöccse, Ferenc kezébe.

Ellenség érkezik! – mondta. – Labanc!

Közeledett az apa fölfelé a meredek úton, alakja mind láthatóbbá vált. Kihajolt a hintájából, úgy intett feléjük.

Lőj! – parancsolta most Andrásy Miklós. – Áruló ez!

A kölyökágyú elpukkant, magasra csapott a füstje, s ahogy a füst eloszlott, azt látta a világ, hogy a golyó szétverte a hintó hátát. Andrásy

István sápadtan, sértetlenül maradt benne. A lovak ágaskodtak, a hintó recsegett. Andrássy Ferencke kezében lobogott a kanócos fáklya.

– Még egyszer! – parancsolta a generális.

A kis Ferenc halotthalaványan ejtette ki kezéből az égő kanócnyelet.

– Valaki sikoltott, s megfogta a kezem – mondta döbbenten.

Az anya, Andrássy Istvánné Serédy Zsófia sikoltott odabenn utol-sót, s emelte fel védőn a kezét. Mert még halála percében is szerette urát, s még akkor is óvta fiát, nehogy megölje apját.

Az apa odalenn a hintóban mindezt nem hallotta. Csak a fiát látta, csak a hintaja billent meg. Odaszólt a kocsisnak:

– Hajts, de vissza!

Zihálva kaptattak az előbb fölfelé a lovak, ahogy megfordultak, könnyedén vágtattak lefelé. Elnyelte őket a por, a messzeség.

A várkápolna harangja most kondult meg.

És Andrássy Istvánné úrasszony karja örökre úgy maradt.

POZSONY

A pozsonyi vár hatalmas, négyszögű, négytornyos tömbje magasán emelkedik Szlovákia fővárosa fölé, a Dunában tükrözi magát. Külsőleg igen egyszerű, több emeletes épület, nincs rajta semmi cifraság. Néhány évvel ezelőtt még csonkák voltak a tornyai, a legújabbban történt újjáépítés során azonban a tornyok visszakapták régi alakjukat: a csúcsos sisakokat. Mai formájára sok-sok évszázad alatt alakult ki a pozsonyi vár is. Első erődtípményeit a kelták építették fából, földhányásból. Ezeket az építményeket az óslávok fejlesztették tovább. A föld- és favarat 896 után a honfoglaló Árpád-házi királyok építették át kővárrá, tekintettel arra, hogy Pozsony mint nyugati kapu igen fontos védelmi pont volt számukra Dévénnyel együtt. A tatárjáráskor már állott a vár – a nevét állítólag az első várispánról, Pozsonyról kapta –, a tatárok nem tudták bevenni, nem lévén megfelelő ostromeszközük.

Új ispánja volt az Úr 1052. esztendejében a Duna menti várnak, az

új ispánt Mártonnak hívták. Ebben az esztendőben a gyepűn túl uralkodó Henrik német császár Pozsony várának ostromára indult. Immár nem először. Újra és újra megpróbálkozott, hogy hűbéresévé tegye a magyarokat, de nem sikerült neki. Ekkor már új királya volt Magyarországnak is, András, aki nem volt hajlandó a német császárt hűbérnak elismerni maga fölött.

Ez a háború, amelyet Henrik császár indított, a bosszú háborúja is volt, hiszen alig két esztendeje éhezették ki, kergették mocsárba, üldözték el a császár seregét a magyar Dunántúlról, olyannyira mégpedig, hogy a menekülő katonák még vértjeiket, páncéljaikat is eldobálták a mocsarak szélén, erdők alján. Nevezték is az elhányt vért, a szétszórt páncélok helyét Vértes hegységnek azóta.

Nos, tehát a császár, Henrik, ezen a néven harmadik, nem bírta fedelni a vértesi kudarcot, az éhezést, a megtizedeltetést, s újra sereget gyűjtött, hogy meghódoltassa Andrást, a magyarok királyát, ezen a néven az első.

De most óvatos volt, nem a mocsaras, zsombékos, süppedékes Dunántúltra vonult, hanem Pozsonyt kerülte meg.

Már az augusztus is elkezdődött, nemsokára sárguló leveleivel beköszönt az ősz, és a császár serege még mindig ott bajlódik a Dunán.

Az egyik napon jelentkezik Márton ispán előtt Zotmund nevű csalóközi vitéz.

– Seregünk ura, Márton ispán, javallnék valamit. Azt mégpedig, hogy én alámerülök a Dunának, mert a nádasok világában megtanultam úszni; apám halászember, Patonyszélre való.

Márton ispán nagy szemeket meresztett Zotmundra – akit a társai csak Kundnak, a bűvárnak neveztek.

– Aztán miért mondd ezt, te Zotmund? – kérdezte az ispán.

– Alámerülök s megfúrom, meglékelem a császár hajóit.

Márton ispán megviselt képe kigömbölyödött.

– Lám, erre nem is gondoltunk. Meg bírnád csinálni?

– Meg, uram, hajnalban. Meleg a Duna.

Nos, ez a bűvár Kund most egy hangot sem szólott, nesztelen közelítette meg a császár hajóit, s egymás után fúrta meg őket. Ügyesen, nesztelenül, gyorsan. Hol alábukott a vízbe, vévén hosszú lélegzetet, hogy felmerült, majd ismét tovább úszott egy hajóval. A hajók pedig

lassan süllyedni kezdtek. Riadtan ugrottak talpra az alvó hajósok, aki tudott, partra menekült, aki nem bírta szusszal, megfulladt. Elvesztek a hajók fegyverestül, málhástul, gabonástul, borostul.

Többet sem a császár, sem hercegei nem érkeztek hajóval Pozsony alá, hogy vízről ostromolják.

Zotmund neve meg így maradt fenn mindmáig, emlékezetül: a leleményes, ügyes és bátor bűvár Kund.

Több, mint hatszáz esztendő telt el, hogy újra a pozsonyi várban vagyunk. A vár most már hatalmas, négy magas tornya tükrözi magát a Dunában. Inkább díszpalota, mint ostromra készülő erősség, emeletének termeit maga a királynő, Mária Terézia rendelte berendezni díszesen. Valahányszor a királynő országlásra a magyar rendek – főurak s nemesek – közé jött Bécs városából, első állomását Pozsonyban tartotta. Helytartója is volt, Albert szász herceg, a veje.

Abban az esztendőben, amelyről itt szólunk, 1741-ben, különösen nagy nyüzsgés, jövés-menés zajlott a pozsonyi várban. Országgyűlést hirdettek Pozsonyba a magyar rendek a királynő kívánságára. Nagy bajban volt a királynő; ellenségei – elsősorban Frigyes, a porosz király – országa határait erősen támadták. Nem akarták elismerni jogát a trónhoz, sem az osztrákhöz, sem a magyarhoz.

Pedig megkoronáztatta magát.

Egy lombhullásos szeptemberi napon jelent meg Pozsony várában az ő magyarjai előtt.

Könnyes szemmel, a meghiúsultságtól remegő hangon fordult a trónteremben az összegyűlt országos rendek felé; előadta, mily nagy veszély fenyegeti őt és gyermekeit. Alighogy meghalt az édesapja, III. Károly király, máris ellene fordult a világ, vélve, hogy egy gyönges aszszonyt a trónusról hamar el lehet űzni.

– Elhagyva mindenkitől, hozzátok fordulunk, kedvelt híveink – mondta –, belétek helyezzük minden reményünket, s meg vagyunk győződve arról, hogy segítségeteket nem vonjátok meg tőlünk.

A királyné ölében tartotta a kis trónörökös, Józsefet. A gyerek fel-sírt.

A könyörgő szavak mélyen meghiúsították a magyar urakat, a gyerek-sírás az apákra hatott. Kardot rántottak az urak, s egyként kiáltották latinul:

– Vitam et sanguinem pro ege nostro! Életünket és vérünket a királynőért!

Ígéretüket be is váltották. Százezernyi sereget állítottak ki, amely az osztrák hadakkal egyesülve kiűzte az országból, a királynő megannyi tartományából az ellenséget, s így a királynő végül békét köthetett, jogait helyreállíthatta.

Így maradt meg Mária Terézia ősei trónján.

Azt már csak a tréfás krónikások kajánsága tette hozzá később, hogy a királynő a kisfiába bele is csípett titkon, volt tehát miért felsikoltania a kis II. Józsefnek.

1796-ban a pozsonyi diétán tisztelettel emlékeztek Mikes Kelemenre.

KOMÁROM

A komáromi vár: vízivár. Nem dombon épült, hanem szinte belesimult a Duna partjába. Pontosan a Csallóköz keleti csúcsán, az Öreg-Duna és a Vág-Duna összefolyásánál építették kőből és téglából. A széles környék első állandó lakói a kelták voltak, ők építették a Duna jobb partján a Brigetio nevű várost, amelyet aztán a rómaiak hódítottak el tőlük, s tettek Pannónia egyik igen fontos településévé, védő erősségévé. A rómaiak a Duna bal partján – a mai Szlovákia területén – is építettek egy erősséget a kvádok s egyéb barbár népek ellen, ez az erősség a Celamantia nevet viselte, s nem messze Komáromtól, Izsa határában, romjai ma is megvannak még. Mindez azt mutatja, hogy az erre vonuló, vagy itt letelepült népek igen fontos stratégiai pontnak tartották a két folyam torkolati vidékét; vízi és szárazföldi utak kereszteződési pontját. A honfoglaló magyarok is azonnal megszállták ezt a pontot, erősítménnyel látták el. Írásos emlékek már 1037-ben szólnak Komáromról, ekkor már vásártartási joga volt. IV. Béla Komáromot 1267-ben szabad királyi város rangjára emelte, s ezt a rangot a város 1918-ig meg is tartotta. A középkorban Komárom már fontos kikötőhely, Rév-Komárom néven. Az 1300-as években Csák Máté hatalma a Tátrától Komáromig ért, ezért is nevezték a Csallóközt és a

környező széles vidéket Mátyusföldének. Volt másik beceneve is: Mátyás király „Aranykertje”. A XV. században ugyanis Komáromban már jelentős, nagy vár volt, falai között szívesen tartózkodott Mátyás király és Beatrix királyné is. A vár alatt a Dunán a király aranygályája ringott.

Volt egyszer egy Aranykert a Csallóköz csücskében. Ha nem hiszed, járj magad utána.

Hallott erről az Aranykertről Árpád fejedelem egyik alvezére is, a öreg Ketel. Fáradt harcos volt már, amikor törzsével együtt ő is átjött Vereckénél a Kárpátokon, hogy új hazát találjon. Népén a Kaspi-tenger mellől, a Kuma folyó partjáról vezette a Bodrog völgyébe, de csak a nép egyik felét. A másik fele a régi hazában maradt, amit Kunmagyariának neveztek. Úgy érezte Ketel, hogy nem sok évet ér már meg, de azt remélte, ha szép, jó hazát talál, népének másik fele is felkerekedik, s utána jön.

De azok végképp Kunmagyariában maradtak, utódaik ma is ott élnek talán.

Ketel vezér átjőve az új országba, elérkezett a Tiszához, de azt már nem élte meg, hogy a Dunát is meglássa, és legalább egyet leszakajtsa az Aranykert aranyalmájából. Maga elé hívatta fiát, a vállalkozó kedvű Alaptolmát:

– Fiam, én már öreg vagyok, utam nem folytatom. Te azonban a kumai törzsszel addig haladj napnyugat iránt, amíg a Tiszánál kétszer szélesebb folyamhoz nem érsz, s az lesz a Duna. Ahol a Duna harmadik szigetének csúcsát pillantod meg, ahol a Vág és a Duna egymáshoz simul, és a kertekben aranyalmák csüngenek, a madarak torkában ezüst csilingel, s a fű háromszor kövérebb a kumai fűnél, ott építs várat magadnak, akörül telepítsd le a törzset.

Ezt mondván, behunyta a szemét a vén Ketel. Saját lovával, kedves fegyvereivel temették el, majd Alaptolma tovább indult a kumai néppel napnyugat felé. Átkelt a Tiszán, Hernádon, Sajón, s egyszer magán a Dunán is, míglen az álmodott gyönyörű helyre nem ért. Ott ütött tábornak, ahol az öreg Ketel parancsolta, a Vág és a Duna összefolyásánál, a Csallóköz csücsán.

Rég porladt már Alaptolma vezér az ő hív kumai magyarjaival, sőt István királyunk emléke is csak királyi koronájában élt, és hatalmas

kővár lett Komárom várából, amikor egy királyi asszony két beletáncosztatást a várba, Albert király özvegye, a három éve elholt Zsigmond király lánya, Erzsébet. Pozsonyba igyekezett, de nagy bajában itt rekedt meg, Visegrádról menekült. Albert király az elmúlt ésszon annyi dinnyét evett Neszmélyen, hogy belepusztult. Kisfia pedig meg meg sem született, nem volt kire hagyni az országot.

Özvegy Erzsébet királyné félt, és nagyon rosszul érezte magát. Minden tagja fájt. Fázott, didergett. A vár vastag falait alig lehetett átfűteni. Tél volt, havas szél dühöngött a Duna fölött, a befagyott folyam jege meg-meglódult, recsegett-ropogott.

A királyné éppen ezt a recsegett-ropogást hallgatta nagy ijedelemmel.

Éjjel aztán bábát kellett hozatni, a bábaasszony a városból rohant elé. Vízet melegítettek, teknőt, pólyát, bölcsőt készítettek, hajnalra megszületett a királyi csecsemő, akinek apja nem élt már. A várkaplán Lászlónak keresztelte.

– Ő lesz az ötödik László a magyar trónon – hajtott térdet a bölcsőben rívó csöppség előtt a várkapitány, Dóczy Zsigmond.

– Ha megéri – buggyant ki egy könnycsepp a királyné szeméből –, ha megkoronázzák. De hol van az az Ilona! Kottaner Ilona?!

A Duna jegére Szőnynél most merészkedett rá egy két ló húzta szánkó. Visegrádtól egyhúszomban vágattak idáig. A szánkóban bundákba, kendőkbe bugyolálva ült egy asszony. Ha a hóhullásos félhomályban a fejkendője alá láthatnánk, a királyné udvarhölgyét, a soproni Kottaner Ilona asszonyt ismernénk föl benne. Ő a kicsi királykisasszonynak, Erzsébet királyné lánykájának a dadája. A királyné azonban, mielőtt nagy sebtiben útnak indult, hogy a születendő királyfinak ne Visegrádon adjon életet, arra kérte az udvarhölgyet, csenje el a visegrádi vár féltve őrzött kincstárából Szent István koronáját. Mert király csak az lehet, akinek fejét a Szent Korona illette.

Székesfehérvárott meg is koronázták vele a kis V. Lászlót.

A dunai hajón a király ül, Mátyás és a királyné, Beatrix. A király egy aranydukátot dob a Dunába, a királyné virágot. Olasz szokás szerint ők is áldoznak a Duna szellemeinek.

A hosszú, bodros parókák ide-oda mozogtak, a teremben meleg volt, de az ablakokat, ajtókat zárva kellett tartani, nehogy a haditanács

titkai szárnyra keljenek. Még maga őfelsége is, III. Ferdinánd, elpilledt kissé, lehunyta a szemét, s arról ábrándozott, hamar befejezi a mai ülést, visszavonul belső szobájába, s ledobja fejéről a terhes parókát.

Az észak-magyarországi hadak főgenerálisa gyorsan darálta az ülés ráeső pontjait, maga is vágyott már egy kis vidám kocsikázásra a bécsi erdőben.

Kassa... Lőcse... Murány... Bebek... Bethlen... – sorolta, majd végezetül felemelte hangját –, azonkívül és nem kevésbé fontos pontként jelentem, hogy a komáromi vár átépítése, megerősítése, jó hadi-szerrel való ellátása befejeződött. A várban jelenleg ötezer katona van.

A király, egyúttal császár is, élénken nyitotta föl a szemét. Művészi érzékkel megáldott nagyúr volt, a szobrokat, képeket, a muzsikát és a szép épületeket szerette. A szép várakat különösen, mert azok tetszetősek és igen hasznosak is. A komáromi várat még különösebben, mert hisz annak tiszte Bécs védelme volt.

– Tetszésünkre fog szolgálni, ha ősz felé megtekintjük? – kérdezte.

– Kívül-belül, felség! – hajolt meg a főkapitány. – Felséged tiszteletére díszes főkaput építtettünk, a vár hídján pontosan ahhoz érkezünk.

– Valami érdekes szoborról is szó volt! – emlékezett vissza őfelsége, ezzel is bizonyítván kitűnő memóriáját.

– Az is lett, felség – folytatta a főkapitány –, a nyugati bástya sarkára egy közsüzet faragtattunk. Egyik kezében dicskoszorút tart, a másikban fűgét.

– Fűgét?

– Igen. Hüvelykujjával fűgét mutat az ellenségnek.

Ferdinánd elmosolyodni méltóztatott.

– És mond is valamit?

A főgenerális meghökkent, tarkója a paróka alatt hirtelen izzadni kezdett. Fogas kérdéseket tud feladni őfelsége! Már éppen nyögni akart valamit, amikor az asztal túlsó sarkán megszólalt valaki. Eddigéle hallgatott. A dunántúli hadak fővezére, gróf Zrínyi Miklós:

– Mond, Felség. Azt, hogy: Nec marte, nec arte. Azaz: Sem csellel, sem erővel. Ez a Komáromi vár jelmondata.

– Véssék ezt is hozzá – intett a király, s felemelkedett. De még akkor is mormolta a mondatok, amikor ajtót tártak előtte: nec marte, nec arte. Kitűnő. A fűge is. Megtekintjük.

Azóta is mutatja a fügét a komáromi kőszűz, és a dicskoszorú, ha kissé kopottan is, de ujjai között maradt.

Kiegészítés

Az 1848/49-es magyar szabadságharc dicsőséges napjai fűződnek Komáromhoz. Klapka György vezetésével védték a várat. Megegyezéssel adták fel, a védők szabad elvonulást kaptak. Innen szereztek menlevelet Jókai Mórnak.

*Részletek: Szlovákiai vármondák,
Madách–Móra Könyvkiadók közös munkája.
Bratislava, 1979*

AZ AVAR FEJEDELEM PALOTÁJA

részlet

„...Vót éccő, hun nem vót, itt a Duna–Tisza közibe vót egy nagy ország, mög vót annak egy világhírös fejedelme. Tisztöte, bücsüte, aki csak ismerte bölcsességijé, igasságosságájé aki csak töhette mögsüvegöte.

Hát vót annak a fejedelőmnek egy olyan palotája, amelyet még nem látott a világ. Vótám az rézbüis mint a csillagok, mög ezüstbü mint a Hold, de leginkább aranybü, akárcsak a napvilág. Forgott ez a kastély kacsalábakon, darulábakon, mög gólyalábakon. Gyűltek is a csudájára a királyok, hercegök, bárók, mestörlegényök, mög válogatott cigánygyerökök, de még zsványok is. Lött is, hogy a szájuk tátvararatt – így mongya ám – csak úgy a bajsza alatt – az égyyk király a komájának: – Hallod-é, komám, dehiszön ez nem kübül való kastély!, hanemcsak szödött-vödött sátor! A mönnyezettye mög nem kincös küvekke van kirakva, hanem magárajaja magos égre látol ki belüle, azok mög rajta nemmások mint a csillagok!

Merhiszön valóba, csak sátor vót az a javábú! SÁTOR! Ugyan mi is löhetött vóna más?! Hászén az avar fejedelőmnek is vót böségössen

mindönféle barma, jószágja; gulyának, ménösnek s é szöri s é száma, hátmég a birkájainak, vagy szárnyas aprómarháinak! Asztán akárhányszó elfelejtött esni az eső. Hát ilyenkö asztán szöttek ám fő a sátorfákat, főkeréköttek a szekerekre osztán fordították kifelé a kocsirudat. Hát így a falkátul-hadastul, iastul-fiastul möntek a legelő után.

Pedighát nem kis munka vótám a sátrat újra fölállítani.

Hát elsőül is mög köllött faragni az ISTENFÁT. Nagy, erős, derekas szálvá erős törzsibü. Mélyen beásták a földbe, asztán amint odacövekütek, mutatott az a földrű, föl az ÉG-be. Födanya, mög Égatya köszt, emböröknek szógáva tanúságú, mer az ISTENFA tartya a sátrat, benünket mög a teremő, gondviselő Istenünk.

A sátor tetejit, legközepütt, legföntebb, a négyküllös kerék tartya. Ez áll az Istenfa magosán. Neve is van: K A R I M a neve. Nem haragszik mög, ha úgy mondom: KARIMA. Ha idájig eljutunk, akkó má halad mindön, mint a karikacsapás. A karim külső kerületihő szíjjaszták a szarufák fölső végeit, épp kitelik a nyóc küllő nyilásába. A Karima a sátor kellös KÜLLÖS közepe. Így gömbölyödik ki szépszerént a földél félgömbalakú boltozattya. Ahogy az Égboltozat kellös közepin a NAI! ugyanigy idelent a sátor közepibe a HÁZI TŰZ. Abba folyton lobog a láng, – vajha többnyire csak parázslík. Fölüle szolgálák láncairú lógnak a vasbográcsok, rézüstök. A kemence párkányán faszobrok, küképek, aranyaszobor: az Égi Szűzanya karján tartya Égi Gyermekeit. A HÁZI TŰZ az ŐRZŐ ŐSÖK tanyája; világít – melegít, tisztít. Aki meghal, abból kikél a lelke, aztán a tűz hamvába hull. Az újszülött innét, a tűzből kap lelket, így lesz tűzből pattant legény, leány, majdan menyecske. A családi szeretet, a szerelem nem túri meg a halált, erceje újrászül, föltámaszt. A küldetés öröklésének a csodálatos példája: EMESE álma. Attila hun király újrászületik és föltámad hun-avar-magyar, nemzetében.

Azért tette tiszteletét elsőül is a HÁZI-TŰZ-nél a leendő családtag, mert HÁZTŰZNÉZŐBE – jött. Ezért volt parázsnaság tüzet a szomszédba vinni. Ezért dobna egy-egy falatot a tűzbe; áldozatul. Ezért vetik meg a szülőanya ágyát a tűz tövében. Patyolatos ágy, ez, kifőzött, megforralt, napfényen szárított lepedőkkel, hiszen maga a Boldogasszony jó el, láthatatlanul, bábáskodni, a hetedik, legkisebb gyermeke a Kisasszony!...

Asztal is vót = asszonytálja, így nevezték. Mindön étkezés, vagy lakoma-áldomás itt vót. Áldották érte az Ősöket, a Tüzet, mert a tűz jelönti NAP-ot, a Nap mög az Istent.

– Fejődelöm Atyánk-Urunk! Osztán főtögyüké a SISAK-ot a Karima fölibe?

– Már minek is tönnetök! Maj' ha má itt lössz a vihar szele. Addig is hagy lássanak be ránk oda fönnrű a csillagok.

Csudálatos vót a sátorba a derengés, a virradat, a pirkadat, a hajnalnak a tündérös érközése. Elősszó is alászáll a KARIM nagy, kerek lötya mintha csak asztmutatná, hogy ellebbenőbe van má a sütéség. Eltávozik rülunk az éjtszaka. HAJNAL-Anya ágyán mán születőbe van a NAP. Asztán, ahogyan kúszik alá a fénysugár az ISTENFA oszlopán...! Aszt látni köllene mindönkinek, vagy visszaálmonni. A kelő sugarak lassan újraterezték a sátor tárgyait, oszt főnyittyák az embörök szömit, gyerökökét, aggokét az újratereztött, új fénybe csillogó hajlék szépségire.

A táltos köszönti a születő Napot és áldásé fohászkodik.

Mindön mönt vóna a maga kerékvágásába, de hát a jó sossé tarthat örökké. A fejődelömnéjis mögfordút sokféle embör, oszt ki tudhatta, kiből miféle lélők lakozik.

Éccőcsak arra ébrettek a népek, hogy rászöttek a fejődelmet, hogy építtessön magának egy kübül való palotát. Hivatotta a fejődelöm a tanácsadóit, a táltosokat, jövendőmondókat, asztán csak előhozakodott az elgondolásáva, má amive teletömték a fejit. De a tanácsadók, táltosok, hadatviselt katonák csak rázták a fejüket.

De a törzsfők, táltosok, java nemzetségök, csak kötötték az ebet a karóhó. Végüre a legtudósabb táltos fejintaláta a szöget:

Möghát hibázzik ott másis!

· Mi vóna az, táltos atyám?

· Nem kisebb, fejődelöm fiam, minthogy abba nem láthatnának be a csillagok...

Attu-é, mitü-é, de csuda történt, hihötetlenü nagy csuda: a fejődelöm mögdöbbent. Ű is, de népe is a csillagok népe vót.

Alighanem efelejtöttem mondani, hogy a sátor bejárata födetlen fészker vót, mápedig ebbe tartották a nagygyűléseket mindön Nap-forulóján, a BÜVED ünnepit, a Nap győzelmire. A fejődelöm etutta

soróni a csillagképeket, a Nagy-Göncöl az Ég-atyáé, Boldogasszonyé, möghát övé a Fiastyúk is. Mögtutta mutatni, hogy melyik az URAS csillag, a Magyarok csillaga, mer Nimród atyánk egyazon ősanyja hunnak, avarnak, magyarnak. Arrul is óvasott fejödelmünk a hajdani rovásokon, hogy vót valamikó égy nagy-nagy napkeleti országunk, amibe valójába vótak csillagvizsgáló tornyok, amik főnötek az égbe, asztán aszt is kiszámóták, hogy a Nap évi járása mög-mögváltozik; nagy íve az év sok-sok szögre osztandó...

Még katonai szövetségre is kérték a fejödelmet, mert az égyik király nagy seröge mögtámatta a másikat, a nevüket mán az öregapámnak az ükje is efelejtötte, így osztán én hunnanis emléköznék rá...

Hát a mi fejödelömurunk beatta a dérékát.

Asztán átt a csudaszép palota. Márványkübü vót kirakva még a fészerve, istállója is. Még a fejödelöm asszonnak is ingyére esött, hogy mosmá, nem kő futkározni a kispulykák után, ha mögered az eső.

Állott a csudaszép palota. Épp csak nem süttött belé a Nap, nem tündökölhetött belé a Hold nem leskelődhettek belé a csillagok. Pedig annak elülső faláhó is odabiggyesztötte a fejödelöm urunk a tetőtlen fészört a fejödelmi tanácskozásokra. Még a kilencedöt is ott osztatta ami a hadizsákmánybú, ellésbü, mög a föld termésibü az özvegyöknek, árváknak, aggoknak kijárt.

Csakhogy a csillagok mögharaguttak, osztán a másik arcukat fordították feléje, – ammög sütét vót, mint az éccaka...

Az avarok országát mög epusztították idegöny királyok, akik ilyen gonosz tanácsa kerítették a hatalmukba a mi fejödelmünket.

Tanújuk mög belüle: idegöny tanácsára sosé halgassunk! Mint tötte aszt az avar fejödelöm.

Etelt égy-két emböröltő, mire osztán behitták, visszahitták a magyarokat.

Gyüttek is, gyüttünk is nagy garral, Árpád urunkkal, fejödelmünkkel.

Új vérszerződést kötöttünk pusztaszöribe, ha az emléközetöm nem csal. Égy néppé forrtunk, oszt ha mi avarok vótunk, bennük főtámatunk."

Utóirat:

A pásztorok elbeszélését a bugaci homokbuckákban vélt egykori fejedelmi palota történetét Szappanos Jolán tanítónő jegyezte le. Ebben ősturáni mitológiánk gyöngyszemét felismerve Gömör Katalin tanárnő, sumerulógus a „Szappanos család legendáriuma” címen tervezett kiadványában kívánja közzélni teljes terjedelmében.

RODOSTÓI KAKUKK – A BUJDOSÓK ÉLETE

A deák meggyújtotta a gyertya lángjánál a pipáját, előkereste a ládájából a tarsolyt és fakó port hintett belőle a parazsalló latakiai dohányra. A por perseggni kezdett és a kis szoba egyszerre tele lett köhöggető, gyantaszzerű füsttel.

– Hopp! – mosolyogta el magát a deák s nemcsak betette, hanem be is kallanttyúzta az ablakot, hogy a keserű füst ki ne szolgálhasson a tornácra. Ott udvaroltak az urak a fejedelemnek a napszállat hűségében s a deák félt, hogy nagy neveltség lesz abból, ha rajtakapják, hogy ő zágoni fenyőlevél-tobákkal veszejt meg a török muskotályt. Ő maga is resztelt ezt a gyerekséget, de hát kibe mit oltott az Isten, az ellen hiába rugolódzik.

Mikes Kelemen (1690–1761)
ifjúkori arcképe

*Gróf Mikes Kelemen Rákóczi
Ferencz Fejedelemnek Kamaraújsa.*

Már rég leszokott mindenféle bolondságról, nem tekintget a török asszonyok feredzséje alá, a Susika nevét se metszi már bele az ifjú citrusfák sima bőribe, – de a zágoni szag nélkül csak nem tud ellenni. Az erdélyi atyafiakkal küldet magának hébe-hóba egy zacskóbél fenyőlevelet herbaté gyanánt s ha annak a füstjébe takaródzhat, akkor nincs semmi baj. Csak a szemét kell lehunyni s egyszerre otthon van a Mikes-portán, még az öreg malom kepelését is hallja. Ilyenkor magától szalad a penna a papíron s alig győzi a verseny vidám gondolatok felhőfutásával. De mikor elfogy a füves zacskó, akkor hiába küldi a halebi basa a latakiát: nem látni a kék füstben semmit s nagy hézagok maradnak a diáriumban.

Megkoppantotta a gyertyát, elővett egy leveles-könyvet és fölírta a lap szélére a dátumot: Rodosto, 12. marty. 1735.

A lúdtoll meg-megvetette a lábát a szálkás papírban és nagyon görngyös betűket eresztett.

– Talám májusnak nevezhetném ezt a holnapot, olyan szép idők járnak. És az idő sokkal vidámabb az elmémnél, mert már egynehány napoktól fogvást nem látom az urunkat olyan állapotban, mint az előtt. Mert ha igen titkollya is, de észre lehet venni, hogy nagyon valamely belső baja. Az ő természet szerint való mindenkori jó kedve most nem olyan gyakorta való és mintha erőszakkal volna...

Már a harmadik lúdtollat törölte deresedő hajába, a sűrű gubacslevet is fölhighította egy kortynyi borral – mert hogy egészen kárba ne vesszen, legalább a száját megöblögette vele, – de csak nagyon akadozott az írás.

– Eh, nénékám, várjon ked holnapig! – csapta le a deák a pennát. Aztán nagyot nyujtódzott, kinyitotta az ajtót és kinézett az iszalagos tornáca.

A hold éppen akkor lépett ki a Marmara-tengerből és rápiroslott a fejedelem fáradtan lecsüggesztett fehér fejére. Vele szemben Sibrik ült, a kopasz udvarmester, tőle jobbra, balra Csáky gróf és Máriássy, a két generális, az asztal végén Jávorka, a főlovászmester. A többiek mind elbujdoskáltak tizenöt esztendő alatt, ki a temető fekete ciprusai alá, ki a görög templom kriptájába. (Ugyan volt olyan is, aki haza portázott, császár hűségére hódolt, de az van legmélyebbre temetve. Olyan mélyre, hogy sohse lesz arkangyal, aki onnan föltrombitálja.)

– Megférnénk egy szilvafa árnyékában, akik megmaradtunk, – gondolta egy kis sirhatnéksággal a deák s ahogy megállt a tornác törött márványlépcsőjén az árnyékban, megképzett előtte az első este amit Rodostóban töltöttek. 24. apr. 1720.

Akkor is ilyen holdas este volt, – azaz dehogy ilyen volt az! Most úgy bukdosik a hold képe a vízben, mint egy halsütő réztepsi, akkor meg úgy lobogott rajta végig, mint egy lángkard. Aztán nem álmos vénségek darvadoztak itt az ereszet alatt, hanem kurucok káromkodtak olyan pogányul, hogy azt igen jó volt nem érteni a török és örmény szenteknek.

– Nem Rodostó ez, hanem Ostorod, – döfködté Bercsényi a leoldott kardjával a veranda kőtábláit. – Vesztette volna az isten az anyjában, aki a fundamentumát lerakta!

– De még azt is ám, aki a kenyerét kitanálta! – hördült fel Sibrik. – Magyar gyomor ezt a kéz után keletlen, lapát után sületlen árpa-bodagot be nem veszi. Nagyot vétkezett Krisztus urunk, hogy az egészet szét nem osztotta bibliai csodának.

– De hiszen van itt más csoda is! – csavargatta a nyakát a köhögős Jávorka. – Itt olyan por terem, akitől vályogot köp az ember.

– Kiki a maga kádjáról dézmál, – fntorodott el a képe a nyalka Pápainak, a bujdosók diplomatájának, – engemet az itten való asszonyok tesznek kórságossá. Mikor délután a kádinál jártam, ott óbégattak az örmények. Azon ijedeztek a nyavalyások, hogy mink magyarok az uccán is hamiskodunk a fehérréppel. >No kádi<, mondom a bírónak, >megmondhadd az örményeidnek, hogy ne féltség a feleségeket a magyaroktól, mert semmi bántásuk nem leszen, de még ha az ő tyúk-
kok a mi kakasainkhoz jönnének, amilyen fertelmes ábrázatjuk van, attól ind a tengernek szaladunk.<

– Az pedig rusnya pocséta, – sodorta kétfelé mérgesen Márassy a zászlós bajuszát. Olyan dögszaga van, mintha labancok feredője volna. Azt mondom, nem is bírjuk mi itten ki holdújulásig.

Akkor megnyílt az ajtó és megszólalt fejedelem. A háborgó vizek fölött járó Üdvöztető arca süthetett úgy, mint akkor az övé.

– Én pedig azt mondom kegyelmeteknek, hogy ki fogjuk itten bírni holdunk fogytáig, mert ott kell kenyerünket megennünk, a holott azt a felséges Isten számunkra elvetette. És ne bántuk ezt a földet, mert

hazánk már ez minékünk hazánk helyett, aki kivetett bennünket magából.

Mindenki lehorgasztotta a fejét és a deák is lenyelte, amit mondani akart. Csak lopva merre beleírni másnap a leveles-könyvbe;

– Bizony Isten úgy szeretem Rodostót, hogy soha nem felejtetheti Zágont...

Ő nem is felejtette, hanem a többiek beletörődtek abba, hogy mint vonják, úgy kell táncolnunk. Aztán akit fellobbasztott is a hazavágyakozás, erőt kellett azon venni a fejedelem kedvéért, akitől zokszót soha senki nem hallott. Aki látta méltóságos magaviseletét, mikor a jövő-menő követeket fogadta, vagy aki látta szelíden mosolyogni, mikor az esztergapad mellett szedegette ki szakállából a gyaluforgácsokat, vagy aki hallotta, amint asztal felett a lélek békességét magyarázta a pátereknek: meg kellett annak telni békességgel.

Aztán meg úgy van az, hogy aki tíz-húsz esztendőig álarchban jár, mikor leveszi azt, már akkor az igazi arcvonásai is fölvették a álarcidomát.

Scudéry kisasszonynak ez a példázata jutott eszébe a deáknak, ahogy onnan a tornác aljából elnézte a négy öreget a fejedelem mellett. Úgy elduruzsolgattak ott a klematiszok alatt, mintha csak az ősi udvarház előtt ülnének a napraforgók közt, várva az éjszakai ágybontásra.

– Felszél fúj, – húzta össze magán Sibrik a kaftánt, – eső indít.

– Legalább behozza az oleánderek szagát, – szippantott nagyot Máriássy a mézes levegőből.

– Soha én ilyen szép szagot nem éreztem.

Jávorka kövér teste alatt is megreccsent a nádszék, ahogy öreges lassúsággal ölelő formán lendítette ki a két karját.

– Áldott föld az ilyen, ahol örökös a tavasz.

– Nem csoda, ha itt egész esztendőben szólnak a fülemülék, – ástott Csáky generális. – Délután a kajmakám kertjében egészen elandalodtam a csattogásukon. Mondtam is a komának, hogy ha illet hall az ember, százesztendőös korában se kívánczik meghalni.

A fejedelem, aki eddig hallgatagon merengett el az egymásután ki gyulladó égi tüzekbe, nagyot sóhajtott.

A bujdosók szeme csodálkozva villant össze. Tizenöt esztendő óta

először hallották sóhajtani Rákóczit. De nemcsak sóhajtott, meg is szólalt.

– Látják kelmetek, hogy elgyerekesedik vénségére az ember. Adnék az életemből tíz esztendő, ha én még egyszer olyan kakukkszót hallhatnék, mint gyermekkoromban a munkácsi erdőben. Mert szebben szól otthon a kakukk, mint itt a fülemüle.

Ezzel a fejedelem meghajtotta a fejét és bement az ágyasházába, a négy öreg pedig ott maradt nagy csöndességben. Csattoghattak már a rodostói fülemülék akármilyen búbájosan a gránátalmabokrokon, nem hallotta azt egyikük se. Mindnyájuknak a kakukkszón járt az esze.

– Hiába no, – mosolyodott el fanyarul Csáky, – én itt még sohase láttam kakukkot. Nem járatos madár az erre.

– Nem járatos, nem járatos! – mérgeskedett Jávorka, – de ha a fejedelem azt kívánja?

Sibrik az öklével verte az asztalt.

– Ha másképp nem lehet, magam megyek haza érte a Bakonyba!

Bizony nem igen koppant már az öreg ököl. A deák, ahogy odalépett, el is mosolyodott a nagy tüzességén.

– Meg is kellene ám a kakukkot fogni, nagy uram. A pedig nem valami megálló madár, aki a tenyerébe röpül az embernek, ha azt mondja neki, hogy >pipikém.<

– Kotty belé, szilvalé! – nevetett félfogra az udvarmester, aki mindig ingerkedett a deákkal. – Hát mondjon kend okosabbat, ha tud. Kendet úgyis a nagy esziért tartja a fejedelem önagysága.

– No én csak annyit mondok, – vont vállat a deák, – hogy én igenis kakukkot láttam a héten a kertben.

– Vadgalamb volt az öcsém, – legyintett Máriássy, – kék vadgalamb. Azt én is láttam.

A deák ráhagyja, hogy az is lehet.

– Lehetett az a cserző-varga kadinája, mert annak is kék a szoknyája, – vetett ráncot a Sibrik szeme sarkában a nevetés. – Csakhogy az ha a deákot meglátja, nem azt mondja, hogy >kakukk<, hanem azt mondja, hogy >kukkurú.<

De akárhogy ette az irigység az öreg udvari embert, alighanem a deáknak volt igaza, mert másnap reggel megszólalt a kakukk a bujdosók kertjében, hogy csak úgy rengett bele a magyarok uccája:

– Ku-kukk! Ku-kukk!

Szempillantás alatt talpon volt az egész udvar s a fejedelem csak úgy reggeli patyolatban boldogan hallgatta az áhított madarat.

Máriássy pedig oldalba könyökölte Sibriket:

– Helyedbe jött a kakukk, Miklós, nem próbálsz megfogni?

– Meg én, ha addig élek is! – csoszszant papucsba az öreg úr s megindult a nagy kertben a kakukkvadászat.

Alig szuszogott őkegyelme, mikor visszatípett.

– Bolonddá tett az ebadta – törülgette a homlokáról a verejtéket az ingeujjával. – Mindig odább röppent, mikor beértem volna. Pedig kicsavarom a nyakát, ha megfogom.

– Tán keveset ígért? – nevetett Jávorka.

– Mindig egy esztendő, a betyár, akárhányszor kérdeztem. No megállj, megmellesztelek, ha megkaplak!

– Jobb, ha elhagyod a hajkurászást – intette a fejedelem. – Meg úgy se fogod, s ha elvadítod innen, akkor se kakukk, se kakukkszó.

Mikes éppen erre bújt ki a hálókamrájából. Álmosan dörzsölte kezét fejével a szemét s akkorákat ásított, hogy majd elnyelte Sibriket, aki mérgesen ráförmedt:

– Kend is akkor bújik elő, mikor már a kakukk se szól! Már éppen jelentést akartam tenni önagyságának, hogy beleesett kend az éjszaka a kalamárisba.

Motyogott valamit a deák, hogy máskor majd frissebb lesz. De bizony mindig elaludta a kakukkszót, pedig egy álló hétig minden hajnalban megszólalt a kakukk a rodostói kertben. Ölték is vele az urak eleget az álomszuszékot.

Már csak azért is, hogy vidítsák vele a fejedelmet, akinek hiába ígért megszámolhatatlan sok esztendő a kakukk, egyre fogyott, mint a megszegett kenyér. Pedig napjában háromszor is itatták vele a borzongás ellen való gyújtóványfű-teát.

Különösen Sibrik nem maradhatott a deáktól. Tudta, hogy mingyárt elfelhősödik a szelíd képe, ha Zágont emlegetik, azért is azzal borsolt rá.

– No Kelemen, kendnek is rossz hírért viszi ám a kakukk a zágoni lányokhoz. Nem szeretik ám azok az olyan legényt, aki nagyon alvós.

A deák szügyébe vágta a fejét és olyan bánatosan meredt maga elé, hogy a fejedelemnek megesett rajta a szíve. S másnap hajnalban,

mikor megszólalt a kakukk, elhagyta az ágyát és halkán megkocogtatta a deák ajtaját.

– Hé, Kelemen! – döfött oda a botjával a medvebőrre.

A medvebőrön azonban nem feküdt senki. Amennyire a félhomályban látni lehetett, a deák nem is volt a szobában.

A fejedelem mindig tisztaéletű ember volt s mivel ő is hallott a szép vargánéről, rosszkedvűen csóválta meg a fejét.

– Juventus ventus.

(Arra nem is gondolt, hogy a szeles >fiatal< már a negyvenötödik esztendejét gázolja.)

Lent a kertben azonban olyan szépen zengett a kakukkszó, hogy elfelejtette a bosszúságát. Azt se vette észre, ahogy vállára vetett bottal haladt a hajnal porosságában a puszpángbokrok közt, hogy saját árnyéka úgy követi a harmatos fűvön, mint egy óriás kaszás.

A kakukk éppen ott hallgatott el, ahol a fejedelem megállt keresztet vetni, mert a kápolnában megcsendült a hajnali harang.

– No, most meglesem!

Széthajtotta a sűrű, gubancos tamaricska-bozótot és belesett a tisztásra.

A fűben ott hasalt a deák, könyökére dülve és míg piros arcán végigcsorogtak a könnyek, hangja túlzengte a kis harang szavát:

· Ku-kukk! Ku-kukk!

(1878–1934)

Móra Ferenc: Történelmi elbeszélések

Kiegészítés:

Kiskunfélegyházán ünneppsorozattal emlékeznek 2004-ben a város nagy szülöttjére, Móra Ferencre. Szoboravatás mellett Hannibál feltámasztása címmel megjelent könyvbemutatón ismerkedtek az érdeklődők az „igazi” Móra Ferencsel.

A PERC-EMBERKÉK UTÁN

Otthon bolondját járja a világ,
Majmos, zavaros, perces, hittelen,
Nagy, súlyos álmok kiterítve lenn,
Fenn zúrós, olcsó, kis komédiák.

Magyar Bábelnek ostoba kora,
Ments Atyaisten, hogy benne legyek:
Engemet kötnek égbeli jegyek
S el kell hogy jöjjön nászaink sora

Most perc-emberkéek dáridója tart,
De építésre készen a kövünk,
Nagyot végezni mégis mi jövünk,
Nagyot és szépet, emberit s magyart.

Robogok honról rejtett vonaton,
Ebek hazája ma, nem az enyém
S ha marad csak egy hívóm, szent legény,
Még a holttestem is ellopatom.

Ez a ricsaj majd dallá simul át,
Addig halottan avagy éberen
Pihenjen a szent láz s az értelem,
Míg eltűnnek a mai figurák.

Magyar leszek majd, hogyha akarom,
Ha nem sutáké lesz itt a világ,
S fölcsap minden szent és igazi láng
Rejtekből avagy ravatalon.

Ady Endre (1877–1919)

KITEKINTÉS MAGYARHONBÓL EURÓPÁRA

Királynő-Európa allegóriája freskó Egerben, a kispréposti palotában Mária Terézia egykori császárnőt ábrázolja (1775). Mentter Miklós az UNGARIA néven hazánkat a szív alá helyezte el. Korabeli művészek ismerték ezt az ábrázolást.

Mai emberek egy dalszövegben: „A vén Európa, a büszke nő...” – így énekelik ma.

Az Európai Unió (EU) többekben felidézi a régi és a közeli történelmet. Az EU-hoz csatlakozhat a meglevő 15 ország mellé újabb 10. Gazdasági, társadalmi, védelmi célokat szolgáló új közösségbe tartozni minden résztvevő számára sok változást hoz. Remélhetőleg hamarosan csatlakozhatnak egykori szomszédaink, magyar testvéreink. Ezzel hazánk eddig nem járható egységet tud felmutatni. A magyar kultúra, tudomány, művészetek, a mezőgazdaság termékei általánosan ismerté válhatnak. A kételkedőket meggyőzhetik az eredmények.

Honfoglaláskor „őseinket felhozád Kárpát Szent bércére” – mondjuk a Himnusz szavaival. Gyakori küzdelmeinkben Európa többi részét védtük, olykor a biztosnak vehető ígéretek ellenére. Tatárjárás, török hódoltság, Habsburg Birodalom terjeszkedése, szocialista tábor kiépülése stb.

Érdemes útra kelni, ismerkedni Európával. Az utazás tanulás, így mondták régen.

Ausztria: kedves völgyek, tiroli táj, kényelem, turizmus, ötletesség, irigylésre méltó gazdaság, környezeti rendezettség. Burgenland szép régi magyar vidék, Kismarton és Fraknó az Esterházyak fészke.

Bécs: a császári palotában a lakosztályok megnézése, a kincstár és a különböző múzeumok értékei mellett gyakran emlékezik a látogató a múltra. Itt őrzik a Szépművészeti Múzeum tárlóiban a 23 db-os nagyszentmiklósi arany kincseket, melyeket a Maros mentén találtak meg 1799-ben. A Leopold Múzeum a nagy francia grafikus Toulouse-Lautrec munkáit mutatta be. Az Albertina Múzeum Albrecht Dürer magyar származású német művész festményeit, grafikáit állította ki.

Hatalmas tömeg állt sorban. A Práter Stadion, az Opera, a Duna, a szép kirakatok látványát őrizzük.

Németország: megközelítéskor szintén Ausztria egyes vidékein kelünk át, szép kisvárosok nyújtanak látnivalókat: Linz; Bad-Ischli... Passau – Gizella királyné városa. Emlékezetes a német fejdísszel ábrázolt koronás Madonna, ennek másolata látható Kiskunfélegyházán a felújított ótemplomban. Baden-Württemberg tartomány jómódról tanúskodik. A Fekete-erdő: a Duna eredete, itt a Magyarok Világszövetsége által készített táblát fedeztük fel örömmel. Maynau – a virág-sziget csodái. Konstanz – Zsigmond király emléktáblája őrzi a zsinat fontos eseményét. Az elzászi borvidék szépsége, jó borai: 1 dl trami-ni = 1 euró. A Fekete-erdő torta ízei helyett, a Zeppelin Múzeum értékeivel ismerkedtünk (1 szelet torta = a múzeumi belépővel). Nem vettük észre és máris másik országban voltunk, a figyelmes nézelődő az országtáblát és -zászlót vette észre. Nincs határátkelő. Régen Kelet-Németország területeit járva Thüringiával ismerkedtünk (Wartburg várában Luther Márton és Árpád-házi Szent Erzsébet).

Franciaország: maig őrzi előkelő helyét az európai kultúra vonatkozásában. Lehet itt még sokat tanulni: hangulat, díszítés, csomagolás, díszkivilágítás. De szegények és koldusok jelenlétében, egykoron pedig az ún. hippik, utcai zenészek otthona volt.

Strasbourg: régi, ódon utcái, házai, és a modern európai építészet együtt látható. Az Európa Parlament üveg csodapalota. Biztosan légkondicionált. A vendéglátás miatt nem szégyenkezhetünk. Elég rendszeresen fizettük a szállodát és a hőség mindent tönkre tett, nem volt légkondicionálás. Párizs a kultúra fellegrája. A Loire menti kastélyok lenyűgözőek.

Málta: a kisméretű szigetország turistaparadicsom. Itt csak légkondicionált szobát adnak ki, a koszt csodálatos, bőséges. Homokkőből épült, vakolatlan házai, a kiugró, zárt erkélyekkel, szépek. A Máltai Lovagok otthona, akik Jeruzsálemben Szent János Lovagrendként álltak a zarándokok segítségére, majd Rhodoszon át érkeztek meg. Pál apostol megpróbáltatásainak egyik színhelye. Nagy forgalom, ember-tömeg mindenütt, már áprilisban.

Taormina városa fölött a régi görög színház romjait festette le Csontváry Kosztka Tivadar.

Olaszország: kedves, közvetlen emberei, változatos tájak, szokások. Vezűv és az Etna környékén jó érzés a kihűlő láván járkalni. Sorrentónál kék a tenger és Szicília gyönyörű...

Szirakuzában a modern építésű, feltűnő templom őrzi a könnyező Madonna szobrát. A városszélén levő ókori romok között Arisztotelész síremlékén geometriai ábrák: háromszög, kör. „Ne zavarjátok köreimet!” – így szólt állítólag az elfogatására érkező katonákhoz. Maga előtt a homokban ábrákat rajzolgatott. Bátran gondolkodhat az ember, ennyi érték, hagyomány láttán, a Vén Európának, a modern államok közösségének nincs szüksége a „keresztény” szó megjelenésére az új európai alkotmányban? Róma és a Vatikán értékei felejthetetlenek.

Törökország: európai részein sokan megfordultak. Még a 70 dolláros utak során, a kivitt sok élelem mellett, lehetett spórolni bundára, aranyra. Feledhetetlen szépség, amit Isztambulban láthattunk. Egykor ez volt Bizánc, később Konstantinápoly néven ismert történelmi hely. A modern, 1 km hosszú Európa-híd köti össze Ázsiával. Jedikule: az egykori börtönerőd sok magyar hazafi rabságának színhelye, itt őrizték enyingi Török Bálintot és társait. A keleti ízlésű császári palota, a könyvtár, a Galata-híd, az Aranyszarv-öböl, a mecsetek, a múzeumok stb. Kappadócía, Anatólia területére az E5 nemzetközi úton érkezünk meg.

A nagybazarban nézelődőt kedvesen szólítják meg az árusok:

Gyere magyar, nem drága. Itt ittunk először palackozott vizet.

Szép fekete emberek, gyerekek – talán a janicsárok utódai (gondolhatja a pihentagyú turista?).

Kárpátalján: Beregszász, Huszt, Munkács, Ungvár, Verecke híres útjait jártuk. A kis fatemplomok melletti buszhoz tömegével szaladnak a koldusgyerekek... Szépség és nyomor.

„Hass, alkoss, gyarapíts, s a haza fényre derül.” – ilyen optimistán fogalmazott Kölcsey Ferenc a romok láttán Huszt című versében.

Vajdaság: a szép tájakat sokan látták az egykori Jugoszláviába látogató bevásárlóturisták. Szabadka, ma szép, kulturális centrum. A Palicsi-tó és környéke kellemes pihenőhely. Zágráb a sok Mestrovic emlékekkel gazdagított. A Horvát-tengerpartra utazók szintén sok emlényt merítenek. Trau városáig jutott el IV. Béla a tatárjárás idején, III ajánlotta fel születendő gyermekét Istennek (Margit-sziget) stb.

Felvidéken: a Honismereti Akadémia rendezvényén tettünk látogatást a szomszédban. Esztergomból, Czúz, Ógyalla, Komárom volt úti célunk. Előző alkalmon a koronázó város Pozsony, a Vág-völgye, Csallóköz szépségei kötöttek le. Arany Prága a főváros gyönyörű.

Erdélyi utazásainkból kiemelkedik az izsáki református hitközség útja, amelyet Nagy Árpád nagytiszteletű úr és felesége vezetett.

Az Izsáki Hírek beszámolót írt erről a kirándulásról 2003. szeptemberben (Tetézi Lajos).

Első utamon Erdélyben rokonlátogatáson voltam. Nehézséget jelentett a vonatközlekedés, az átszállás, szálláshely megtalálása. Nem könnyen lehet szót érteni a lakosokkal.

Második utamon egy budapesti turistacsoporttal mentünk autóbusszal. A Radnai-havasokban gyalogtúrát tettünk a „Horthy Miklós” csúcsra. Bejártuk Székelyföldet. Zágonban a hűséges Mikes Kelemen nyomdokait követtük (szobor- és emlékházavatáson vettünk részt 1998-ban).

Kirándulásokon, turistautakon sok élménnyel gazdagodik az utazó, melyeket praktikus a turistacsoportokkal vagy zárandokutakkal egybekötve szervezni, a gazdaságosság érdekében.

Hátizsákból étkeztünk, sátorban, ill. zárandokházakban és turista-házakban aludtunk.

Termékkiállítás 1948-ban

HIMNUSZOK

HIMNUSZ

Isten, áldd meg a magyart
Jó kedvvel, bőséggel,
Nyújts feléje védő kart,
Ha küzd ellenséggel;
Balsors, akit régen tép,
Hozz rá víg esztendőt,
Megbűnhődte már e nép
A múltat s jövőndőt!

Őseinket felhozád
Kárpát szent bércére,
Általad nyert szép hazát
Bendegúznak vére;
S merre zúgnak habjai
Tiszának, Dunának,
Árpád hős magzatjai
Felvirágoznak.

Értünk Kúnság mezein
Ért kalászt lengettél,
Tokaj szőlővesszein
Nektárt csepegtettél.
Zászlónk gyakran plántálád
Vad török sáncára,
S nyögte Mátyás bús hadát
Bécsnek büszke vára.

Hajh, de bűneink miatt
Gyúlt harag kebledben,
S elsújtád villámidat
Dörgő fellegedben:
Most rabló mongol nyilát
Zúgattad felettünk,
Majd töröktől rabigát
Vállainkra vettünk.

Hányszor zengett ajkain
Ozman vad népének
Vert hadunk csonthalmain
Győzedelmi ének!
Hányszor támadt tenfiad
Szép hazám, kebledre,
S lettél magzatod miatt
Magzatod hamvvedre!

Bújt az üldözött, s felé
Kard nyúl barlangjában,
Szerte nézett, s nem lelé
Honját a hazában,
Bércre hág és völgybe száll,
Bú s kétség mellette,
Vérözön lábainál,
S lángtenger felett.

Vár állott: most kőhalom;
Kedv s öröm röpkedtek:
Halálhörgés siralom
Zajlik már helyettek.
S ah, szabadság nem virúl
A holtnak véréből,
Kínzó rabság könnye hull
Árvánk hó szeméből!

Szánd meg isten a magyart
Kit vésznek hányának,
Nyújts feléje védő kart.
Tengerén kínjának.
Balsors akit régen tép,
Hozz rá víg esztendőt,
Meggöngyhözötte már e nép
A múltat s jövőndőt!

Kölcsey Ferenc, 1825

SZÉKELY HIMNUSZ

Ki tudja merre, merre visz a végzet
Göröngyös úton, sötét éjjelen
Vezesd még egyszer győzelemre néped
Csaba királyfi csillag ösvényén.

Refr.:

Maroknyi székely porlik, mint a szikla
Népek harcának zajló tengerén
Fejünk az ár, jaj, százszor elborítja
Ne hagyd elveszni Erdélyt, Istenünk!

Ameddig élünk magyar ajkú népek
Megtörni lelkünk nem lehet soha
Szülessünk bárhol, világ bármely pontján
Legyen a sorsunk jó vagy mostoha.

Refr.

Keserves múltunk, évezredes balsors,
Tatár, s török dúlt, labanc rabigált
Jussunk e honban, Magyar Székelyföldön
Szabad hazában élni boldogan.

Refr.

Már másfélezer év óta Csaba népe
Sok vihart élt át, sorsa mostoha
Külső ellenség jaj, de gyakran tépte
Nem értett egyet otthon sem soha.

Refr.

Hős szabadságát elveszti Segesvár
Mádéfalvára fájón kell tekints
Földed dús kincsét népek élék s dúlják
Fiaidnak sokszor még kenyérre sincs.

Refr.

Kigyúlt a mennybolt, zeng a hadak útja,
Csaba királyfi gyűjti táborát.
Szűnik az átok, kiapadt a kútja,
Szívünkön égi öröm lángol át.

Hiába zúgysz már gyűlöletnek árja,
Megáll a szikla, nem porlik tovább,
Imánk az Isten újra megtalálja,
Köszöntsd ma népem üdvöd hajnalát!

Utolsó versszak Pap Gábor által 2002-ben közreadott írás
(A teljes szöveget az internetről vettük, kiegészítve az új versszakkal)

Országos Széchényi Könyvtár

BOLDOGASSZONY ANYÁNK

Boldog Asszony anyánk,
Régi nagy patrónánk,
Nagy ínségben lévén
Így szólít meg hazánk:
Magyarországról, romlott hazánkról,
Ne felejtkezzél el szegény magyarokról!

Nyisd fel az egeket
Sok kiáltásunkra,
Anyai palástod
Fordítsd oltalmunkra!
Magyarországról, romlott hazánkról,
Ne felejtkezzél el szegény magyarokról!

Kegyes szemeiddel
Tekintsd meg népedet,
Segéld meg áldásra
Magyar nemzetedet!
Magyarországról, romlott hazánkról,
Ne felejtkezzél el szegény magyarokról!

Mert sírnak, zokognak
Árváknak szívei,
Hazánk pusztulásán
Özvegyek lelkei.
Magyarországról, romlott hazánkról,
Ne felejtkezzél el szegény magyarokról!

Vedd el országunkról
Ezt a sok ínséget,
Kikben torkig úszunk,
S nyerj régi épséget.
Magyarországról, romlott hazánkról,
Ne felejtkezzél el szegény magyarokról!

Irtsd ki, édes anyánk,
Az eretnekséget,
Magyar nemzetedből
A hitetlenséget!
Magyarországról, romlott hazánkról,
Ne felejtkezzél el szegény magyarokról!

Hogy mint isten anyját
Régen tiszteltenek,
Úgy minden magyarok
Most is dicsérjenek.
Magyarországról, romlott hazánkról,
Ne felejtkezzél el szegény magyarokról!

Tudod, hogy Szent István
Örökségben hagyott,
Szent László király is
Minket reád bízott.
Magyarországról, romlott hazánkról,
Ne felejtkezzél el szegény magyarokról!

Fiad ellen sokat,
Megvalljuk, vétettünk.
De csak imádj értünk:
Hozzája megtérünk.
Magyarországról, romlott hazánkról,
Ne felejtkezzél el szegény magyarokról!

Jézus fiad előtt
Könyörögj érettünk,
Mert ha nem cselekszed,
Egy lábíg elveszünk.
Magyarországról, romlott hazánkról,
Ne felejtkezzél el szegény magyarokról.

*(Ez az ősi énekünk megőrizte azt a népi emlékezést is,
amely szerint Szent István király halála előtt felajánlotta
Magyarországot és a Szent Koronát mennyei édesanyánknak.)*

Albrecht Dürer (1471–1528):
Madonna gyermekével

NAPHIMNUSZ

Mindenható, felséges Atyánk, hozzád száll a
dicséret, magasztalás, tisztelet és hála.

Minden a te tulajdonod, s nincs ember, aki
méltó lenne nagy neved kimondani.

Áldott vagy, Uram, s kezéd minden műve áldott,
legfőképpen öreg bátyánk, a Nap;
az égből néz ő le, és tőle világos a nappal,
és ékes, szépséges ő, tündökletes,
ó, felséges Atyánk, mint te magad.

Dicsérjen téged nénénk, a Hold, meg a csillagok,
te formáltad őket, s mind oly gyönyörűen ragyog.
Uram, dicsérjen téged bátyánk, a Szél,
a levegő, meg a felhő, a derűs ég s a vihar,
te táplálsz teremtményeid ezek áldásaival.

Dicsérjen téged kedves hűgunk, a Víz,
aki hasznos, alázatos és tiszta is.

Uram, dicsérjen téged öcsénk, a Tűz,
vele gyújtasz fényt napszállat után,
szép és félelmetes ő, erős és vidám.

Uram, dicsérjen téged jóságos Földanyánk,
ki hátán hordoz minket s áldásait árasztja ránk:
mienk pompás virága a réten s gyümölcse a fán.

Boldogok, Uram, akik szerelmedért másoknak megbocsátanak,
akik betegséget szenvednek el és keserű kínokat,
boldogok, kik békén tűrik a föld nyomorát,
mert elnyerik ők, felséges Atyánk, fényes koronád.

Dicsérjen téged testvérünk, a testi halál,
akitől emberfia nem menekülhet –
jaj annak, kit a végső perc halálos bűnben talál!
Boldogok, kik szent akaratodban megnyugosznak:
a második halált nem kell elszenvedni azoknak.

Dicsérjétek Urunkat, ég s föld seregei,
áldjátok őt és nagy alázattal szolgáljatok neki!

(Assisi Szent Ferenc XIII. század)

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

SZERETETHIMNUSZ

Ha embereknek, vagy angyaloknak nyelvén szólok is, szeretet pedig nincsen én bennem, olyanná lettem, mint a zengő érc vagy pengő cimbalom.

És ha jövődőt tudok is mondani, és minden titkot és minden tudományt ismerek is, és ha egész hitem van is, úgyannyira, hogy hegyeket mozdíthatok ki helyökről, szeretet pedig nincsen én bennem, semmi vagyok.

És ha vagyonomat mind feléitem is, és ha testemet tűzre adom is, szeretet pedig nincsen én bennem, semmi hasznom abból.

A szeretet hosszú tűrő, kegyes; a szeretet nem irigykedik, a szeretet nem kérkedik, nem fuvalkodik fel, nem cselekszik éktelenül, nem keresi a maga hasznát, nem gerjed haragra, nem rója fel a gonoszt. Nem örül a hamisságnak, de együtt örül az igazsággal.

Mindent elfedez, mindent remél, mindent hiszen, mindent eltűr.

A szeretet soha el nem fogy: de legyenek bár jövődő mondások, eltöröltetnek, vagy akár nyelvek, megszűnnek, vagy akár ismét, eltöröltetik.

Mert rész szerint van bennünk az ismeret, rész szerint a prófétálás, de mikor eljő a teljesség, a rész szerint való eltöröltetik.

Mikor gyermek voltam, úgy szóltam, mint gyermek, és úgy gondolkodtam, úgy értettem, mint gyermek, minekutána pedig férfivá lettem, elhagytam a gyermekhez illő dolgokat.

Mert most tükör által homályosan látunk, akkor pedig színről színre; most rész szerint van bennem az ismeret, akkor pedig úgy ismerek majd, a mint én megismertettem.

Most azért megmarad: a hit, remény, szeretet, e három; ezek között pedig legnagyobb a szeretet.

*(Pál apostol korinthoszbeliekhez írt első levelében dicsőítésével:
A szeretetről)*

NAGYBOLDOGASSZONY HIMNUSZA

Figyetlen Anyám, Szépítsd meg a lelkét
minden gyermekednek!
Adj nekünk fehér és, napkereszt-hímzéses
lelket:
Oly őriző Világossággal várhassuk
Vigasztalónk
Mint ahogy Méltó az Eredéséhez!
Földünk és Nemzetünk Édesanyja
világnyi Virágunk Isten-Anyja
Ama Palil ősanyánk első Magzat-
Virágzata
Szép kis Nin-Ti Lényege, Élet Termő-
Csillagzata
Égig érő Nagyasszony,
Életfa.....

M. M. Tata, 1996

*A befogadás emlékműve
Budapest, Máltai központ*

ÍRÁSOK, SZEMELVÉNYEK

KOVÁCS GYULÁRA EMLÉKEZÜNK

1992. október 18-án késő este érkeztem haza egy vidéki útról, s ekkor kaptam a megdöbbentő telefonértesítést; Kovács Gyula – előző éjel – örökre elaludt. Személyében kiváló ember távozott közülünk! Olyan ember, aki tudta, hogy képességei, tehetsége legjavát adva, a családja mellett, mindig készen kell állnia a közösség szolgálatára is. S ő készen is állt mindig. Tanárként, iskolaigazgató-helyettesként, számtalan társadalmi funkció viselőjeként és lapunk egyik alapító szerkesztőjeként – időt, fáradságot nem kímélve tette a dolgát.

Generációk tanulták tőle – az általa oktatott tantárgyakon túl és mellett – az emberséget, a szülőföld iránti szeretetet, mások megbecsülésének fontosságát. Vagyis azokat az értékeket, amelyek az emberi tartást, a tisztességet és a lokálpatriotizmust alapozták, erősítették meg tanítványaiban, és azokban, akik kapcsolatba kerültek vele. Mind ezt hitelesen tehette, hiszen maga is ezek szerint élt, s a családja által létrehozott – nevét viselő – alapítványon keresztül ma is ezt erősíti szellemével, az emlékére kitüntetett kisebb és nagyobb diákokban.

Kovács Gyula tíz éve, örökre letette a tollat, s becsukta az evilági osztálykönyvet. De biztos vagyok benne, hogy ott, abban a másik világban, igazi lokálpatriótaként, rögtön megnyitott egy másikat, amelybe szeretett családja, tanítványai, barátai mellett helyet kapott valamennyi izsáki. S amikor egy-egy közülünk csatlakozik ahhoz a másik, időtlen hazához, Gyuszi bácsi a rá oly jellemző kalapemeléssel és jóságos mosollyal köszönti a megérkezőt és jegyzi be abba az ottani nagy osztálykönyvbe, amelyben valamennyien örökre együtt maradunk majd.

Végezetül engedtessek meg egy személyes adalék is e rövid emlékezéshez: Gyuszi bácsi – a köztünk lévő jelentős különbség ellenére – barátjának tekintett. Ez olyan megtiszteltetés, amelyre mind a mai napig büszke vagyok és mindig büszke is maradok!

Izsáki Hírek 2002. október 10.

– tetézi –

Ünneplő gyülekezet!

440 év. Még gondolatban is nehéz bejárni ilyen távolságot, felidézni mindazt, ami megtörtént gyülekezetünk és iskolánk életében.

Eleink rendíthetetlen hitéből, elszántságából és áldozatvállalásából már állt-e megszentelt ősi templomunk, amikor 1685. március 21-én Eisenachban megszületett a zene géniusza Johann Sebastian Bach.

Hálaadásra jöttünk össze. Fényes századok vannak mögöttünk, iskolánk és gyülekezetünk élete, időbelisége szinte azonos, közel fél évezredes múltra tekint vissza.

Mennyi öröm, mennyi induló és kiteljesedő emberi élet volt ezen a hosszú úton.

Az 1948-as erőszakos államosítás következtében gyülekezetünk még búcsút sem vehetett iskoláitól. 42 évnyi várakozás következett, Isten gazdag a kegyelemben, új kezdet, új virágzás indult 1990-ben. Az új lehetőségek időszakában így érkeztünk el 1994 márciusához. Ekkor – egy újabb bátor presbiteri döntéssel – kezdődött meg az általános iskola szervezése. A sietős munka eredményeképpen, 43 kisdiák jelentkezésére építettük az induló tanévet. A szó legszorosabb értelmében így volt, hiszen semmi más, még itt lévő zeneiskola engedte át két tantermét a tanítás idejére. Délután már a napközi az egyházközség tanácstermében volt. De a tárgyi hiányosságokat messze felülmúlta a hit bátorsága, az elszántság, a jövőbe vetett remény!

Négy tanító – közülük ketten hittanoktatóként – vállalta a kezdet minden nehézségét. Helytállásukért ma is köszönet illeti őket, ezért most hangozzék el az ő nevük: Hámori Zoltánné és Szabó Katalin az „a” osztály élén, Józsa Anikó és Gattyán Ilona a „b” osztály vezetésében végeztek áldozatos, eredményes alapozó munkát. Öröm tölti el a szívünket, ha arra gondolunk, hogy az akkori elsőosztályos diákok közül ma többen itt ülnek velünk a templomban – gimnazistaként.

Az első tanév sikeres lezárása után évről évre jelentős létszámbeli gyarapodás (43-ról közel 550 tanulóra) mutatta, hogy az itt folyó munka elfogadott és eredményes.

Az indulás óta és a mai napig is célunk és feladatunk tanulóink minél jobb felkészítése a középiskolai tanulmányokra. Kiemelt felada-

tunknak tartjuk, hogy a legjobban teljesítő diákjaink kollégiumunk gimnáziumában folytassák tanulmányaikat. Ezt igazolja, hogy az elmúlt 4 évben 181 fő nyert felvételt a Kecskeméti Református Kollégium Gimnáziumába.

Isten iránti hálaadó szívvel köszönöm meg mindennek előtt a szülők évről évre megújuló bizalmát, gyülekezetünk, presbitériumunk és az elnökség mindenkori támogatását, szüntelen imádságát, kollégáim kezdetektől megnyilvánuló odaadó, áldozatos munkáját.

Hiszem, hogy mindaz, ami eddig mögöttünk van, nem volt hiábavaló fáradozás, mert naponta éreztük: „Az Úr Isten nagy tetteivel járok.”

A magvetés munkája bízott ránk, adja Isten, hogy jó munkásnak bizonyuljunk.

*Pálmahír (Hírlevél szülőknek) című tájékoztató felhasználásával
Kecskemét, 2004. március*

A PRIMADONNA UNOKA SIKEREI

Máté László gyönyörű és finom pörkölttorta remekeit vélhetőleg mindenki jól ismeri Izsákon, hiszen nemigen múlik el lakodalom anélkül a városban, hogy ne állna a menyasszonyi asztalon egy-egy általa formázott cukortemplom, virágcsokor, biblia, vagy ifjú pár, s a variációkat itt a végtelenségig sorolhatnánk, mivel Máté László ügyessége határtalan. Nemrégiben például egy fogathajtó esküvőre fogatot, és az azon ülő ifjú párt mintázta meg kiválóan.

Kézügyessége, művészi hajlama úgy tűnik továbböröklődött a családban, hiszen egyik leánya, Máté Ottilia kiváló tehetségű festőművész, akinek alkotásait Izsákon és szerte az országban, sőt külföldön is sokan megcsodálhatták. S bizonyára e hajlam családi továbbélés az is, hogy Ottilia leánya Csengeri Ottilia, vagyis Máté László unokája, szintén művészi pályára lépett. Igaz ő nem a kézügyességével, hanem énekhangjával és tánctudásával kápráztatja el a hazai és a külföldi közönséget. Musical színésznőként számos kiváló alakítás áll mögötte, '96 óta az Operett Színház tagja. Tavaly a műfaj fellegvárában, Bécsben játszotta nagy sikerrel a Csárdáskirálynő címszerepét. Másik

műfajában, a revüben, a nemrégiben újjávarázsolt budapesti Moulin Rouge sztárjaként ejtette ámulatba estéről estére a közönséget. Ismert fiatal tehetség, televíziós szerepléseinek számát már ma is nehéz lenne megmondani.

Bizonyára sok-sok alakítása kapcsán hallunk majd a jövőben is Ottiliáról a médiából, és persze a büszke nagyszülőktől!

Izsáki Hírek

– tetézi –

IZSÁKI KÉPZŐMŰVÉSZ ALKOTÓTÁBOR 2002

A Koczka-telep még híresebb lett! Lehetne ez a mondat egyszerű kijelentő mondat is, de ide bizony felkiáltójel illik. Miért? A választ saját szemükkel látták mindazok, akik megtekintették az alkotótábor művészeinek kiállítását a Sárfehér Napokon a városháza nagytermében és folyosóján.

Horváthné Hévízi Erzsébet és Horváth László birtoka eddig a remek tájlovas és távhajtó versenyek rendezéséről volt elsősorban nevezetese, no meg az „erdei iskola” rendezvényeiről. 2002 nyarán azonban nagyon szép, nagyon változatos művészi alkotások születtek itt.

Az alkotók jól érezték magukat a kellemes környezetben, a téma uton-útfélen adódott, akár az udvaron belül is. A közeli tanyák, a Fodor-telep buckái, a Fodor-erdő borókás részei közeli, a Kolon-tó és Izsák utcái-tereie kissé távolabbi témaválasztást kínálnak. Tóth Ildikó, Uj Balogh József, Farkas Ferenc, Németh Ferenc, Szabó Edit, Kállai József, Szalai Sándorné, Szrapkó Judit, Ba Zsuzsa, Márki Nóra, Józsa Éva és Riesmayer Péter éltek is a lehetőséggel. Remek alkotások sorát csodálhatták meg a látogatók a kiállításon. Nagyszerű tájképek mutatják be Izsák határait, meghitt hangulatot árasztó csendéletek nyugtatják a szemlélő idegeit, remek állatképek árasztanak igazi tanyai hangulatot. Élmény volt a kiállítás, hosszabb ideig csodáltuk volna!

Nagyon hiányzik a városnak egy kiállítások rendezésére alkalmas terem, ami egész évben rendelkezésre áll.

Köszönetet mondok az alkotóknak azokért a képekért, amelyeket

Izsák önkormányzatának adományoztak. Kitűnő alkotásaik közintézményeinket díszítik a jövőben, s reméljük minden évben szaporodik!

Az Izsákon élő alkotókat és vendégeiket 2003-ban is várja a Koczkatelep, az önkormányzat Kulturális és Oktatási Bizottsága, valamint a Polgári Együttműködési Egyesület.

Izsáki Hírek, 2002. október 10.

Ázsóth Tamás

PÜNKÖSD CSODÁJA

Pünkösd szép ünnepének ószövetségi előtörténete van. A választott nép három nagy ünnepének egyike, a húsvét és a sátoros ünnep mellett. Ezt, mint a neve is mutatja – görögül pentekoszté, jelentése: ötvenedik – a húsvét másnapjától számított ötvenedik napon tartották. Rendelés volt, hogy „tarthassanak szent gyülekezések a szent helyen”. Noha kisebb jelentőségű volt a húsvét és a lombsátrak ünnepénél, mégis sok zarándok gyűlt össze évről évre Jeruzsálemben.

Bátorság töltötte el a tanítványokat

Így volt ez a Jézus Krisztus feltámadását követő pünkösden is. Mennybemenetele után elárvultan volt együtt tanítványainak kis csapata. Tanácstalanok voltak, nem tudták, mit kell tenniük, féltek, nem tartóztatják-e le őket is, mint mesterüket. Naponként összejöttek egy barátjuk házában Jeruzsálemben, és imádkoztak.

Azonban történt valami. Egyszerre különös bátorság töltötte el őket. Pünkösd lévén nagyon sok ember tartózkodott a városban, mégis kimentek prédikálni, ahogy csak Jézustól hallották. Olyan hatalommal gyógyítottak, ahogy tőle látták. Eltűnt szívékből a félelem, így azután nagy bátorsággal, s az emberek iránti szeretettel hirdették Jézus Krisztus kereszthalálának jelentőségét és feltámadásának tényét. Akik hallgatták őket, sokan hittek nekik, és megváltozott az életük, majd hazaérve ők is hirdették ugyanezt otthon. Az ő szavuknak is sokan hittek, és így rövid idő alatt kis keresztyén közösségek sokasága jött létre a Földközi-tenger térségében.

Jézus velük volt, most bennük van

Pünkösdkor beteljesedett egy mondat, amit Jézus még akkor mon-

dott, amikor tanítványaival volt. „Erőt kaptok, amikor eljön hozzátok a Szentlélek, és tanúim lesztek Jeruzsálemben, egész Judeában és Samáriában, sőt egészen a föld végső határáig.” Hogyan kell ezt értenünk? Jézus testileg már nem volt köztük, de velük maradt lelkileg. Pünkösdkor kapták meg a tanítványok az Ő Lelkét, a Szentlelket. Ez a Lélek kezdte őket irányítani belülről. Ő adott ezeknek az egyszerű embereknek gondolatokat és bátorságot. Ő formálta a közönséges mondatokat igévé, ami megváltoztatta az emberek életét. A tanítványok csodálkoztak: Jézus, aki eddig velük volt, most bennük van, eddig velük munkálkodott, most bennük és általuk végzi a maga életrendező, életmentő, életszépítő munkáját.

Így mondja ezt a pünkösd híradás: „megtelték mindnyájan Szentlélekkel”. Úgy, ahogy a nyitott ablakon át beáradó tavaszi szél megtehlíti a szoba levegőjét virágillattal. Pünkösdnek ez az üzenete: Jézus nemcsak a tanításait meg az emlékét hagyta ránk – követőire, a keresztényekre –, hanem önmagát is.

Élnek közöttünk is pünkösd emberek

Világunknak létkérdés, hogy minél több ilyen megváltozott életű keresztvént tartson számon. „Pünkösd emberek” nélkül a világ lassanként krisztustalanná válik. Egyre kevesebb benne a megbocsátás, az alázat, a lemondás képessége a másikért, a megértés és a szeretet. Egyre szegényebbek vagyunk lelkileg egy végtelenül gazdag Isten mellett. Ennek nem kell így maradnia! Pontosan ez az üzenete pünkösdnek.

„Amikor eljött a pünkösd napja és mindnyájan együtt voltak ugyanazon a helyen, hirtelen hatalmas szélrohamhoz hasonló zúgás támadt az égből, amely betöltötte az egész házat, ahol ültek. Majd valami lángnyelvek jelentek meg előttük, melyek szétozlottak és leszálltak mindegyikükre”. Ap. Csel. 2:1-3

A szél és a tűz gyakran Isten jelenlétére utal a Biblia képi világában. A szelet nem látjuk – akár Isten Lelkét –, de munkáját tapasztaljuk. A Szentlélek a legkeményebb szívet is újjá tudja teremteni, a legrejtettebb bűnöket is világosságra hozza, a legkétségbeesettebb embert is meg tudja vigasztalni. A másik kép a tűz. A tűz tisztít. A Szentlélek mutat rá, mi nem nemes az életünkben, és segít megszabadulni a saktól. A tűz világít is: Isten Lelke segít tájékozódni az élet őserde-

jében, abban, hogy igazán megismerjük önmagunkat és Őt. A tűz melegít is. Akik ilyen Szentlélekkel megajándékozott emberek, azokból Isten szeretetének a melege árad. Nagy szükség van e „kihűlő” XXI. században olyan újjászületett hívőkre, akikből árad a másokat melegítő szeretet!

Tiszta szívből kívánom minden kedves olvasónak, hogy ilyen Isten Szentlelke által megajándékozott „pünkösdi ember” lehessen.

BIOSZIGET magazin 2003. június

iff. Takaró Tamás teológus

IGAZI VÁROS IZSÁK?

Nagyszerű hírrel köszöntött be 2004. január 5-én a postás: Izsák város Önkormányzata közel 181 millió forintot nyert pályázaton az Idősek Ápolás Otthona megépítésére. A levelet dr. Lamperth Mónika belügyminiszter írta alá, indulhat a beruházás, a közbeszerzési eljárással.

A pályázat elnyerésében meghatározó szerepet játszott Mondok József polgármester, Nagy Máté önkormányzati képviselő, az Önkormányzat Pénzügyi Bizottsága. Köszönet érte mindenkinek! Az Önkormányzat komoly megfontolás után döntött a saját önerő biztosítása mellett, hiszen a befektetett pénz sokszorosan megtérül, új munkahelyeket hoz létre a beruházás, biztonságos és kulturált lesz az idős emberek elhelyezése. Városunk újabb városi színvonalú létesítménnyel gazdagodik.

Ebbe a sorba tartozik annak a pályázatnak az elnyerése is, amely lehetőséget ad a város központját elkerülő szilárd burkolatú út megépítésére a sportcsarnok–Sári út–Sárféher major útvonalon. Ez a beruházás is a városi élet, a jobb komfortot szolgálja, ezért pályázott a testület és biztosította az önerőt az építéshez.

De felvetődik a kérdés; adott-e a városi lét minden követelménye?

Vegyük sorra azt, ami van:

- európai színvonalú hulladéklerakó, csatornahálózat,
- biztonságos vízellátás és gázellátás,
- megfelelő szintű helyközi közlekedés,

- magas szintű oktatás óvodától középiskoláig, művészeti oktatás (zene, néptánc),
- sportcsarnok és sportpályák, sportolási lehetőségek,
- okmányiroda – helyi ügyintézés,
- pénzügyi szolgáltatás (Takarékszövetkezet, OTP), bolthálózat (ÁFÉSZ és magán),
- vendéglők, játszótér, épülő-szépülő városközpont,
- magas színvonalú, biztonságos háziorvosi, gyermekorvosi és fogorvosi ellátás,
- idősek folyamatos ellátása, családi bölcsőde önkormányzati támogatással,
- gyógyszertár, könyvtár, helyi újság és televízió, kábeltelevízió-hálózat, autókereskedés.

Ami nincs, vagy hiányos:

- kevés a munkahely, művelődési ház, mozi,
- minden hétvégén helyi gyógyszertári ügyelet, hétvégi fogorvosi ügyelet, mentőállomás, minden vizsgálatot elvégezni képes laboratórium,
- több férőhelyes bölcsőde,
- szilárd burkolatú út minden utcában, járdák – főleg a mellékutakban,
- az utcák nevét jelző táblák,
- szálloda, vendégszobák, cukrászda,
- a strandfürdő alacsony színvonalú, a termálvíz hasznosítása, fedett fürdő, uszoda.

A felsoroltak egy része az önkormányzati középtávú tervekben szerepel, másokat a vállalkozók megvalósíthatnak. Azonban látni kell, hogy az igazi városi lét, az igazi komfort csak akkor valósul meg, ha a felsoroltak is a lakosság rendelkezésére fognak állni.

Hiszem, hogy testületünk továbbra is élni fog a pályázati lehetőségekkel és Izsák nemcsak nevében, de lakhatóságában is igazi várossá válik!

*Izsáki Hírek, 2004. január 16.
Ázsóth Tamás*

Mindennapi tapasztalatunk, hogy békességes, sugárzó emberek jelenléte egy felbolydult társaságban rövid időn belül elcsitulást, megnyugvást teremt, de az is, hogy egy békétlen, egyensúlyhiányos ember jelenléte a legnyugodtabb társaságban is tíz percen belül idegességet szül. Jézus jelenlétében elcsitul a démontól megszállt, s kezes bárányként ül Jézus lábánál, sőt még a háborgó tenger és döllyfős vihar is odaszélidül lábaihoz, amikor rászól: „Simulj el, csendesedj el!”

Jézus közelében nagyon is elvárható a békesség, a megbékélés. Elvárható, hogy akik Hozzá tartoznak, azok a prófétai ígélet szerint úgy éljenek, mint a párduc és a gödölye, a borjú és az oroszlán, a csecsemő és az áspiskígyó: akik megférnek együtt, nem bántják egymást, testvéri békében osztják meg ezt a világot, sőt együtt birtokolják. Elvárja a világ Krisztus követőitől, hogy példát adjanak a jézusi békéről, tanúságot tegyenek, s példájukkal tanítsanak. Mert mi Krisztus békéjét kaptuk. Az van közöttünk, aki izgágaságunkat, békétlen, gyanakvó és háborgó voltunkat lecsendesíti, bensőnket megnyugtatja, s igaz testvéri szeretetben egyesít minket. Elvárja a világ, és joggal várhatja el.

Az idei évben, amikor újra együtt figyelünk a Megváltónkra, együtt imádkozunk és töltekezünk igéjéből, ismét rajtunk a világ szeme. Kétszeresen is figyel ránk a világ, mert alapigénket a Krisztustól kapott békességből vesszük: „Békességet hagyok rátok, az én békémet adom nektek.” Nos, keresztények, mutassátok hát meg áthatott-e titeket Megváltótok békessége? Futtok-e világi hatalmakhoz és e hatalmasok fegyvereihez, hogy más ellen tusakodjatok? Csináltok-e az ekevasból kardot és a szőlőmetsző késből lándzsát, egymásellen harcolván? Futtok-e királyokhoz, helytartókhoz, fejedelmekhez, hogy azok segítségével győzzetek ellenfélnek tartott testvéreitek ellen vallásháborúskodtok-e? Mert, ha igen, hogy higgye el a világ, hogy benneteket áthatott már Krisztus békéje? Használjátok-e még sáncnak, várfalnak egymás ellen felekezeti gőgötöket és haszontalan hagyományaitokat? Többet ér-e még a magatokra akasztott nevetek, mint az élő Krisztus neve, melyet egymás ellen viseltek? Nos, mutassátok meg! Harcoltok, de nem Isten országának növekedéséért, hanem piti kis negyedes fejedelemségeitek megőrzéséért! Mit is mondhat a világ rólunk?

Az idilli próféta kép a békés együttlakásról csak áthatja már végre a Krisztusban hívőket, csak vágyakozni kezdenek már az igaz egységre, melynek neve: béke. S valamikor csak elhiszi ez a világ, hogy Jézusban élünk és Ő küldött minket, ha nem széthúzást, hanem egyetértést lát?

Az én békémet hagyom nektek. Krisztus öröksége. Meg kell fontolnunk, hogyan bánunk e drága örökséggel. Adj a Isten, hogy jó bánjunk vele!

*Izsáki Hírek, 2004. január
Podmaniczki Imre plébános*

AZ EURÓPAI UNIÓRÓL

Május 1-jével hazánk az Európai Unió teljes jogú tagja lesz. Összeállításunkban vázlatos áttekintést adunk az Unió történetéről, a bővítésekről, valamint ismertetjük az uniós szervezeteket. Az eredeti dokumentum rövidített változata.

SZERVEZETEK

Európai Ombudsman: Az első Európai Ombudsmant 1995-ben választották meg a Maastrichti Szerződés rendelkezéseinek megfelelően – az Európai Parlament. Székhelye Strasbourg, mandátuma 5 év, amely illeszkedik az Európai Parlament mandátumához: az európai választásokat követően az Ombudsmant is újraválasztják.

Európai Közösségek Bírósága: A Bíróság biztosítja a közösségi jog egységes értelmezését és végrehajtását. Ítéleteivel egyaránt kényszerítheti a tagállamokat és az uniós intézményeket, hogy alapszerződésekkel, illetve a másodlagos közösségi jogforrásokkal összhangban tevékenykedjenek.

Gazdasági és Szociális Bizottság: A Gazdasági és Szociális Bizottságot még a Római Szerződés hozta létre 1957-ben azzal a céllal, hogy a gazdasági és szociális szféra különböző szereplőit bevonják a közösségi döntéshozás folyamatába.

Régiók bizottsága: A Régiók Bizottságát a Maastrichti Szerződés hozta létre 1993-ban azzal a szándékkal, hogy az egyre erősödő „régión Európáját” ilyen módon juttassa képviselőhöz a közösségi döntéshozásban.

Európai Bizottság: Miközben a Tanács a tagállamok, az Európai Parlament pedig az európai emberek érdekeit jeleníti meg az EU intézményei struktúrájában, addig az Európai Bizottság a közösségi érdek megfogalmazásának letéteményese. Noha a Bizottságot az Unió kormányaként is szokták emlegetni, végrehajtó és jogalkotó hatáskörrel csak igen korlátozottan rendelkezik. A Bizottság feladata ugyanis mindenekelőtt a közösségi döntések előkészítése.

Európai Tanács: Az Európai Tanács a tagországok állam- és kormányfőinek rendszeres találkozóiból alakult ki. A Kilencek vezetői még 1974-ben döntöttek arról, hogy évente legalább háromszor találkoznak az Európai Közösség előtt álló stratégiai kérdések megvitatása céljából.

Európai Unió Tanácsa: Az Európai Unió Tanácsa (vagy röviden: a Tanács, illetve a készülő Európai Alkotmány szerint: a Miniszterek Tanácsa) az Európai Unió legfontosabb döntéshozó szerve. A Tanácsot a tagállamokat képviselő miniszterek alkotják, akik mindig a napirenden lévő ügyeknek megfelelő összetételben üléseznek. Az Általános Ügyek, illetve a Külügyek Tanácsát a Tizenötök külügyminiszterei alkotják; a Gazdasági és Pénzügyi Tanácsot természetesen a gazdasági és pénzügyminiszterek; a Mezőgazdasági Tanácsot az agrártárcák vezetői, és így tovább.

Európai Parlament: Az Európai Parlament az Unió állampolgárai által közvetlenül választott képviselő-testület, amelynek fő feladata, hogy a tagállami érdekeket megjelenítő Tanács és a közösségi érdekeket megtestesítő Bizottság mellett, az Unió állampolgárainak érdekeit képviselje a közösségi döntéshozatalban. Az Európai Gazdasági Közösség 1957-es megalapítása óta valószínűleg ez az intézmény ment át a legnagyobb változásokon: míg kezdetben csak konzultációs hatáskörrel rendelkezett a Tanácsa mellett, mára valódi társjogalkotó lett belőle; míg korábban tagjait úgy delegálták a nemzeti parlamentekből, mára az európai képviselőket közvetlenül választják a tagállamok polgárai. Magyarországon júniusban került erre sor először.

Számvevőszék: A számvevőszéket 1975-ben hozták létre a tagállamok az EU bevételeinek és kiadásainak felügyeletére. Megállapításait minden év végén jelentésben teszi közzé. (Részlet)

IZSÁKI Hírek, 2004. április 22.

LELKI NAP PÁLOSSZENTKÚTON

Június 21-én nagyon szép és értékes programban részesültünk néhányan. A Máltai Szeretetszolgálat fő ünnepe, **Keresztelő Szent János születése** (június 24.). Mivel ő a védőszentünk, a **Johannita ünnep**hez legközelebbi hétvégén szoktunk minden évben közös lelkinapot szervezni. Az idén Pálosszentkútra esett a választásunk, ahol **Temesvári Benedek** pálos atya vállalta a lelkigyakorlatos szentbeszédet és szentmisét, valamint azt, hogy helyet ad ünnepi programjainknak. A nagy melegben hűvös termekkel és nagy szeretettel fogadott bennünket, a mintegy harmincfős máltai önkéntes csoportot és barátainkat.

Az elhelyezkedés és programegyeztetés után mindjárt meg is tartotta gondolatébresztő lelkigyakorlatos szentbeszédét. Témája: a megértő szív, meghatározta aznapi lelki programjainkat és irányt adott hétköznapi munkánkhoz is. Mondanom se kell, mennyire szüksége van a máltai önkénteseknek megértő szívre, amikor a társadalomból kirekesztett, az emberiség nagy része által megvetett és el nem fogadott embereket kell szeretettel szolgálni. A téma azért is aktuális volt, mert június hónapban Jézus Szíve és Mária Szíve hónapja, a beleérző és befogadó szívéké. Nekünk is ilyeneknek kellene lennünk ...A Szentháromságban látjuk az igazi befogadó szeretet, a kölcsönös öntáradást, az Atya és a Fiú kapcsolatát a Szentlélek által. Hogy az embereket be tudjuk fogadni, Istent kell rendszeresen befogadni a szentmisében és a rendszeres szentáldozásban, mert az Isten- és emberszeretet szétválaszthatatlan.

Először is egymással kell megvalósítanunk a szeretetet. Ennek feltétele a kölcsönös, jó megismerés és együttgondolkodás. Ehhez érdekes játékot végeztünk. Párokba alakultunk. Láthatatlanban választottuk ki párunkat hátulról, érintéssel (simogatással), szeretetátadással. Aztán egy kisebb szobában lassú, halk zenére tenyerünkkel a párunk

tenyerét addig közelítettük meg, hogy érezzük a másik kisugárzó melegét. Egyszer egyikünk, aztán másikunk vezetésével követtük a párunk kezének mozgását nyitott, majd behunyt szemmel is. Végül megbeszéltük tapasztalatainkat a kapcsolatfelvételtől, szeretetátadásról.

A közös hidegsomagból összeállított ebéd után csoportbeszélgetések következtek. Négy kis csoportra oszlott a harminc ember. A csoportvezető felolvasott egy kis történetet egy ismeretlen emberről, és aztán annak különböző tulajdonságait kellett osztályozni. A máltai munkában sokszor kerülünk olyan helyzetbe, hogy valaki, akit nem ismerünk, pár percre betér a Gondviselés Házába. Milyen benyomás alakul ki bennünk róla? Menyire befolyásol bennünket viselkedése, megjelenése? (Merünk róla véleményt nyilvánítani, megítélni, elítélni?) Keressük-e viselkedésének okait? Bele tudjuk-e magunkat élni helyzetébe? (A felszínes ismeretből adódó megítélés kísértése.) Magunkat ismertük meg ezzel a játékkal, nem az idegent. És egymást, mert aki akarta, utána elmondhatta véleményét a játékról és az embertársunkról stb.

Utána következett a lelkinapot bezáró és megkoronázó szentmise, áldozás, a rövid szentbeszédben néhány tanács a hétköznapi munkánkhoz. Majd a mise után bemutatta Benedek atya a Pálos Rendet, és ezt a szent helyet néhány mondatban.

Nagy élményekkel és tanulságokkal gazdagodva, lelkileg feltöltődve érkeztünk haza erről a gyönyörű helyről, ahol mindenkiben nagy elhatározások és remények születtek szolgálatunkhoz az eljövendő hónapokra.

*Kecskeméti Nagyharang újság
dr. Somogyi Zsuzsa önkéntes*

MÁRIAZELLTŐL CSÍKSOMLYÓIG

Közel egy hét leforgása alatt volt szerencsém 2500 kilométert utazni. Céлом azonban nem egy rekord beállítása, hanem két szomszédos ország egy-egy búcsújáró helyének meglátogatása volt.

Először nyugatnak indultunk az egyházmegye fiataljaival, hogy részt vegyünk a Közép-Kelet-Európai Katolikus Ifjúsági Találkozón, majd onnan hazaérkezvén családommal utaztam tovább keleti szomszédunk nagy búcsújáró helye, Csíksomlyó felé. Bármerre is mentem, magyarul a vidékeken vezetett az utam, de míg Máriazellben új testvéreinket köszönthettem az Európai Unió számos országából, addig Erdélyben régi magyar barátainkat üdvözölhettem. Urunk mennybenmenetelének ünnepén Közép-Kelet-Európa papjai tanulságot tettek arról, hogy híven szolgálják a jézusi parancsot: „Menjete, tegyétek tanítványommá mind a népeket”. Rá egy hétre pedig – amikor is a Szentlélek eljövételére készültünk – messze az anyaországtól közel félmillió magyar saját nyelvén hallhatta Erdő Péter prímás úr prédikációját.

Már az utazás során megérintette Isten a lelkünket. Láttuk a Kárpátok hegyeit, patakjait, melyek mind az Ő nagyságát dicsérik, s láthatam a szegény és a gazdag vidék közti különbséget, mely az emberek önzésére, de ugyanakkor jövőbeli feladataira is rámutat. Sajnos a nagy esőzés elmosta a máriazelli találkozó hangulatát, de – hála Istennek – az erdélyi szentmise kárpótolta azt, csodálatos lelki élményt és örök emléket adva nekem.

A főparancs alkotó elemeinek, az istenszeretetnek és a testvériségnek kibontakoztatását üzeni e két ünnep, s az egység megteremtésére és megőrzésére biztat, hogy büszkén mondhassuk Adyval: „Verecke híres útján jöttem én, / Fülembé még ősmagyar dal rivall, / Szabad-e Dévénynél betörnöm / Új időknek új dalaival?”

*Kecskeméti Nagyharang újság
M. Tamás egyetemi hallgató*

ÉLŐ MITOLÓGIA

Daczó Árpád, azaz Lukács atya, a Csíksomlyó titka című feledhetetlen könyv szerzője hosszú évekig volt egyedül Csíksomlyón szolgálatban és megérintette őt a „genius loci”, a hely szelleme. Csíksomlyó üzent Lukács atyán keresztül, aki hatalmas, több évtizedes munkával gyűjtötte össze azokat a megmaradt morzsákat, amelyek a magyarság

kereszténység (római katolikus) előtti vallásosságához tartoztak. Mert sok népnek van mitológiája leírva, könyvben kiadva, színdarabban dramatizálva, de rajtunk kívül egyetlen európai népnek sincs élő mitológiája. Erre döbrent rá Lukács atya Csíksomlyón, amikor közelebbről kezdte vizsgálni a híres csíksomlyói búcsú alkalmával mintegy párhuzamos „szertartásként” a Kis-Somlyóhegyen történeteket. A Moldvából érkező csángók hajnalban a napfölkeltét várják mind a mai napig. A Napban nem valami pogány istenség megjelenését várják, hanem a szentlélek eljövetelét. Génjeikben és kollektív tudatukban ma is ott van a természeti népek tiszta hite és öröme, hogy a kereszténységben maga az Isten közeledett feléjük és mutatta meg magát annak az Istent kereső népnek, amely gyermeksege idején a teremtlényeiben, a Napban, a Holdban, a csillagokban, a tűzben, a vízben, a földben kereste az ég és a föld Urát. Senki ne gondolja azt, hogy a magyarság a római kereszténység felvétele előtt valami hitetlen, erkölcsi értékek nélküli, szinte állati sorban lévő életet élt. Ezt szerették volna elhitetni a magyarsággal mindazok, akik a finnugor népek rokonságát erőltették tudatosan vagy ostobaságból; az egyistenhitet nem is ismerték. Minden tárgyi és szellemi kultúra, biológiai valóság arra mutatott, hogy a Kárpát-medencét egy magas kultúrájú, egyistenhívő nép foglalta el. Mondhatnánk, hogy a számukra kijelölt helyen telepedtek le eleink, mert a világon is kevés olyan védett, termékeny terület létezik, mint a Kárpát-medence. (...)

Őseink a kinyilatkoztatást megismerve, a Napba öltözött Asszonyban azonnal fölismerték Máriát, az ősi Boldogasszonyt, a „Babbát”, vagyis Babba Máriát. „Babba” annyit jelent, mint „szép”. Ezért Szép Szűz Mária elnevezéssel csak népünk tiszteli Jézus szülőanyját. A csángók ma is „Babbához” mennek Csíksomlyóra, az ő oltalmát kérik ma is. Az sem elképzelhetetlen, hogy Szent István ezen ősi titok útját járta az ország felajánlásakor és ezért fogadta el ezt a ráhagyatkozást a magyar nép.

Mit jelent a Napba öltözött Asszony? Ponori Thewrewk Aurél csillagász idén megjelent könyvében a csillagászat szerepét kutatta a Mária-mítoszokban. Azt írja, hogy a Krisztus születése körüli századok folyamán a Nap a legelső helyzetét az év leghosszabb éjszakáján, december 24–25-én éjfélkor érte el, a Bak csillagképben. Ugyanakkor

kelt a Szűz csillagkép a keleti látóhatáron és amikor elérte az égbolton a legmagasabb helyzetét, akkor kelt fel a Nap. Ezért „öltözött a Napba” a nőalak, ezért is nevezik Máriát Hajnali Szép Csillagnak.

A fentieket sokan kihasználva, megtoldva, fantáziaszülte kapcsolatokkal hamis Messiásként lépve föl olyan ténykedésekre ragadtatják magukat, amelyet egyistenhívő, Babbát tisztelő népünk soha nem tett volna. Különbféle szertartásokat kiagyalva (névadás, kvázi „keresztelés”, táltosok bemutatása és tanítása, új vallás kieszelése a hajdani hitvilág elemeire támaszkodva és sorolhatnám tovább) próbálják meg a lehetetlent: újra élni a magyarság mély hitét és a különlegesen szoros Babba, majd Babba Mária tiszteletét. Pedig egy hitvilág csak élő, a maga korában általánosan virágzó, adekvát kultúrában lehet hiteles. Mint minden, a hitélet is fejlődésen megy át, ezt újraélni, felújítani ma már nem lehet és nem is szabad, mert mérhetetlenül nagy károkat okoz népünk lelkében. Ma az ősi hitvilág vallás szintre emelése nem különbözik a különböző szekták működésétől, amelyek csak elvonják az emberek figyelmét a kereszténység lényegéről, amely hiteles folytatása a magyarság legősibb hitvilágának. Hogy ez semmiféle konfliktust nem okozott, mutatja az a tény, hogy a római kereszténység fölvétele Szent István korában olyan gyorsan ment, ami csak úgy képzelhető el, hogy népünknek nem volt igazán új, amit a kereszténységről elmondtak neki, már régen ezt élték, csak a ráismerés lehetett új. És ezt bizonyítja Csíksomlyó titka is, hogy máig élő módon szépen megfér egymás mellett a Babba Mária tisztelete a kegytemplomban és a napfelkelte várása a Kis-Somlyó hegyen. A hamis Messiásoknak nincsen semmi dolguk, a magyarság pontosan tisztában van azzal, hogy a Szép Szűz Mária, a Hajnali Szép Csillag azonos a Babbával, aki mindig is segített az ő népének.

A kereszténység jelképe a kereszt, máig ingerli azokat, akik igyekeznek kitörölni népünk emlékezetéből e jel fontosságát. A kereszthez mindenki járulhat, mert az Úr befogadja a hozzá fordulókat. Ezt nem értik meg az Európai Unió tagjai közül sokan, mert szégyenszemre az európai alkotmányból ki akarják hagyni e földrész kultúrájának alapját, a kereszténységet. Lelkük rajta.

*Magyar Demokrata
(hankó)*

Az izsáki református gyülekezet lelkipásztorává lévén hamar rájöttem, hogy ebben az alföldi kisvárosban is igen sok erdélyi magyar él. A gyülekezet alkalmai között sorra kerülő kulturális rendezvényeken összeismerkedtünk azokkal a honfitársakkal, akiknek szintén fontosak az erdélyi kötődések, a lelki, kulturális kapcsolatok, hagyományok. Néhány baráti beszélgetésen felmértük dr. Zayzon Gáborral és családtagjaival, hogy hány olyan erdélyi magyar él Izsákon és környékén, akik igényelnék a rendszeres találkozásokat. Mivel a környező városokban (Kecskemét kivételével) nincs erdélyi kör, ezért hamar sikerült 18 érdeklődőt összeverbuválnunk. Ők lettek az alapító tagok, 2002. október 19-én.

Bízató volt számunkra, hogy már a kezdetek kezdetén voltak másod-, sőt harmadgenerációs tagjaink, és szépszámmal izsáki érdeklődőink is. Közülük néhányan azóta be is léptek az egyesületbe.

Városunkban viszonylag ritkák a kulturális események, ezért a mi havi legalább egy rendezvényünkkel sokakat sikerült amolyan pártolónak is megnyernünk.

Három stratégiai célunk: Közvetíteni az anyaországi magyarság számára azokat az értékeket, gondolatokat, amelyek mindnyájunkat jobban összefűznek és gazdagítanak: önmagunk művelése, hitbeli, szellemi erősítése, segítése: erőnk szerinti támogatása azoknak különösen is nehéz sorban lévő honfitársainknak, akik munkájukkal vallásukkal előremutató terveket valósítanak meg. E harmadik stratégiai pillér jelenleg annyit jelent, hogy három nehéz anyagi körülmények között élő nagyenyedi tanítóképzős diákot segítünk rendszeresen.

Rendezvényeinkről a városi tv felvételeket készít és így a város szélesebb közönségéhez is eljut. A városi lapban is rendszeresen hírt adunk magunkról. Minden nemzeti ünnepen jelen vagyunk, koszorúzásokban részt veszünk. Az éves rendezvényeink között júniusban továbbra is szeretnénk megrendezni az ún. „Trianon-vasárnapot”, amely az istentisztelet keretében történő ünnepi megemlékezésként, szintén sokak számára jelent megerősödést az összetartozásban, a reménység élesztését.

Mint rövid múlttra visszatekintő egyesület, még keressük a további

lehetőségeket, s bízunk abban, hogy amihez Isten erőt, bölcsességét és szeretetet ad nekünk, azt el tudjuk végezni ezentúl is nemzetünk javára és az Ő dicsőségére.

2003. október

Nagy Árpád elnök

Kiegészítés

Szép ünnepség, istentisztelet keretében emlékeztünk meg Trianonról 2004. június 6-án, vasárnap. Sógorom tiszteletére emlékharangozás volt. Sokan voltak a templomban. A hagyományos ülésrend szerint a nők padsoraiban foglaltunk helyet. Szakály Sándor történész mondta el az igehirdetés után gondolatait. Felavatták a cserkészek által méltósággal behozott zászlókat. A Mátyási János egykori nagytiszteletű úr nevét viselő cserkészcsapat vezetője Bérces Lajos úr, az előző lelkipásztor volt Izsákon.

Rákóczi Ferenc kedves énekével emlékeztünk a nagyságos fejedelemre: Győzedelmes én köszálom...

Fuvolakoncertben és szavalatban gyönyörködtünk az ünnepség során, többen könnyeikkel küszködtek a felemelő emlékezésen. Sokat fáradozik Nagy Árpád nagytiszteletű úr a templomfelújításért (tetőzet, bádогоzás, ablakcsere, festés) és a művelődés, és kultúra területén különböző rendezvények tartásával. Előző évben többen vettek részt az általa szervezett körutazáson Erdélyben. Szép emlékek érkeztek haza.

Vidáné Fábíán Mária

FEJVADÁSZAT

Ezt a kifejezést több értelemben használjuk napjainkban. Elsőként azokra a személyekre vonatkozik, akik megfelelő végzettséggel, szakmai, nyelvi igényesség mellett alkalmasak egy munkahely betöltésére. A személyek megtalálását fejudászokra bízák.

Meglepetéssel értesült a közvélemény a televízióból 2004. pünkösd vasárnapján bejelentett Utolsó Esély Művelet néven nácivadász kampány indulásáról. Tízezer eurós, vagyis két és fél millió forint

jutalmat ígér a jeruzsálemi székhelyű Simon Wiesenthal központ azoknak, akik segítenek elfogni és bíróság elé állítani a Magyarországon még élő náci háborús bűnösöket. Zöldszámos telefonvonalon lehet bejelentést tenni, a titoktartás a Központi Ügyészségi Nyomozó Hivatal bevonásáig tart. Az áldozatokkal kell együtt érezni, nem számít, hogy esetleg 80-90 éves emberekre vonatkozik, így mondja az egyik vélemény. Néhány közismert személyiség szülei annak idején megszavazták a zsidótörvényeket így vélik mások. Efraim Zurotl a Wiesenthal központ vezetője szerint ez az akció vonatkozik azok kézrekerítésére, akik eddig elkerülték az igazságszolgáltatást, ...sok ezer náci háborús bűnös él szerte Európában.

Mások azt állítják, hogy 60 év múltán mindez csak szélmalomharc. Egy történész szerint: ez a kezdeményezés értelmetlen és felesleges, kártékony is, hivatkozási alap bizonyos köröknek ahhoz, hogy az érintettek vonatkozásában a bosszúvágy újraéledését látják bizonyított-nak. Aggastyánok vádolnak majd aggastyánokat?! A csendőrök is részt vettek a deportálásban (I. Petőfi Népe című újság 2004. június 20. számában). A keretlegények és a gettók létrehozói csakúgy érintettek lehetnek, miközben háború dúlt. Július közepétől Németországban, Horvátországban, Magyarországon indítják el a bejelentések után a vizsgálatokat. Ausztriában pl. a 200 bejelentés nyomán 72 esetben indult eljárás, Magyarország a besorolás alapján a „D” helyen van.

Petőfi Népe, 2004. június 20.

CS. T. nyomán

GYERMEKKOROM BOLDOG IDEJÉBEN

Családom ősidők óta itt élt Izsákon. Itt ringatták bölcsőm, itt születtem... mondom én ezt Petőfi szavaival. Kedves szüleim minden lehetőséget próbált megadni gyermekeiknek. Az óvodában sok gyermek járt, szép énekekre, játékok tanítására emlékszem szívesen. Első elemistaként Izsák Imre kántortanító tanításait őrzöm. Sok mondát mesélt el településünk kialakulásáról. Szépen rajzolt, kellemesen énekel. Szigorú, de igazságos leventeoktató volt. A románok bejövetelkor 1919. augusztus 2-án szüleim felöltöztettek szép huszárruhába,

így álltam az utcán és nézelődtem. Nehéz időszak volt a lakosságra a hosszú háború és egymásután két forradalom. Polgári iskolát itt végeztem, 1920-tól Szombathy László igazgatásával nyílt meg a régi Szily-kúriában (ma helyén áll a Polgármesteri Hivatal). Sok szép tanórára emlékszem, a tudomány mellett az erkölcsi nevelésre nagy súlyt helyeztek. Sok rendezvényen, ünnepségen vettek részt a polgaristák: pl. 1926-ban az Iparos Testületi Székház avatása. Szüleim vendéglőt vezettek, ott igénybe vették gyermekeik segítségét, majd a Kisizsák felé menő úton szeszgyárat működtettek. Felsőbb iskoláim során Kecskemétre vonattal utaztunk naponta. Elég közel volt az állomás a házunktól. Nem volt az akkor gyorsaság, sokat kellett várakozni, de a fiatalok együtt voltak a kupében és így lehetett a tanulás mellett boldogságokat kitalálni. Tánc és illemtant Tarjányi Jánosné és férje tanított. Legényke korunkban kerékpárral mentünk locsolkodni kedves lánypajtásainkhoz, elmentünk Uzovics-telepre a Kolon-tó partjainál, ott az intéző úr lányait tiszteltük meg (Oppenheim-birtokon).

Májusfa állítása, éjjeli zene adása a kiválasztott lány ablakánál.

Titokban kellett beszerezni a szép nyárfát és feldíszíteni, minden virágzó orgonabokor veszélyben volt. Nem volt akadály előttünk a kerítés.

Éjjeli zene elfogadásakor a szerelmes legény tájékoztatására a lány ablakában gyufa fénye villant meg. Baj lett belőle, ha túl fiatal volt az udvarló vagy szegényes. Többször tiltották a szülők a fiatalokat egymástól, főleg a vagyoni helyzet és a vallási különbség miatt. Kedves ismerősök választották a halált, így eltemettük Borka Máriát a család egyetlen gyermekét...

A régiek nyomán különböző színi előadásokat adtunk elő. A koldus dala címen került színre első darabom. Résztvevők, szereplők a régi színlapról: Kozma József, Suki Béla, Hegedű Márton, Höhn Ferenc, Varga Jenő, Vő Kálmán, Csanda László, Édes László, Takaró Boriska, Kelló József, Papp Irénke, Papp Juliska, Lehoczky Kristóf, Kovács József, Faragó Béla, Bozsó József, Józsa Sándor, Gyallay Gábor, Papp Lukács, Papp László, Hegedűs Mancika...

A hazaszeretet és a mai élet könnyes játékaként bejelentett darab a Felvidéken, Bostonban a Metronid Szálló előtt, Budapesten a Városi Színházban és egy fantázia nevű vidéki városkában, Péterfalván játszódik.

1936-ban az első Sárfehér Napok rendezvényeiben aktívan részt vettünk. Megalapítottuk a Mátyási József jogász-költő emléktársaságot, így felvettük a Kecskeméten élő Fazekas Ernővel, majd Gárdonyi Gézával, a kapcsolatot. A háborús helyzet és a világháború során a munka ellaposodott.

1943-ban Mátyási József szülőháza helyén álló Törvényszék épületére emléktáblát helyezett el a Katona József Társaság. Így ápolják az idős korában Kecskeméten élő Mátyási emlékét az irodalombarátok.

A háború után nagy mozgás, változás következtében Budapesten találtam meg a megélhetést feleségemmel. Szüleim otthon maradtak a helyükön és átérték a Rákosi-éra minden részletét, próbatételét. Egyre több nótát, verset sikerült írni *Aludjál Anyám...* című dal és a *Reszkető kezemmel* címen kiadott dalok megjelentek az Izsáki Hírek kis-könyvtár sorozat Lant és ecset címen összeállított antológiában. Egykori zongoratanárnőm Gyulay Istvánné, Takaró Lujzikának ajánlva. Hazalátogatásaim sorában azt tapasztaltam, lazult az emberek közötti kapcsolat, megkérdeztem Kormosné Bárdi Esztikét, hogy van a kántor úr felesége Fóri Veronka? Nem tudom, így hangzott a válasz, pedig 200 m-re lakott. Többször jártam Kecskeméten, Fejős Jenő nótáénekes programjainak segítésére.

Jelenleg napi feladataim mellett a Nyugdíjasok Országos Szövetségébe járok be hetente. Rendszeresen szívesen tájékozodom, olvasok, szülőföldem szép határáról. Örülök minden új megkeresésnek, újdonságok közlésének. Találkozom, telefonálok a Pesten élő izsákiakkal. Izsákinak vallom magam Pesten is.

Rózsa Béla, Budapest

AZÉRT VAGYUNK A VILÁGON, HOGY VALAHOL OTTHON LEGYÜNK BENNE

Családunk apai ágon Mária Terézia idején települt Magyarországra. Nagyszüleim kereskedést nyitottak Izsákon, Teischler János és felesége Hirhäger Jozefe. Többnyire iparosok voltak. A családban több tragikus haláleset volt, egyik ágon az asszony halt meg hirtelen, a másik ágon pedig a férfit találni a halottak között (1906). Gyermekeket a

rabbi iskolába járatták Izsákon, így biztosították alapszinten a megfelelő műveltséget, Pesten fejezte be iskoláit és megszerezte az üzleti világban szükséges gyakorlatot. Héber nyelvtudása segítette kapcsolataiban.

Népbankot hoztak létre 1891-ben Izsákon szüleivel. A sok szegény ember ekkor nagy támogatást kapott a szőlőültetvények létesítéséhez, megfelelő garanciák mellett. Apám Taksonyról hozta feleségét. Jobbágyi Kaszap Margit személyében Kecskemét városához szorosan kapcsolódó régi családból (a török időből fennmaradt Kaszap táltos kútja). Szüleim sokat fáradoztak a jó minőségű szőlővesszők megtalálásában, megismerték Csókás József telepét Ballószögben, Wéber Ede ültetését Helvecián. Az izsákiak sokszor viccelődtek „Tekéntetős Úr! ültessenek szőlőt, mutassanak így példát...” A Majtalan szőlőkben, közel az Agárdy-telep nevű vasúti megállóhoz hoztak létre szép gyümölcsös szőlőterületet „apácarácsos” díszítésű nyaralóval. Sokszor játszottunk itt testvéreimmal és a szomszéd gyerekekkel a vakációk idején. Izsákon jártam elemibe, gimnáziumot Kalocsán végeztették el törekvő szüleim a Jezsuitáknál.

A kommün után Izsákra érkező román hadsereg tisztjeit (Arion, Antinescu) a mi házukba szállásolták el. Sára nővérem idegességében Wagner Richárd művét zongorázta, egyszer csak illedelmes kopogtatás után belépett zenét hallgatni a főtiszt. Meglepődtünk, nálunk szokatlan módon arca festve volt és láthatóan fűzöt viselt a derekán. Később Románia vezetője lett. A vörös- és fehérterror sok rémségét éltük át. Izsákiak megfigyelték, Kalocsán a Vészbírótság tagja volt 3 helyi személy... Régen volt nagyon. Igaz ugyan az is, Izsákon akkor és előzőekben a régi nemesi, illetve vagyonos réteg töltötte be a vezető pozíciókat és a szegényeket nagyon lenézték...

Szüleim szép házat vittek, jó társasági kapcsolatuk volt. Esti koncerteket szerveztek, elhívták Würth Mária tanítónőt citerázni, Agárdyné postamester asszony szívesen zongorázott. Agárdyék gyakori vendége volt egy közeli rokon, Perényi László divatos színész. Az izsáki hölgytársadalom kedvence. Szüleim 1910-es években építették a bankházat (ma fogorvosi rendelő) és az impozáns lakóházat (ma ÁFÉSZ-iroda) a főutcán a régi Izsák János-ház helyén. Egyetemre kerültem Budapestre, a család érdekében és a mutatkozó háborús

1936-ban az első Sárfehér Napok rendezvényeiben aktívan részt vettünk. Megalapítottuk a Mátyási József jogász-költő emléktársaságot, így felvettük a Kecskeméten élő Fazekas Ernővel, majd Gárdonyi Gézával, a kapcsolatot. A háborús helyzet és a világháború során a munka ellaposodott.

1943-ban Mátyási József szülőháza helyén álló Törvényszék épületére emléktáblát helyezett el a Katona József Társaság. Így ápolják az idős korában Kecskeméten élő Mátyási emlékét az irodalombarátok.

A háború után nagy mozgás, változás következtében Budapesten találtam meg a megélhetést feleségemmel. Szüleim otthon maradtak a helyükön és átérték a Rákosi-éra minden részletét, próbatételét. Egyre több nótát, verset sikerült írni *Aludjál Anyám...* című dal és a *Reszkető kezemmel* címen kiadott dalok megjelentek az Izsáki Hírek kis-könyvtár sorozat Lant és ecset címen összeállított antológiában. Egykori zongoratanárnőm Gyulay Istvánné, Takaró Lujzikának ajánlva. Hazalátogatásaim sorában azt tapasztaltam, lazult az emberek közötti kapcsolat, megkérdeztem Kormosné Bárdi Esztikét, hogy van a kántor úr felesége Fóri Veronka? Nem tudom, így hangzott a válasz, pedig 200 m-re lakott. Többször jártam Kecskeméten, Fejős Jenő nótáénekes programjainak segítésére.

Jelenleg napi feladataim mellett a Nyugdíjasok Országos Szövetségébe járok be hetente. Rendszeresen szívesen tájékozódok, olvasok, szülőföldem szép határáról. Örülök minden új megkeresésnek, újdonságok közlésének. Találkozom, telefonálok a Pesten élő izsákiakkal. Izsákinak vallom magam Pesten is.

Rózsa Béla, Budapest

AZÉRT VAGYUNK A VILÁGON, HOGY VALAHOL OTTHON LEGYÜNK BENNE

Családunk apai ágon Mária Terézia idején települt Magyarországra. Nagyszüleim kereskedést nyitottak Izsákon, Teischler János és felesége Hirhäger Jozefe. Többnyire iparosok voltak. A családban több tragikus haláleset volt, egyik ágon az asszony halt meg hirtelen, a másik ágon pedig a férfit találni a halottak között (1906). Gyermekeiket a

rabbi iskolába járatták Izsákon, így biztosították alapszinten a megfelelő műveltséget, Pesten fejezte be iskoláit és megszerezte az üzleti világban szükséges gyakorlatot. Héber nyelvtudása segítette kapcsolataiban.

Népbankot hoztak létre 1891-ben Izsákon szüleivel. A sok szegény ember ekkor nagy támogatást kapott a szőlőültetvények létesítéséhez, megfelelő garanciák mellett. Apám Taksonyról hozta feleségét. Jobbágyi Kaszap Margit személyében Kecskemét városához szorosan kapcsolódó régi családból (a török időből fennmaradt Kaszap táltos kútja). Szüleim sokat fáradoztak a jó minőségű szőlővesszők megtalálásában, megismerték Csókás József telepét Ballószögben, Wéber Ede ültetését Helvéciaán. Az izsákiak sokszor viccelődtek „Tekéntetős Úr! ültessenek szőlőt, mutassanak így példát...” A Majtalan szőlőkben, közel az Agárdy-telep nevű vasúti megállóhoz hoztak létre szép gyümölcsös szőlőterületet „apácarácsos” díszítésű nyaralóval. Sokszor játszottunk itt testvéreimmal és a szomszéd gyerekekkel a vakációk idején. Izsákon jártam elemibe, gimnáziumot Kalocsán végeztették el törekvő szüleim a Jezsuitáknál.

A kommün után Izsákra érkező román hadsereg tisztjeit (Arion, Antinescu) a mi házukba szállásolták el. Sára nővérem idegességében Wagner Richárd művét zongorázta, egyszer csak illedelmes kopogtatás után belépett zenét hallgatni a főtiszt. Meglepődtünk, nálunk szokatlan módon arca festve volt és láthatóan fűzöt viselt a derekán. Később Románia vezetője lett. A vörös- és fehérterror sok rémségét éltük át. Izsákiak megfigyelték, Kalocsán a Vészbírótság tagja volt 3 helyi személy... Régen volt nagyon. Igaz ugyan az is, Izsákon akkor és előzőekben a régi nemesi, illetve vagyonos réteg töltötte be a vezető pozíciókat és a szegényeket nagyon lenézték...

Szüleim szép házat vittek, jó társasági kapcsolatuk volt. Esti koncerteket szerveztek, elhívták Würth Mária tanítónőt citerázni, Agárdyné postamester asszony szívesen zongorázott. Agárdyék gyakori vendége volt egy közeli rokon, Perényi László divatos színész. Az izsáki hölgytársadalom kedvence. Szüleim 1910-es években építették a bankházat (ma fogorvosi rendelő) és az impozáns lakóházat (ma ÁFÉSZ-iroda) a főutcán a régi Izsák János-ház helyén. Egyetemre kerültem Budapestre, a család érdekében és a mutatkozó háborús

helyzetre tekintettel, szüleim eladták mindenüket és Rákospalotán vettek házat. Majtalan szőlőt Mihala Ferenc lakatos és családja vette meg. Szülész-nőgyógyászként végeztem. A Péterffy Sándor utcai kórházban több ún. földimmel dolgoztam, találkoztam. Jó ismerőseim Bognárné Kelemen Lenke és Kecskeméten élő leszármazottai.

Izsáki barátaimmal rendszeresen kapcsolatom maradt, akik különböző területeken dolgoztak. Molnár Ferenc doktorral együtt néztük meg 1963-ban, Budapesten. Csontváry Kostka Tivadar nagyszabású posztumusz kiállítását. Felfedeztük a Zrínyi kirohanása című képen, a bemutatott várépület az Izsákon élő testvér, Kostka László kúriáját ábrázolja, melyet sokszor láttunk a Szajor-dűlőben. Szekeres Sándor szintén gyógyszerész lett apja nyomán, Pécsen dolgozott. Kedves jó barátom, gyakori telefonálóm Rózsa Béla, akitől a legtöbb friss adatot tudom meg szülőfalumról. Őseim sírja ott van a római katolikus alsótemetőben, vasrácsos kerítés veszi körül. Zsuzsa lányom művészettörténész, családjának bemutattam azokat a helyszíneket, ahol gyermekkoromban éltem. Ezek a bútorok itt a lakásban és a portrék mind családi hagyatéék. Budapest belvárosában, liftes házban lakom. Magánrendelőmet olykor felkeresik ismerősök pl. Andor Kálmán ügyvéd leányai jönnek tanácsot kérni. Kis segítséggel jól ellátom magam, a család eljön minden héten teázni. A falon levő festmények, fényképek mellett albumok őrzik az Izsáki szép napokat. Úgy éreztem a tudás, az eszme, az ideológia terjedése lassan történik. Tagja és vezetője lettem a Budapesten működő Szabadkőműves Páholyoknak. A szülőföldet, a gyermekkor szép emlékeit soha nem lehet elfelejteni. Ma is szívesen találkozom, beszélgetek olyanokkal, akik ízesen beszélnek „ő”-ző nyelvjárásban.

Dr. Jobbágy György, Budapest

EMLÉKEZZÜNK

60 ÉV...

Minden év január 12-én emlékezünk meg az 1943. januárban történt Doni áttörésben hősi halált halt hozzátartozóinkról, katonáinkról, akiknek hiányát egész életünkön át hordoztuk, hordozzuk.

60 év hosszú idő az emberek idősámításában. Közel egy emberöltő! Polgári, békés időben is van, aki kevesebbet él meg. Mégis, a 60 évvel ezelőtt történt események még ma is mérhetetlen fájdalommal töltik el azokat a családokat, amelyekben a II. világháború során az apát, férjet, vőlegényt, fiút vagy testvért veszítették el és ma is, azóta is gyászolják!

7 éves gyermekként éltem át édesapám elvesztését. Ma is kitörölhetetlenül él emlékeimben az a nap és az a kép, amikor hazahívtak az iskolából. Az asztal körül, zokogó édesanyám mellett nagynéném, testvéreim álltak dermedten és döbbsenten néztek egy kis zöld színű tábori levelezőlapot, amelyre néhány rövid mondatot írtak csupán, de a mi életünket is – mint más, sok ezer magyar családot akkoriban – gyászba borította.

„Hősi halált halt”. Három rövid szó csupán, mégis mögötte van egy tragikus sorsú fiatalember, sok család, és a 2. magyar hadsereg sok ezer katonája.

Sok helyen, idegen földben, még ma is jeltelen sírban porlad a kegyetlen, hideg, orosz hómezőn halálos lövést kapott, álomba dermedt, vagy a hadifogság gyötrelmeibe belepusztult, sok ezer – ma sem tudni pontosan hány – magyar hős. Mert hősök voltak ők, akik a legnehezebb helyzetekben is becsülettel megállták helyüket, esküjükhöz híven. Arról nem ők tehettek, hogy a vesztes oldalon!

Sok éven át azt sem volt szabad, hogy méltó módon megemlékezzünk róluk! Lefasisztázták, „utolsó csatlósként” emlegették „hivatalosan” az egykori harcosokat.

Ma már tények, dokumentálható egykori naplók, helyzetjelentések, száz és száz visszaemlékezés az életben maradt kevesektől – bizonyítja a véráldozatokat, a hősi halált haltak helytállását, a bajtársiaság megannyi megnyilvánulását. Mert hazájukhoz, esküjükhöz, becsületükhöz híven tették azt, amit akkor tenniük kellett! Vállalni, amit kiszabott rájuk a sors akkor is, amikor a lelkük hazavágyott a családjukhoz, az otthon melegébe!

Soha ne feledjük: tisztelet és megbecsülés illeti a 2. magyar hadsereg katonáit, akik a szovjetek elleni harcokat távol a hazától, mostoha körülmények között vívták abban a reményben, hogy megállíthatják a kommunizmus betörését hazánkba!

Alulmaradtak ugyan az egyenlőtlen harcban, de becsületükön és emléküikön csorba nem eshet soha!

Tisztelettel és kegyelettel adózunk azoknak a katonáknak, akik a Donnál kegyetlen téli csatában helytálltak, hősi halált haltak, megfagytak az orosz hómezőkön, vagy a partizánok által elhelyezett aknákon darabokra szóródva gazdagították drága magyar vérükkel az orosz földet.

Életüket áldozták a magyar haza jobb jövőjének reményében. Adjon a magyarok Istene örök és békés nyugalmat nekik. Fájó emléküket őrizzük tovább szívünkben. Ne felejtünk, beszéljünk róluk gyerekeinknek, unokáinknak is, hogy vigyék ők is tovább a magyar múlt e tragikus évfordulójának emlékezetét! Soha ne feledjük a sok ezer magyar család elhunyt hőséne emlékéit akkor sem, ha sokan tudjuk már, hogy csak az elroncsolódott, megviselt testük maradt ott az idegen földben! A lélek tovább él és itt vannak ők, tovább élnek velünk, amíg lesz, aki szeretettel emlékezik meg róluk minden év január 12-én, mint most is tesszük a 60. évfordulón.

„Ezért csak, csitt... csak lopva fájjon,
Hogy azóta nincs nálunk árvább a világon.
Mióta ők messze földeken, némán fekszenek,
Keresztjük korhadt, vagy sírjuk már jeltelen.
Aludjatok hát, Isten katonái, aludjatok ti boldog pihenők!
... Aludjatok, ti áldott hőseink,
Pihenj, te néma hadsereg!
Ringasson békén a távoli rög, s ne
bántson könny mely értetek, pereg.”

*Izsáki Hírek 2003. január
Dr. Juharosné vitéz Molnár Piroska*

DIÓFA AZ UDVARON

Rácz Sándor udvarában áll egy diófa. Úgy jó 15 éve vetette, magról. A történet akár szokványos is lehetne, hiszen sokan ültetnek diófát. Ám ez a dió nem akárhonnét került éppen ebbe az udvarba. Budapesten, a rákoskeresztúri köztemető 301-es parcellájában áll a fa, amelyen

egykor megtermett. Rácz Sándor gyakran ment a temetőnek ebbe az elhagyatott, gyomverte zugába. Emlékezni járt oda, hiszen kivégzett '56-os társai nyugodtak ott, jeltelenül elhantolva. Az ő vérük szentelte föld ott minden négyzetcentiméternyi – gondolta százszor is. A diót is azért hozta el onnét, mert abból a földből sarjadt, s a belőle kinövő fa, nap mint nap rájuk emlékezteti majd.

Akkoriban csak kevesen ismerték, vagy sejtették az igazságot. A „nép” úgy tudta, hogy az állatkert elhullott állatait földelik el azon a helyen. S micsoda cinizmus! Valóban, a kivégzettek fölé állattetemeteket hantoltak el.

Aztán 1989 után zarándokhellyé vált a 301-es parcella, s azok közül is sokan kötelességüknek kezdték érezni az ottani főhajtást, akik korábban „odatemettettek”. Majd az „új idők szele” lassanként elsodorta a gatzengert. A méltatlanul elföldelteket kihantolták, újratemették, s hivatkozási alap lett mindaz, amit tettek csakúgy, mint nyughelyük. Tegnap koporsót sem érdemlő gengszterek, ma hősök... Sok minden megváltozott a parcellában is, és a mindennapokban is. Ám Rácz Sándor, meg a diófa, valahogyan kimaradtak ebből. Kicsit öregedtek ugyan, de gyökereik ma is a régiek, s konokul ott tartják őket egykori helyükön.

Valószínűleg ez a sorsközösség irányította idén ősszel Rácz Sándor lépteit ismét a parcella távoli részén álló fa felé. Sok minden megváltozott ott is. Az öreg diófa alól is eltűnt a gaz. Most egy kőlap áll ott. Rajta két név: Ádám József és Ujszászi Rókus. Rácz Sándor döbbenten olvasta a neveket. Tizenöt év múltával kiderült: az egykor hazahozott diószem, az '50-es évek koncepciós pereiben ártatlanul kivégzett két izsáki földműves hamvai felett őrködő fa „gyermeke”. Így ezután, amikor Rácz Sándor az udvarán magasló fára pillant – rájuk is emlékezik.

Kicsit hazatért a két izsáki...

Izsáki Hírek

– tetézi –

Izsáki református temető (Fotó: M. K.)

A JÓKEDVŰ ADAKOZÁS EREDMÉNYEI

Református templomépítés vált sürgetővé. Mocsai Sámuel prédikátorsága idején az izsáki templomot (Rákóczi időkben ezt kőtemplomként írkák le) erőszakkal elfoglalták 1746. december 6-án a „pápis-ták”. Azzal védekeztek, még a reformáció előtt építették. (Lásd Földváy László: Adalékok a Dunamelléki református egyházkerülethez, Budapest, 1898.) Anyagi szűkössége miatt sártemplomot építettek, ekkor kezdte itt működését Mátyási János úr, aki tudományos munkát végzett, magyar nyelvre fordított le könyveket napi munkái mellett. Tetterős, határozott emberek álltak az egyház élén így kőtemplom építését kezdik meg. Körtvélyesi Imre a nagy építkező, a hívek lelkesedését ébren tartotta. Jakabszállás-pusztán kitermelt homokköveket a gyülekezet tagjai fuvarozták Izsákra.

Damásdi János személyében adakozó ember lett a kurátor. A templom 1794-ben elkészült ideiglenes toronnyal. 12 év múltán készített-

ték el a mai tornyot. Parókia, iskolaépület, gazdasági épület, harangöntés, ezekben nagy támasz volt Damásdi János. Váradi István személyében tetterős prédikátor áll a gyülekezet élén. Felépült a parókia 1822-ben. Harangozóházat, tekintélyes gazdasági épületet készíttettek. Felújítják a templomtornyot, Damásdi János 10 mázsás harangot vesz.

Jómódú gazda volt Damásdi János, egy bikája kaparta ki a pénzzel teli vasládát, innen eredeztették vagyonát. A harang megszólalásakor így mondták sokáig Izsákon: bög a Damásdi bikája. A kecskeméti egyházmegyéhez kerülő gyülekezet felújlva kerül át.

Meghal idős korában 84 évesen a nagy segítő Damásdi János, 1834-ben. Érdeemes tovább keresni a család adatait. A ma élő Damásdi nevű családok nem tudnak a rokonságról. Igaz, egy 1825-ben készült összeírás sok Damásdi nevűt tartalmaz. A mai családok ősei: Damásdi György (1860–1952); Damásdi Imre a későbbi főbíró Damásdi Gábor és Damásdi Miklós kötélgyártókhoz vezet.

Damásdi János fia István (felesége Fejszés Anna) gyermekük Damásdi Gábor (K. Nagy Lídia) és Damásdi Mihály (K. Nagy Lídia második férje). A hiányzó láncszemek keresése sok érdekes összefüggésre vezet rá a kitartó családkutatót.

Kovács Aladár MÁV-főtanácsos adományozta a jelenlegi könyvtár épületét szülőfalujának.

A sírkövek feliratainak böngészése több értékes adatra hívja fel a figyelmet. Takáts István: *„Itt nyugszik egy hű keresztyén, életében nem övezte fény, szerette egyházát, reá hagyta szép fekvő vagyonát...”* Forgács József pedig 1799-ben készített végrendeletében hagyatkozott az egyházra is (Lásd Izsáki emléklapok 2001). A Hörcsög család három tagja élt szép egyetértésben a régi családi fészekben, megmaradt vagyonukból közös megegyezéssel harangot készíttettek, azzal a kéréssel, minden reggel 8 órakor szólaljon meg. Ez, sajnos mára elmaradt. Így múlik el a világ és minden dicsősége, ezt lehet mondani. Napjainkban új köntösben áll előttünk a templom. A felújítás érintette a teljes tetőszerkezetet, külső és belső renoválás kellett, ablakcsere. Nagy Árpád és felesége, Igaz Melinda Sára a jelenlegi lelkészei a gyülekezetnek. Sok fáradozásukat siker koronázta, mindenki számára szemet nyugtató a szép templom és környezete. Többben jelentékeny pénzadománnyal,

szakmunkával járultak a felújításhoz. Egyik vállalkozó szép rönkgarnitúrái teszik a parkot ízléssé, hangulatossá.

A római katolikus templom Historia Domusában, irataiban jól nyomon követhető az új templomépítés és felszerelés menete. Elgondolkodtató az 50 évvel korábbi templomfoglaláskor a „kőtemplom” állott, mi tette szükségessé újat építeni 1808-ban. Azzal a régivel mi történt, ez lenne a Chobot könyvben említett romtemplom 1914-ben?! A templom berendezéséhez, felszereléséhez hozzájárultak: Prikkel János postamester, Izsák István a szószerk készítését vállalta, Izsák Lőrinc és Petrányi Mária a villamosítást 1912-ben végeztette. Temetői kápolnát építettek 1906-ban.

A templom előtt álló feszület 1852-ben Jávorka Mihály és Bukta Erzsébet állíttatta. A ravatalozó kialakításához az egykoron itt birtokos, szőlőnemesítő család kápolnát és készpénzt adományozott – Kostka Paula személyesen volt itt. Jelenleg Kisizsákon épül ökumenikus kápolna. A határban lévő Birkás keresztet felújította a család.

Az izsáki városháza homlokzatára magánadományból készítenek órát. Részlet az adományozólevélből: „Családunk vállalja, hogy 2004 szeptemberére a Sárfehér Napok megnyitó rendezvényére készíttet egy korszerű, digitális órát. Az Izsákon született, nemzetközi híré iparművész, Hanga István úr által (Hanga óramúzeum alapítója és igazgatója). Radnótival mondom: Nem tudom másnak e tájék mit jelent / Nekem szülőházam itt e buckáktól ölelt kis régió / Messze ringó gyermekkorom világa.

Ha kétszáz évig élnék, akkor sem tudnám még csak jelzés értékkel sem meghálálni szülőházámnak, amit kaptam. Ezzel az ajándékkal úgy gondolom, magam is egy kicsit visszatérek. Együtt dobog a szívünk, együtt küzdünk közösségben az elmúló idővel...” (F. P. J.)

M. K.

TÉL

Valami nagy-nagy tüzet kéne rakni,
Hogy melegednének az emberek.

Ráhányini mindent, ami antik, ócska,
csorbát, töröttet s ami új, meg ép,
gyermekjátékot, – ó boldog fogócska! –
s rászórni szórva mindent, ami szép.

Dalolna forró láng az égis róla
s kezén fogná mindenki földijét.

Valami nagy-nagy tüzet kéne rakni,
Hisz zúzmarás a város, a berek,
fagyos kamrák kilincsét fölszagatni
és rakni, adjon sok-sok meleget.

Azt a tüzet, ó jaj, meg kéne rakni,
Hogy fölengednének az emberek!

József Attila (1905–1937)

A közvéleményre nagy hatással volt minden bűncselekmény. Visszatekintve 150 év távlatában, megtalálhatók a közösség rovására elkövetett esetek csakúgy, mint a magánszemélyek sérelme, valamint a családi drámák, gazdasági ügyek.

1. Postarablás

Pénzszállító postakocsit raboltak ki (BKKm Ltár. 440/1863. sz.). Ottó Antal postamester kérését nem teljesítették a csendőrségen, így a fegyverrel ellátott kocsis mellé Jávorka István tizedest rendelték kísérrőnek. Az ágasegyházi csárda előtt előugrott nyolc bandita a jázminbokrok takarásából, leteperték a két fegyverest, az utasok bugyellárisát elvették, a szállítmányt kirabolták.

Ruházatuk: hosszú fehér gaty, ing, fekete mellény, szembehúzott kalap... Ráday Gedeon kormánybiztos Szegeden állította fel ítélkező székhelyét, melyet a „betyárvilág” felszámolására létesítettek. A rablók izsákiak voltak.

Az 1950-es évek elején az emeletes postaépület kirablása történt az egymással ellentmondó hírek következtében és a kis érték miatt nem volt nagy visszhangja.

2. Pénzhamisítás, ügynök eltűnése

Német nevű ember hozta Kerekegyházáról a hamis bankókat 1903-ban és fél áron lehetett cserélni. Egyszerűen a mai pénz adataival 100 Ft-ért adtak 200 Ft-ot. Többen bekapcsolódtak a pénzváltásba. Megjelent egyszer, mindenki meglepetésére a férje keresésére az asszony. Nagy némaság mindenütt, senki nem látott semmit...

Egy véletlen folytán jöttek rá a gyilkosságra, egyik alkalmazott szólt el magát. A rendőrségi vizsgálatok, a bírósági tárgyalások egymásnak ellentmondó vallomásokat, hihetetlen történeteket tartalmaznak (Kecskeméti Lapok, 1906. februári száma). A bíróság az ellentmondásokba belezavarta a résztvevőket, így sikerült döntést hoznia. A börtönbüntetést megkezdték a vádlottak, az I. világháború közbejöttére létrejött új helyzetben rövidített időre szabadultak. Háború, fogság... fátyol került a bűnesetre. A családtagok nem kérkedtek, nem

dicsekedtek a pénz felhasználásával, a szomszédok nem kérdezősködtek. A suttogás viszont körülöttük maradt.

3. Vásározók kifosztása

Tardi János és felesége, Keserű Mária a közeli Akasztón levő vásárban malacokat adtak el. Hazatérve Reviczky-telepi házukba (ma Kisizsák) történt a rablógyilkosság. Nagy erővel indult meg a nyomozás. A Kecskeméti Lapok 1914. március 13. számában Tóth László újságíró cikke így kezdődik: „A Kecskeméten és a környékén elkövetett gyilkosságok kétharmada Izsákra esik. Legényei veszekedő, kötekedő kedvükről híresek...” Az elkövetőket felderítették.

4. A diktatúrák áldozatai

Politikai változások, forradalmi helyzetek idején az érdekérvényesítés túlkapásokhoz vezet. A proletárdiktatúra idején vésztörvényszék működött az ún. ellenség, a burzsoázia felszámolására. Izsákról három személy volt tagja, megfigyelők szerint a Kalocsán végrehajtott gyilkosságoknak. A különítményesek 1919 őszén elvitték ezt a három személyt, a közeli Tolvajosban végezték ki őket. Az 1920-ban folytatott vizsgálatok rablógyilkosságnak minősítették ezt.

A szovjet csapatok bevonulásakor elvitték Izsákról a szomszédos Páhi község felé a politikailag kompromittált embereket, örökre eltűntek. A szocialista építés idején provokátor járt tanyáról tanyára, a beszélgetések, összejövetelek után többeket elhurcoltak, ítélelethozatal nélkül eltűntették. Államellenes összeesküvés, fegyverrejtegetés – ilyesféle indokok hallatszottak. A 301-es parcellában pihen két izsáki ember. A diktatúra áldozatainak emlékművén 20 személy neve található Izsákon, akikre ezen kívül a családjuk méltómódon emlékezik. A részletek, a pontos tények nem ismeretesek.

5. Családi drámák, személyes sérelmek

Nagyszüleink idejében valódi vagy vélt szerelemféltesből kellett meghalni két asszonynak. Egyikük több gyermeket hagyott hátra. „Árva fiú boltja” néven indította el fia az üzletét a Felsővárosban. A másik esetben a háborúból itthon levő katonaférjet világosították fel, aki visszajött az állomásról és tettenérés volt. Azt mondta, inkább a

káposztát irtja ki, mert akkor nem jár a kertbe a nyúl. Később megházasodott.

Szép fiatalasszony ismeretlen okból történt lemészárlása országos visszhangot váltott ki. Kora este követték el a bűncselekményt... senki nem látott semmit. Egyszer pedig mindenre fény derül. A nyomozhatóságok az összefüggések bonyolultsága miatt nyomot vesztek. A család mély sebeket hordoz. Az ismeretlen elkövetők jelenleg szabadlábon vannak.

A közvélemény a háttérben elmarasztal minden bűncselekményt. Félelmeit, személyes tapasztalatait megőrzi szűk ismeretségi körben.

A közlekedési baleset eredményes vizsgálatához szükséges vérmintha eltűnhet a hivatal helyiségéből, ...rafinált ügyvédi, jogi útvesztőkbe jutottak egyes esetek. A gazdasági bűncselekmények számai tekervényes utakon halad, így az olajszőkítés, borhamisítás, kábítószerrel kapcsolatos ügyek nehezen deríthetők ki az összefonódások miatt.

M. K.

OSZTÁLYTALÁLKOZÓ

Egy ember életében jelentékeny időnek számít 50 év. Néhányan meg sem érik ezt az életkort.

Izsákon 2004. május 15-én volt jubileumi találkozója az általános iskolát 1954-ben befejezett „a” és „b” osztálynak. Osztályfőnökök: Bothné Hegedűs Anna, Kormos Antal.

Milyen volt kezdetben ennek a korosztálynak az elhelyezése? Református és katolikus felekezeti iskolák a templom körül jöttek létre, a felsővárosi és alsóvárosi, valamint a tanyai iskolákban kezdtek az első osztályosok. Felső tagozaton jártunk a Both-féle iskolába, végül az öreg épület két osztálya szolgált a „szakrendszerű” oktatás számára. Kevés szemléltetőeszköz volt. Az írás, olvasás mutogatással történt. Tintával tanultunk meg írni, sok pacát ejtettünk, kaptuk érte az emlékeztető körmosókat. Eleinte a tanító nénivel naponta mentünk templomba, az iskolák államosítása után 180°-os fordulat következett. A szülők többsége járatta külön hittanra a gyermekét. Időben

megtörtént a konfirmálás, bérálás. A szocialista eszmék, a liberális gondolkodás kezdett tért hódítani minden területen. Meglepetésünkre a kispap kilépett, megházasodott... Hol vagytok ti régi játszótársak? Így kerestük egymást. Az úttörőmozgalom kezdetén sok mozgalmi éneket kellett tanulni.

A jubileumi találkozó szervezését tavasszal elkezdték, a kezdeményező osztálytárs, Ázsóth Tamás váratlan halálakor egy kis megtorpanás után Dudás Imréné Kupsza Krisztina és segítői folytatták a szervezést. A jelenlevők meghatottan álltak fel az emlékgyertya meggyújtásakor, ezen közben került felolvasásra elhunytjaink neve. A virágelhelyezés a temetőben az előző napon megtörtént. Kormos Antal tanárunk levelét Egerből küldte el.

A beszámolókból, a rövid életrajzból tartalmas emberi portrék jelentek meg. Nagy lelkierővel mondta el osztálytársunk gyermekei tragikus halálát, férje elvesztését... A jelenlevő egyik kísérő így vélekedett: mindenki megállta a helyét, szép utak rajzolódtak ki, senki nem kérkedett eredményeivel, doktorátusával. Előkerültek emlékkönyvek, fényképek, egykori tankönyv és sok-sok emlék. Egymásnak mutatott családi fotókon az új generációk jelentek meg.

Visszaemlékező szavakból derült ki, sok mindent tanultunk az iskolában, megkaptuk az alapokat és sok feleslegeset tanítottak: alkotmánytan, orosz... stb. Az alapokra lehetett építkezni, nappali és esti tagozaton folytatni az iskolát. A velünk együtt induló osztálytársak sokan kimaradtak, nem volt kötelező az iskola, otthon nagy szükség volt a gyermekek munkájára, kistestvérek őrzésére... Emlékezetes iskolai események jöttek elő, kirándulás a Selyem-erdőbe, tornaünnepély, tanáraink énekkara, előadások, lyukasórák. Sztálin elvtárs halálakor az egész iskola felsorakozott az udvaron, egyperces, néma vigázz állásban emlékeztünk az elhunyra 1953-ban.

Végigtekintve a találkozón megjelenteken, jól látszott; az idő is tette a maga dolgát az elmúlt évtizedekben. Az egykori hamvas gyermekarcokon mély barázdák, a dús haj megfogyatkozott. A régi emlékek felidézése, a találkozás mindenkinek felejthetetlen marad.

Meglepetéssel állapítottuk meg, eljöttek többségében a távolban élők, a helybeliek közül viszont többen hiányoztak. Lehet elmélkedni innen nézve, vagy amonnan: ki kit becsül és mire? A jelenlevők élmé-

nyekben gazdagodva, egykori tanárunk, Tóth Sándor emlékkönyvbe írt soraival távoztunk:

„Nem érez, aki érez szavakkal mondhatót...”

(Vörösmarty Mihály)

V. Édes Krisztina

RÉGI HISTÓRIÁK

Bagi juhász története

Tizsakürtön úgy mondják, Bagi József fiatakorában pásztor volt és pulija kaparta ki ellés közben az aranykincset. Ebből vette hatalmas birtokait. A kutyát kimúlása után tisztességgel eltemette. Janó Ákos gyűjtése során Szankon találkozott ezzel a történettel.

Bagi József egyszer felment Pestre parasztgúnyában. Kért egy kávét a pincértől, ide elegáns városi ruhába szoktak jönni! Bagi visszajött a szabótól, kért egy dézsa feketekávét és abba mártotta a ruhát, mivel annak szól a megtiszteltetés – mondta, és nem az embernek.

Kiegészítés:

Bagi József (1800–1886) valóságos személy volt. Csongrádon élt. Kiterjedt birtokait gazdatisztek irányították. Lóháton járt, rendszeresen körbejárta birodalmát, így sok érdekes anekdota maradt fenn utána. Leszármazottai és Imre testvérenek Kengyel-pusztán élő családjai nagy famíliát adnak. A Bagi-had történetével többen is foglalkoztak. Szegeden a BABA Kiadó 2004-ben Pusztaszeriek címen jelentette meg Baghy Dezsőné családtörténeti munkáját.

A mecénás juhász

Mátyási Józsefet a XIX. század elején kedvelt, víg poétát vendégül látta Erdős Mihály a Solt melletti rébéri pusztá bérelője.

A gazdaságban a legfőbb intézőhatalom János, a számadó gulyás volt. Mátyási, mint vendég sétált a birtokon, megfigyelte a gulyás életmódját és egy verset írt erről: A rébéri gulyás címen. Az utókor gulyásnótaként említi:

„Megérem én a magam sorsával,
Nem cserélek semmi palotával.
Úgy ellakom fordított kásával,
Mint a geróf hús-harminc táljával...”

(A hosszú versben a szabadságért mindent feláldozó pusztai ember élete bontakozik ki.)

Mikor Mátyási készen volt a maga versével, megmutatta a gulyásnak.

– János, hallgassa meg kend, amit írtam, aztán halljam, mit mond rá...

János egy darabig hallgat, egyszerre felkiált:

– Ejnye, nemzetes uram, ez olyan, mintha én csináltam volna!

– Ezt mind kendtől tanultam – így szólt Mátyási – és a verset emlékül átadta.

– Nemzetes uram, fogadja tőlem emlékül azt a fias tehenet!

A gulyás tudott furulyálni is, s a versre ő csinálta a ma is énekelt nótát.

*Landgraf Ildikó:
Magyar történeti mondák*

Jegenyesor az Alsóvárosban

HOL VAGYTOK TI RÉGI JÁTSZÓTÁRSAK?...

(Egy régi kép nyomán)

Nézem a régi képet. A képen angyalok, hat kis angyal, vagy hét? 1937 karácsony hangulatát idézi. Talán hároméves lehettem akkor, amikor rám bízta egy fontos szerepet. Telefonálni kellett valami ügyben a fő angyalnak – aki a testvérem: Esztike volt. Ő lett mindannyiunk közül a leghamarabb „igazi angyal”! 16 évesen meg kellett halnia a háború utáni, gyógyszer nélküli szegénységben. A Svájc-ból érkezett, frissen felfedezett penicillin későn érkezett meg, az ő életét már nem tudta megmenteni.

Egy rövid kis párbeszéd maradt meg emlékeim között a képen látható jelenetből.

„Halló, halló kis angyalkám, hallod-e?”

„Hallom, hallom aranyhajú Pirike!” – hallatszott onnan felülről a kérdésemre. (Vajon, ha most szólok hozzá, hallja-e?)

A mai mobiltelefonos világban már furcsának tűnhet a két készülék. Akkor – 65 évvel ezelőtt –, ilyennek képzeltek! K. Szabó Sanyi bácsi esztergályos műhelyében készült el – fából. A földi kislányé baránára pácolva, a fő angyalé ezüstre befestve. Ahogy illik. Édesapám rendelte így.

Keresztanyám varrta rózsaszín selyem, fodros szoknyámban, felelősegem teljes tudatában kalimpálok a hokedlin és tárgyalok az angyalokkal. A műsort bizonyára jótékonysági céllal a „zöldkereszt” védőnője, Ecker (Endrődiné) Gizi néni szervezte az Ipartestület színpadán.

A képen, fölöttem: Kovács Ági. Orvos volt a papája Izsákon, de nem „odavalósi”, – ahogy mondták – Erdélyből jött, haza. Még kislány szemmel is szép férfi volt és jó orvos. A háború után Izsákon maradtak egy ideig, de nem sokkal utána visszamentek Erdélybe, haza. Mi lett Ágival? Nem hallottam többet róla.

Középen a kis szőke angyal: Kozma Kati, az építész Kozma Jóska bácsi lánya. A szomszéd utcában volt szép nagy házuk. (Az utcát amúgy „tehénhajtó” utcának hívtuk, mert reggel azon hajtották ki a legelőre a falu teheneit, este meg haza. Ma is érzem a semmivel nem hasonlítható szagokat, ami előrevetítette a friss, finom, habos tej ízt és

illatát). Katalival sokszor játszottunk is együtt. Édesapáink legénykori barátok voltak. Majd később Budapesten találkoztunk, merő véletlen folytán együtt felvételiztünk az óvónőképzőben. Egy évig osztálytársak is voltunk, majd elváltak útjaik, ő átment egy másik iskolába. Sok-sok év múltán tudtam meg, hogy Miskolcon él, már özvegyen és gyerek nélkül. A vékony szőke kislány fölött is eljárt az idő, talán már meg sem ismerném, ha nem láttam volna egy későbbi fényképet!

K. Kati mellett egy másik Kati, a Damásdi. Későbbi férje: Hajma László kántortanító lett, édesapám utóda. Gyerekei abban a házban születtek, ahol én is, – a „kántorlakásban”, a református templom mellett, a gr. Széchenyi utcában. Kicsi gyerekei Lacika, Gézu, Zsolt sokszor jöttek át hozzánk, szomszédok voltunk. Ma már csak néha; a temetőben, szeretteink sírjánál találkozunk össze, ott is „szomszédok” lettünk.

A D. Kati fölött álló anygalkának a nevére nem tudok visszaemlékezni. Nem tudom hol él, olvassa-e majd ezeket a sorokat. Örülék neki, ha a mostani arcát is megismerhetném. Talán Ő többre emlékszik az előadás körülményeiről?

A képen Kelemen Lenke tartja a társasjátékot. Bizonyára nekem szánta szerepe szerint akkor az anygalsereg. Lenke is óvodapedagógus lett és a sors kifürkészhetetlen akaratából, a kecskeméti óvónőképző gyakorló óvodájának óvónőjeként még vizsgáztathattam is őt, talán hálából vagy kárpótlásul a társasjátékért, amivel inkább ő szeretett volna játszani annak idején, amikor a kép készült. Lenke a nővérem legjobb barátnője volt. A szülei háza néhány házzal odébb szintén szomszédnak számított. A szüleinek a főtéren volt rövidáruüzlete. Édesanyja, édesapja kedvesen, mosolyogva szolgált ki mindenkit, aki befordult az üzletbe. A bolt, a sok-sok gombjával, színes szalagjával, csipkéjével valóságos csoda volt egy magamfajta hiú kislány szemében. Ha becsukom a szememet, ma is magam elé tudom idézni azt a kedves mosolygós arcú édesanyját, ahogy kissé félrefordított fejjel kérdezi meg, hogy „mit adhatok?”

Egy kép, egy hang, egy mozdulat, egy mosoly. Ezt visszük tovább azokról, akik már kint porladnak a temető csendjében. Így élnek ők továbbra is velünk, ...emlékeinkben. Reményeink szerint a mi mosolyunkat, hangunkat, tetteinket is őrzik majd az utánunk jövők és

Karácsonyi előadás
1937

őrzik a régi képek is, amelyekről egy-egy mondat még eszünkbe jut és mint csillogó gyöngyszemek elénk gurulnak a közeli és messzi múltból.

Kedves olvasó játszótársak! Csalogassunk előminél több gyöngyszemet a múlt homályából!

Örüljünk nekik, adjuk tovább, mert ettől lesz szebb és színesebb az életünk.

A régi „aranyhajú”

Pirike

ma: dr. Juharosné

vitéz Molnár Piroska

CSALÁDI KIRÁNDULÁS

Szüleim nagy családból származnak. Mi hárman vagyunk testvérek. Nagyszüleim szintén sokan voltak, elkészült a családi krónika. A család egyik ága Kiskunfélegyházáról származik, sokáig őrizték a Jászkun hagyományokat. Szüleimmel gyakran megyünk családlátogatásokra, kirándulásokra. Így ismerkedünk meg hazánk tájaival, kultúrájával. Egyik évben autóval mentünk Kiskunfélegyházára, ahol megismertük a város hagyományait. Az Ótemplom építésekor egyik ősünk volt a településen a főbíró. Innen elmentünk Ferencszállásra, amely ma

Petőfiszállás néven híres búcsújáró hely. Itt tanyán éltek egykoron eleink. Kiskunmajsán fejeztük be a kirándulást a sok élményt nyújtó fürdőhelyen.

Másik alkalommal kerékpártúrát szerveztünk. A ballószögi új betonúton haladtunk az 52-es úton át, négy felnőtt és négy gyerek patant nyeregbe. Majd Ágasegyházán egy terebélyes fa alatt jólesett pihenni, gyümölcsöt enni. A megszokott alföldi táj kísért minket utunkon. Itt van a közelben a Strázsa högy. Itt szintén jártunk az ősök nyomában, Szappanszék régen fürdő volt.

Izsákhöz közeledve messziről láttuk a kiemelkedő épületeket: templomok, malom, állomás.

A nagy hídon át értünk be a városba. Egy kis pihenés után sétálni mentünk. Este hangulatos utcákban sétáltunk, bár egy kissé hiányoltuk a városhoz méltó utcai világítást és kövezetet.

A strandon kellemesen töltöttük el az időt, elhatároztuk máskor is eljövünk Izsákra. Sajnos a következő évben ezt nem tudtuk teljesíteni mert a strand nem nyitott ki. Izsákon egy régi ún. nyeregtes házban laktunk, esténként társasjátékoztunk, énekeltünk, rokonokkal találkoztunk. Augusztus 20-án vasárnap, szentmisén voltunk, ahol Podmaniczki Imre atya szép misét celebrált sok ministráns gyerek segítségével. Kerékpárral folytattuk utunkat tovább. A katolikus temetőben megkerestük a családi sírokat, elhelyeztük virágainkat. Itt pihennek Mamilla és Papilla dédszülei. Egyik ágon az előbb említett Kiskunfélegyháza, másik ágon Csongrád, Soltvadkert után jöttünk Izsákra. Egyszerű sírkeresztjük mellett megilletődve álltunk, mindannyian a leszármazottai, utódai voltunk az itt pihenőknek. Egy árnyékos pihenőhelyen megettük ebédünket. Útközben a felnőttek elmondták, hogy kik laktak az út menti tanyákban: Birkás, B. Molnár, Mózes, Ficsor, Kardellás, Végh, Konfár családok stb. Horgászhelyet kerestünk a csatorna partján. Keresgélés közben gyönyörű vizililiumokat láttunk, lépéseink közben hatalmas békák ugrottak a vízbe és szép zöld gyíkok szaladtak rejtekükbe. Illatos, vadvirágos rét mellett folytattuk utunkat Csira-dűlőben a Ficsor-tanyára. Nagy szeretettel fogadtak minket a háziak. Mindenféle finomság – édesség, étel-ital – került az asztalra. A legnagyobb sikert mégis az udvari gémes kútból saját kezűleg felhúzott friss víz aratta.

Idős, magányos rokonunkat jól megleptük látogatásunkkal. Örömmel fogadta az ajándékainkat, jóízűen ette a főtt kukoricát. A faluban már vártak nagyszüleim fincsi sütivel és üdcsivel. A kisvasúti töltés mentén folytattuk utunkat Helvécia felé. A „Nix-Brot” temető maradványai mellett haladtunk tovább, Szappanos-tanya, Görbe-major után érkezünk a kiszáradt Ludas-tó mellé. Vadvirágokat szedtünk az ott-honiaknak, és rövid pihenő után megláttuk végre Helvécia fehérülő házait. A központi iskola előtt kerekeztünk el. Útközben sokan vidáman integettek felénk.

Mindannyian nagyon jól éreztük magunkat ezen a kis körutazáson. A gyerekeknek jó vakációs program volt, a felnőtteknek szokatlan megméréstetés. Az iskolai kirándulásokon kívül a kedvenc időtöltésem közé tartozik a családi kapcsolatok, hagyományok ápolása.

Szép vakációs élményeim közül ezt fogom leginkább kiemelni társaim előtt.

M. Veronika

MEGÁLLJUNK, MERT ITT VAN MÁR A KÁNAÁN?!

„Ha majd a bőség kosarából / Mindenki egyaránt vehet,
Ha majd a jognak asztalánál/ Mind egyaránt foglal helyet...”

Így írta Petőfi 1847-ben. És addig... folyvást küszködni kell... – Így valljuk mi is.

- Gyermekek esélyegyenlőségének biztosítása.
- Rászorultakról való igazságos gondoskodás.
- Anyagi javak termelése elosztása, új társadalmi szerződés megfogalmazása.
- Mezőgazdaság támogatása, falusi turizmus fejlesztése.
- Gyógyvizeink hasznosítása, gyógyturizmus elősegítése.
- Környezettudatos gondolkodásmód terjesztése.
- Kulturált, elfogulatlan, pártpolitika mentes tömegkommunikáció kiépítése.
- A politikai pártok vagyonának felülvizsgálata.
- A globalizáció indokolatlan térhódításának megakadályozása.

- Az EU bővítésével a határainkon kívül maradt magyar testvéreink támogatása.
- Transzatlanti kapcsolatok építésében Európa és Amerika között a reális alapok megtartása.
- A III. világbeli ún. fejlődő országokkal a kölcsönös kapcsolatok keresése.
- A terrorizmus okainak, társadalmi összefüggéseinek vizsgálata, enyhítése.
- Szemtől szembe a XX. század történelmével. Igazságot...
- Az állam szerepének tisztázása a magyar gazdaságban.

Korunk emberének sok feladata van, remélhetőleg egyre többen elgondolkodnak azon, milyen világot leszünk képesek átadni utódainknak, ők milyen világban lesznek kénytelenek élni. Olyan Magyarországon szeretnék élni, ahol nem kell embereknek az utcán élni és meghalni, a szeretet, segíteni akarás eszméje valósulna meg a szociális ellátásban (is).

Napjaink összekuszálódott eseményei között jó érzés a bölcs költő szavait olvasni:

Mennyi szájhős! Mennyi lárma!
S egyre sülyyedt a naszád;
Nem elég csak emlegetni;
Tudni is kell jól szeretni.
Tudni bölcsen a hazát.

(Arany János: *A régi panasz*)

M. K.

Tetőzi Attila: Életerő

EPILÓGUS

Az életet már megjártam
Többnyire csak gyalog jártam,
Gyalog bizon'...
Legfőlebb ha omnibuszon.

Láttam sok kevély fogatot,
Fényes tengelyt, cifra bakot:
S egy a lelkem!
Soha meg se' irigyeltem

Nem törődtem bennülövel,
Hetyke úrral, cifra nővel:
Hogy' áll orra
Az út szélén baktatóra.

Ha egy úri lócsiszárral
Találkoztam s bevert sárral:
Nem pöröltem, –
Félreálltam, letöröltem.

Hiszen az útfélen itt-ott
Egy kis virág nekem nyitott:
Azt leszedve,
Megvolt szívem minden kedve.

Az életet, ím, megjártam;
Nem azt adott, amit vártam:
Néha többet,
Kérve, kellve, kevesebbet.

Ada címet, bár nem kértem,
S több a hír-név, mint az érdem:
Nagyravágyva,
Bételt volna keblem vágya.

Kik hiúnak és kevélynek –
árnyán,
Tudom, boldognak is vélnek:
Irigy nélkül még ki látott?

Bárha engem titkos métely
Fölemész: az örök kétely;
S pályám bére
Égető, mint Nessus vére.

Mily témérdek munka várt még!...
Mily kevés, amit beválték
Félbe'-szerbe',
S hány reményem hagyott cserbe'!...

Az életet már megjártam;
Mit szívembe vágva zártam,
Azt nem hozta,
Attól makacsul megfoszta.

Egy kis független nyugalmat,
Melyben a dal megfoganhat,
Kértem kérve:
S ő halasztá évrül-évre.

Csöndes fészket zöld lomb árnyán,
Hova műzsám el-elvárnám,
Mely sajátom;
Benne én és kis családom.

Munkás, vidám öregséget,
Hol, mit kezdtem, abban véget...
Ennyi volt csak;
S hogy megint ültessenek, oltsak.

Most, ha adná is már, késő;
Egy nyugalom vár, a végső:
Mert hogy' szálljon,
Bár kalitja már kinyitva,
Rab madár is szegett szárnyon?

Arany János (1817–1882)

Mai városkép

IRODALOM

1. *Baghy Dezsőné:* Pusztaszeriek (Bagiak, Dávidok, Makrák)
Bába Kiadó, Szeged, 2004
2. *Bendeffy László:* A magyarság és Közép-Kelet
Aquincum Kiadó, Budapest, 1945
3. *Boreczky Beatrix:* A magyar jakobinusok
Gondolat Kiadó, Budapest, 1979
4. *Csanak Dóra:* Két korszak határán
(Teleki József a hagyományörző és felvilágosult gondolkodó)
Akadémia Kiadó, Budapest, 1983
5. *Damásdi Dénesné:* Örömhír a pusztaságban
Parakletos Alapítvány, Kiskunfélegyháza, 2000
6. *Dudás Rudolf:* Földrajzi neveink sumer-magyar nyelve
Szikamber Kör Kiadó, Budapest, 1992
7. *Jókai Mór:* gr. Benyovszky Móric
Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1977
8. *Krúdy Gyula:* A XIX. század vizitkártyái
Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1986
9. *Landgraf Ildikó:* Magyar történelmi mondák
Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 1998
10. *Mikszáth Kálmán:* A beszélő köntös
Dzsentrifészek (Bagi uram frakkban)

11. *Móra Ferenc:* A Daru utcától a Móra Ferenc utcáig
Magvető Kiadó, Budapest, 1962
12. *Pap Gábor:* Nefelejts
Lénia Kiadó, Budapest, 2000
13. *Pap Gábor:* A Napút festője Csontváry K. Tivadar
Pódium Műhely, Debrecen, 2002
14. *Rácz István:* Városlakó nemesek az Alföldön
(1541–1848)
Akadémia Kiadó, Budapest, 1988
15. *Tátrai Zsuzsanna – Karácsony Molnár Erika:*
Jeles napok, ünnepi szokások
Planétás Kiadó, Budapest, 1997
16. *Táncsics Mihály:* Életpályám
Magvető Kiadó, Budapest, 1978
17. *Tolnai Gábor:* Déryné emlékezései
Szépirodalmi Kiadó, Budapest, 1955

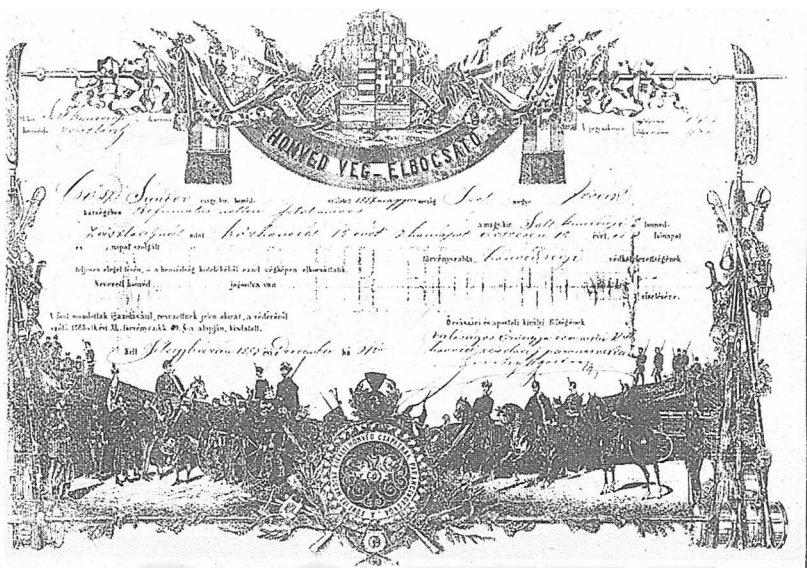

TARTALOM

BEKÖSZÖNTŐ	5
M. Takács Etelka: Emelkedőben	8
KALENDÁRIUM 2005	9
KISCALENDÁRIUM	21
M. Takács Etelka: Fényemlékezet	36
IZSÁKI PORTRÉK	
Családok	
Mátyási család	37
Szappanos család	40
Családi hagyományok	41
Madarassy család	43
Uzovics család	46
Szily család	47
Reviczky család	50
Böszörményi család	52
Takaró család	55
Női sorsok	
Puskás Rozália legyezője	58
Benyovszki Mária kézfogója	60
Hornyak Erzsébet könnyei	63
Dalmady Anna jegygyűrűje	65
Dediczki Ilona kötőtűi	66
Nagy Erzsébet köténye	69
Papp Erzsébet imakönyvei	72
Csepela Verona tudománya	74
Varga Irma kottái	76
Magyar Zsófia hajtűi	78
Czemniczky Györgynő kocsisa	80
Dobos Mária dédunokái	82

Dingha Karolina öröksége	84
Kostka Paula Tamási Áron társaságában	86
Leányszöktetés Fejlesztés Terézia házából	88
Jávorka Margit könyvtára	91
Galgóczy Vilma zárandoklata	93
Végh Terézia imái	95
Kovács Anna fekete tulipánja	97
Pintér Jolán szalonja	100
Csokonai Vitéz Mihály: A reményhez	103
TÖRTÉNELMI VISSZATEKINTÉS ADATOKKAL	104
TÖRTÉNELMI OLVASMÁNYOK	
Ősi magyar mondák	
A magyarok eredete	119
A Csodaszarvas	121
Isten kardja	122
A vérszerződés	123
A fehér ló mondája	124
Száll a rege várról várra	
Revistye	126
Fülek	131
Krasznahorka	133
Pózsony	136
Komárom	139
Az avar fejedelem palotája	143
Rodostói kakukk – A bujdosók élete	147
Ady Endre: A perc-emberkék után	154
KITEKINTÉS MAGYARHONBÓL EURÓPÁRA	155
HIMNUSZOK	
Kölcsy Ferenc: Himnusz	159
Székely himnusz	161
Boldogasszony Anyánk	163

Assisi Szent Ferenc: Naphimnusz	166
Szeretethimnusz	168
Nagyboldogasszony Himnusza	169
ÍRÁSOK, SZEMELVÉNYEK	
Kovács Gyulára emlékezünk	170
Hörcsök Imre igazgató úr ünnepi beszédéből (részlet)	171
A primadonna unoka sikerei	172
Izsáki Képzőművész Alkotótábor 2002	173
Pünkösd csodája	174
Igazi város Izsák?	176
Az én békémet... ..	178
Az Európai Unióról	179
Lelki nap Pálósszentkúton	181
Máriazelltől Csíksomlyóig	182
Élő mitológia	183
Izsák és környéke erdélyi magyarok közhasznú egyesülete	186
Fejvadászat	187
Gyermekkorom boldog idejében	188
Azért vagyunk a világon, hogyan valahol otthon legyünk benne	190
Emlékezzünk – 60 év... ..	192
Diófa az udvaron	194
A jókedvű adakozás eredményei	196
József Attila: Tél	199
Közvéleményt foglalkoztató bűnesetek	200
Osztálytalálkozó	202
Régi históriák	204
Hol vagytok ti régi játszótársak?... ..	206
Családi kirándulás	208
Megálljunk, mert itt van már a Kánaán?!	210
Arany János: Epilógus	212
Irodalom	214

Elbocsátólevél, 1888

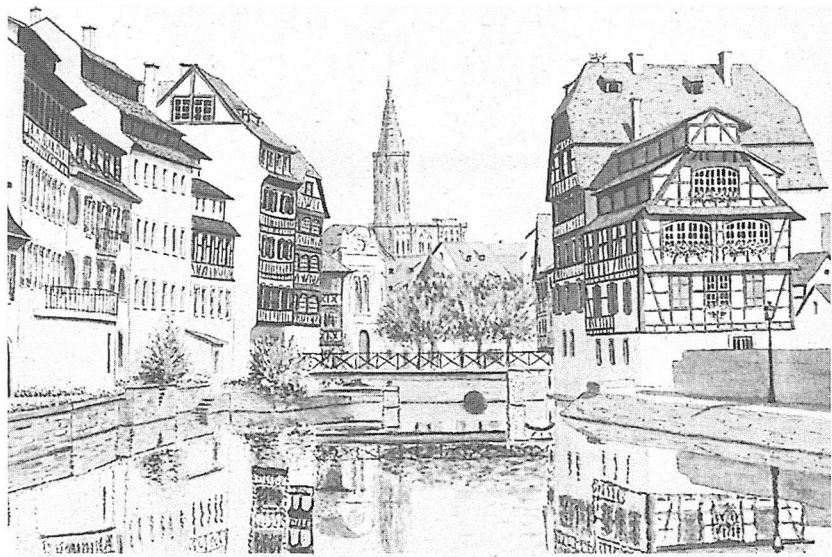
Székely Bertalan: Vérszerződés
Kecskemét, Városháza dísztermében

Jávorka István – Németh Zsuzsanna gyermekeikkel Izsák, 1902

Strasbourg, régi városrész

Kecskemétiak Máltán

*Kormos Szalai József – Egyedi Amália
Izsák, 1886*

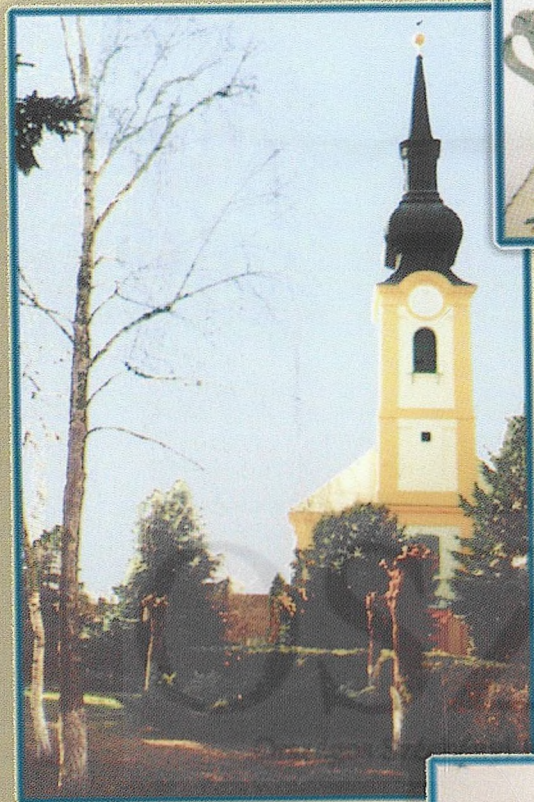

*Magyar István – Mezei Julianna
Izsák, 1896*

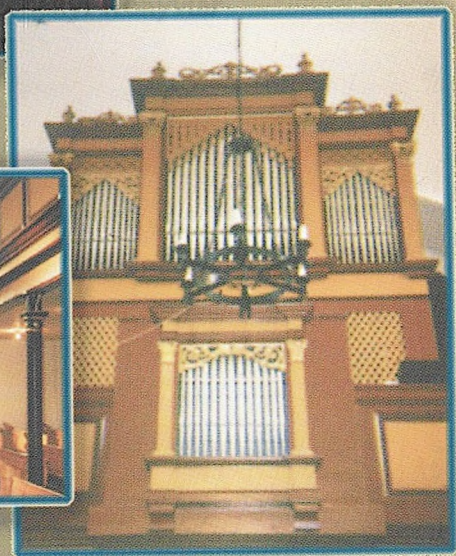

Lektor és kiadó:
Kaláris Bt.

Nyomdai előkészítés: Pixelgraf Bt., Kecskemét
Nyomás: Print 2000 Nyomda Kft., Kecskemét
Felelős vezető: Szakálas Tibor

Izsáki Református Templom

Szent Mihály arkangyal, védelmezz
minket a küzdelemben;
a sátán gonosz kísértései ellen
légy oltalmunk!...

XIII. Leó pápa imája